

TOPLU ESERLERİ 2

MELÂMİLİK

VE

BEKTAŞİLİK

Prof. Dr. Cavit SUNAR

1989

MELÂMÎLİK
ve
BEKTAŞÎLİK

Prof. Dr. Cavit SUNAR

Anadolu Aydınlanma Vakfı Yayınları 13
İrfan Dizisi: 2
ISBN 975-8586-13-0

2. Basım
Eylül 2003

© 2003 Anadolu Aydınlanma Vakfı İktisadi İşletmesi
Tüm yayın hakları saklıdır.
Anadolu Aydınlanma Vakfı İktisadi İşletmesi'nin yazılı izni olmaksızın
tamamen veya kısmen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez,
çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.
Tercüme hakkı yazara aittir.

Baskı Hazırlık
Ahmet Y. Özbilen

Kapak Tasarım
Murat Efe

Montaj/İç ve Kapak Baskı
Kurtiş Matbaacılık Sultanahmet-İstanbul
0212 518 11 28

Cilt
Güven Mücellithanesi

ANADOLU AYDINLANMA VAKFI YAYINLARI
Cağaloğlu Yokuşu No: 40 Kat: 2
Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 513 80 19 Faks: (0212) 513 81 09

e-posta: aav@trposta.com

Cavit Sunar'ın Aziz Hatırasına,

Prof. Dr. Cavit Sunar tefekkür dünyasına bir çok nitelikli eserle katkıda bulunmuş değerli bir düşünürümüzdür.

Özgün olarak Tasavvuf felsefesinde yoğunlaşan Cavit Sunar, dünyanın farklı kültür çevreleri ve düşünce iklimlerindeki irfan öğretilerini ayrımlı-birliği içinde ele aldığı eserlerinde kültürlerin özsel anlam bağlarını ortaya koymuştur.

Cavit Sunar'ın eserlerindeki akademik disiplin ve kavramsal özen, güvenilir bilgi ile düşünmenin rahatlığını sunmaktadır. Aynı zamanda, bilgilerin tefekkür tezgâhında dokunuşundaki üslup ve ustalık, bilgilenme yanında manevî zevk oluşturarak, okuyucuyu anlamlı bir iç seyahate çıkarmaktadır.

Herhangi bir anlam kaymasına neden olmamak için eserlerde sadeleştirme ve dil yenilemesi yapmaksızın tıpkı basım uygun görülmüştür.

Bu değerli düşünürümüzün toplu eserlerini daha geniş kitlelere ulaştırmadaki çabamızı büyük bir nezaket ve özveriyle destekleyen saygıdeğer eşi Nimet Hanımefendi'ye en içten saygılarımızı sunarız.

Anadolu Aydınlanma Vakfı

Bu Kitabı vefâkâr eşim

Neriman Sunar'a armağan ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Bir Şiir	6
Ön Söz	7

A

(MELÂMİLİK)

I- Melâmîliğin Mahiyeti	14
II- Melâmet Usulü	14
III- Tevhitler	16
IV- İttihad Makamları	17

B

(BEKTAŞİLİK)

I- Bektâşilik ve Felsefesi	20
II- Bektâşilikte Bellibaşlı Merasimler	69
III- Bektâşiliğin Desturu ve Düsturu	104
IV- Birkaç Şes Birkaç Nefes	113

Ek Notlar

1- Ön Söz Ek Notları	126
2- Melâmîlik Ek Notları	128
3- Bektâşilik ve Felsefesi Ek Notları	131
4- Bektâşilikte Bellibaşlı Merasimler Ek Notları	160
5- Bektâşiliğin Desturu ve Düsturu Ek Notları	180
6- Birkaç Ses Birkaç Nefes Ek Notları	181
7- Bibliyografya	195

Kim ki ünsiyyet eder irfan ile irfan olur
Kesb-i insâniyyet cylec sâhib-i vicdan olur

Suret-i insanda hayvanlardan eyle ictinâb
Câhil-ü nâdân ile hemhâl olan nâdân olur

Ahd edüb-insânı bul insanla düş insanla kalk
Mutlaka bu hâli ihraz cyleyen insan olur

Doğruluktan inhiraf etme edüb ol ârif ol
Mâlik-i râh-i hakikat mazhar-ı iymân olur

Ey (Harâbî) dâimâ rind-ü harâbât zümresi
Böyle makbûl-i Cenâb-ı Hazret-i Sübhân olur.

(Ön Söz)

İslâm'da meydana gelen (Tarikat)lar, aslında, yine İslâmî olan (Tasavvuf) yolunun, özellikle, pratik yönünü teşkil ederler. Bu tarikatların hepsinin esası da İslâm dîninin (Tevhid) kavramı, Tasavvuf felsefesinin (Vahdet-i Vücut) görüşüdür.

Vahdet-i Vücut, aslında, Şark'ın en eski felsefesidir ve Şark'ın kendine has görüş ve düşünüşünün sonucudur. İlkten Turan'da görülen bu çeşit görüş ve düşünüş, bazı ufak değişikliklerle, Hindistan'a; oradan Çin'e ve eski Akad, Sümer, Âsûr ve Keldan diyarları vasıtasıyla İran'a, Çin'e, Mısır'a; oradan da Finike'ye, Yunanistan'a atlanmış, daha sonra da İran ve Yunan kanalları ile Abbâsî'lerin ilk devirlerinde Arab topraklarına geçerek Tasavvuf felsefesinde tek bir (İlâhî Vücut) kavramı ile kaynaşıp birleşmiştir.

Araplar, (Tevhid) fikrini bile pek yadırgadıklarından (Vahdet-i Vücut) görüşüne de ısınamamışlardır. Bu yüzden de Tasavvuf'a Vahdet-i Vücut'a dair eser yazanlar, başta İbn Arabî olmak üzere bir kaç Arap büyüğü müstesna, çoğunlukla Tûran'dan ve başka İrk ve muhitlerdendir.

Tasavvuf'un en son gayesi (Tevhid)tir, yani Allah'ta (Fânî) olmaktır.

Tevhid üçtür:

1- (Lâ Ma'bûde İllâllah).

2- (Lâ Maksûde İllâllah).

3- (Lâ Mevcûde İllâllah).

Asıl tevhid, (La Mevcûde illâllah)tır. Çünkü, birinci tevhitte nef-s-i emmariye ait şirk; ikinci tevhitte de vücuda ait şirk vardır. Şu hâlde, insanın vücutta birlik yerine çokluk görmesi ve Allah'tan gayriye, ve özellikle, insanın kendine vücut vermesi doğru değildir. Çünkü, hayır

ve kemâlin mebdעי vücuttur; şerrin ve noksanlığın menşei de ademdir, yokluktur. Hayır ve kemâl ise Allah'a ait olduğundan vücut ta Allah için sâbit olmuş olur. Şer ve noksanlık ise mümküne müteallik olduğundan ademe, yokluğa râcî olmuş olur. Bu da bize (Vahdet-i Vücut) görüşünü vermiş olur.

Başka bir deyişle, (Vahdet-i Vücut), sonl'unun sonsuz'da yok olmasıdır. Vücut, ancak, sonsuzdur; sonlu olan, gelip geçici gölgelerden ibarettir.

İslâm Tarikatları'nın gayesi de vahdet-i vücuttur, yani sırf tevhittir. Tarikat dilinde pek önemli birer terim olan (Sır) veya (Sırr'üs-Sır) işte bu sırf tevhitten ibarettir. Bu vahdet-i vücut sırrı da sâliklere, tâliplere uzun ta'lim ve terbiye devrelerinden sonra yavaş yavaş ve ancak isti'datları derecesinde açıklanır. Çileler, seyr-ü sülûklar, sema'lar, crkânlar, esmâlar, evradlar'dan maksat, hep bu sırrın yavaş yavaş anlatılmasıdır.

Bu sebeple de, Tarikatlarda Tâlib, genellikle, dört devreli bir öğretim ve çğitim'e tâbî tutulur:

1- *Nefy ve İspat Devresi*: Bu devre (Lâ ilâhe illâllah) çekme devresidir ki bu, cahil halka mahsus tevhittir.

2- *Mahz İspat Devresi*: Bu devre (İllâ Huu!) çekme devresidir ki bu okumuşlar (Havâs) a mahsustur.

3- *Fenâfillâh Devresi*: Bu devre (Ya Hak!) çekme devresidir ki bu, üstün âlimler (Havassın Havassı)e mahsustur.

4- *Mutlak Fenâ Devresi*: Bu devre en üstün âlim ve ârif (Ahas)lar mertebesidir ki bu mertebede, artık, (Tâlib) yok, yalnız (Hak) vardır. Yani, (Tâlib) artık (Hak) olmuştur.

İslâm Tarikatlarının hepsinin gayesi vahdet-i vücut olmakla beraber bu görüşü en hâlis şekli ile temsil eden Tarikatlar, sadece, ikidir: (Melâmîlik) ve (Bektâşîlik). Bundan ötürü de bu iki Tarikatta İbn Arabî'nin (Kâmil İnsan) nazariyesi en hâkim rolü oynar. Çünkü, insan mertebesi. (Hilâfet) mertebesidir.

Melâmîlik ve Bektâşîlik Tarikatları aynı hakikatı içermektedirler. Fakat, Bektâşîler, zevk için, bu hakikatı fi'len, cismen de yapmışlar ve bunun için de bazı usûller koymuşlardır. Ancak, dediğimiz gibi, her iki Tarikatta da esas aynı esastır, yani (İlmelyakîn, -Aynelyakîn, Hakkelyakîn) teslisidir.

İlmelyakîn, akla ait delilden hasıl olan ilimdir.

Aynelyakîn, müşahede ile hasıl olan ilimdir.

Hakkelyakîn, insanın bütünlüğü ile Allah'ta fânî olması ve Allah ile ilmen; şuhûden ve hâlen bakî kalmasıdır.

Melâmlere göre fiillerin ve sıfatların hepsi Allah'a râcî ve aittir ve vücut olarak ta yalnız Allah'ın vücudu vardır. Her şey Allah'ın vücudunda fânîdir ve gerçek yolunun gayesi de Allakh'ta fânî ve Allah ile bâkî olmaktadır.

Melâmîlik, genellikle, üçe ayrılır:

1- *Melâmîyye-i Kassâriyye (Tarikat-ı Aliyye-i Sıddîkiyye)* :

Bu, üçüncü hicrî yüz yılda (Nişâbü'r) da zuhur etmiştir. Hamdun Kassâr'a mensuptur.

2- *Melâmîyye-i Bayrâmiyye (Tarikat-ı Aliyye-i Bayramiyye)* :

Bu, dokuzuncu hicrî yüz yılda Bolu'nun (Gönyök) kazasında zuhur etmiştir. Emir Sikkîni'ye mensuptur.

3- *Melâmîyye-i Nûriyye (Tarikat-ı Aliyye-i Nakşibendiyye)* :

Bu, on üçüncü hicrî yüz yılda (Üsküp)te zuhur etmiştir; Seyyid Muhammed Nûr al-Arabî'ye mensuptur.

İlk devre Melâmîliği başkanı olan Hamdûn Al-Kassaar'ın Tarikat silsilesi şöyledir:

1- Hz. Muhammed.

2- Hz. Ebu Bekir

3- Habib b. Ma'zam Kureşî.

4- Muhâmmmed b. Müslim.

5- Ebu İyâd b. Mansûr Al-Kûfi.

6- Fadl b. İyâz Al-Kûfi.

7- Fetih b. Ali Al-Mûsilî.

8- Ebi Hüseyn Sülem b. Hüseyn Al-Bârûsi,

9- Hamdun Al - Kassaar.

İkinci devre Melâmîleri (Bayrâmiyye) Melâmîleridirler. Bunların başı da, Hacı Bayrâm'ın halifellerinden Emîr Sikkîni (Bıçakçı Seyyid Ömer Dede)dir.

Üçüncü devre Melâmîliği de İmam Rabbanî'nin (Müceddidiyye) kolundan bir kol olan (Melâmîyye-i Nûriyye)dir.

Bu kolun kurucusu Mısır'lı Muhammed Nûr Al - Arabî'dir. Bu zât, Mısır'dan (Üsküp)'e gelerek (Nakşibendî Al-Halvetî Al-Melâmî) tarikâtını kurmuştur.

Muhammed Nûr Al -Arabî, (Arab Hoca) ve (Noktacı Hoca) adları ile de namlıdır.

Yukarıda görüldüğü gibi, İlk Devre Melâmîlcrinin Tarikatı doğrudan doğruya Hz. Ebu Bekir'e dayanıyordu.

İkinci Devre Melâmîlcrinin Tarikatı da Hz. Ali'ye mensub (Tarikat-ı Aleviye) kollarından (Tarikat-ı Bayrâmîyye)dir.

Son Devre Melâmîliği ise (Tarikat-ı Nakşibendîye)ye dayanmaktadır ve bunun kurucusu olan Muhammed Nûr -Al-Arabî de (Vahdet-i Vücut)a kail olanların en büyüklerindedir.

Bektâşîliğe gelince: Bektâşîliğin esası aşktır, vahdet te bu aşkın visâl noktasını teşkil eder.

Dünyada hüküm eden şey (Cemâl)dir. Cemâl'den maksat ta tam ve mutlak güzeldir. Mutlak güzellik te a'za tamlığı ve sıhhatliliği, endam tenâsübü ve yüzdeki nûrânî halâvet toplamından ibarettir. Dünyanın en güzel insanı da (Ali)dir. Yani, (Ali), Allah'ın cemâlidir ve bütün kâinatın kendisinde görüldüğü aynadır. Peygamber de bu yüzden Ali'ye âşik olmuş ve bütün hakikatı Ali'nin cemâlinde görmüştür.

İnsânî sıfatlar üçtür: cemâl, anlamak, anlatmak.

Bektâşîliğin en büyük kaidesi de (Benlik)'in ortadan kalkmasıdır. Benliği ortadan kaldıracak yegâne vasıta da (Ayin-i Cem)dir.

Bektâşîler, (Ca'ferî) mezhebindedirler. Bununla beraber on iki İmam'ı da takdis ederler. Dolayısıyla, (Alevî) veya (Ca'ferî) diye de adlanırlar.

Bektâşîliğin her şeyi, on iki İmama'a nisbetle on iki mertebeye üzerine tertib olunmuştur. Post on ikidir, âyin on ikidir, hizmet on ikidir, tâc on iki dilimlidir, teslim taşı on iki köşelidir..... ve özellikle, tâlibler de bilgi bakımından on iki dereceye bölünmüştür. Sırda da, ancak, bu on iki makamı geçtikten sonra ulaşılabilir.

Bektâşîlik, Anadolu'nun bir çok yerlerini (Alevîlik) şeklinde, kap kaplamış, özellikle, bütün Rumeli'ye de (Nâznîn) adı altında yayılmıştır.

Bektâşilik, her şeyi ile ve her şeyden önce, bir Türk Tarikatıdır. Düşüncesi, duygusu, dili, kültürü, edebiyatı hülâsa her şeyi Türktür ve Türkçedir. Bununla beraber İslâmiyet ile bütün Asya dinleri ve felsefeleri başta olmak üzere Şamanlığı, Brehmenliği, Budistliği, Zerdüştlüğü, Hulûl ve Tenasuhu, Yahudiliği, Hıristiyanlığı, Teslîsi, Hurûfilîği, Babailiği, Bâtınlığı, Ca'feriliği, Şîlîği, İmamiliği, Melâmîliği. Ahîliği, Kızılbaşlığı, Kalenderiliği, Hayderiliği... ve daha bir çok görüş ve düşünceleri içeren bir Syncretisme'dir.

Balım Sultan'a gelinceye kadar Bektâşilikte (Mücerretlik) müessesesi yoktu. Balım Sultan bu müesseseyi kurmuş ve mücerretlik âlâmeti olmak üzere de (Kulağa Köpc Takmak)ı icad etmiştir.

Bektâşiler başlıca iki kola ayrılırlar:

- 1- Anadolu Bektâşileri ki bunlara (Çelebi Kolu) denir.
- 2- Rumeli Bektâşileri ki bunlara da (Babagân Kolu) denir.

Çelebi'lerde veraset vardır. Çelebi'lik babadan evlâda geçer. Bunlar, çoğunlukla cahil olup Tasavvuf ve Tarikat yolunda hemen hemen hiç eserleri yoktur.

Babagân Kolu ise Balım Sultan tarafından Hz. Pîrin ruhaniyeti-ne müsteniden ictihâd edilen âyin ve enkânın mutasarrıfı ve (Tarikat-ı Bektâşîye) diye anılan gerçek Tarikatın sahibirdirler ki bu yol Balım Sultandan Cumhuriyet Türkiyesine kadar teselsül edip gelmiştir.

Babagân Kolu'nun i'tikadları Şeriata ve Hak yoluna asla aykırı değildir, çünkü, Kur'ana ve Muhammed'e dayanan gerçek irfan yoludur.

Rumeli'ye mahsus olan Babagân Bektâşîliği, son zamanlarda (Tarik-i Nâzenin) adı ile adlanmıştır.

Babagân Bektâşîliği Hz. Ali'nin tafdili, Hz. Ali'nin ulûhiyeti ve nefsin ulûhiyeti olarak özctlenebilir.

Bu sebeple de secde (Âdem)edir. Zâten namazdaki (Kıyam) vaziyeti eski Türkçe alfabedeki (Elif) harfinin, (Rûku) vaziyeti (Dal) harfinin, (Secde) vaziyeti de (Mîm) harfinin timsalidir.

Bektâşilikte, diğer Tarikatlarda olduğu gibi, (Sevr-ü Sülûk) ve belirli (Evrâd ve Ezkâr) yoktur. Bunun yerine (İnâbe), yani el verip teslim olmak, (İkarar) ve (Âyin-i Cem) vardır.

Înâbe, tâlibin Şeyh huzurunda günahlarından tövbe etmesidir. Yani, hiç ibir kötülükte bulunmayacağına Allah ve Resulü ve Tarikatın Piri adına söz vermektir ki bu Şeyh ile mürid arasında bir muaheededir.

İkrar, namzede Kur'anın anahtarının verilmesi, onun hakikat ilmine ulaştırılmasıdır.

Âyîn-i Cem de, bütün benliklerin ortadan kaldırılması ve (Küntü kenz...) sırrının açıklanarak insanın Allah'a kavuşturulmasıdır.

Kısaca, Bektâşilik, (Vahdet-i Vücut)tan (Nefy-i Vücut) a kadar uzanan bir Tasavvuf yoludur ve en basit deyişi ile (Diline), (Eline) ve (Beline) sağ ve sahib olmak ile özetlenebilir:

1- (Dil)ine sağ ve sahib olmak :

Bu, ahlâki anlamda her görülen ve bilinen şeyi söylememek, yani sır saklamak demektir.

Asıl anlamda da her şeyin dil ile söylendiğine ve Söz (Kelâm)ün Allah'ın sözü olduğuna daha doğrusu, bir anlamda Allah'ın (Söz) olduğuna, her şeyin dil ile tatıldığına ve sevişebilmek için tatlı dilli olmanın ve doğru konuşmanın lüzumuna işaretir.

2- (El)ine sağ ve sahib olmak :

Bu, ahlâki anlamda elinle koymadığın şeye el sürmemek yani başkalarının haklarına tesavüz etmemek demektir.

Asıl anlamda da el rehber demektir, zira elsiz hiç bir şey yapılamaz. Dil, tatar ve sever, fakat, bu tatlılığı ve bu sevdayı toplayan vasıta eldir.

Kısaca, insan tek başına hiç bir şey yapamaz. İnsanın insan olması ve insanca yaşaması bakımından daima başkalarına ihtiyacı vardır. Herkes ve her şey varlıklarını koruyabilmek ve gerektiği şekilde yaşayabilmek için birbirine vasıta olmak zorundadır.

3- (Bel)ine sağ ve sahib olmak :

Bu, ahlâki anlamda nefse hâkim olmak, arada, bir anlaşma ve riza olmaksızın kimsenin ırzına, nâmusuna tecavüz etmemek demektir.

Asıl anlamda da aşka dayan demektir. Zira, birlikte yaşayabilmek, birleşmek için, vahdet için aşk zorunludur. Aşk ise (Bel) ile tahak-

kuk eder. Zâten, insan da (Bel)den çıkmıştır, insanın aslı (Bel)dir. Bundan ötürü de insana (Bel Oğlu) derler.

Bu üç deyim ve terimin anlatmak istediği şudur:

Hilkat insandadır. Bu üç şey insan sıfatı ile birdir.

Daha açık bir deyişle: İnsan, Allah'tır.

Bu hakikat Bektâşi nefeslerinde şöyle ifade edilmiştir:

Elsiziz, dilsiziz, belsiziz amma

Gezeriz âlemde Erkekçesine.

Sözümüzü bitirmeden önce şuna da önemle işaret edelim ki bütün Tarikatlar, her şeyden önce, bâtinidirler, dolayısıyla de içe ait bir takım Tasavvufî sırlara mâliktirler. Zira, umde bâtındır. Bu sebeple âriflerin, kâmillerin ,gerçek Tarikat ulularının çoğu sözlcri bâtından, ma'na âlcmindendir ve Tasavvuf yolu ile bir takım işaretlerden, sembollerden ' ibarettir.

Tasavvuf yolu ile semboller, insanı Mutlak Vücut'un sırrına ulaştırma yolunda (Güzellik)i ve (Aşk)ı kullandığından akıldan ziyade kalbe, sezgisel hisse hitab eder. Kalbe ve kalbî sezgi ve heyecanlara hitab eden aşk ve güzelliğin dil'deki hitab şekli ise nesirden ziyade nazımdır, şiirdir. Bundan ötürüdür ki Tasavvuf Edebiyatının büyük kısmını (Şiir)ler teşkil etmektedir. Bu yüzden, biz de kitabımızda açıkladığımız fikirleri, kalplere de sezdirebilmek, dolayısıyla esas konumuza da sâdik kalmış olmak için, onları, ilgili (Nefes)lerle destekledik.

(A)
MELÂMİLİK

I
(Melâmîliğin Mahiyeti)

Yukarıda üç devreye ayrdığımız Melâmîlik, Tasavvuf ilimlerinde ve (Tevhid)te gerçekten söz sahibi olan ve üçüncü devre Melâmîlerinin başı bulunan (Muhammed Nûr Al'Arabî)nin gayreti ile, sadece, Tarikatlarda ihtiyar edilen melâmîyane bir hâl ve tavır olmaktan veya pek câzib görünmeyen bir yol sayılmaktan sıyrılarak belli başlı bir Tarik ve Tasavvufî bir meslek hâline gelmiştir.

Tasavvuf demek, bâtın manayı zâhir ma'na ile karıştırıp uyuşturarak te'vil yolu ile ve sembollerle açıklamada bulunmak ve bâtın ma'nayı zâhir misâl ile işaret etmek demektir. Bâtın ma'na asıldır, mutlaktır. Tasavvufî ma'na ise parçadır, mukayyettir.

Tasavvufa ait eserleri ve Tarikatlar Tarihine ait kitapları ile pek haklı bir nam kazanan Kemâlettin Harîrî de Muhammed Nûr Al'Arabî'nin en gözde tilmizlerindedir. Bu zâtın, Melâmet usulüne dair de pek çok yazıları vardır. Gerek Muhammed Nûr'un ve gerek Kemâlettin Harîrî'nin duyurup yaydıkları Tarikat usulü, sulûbet ve irfana ve müsemmâya aittir.

Melâmîler, esmânın hakikatına ulaşma yolunu benimseyerek müsemmâ yönüne ve Peygamberimiz Muhammed'e ait irfan mesleğine önem vermiler, onu üstün tutmuşlar ve bu yola girenleri de daima suhbet ve irfâna sevk etmişlerdir.

Kemâlettin Harîrî'nin eserleri arasında (Kemâlnâme-i Âl-i Abâ) 2 sı ile Ehl-i Beyt'e ait eserleri pek kıymetlidir.

II
(Melâmet Usulü)

Melâmîlik, hakikat yolunda istidlâllerle uğraşmayı doğrudan doğruya visale gitmek ister. Bu sebeple, kalbe ait Celâl isminin zikrini,

yani alınan tek bir nefes ile üç defa (Allah, Allah, Allah) demegi, b suretle de (Allah'tan başka fail yoktur; Allah'tan başka mevsuf yoktur Allah'tan başka mevcut yoktur) demiş olmağı ve dolayısıyla, (Allah) ke limesini söylerken fikren de Allah'ı düşünmek ile istiğrak hâlinde ve bu üç (Fenâ) mertebesinde bulunmağı öne sürer. 3

Birinci nefes veriş ve Allah deyişle (ki celâldendir, farktandır) bütün fiiller birleştirilmektedir.

İkinci Allah deyiş, sıfatları tevhiddir ki mevsufu Allah'tur.

Üçüncü Allah deyiş, zatı tevhiddir ki kâinatta ne mevcut varsa Allah kelimesi ile, yani vâhidiyet ile birleştirilmektedir.

Bunların cümlesi birden zâtın farka gelmesidir ki bunların hepsini toplamakla tekrâr zâta varılmış olur. Fiiller ve sıfatlar ayrı ayrı şeyler olmayıp zâtın fiilleri ve sıfatlarıdır. Şu hâlde, her şey zatta fânî ve müstchlek olmuş olmakta ve yalnız zât bakî bulunmaktadır.

Bu üç hale Allah'a seyr (Seyr-i ilâllah) derler. Bunlar, insanın kendi kendisinden hurucu ve Hak'ka urucudur.

(Zikr)in delili şu âyettir:

"Ellezîne yezkurunallahe kıyâmen ve kuûden ve alâ cunubihim leallehum yetefekkerûn" 4. Yani her mahâl ve zamanda kalbî zikre devam etmek şarttır. Zenbilli Ali Efendi fetvasında bile bu nokta açıkça görülür.

Fiillerin tevhidi delili de şu âyetlerdir:

"Kul küllün min indillâhı; vallahu halakaküm ve mâ ta'melûne" 5; vemâ halâktul cinne vel inse illâ liya'budûn" 6. Yani her şey Allah'tandır..... Ben insi ve cinni ancak bana ibâdet etsinler diye yarattım.

Sıfatların tevhidi delili:

Sıfatların tevhidinde esmâ-i hüsnâ delil olduğu gibi sıfatların tevhidi Kur'an'ın her tarafında da zikr edilmiştir. 7

Zâtın tevhidinde delil de şu âyetlerdir:

"Küllü şey'in hâlikün illâ vecchehu" 8, "Küllemen aleyha fânin ve yebka vechu rabbike zülcelâl-i vel ikram" 9. Yani her şey müstehlektir, yok olucudur, ancak, Hak'kın vechi bâkidir.

III (Tevhitler)

İlâhî tevhit üç kısımdır:

1- *Fiilleri tevhid*: Fiilleri tevhitte âşık kimse hisse ait fiiller, kalbe ait fiiller ve enfüse ve âfâka ait fiiller dışında ve üstünde Hazret-i Ma'suku kalbi ile müşahede eder. Her ne fiil his ederse ma'sukun fiilinin o fiil ile zâhir olduğunu zevk eder.¹⁰

2- *Sıfatları tevhid*: Sıfatları tevhitte âşık olan kimse Hazret-i Ma'sukun kemâl vasıflarını, mahsusunda ve ma'kulunda, kalbi ile müşahede eder.

Mahsus ve ma'kûl mevcudun her birisi Hazret-i Ma'sukun kemâl sıfatının mazharıdır. Âşık olan kimse Hazret-i Ma'sukun kemâl sıfatlarını âlemin zerrelerinin üstünden ve ötesinden zevk eder.¹¹

3- *Zâtı tevhid*: Zâtı tevhitte âşık olan kimse zâtnı birliğini mezâhirdeki çokluğu ile müşahede eder ve mezâhirdeki çokluğu¹² da zâta ait vahdet ile müşahede eder. Zâta ait vahdetin zühuru çokluk ile ayanda zâhir olmaz. Bütün çokluk, Hazret-i Ma'sukun mertebeleridir ve bu mertebeler de iki kısımdır:

a- Birisi müessirdir ki bu zâta ait isimler ve fiile ait vasıflardır.

b- Birisi de mütcessirdir ki bu da hisse ait renkler ve akla ait ma'nalardır.

İşte bu nokta Velâyet makamının sonudur¹³. Bundan öteye Velâyete ait bir makam daha yoktur. Bunun ötesi, artık Muhammed'e ait makamdır ki ona da kimse ulaşamaz. O makama, ancak, verasetle ulaşılabilir.

Başka bir deyişle:

Fiillerin tevhidini demek, bütün yaratılanların fiiller ile olduğunu bilmek ve her fiili gördükte o fiilin aynasında Hazret-i Ma'suku müşahede etmektir.

Sıfatların tevhidini demek, yaratılmışlarda zâhir olan sıfatlar aynasında Hazret-i Ma'suku müşahede etmektir.

Zâtnı tevhidini demek, bütün yaratılmışların, hulûl ve ittihat olmaksızın, Hak'kın zâtı ile vücutları olduğunu bilip yaratılmışlar, yani halk aynasında Hak'kı, yani Zât-ı Ma'suku müşahede etmektir.

İşte (Sıddikiyet) mertebesi bu üç tevhitte ibarettir.

IV

(İttihad Makamları)

(İttihad)ın da dört makamı vardır:

1- Birinci makam Toplam Makamı (Makam'ül-Cem)¹⁴, yani bâtınla zâhiri birleştirme makamıdır. Bu, Hak'kı zâhir ile halkı da bâtın ile müşahede etmektedir. Bu makamda halk ayna olmuştur¹⁵ ve halk aynalarından da Hak zâhir olmuştur.¹⁶ Bu hususta şu hadîse işaret edebiliriz: "İnnallahe yekulu alâ lisân-ı abdihi semiiallahu limen hamide".

2- İkinci makam Toplam Hazreti (Hazret'ül-Cem) makamıdır. Bu, halkı¹⁷ zâhir ile, Hakk'ı da bâtın ile müşahede etmektir. Bu makamda Hak her şeye ayna olmuştur¹⁸ ve Hak aynasında da halk zâhir olmuştur.

3- Üçüncü makam Toplamın Toplamı (Cem'ul-Cem) makamıdır. Bu makamda bâtın ve zâhirin hepsi Hak olarak müşahede edilir. Bu makamda bâtın olan mutlaktır ve zâhir olan mukayyettir; evvel mutlaktır, âhir mukayyettir; ama cümlesi Hak'tır. Buna da şu âyetle işaret edebiliriz: "Hüvel evvelü vel âhirü vez zâhirü vel bâtınü"¹⁹.

4- Dördüncü makam Toplam Ahadiyeti (Ahadiyet'ül-Cem) makamıdır ki Muhammed makamıdır, (Ev Ednâ) makamıdır. Bu makam, kayıtlanmıştan kaydın kalkmasıdır. Bu noktada şu âyete işaret edebiliriz: " Küllü şey'in hâlikün illâ vecchehu"²⁰.

Burada, dolayısıyla, şu noktalara da işaret etmek gerekir:

Şahadet âlemi, yani içinde yaşadığımız âlem, altı yönü haiz bir âlemdir ve altı yön, ancak, bu âlemde söz konusudur. Bu altı yön de insanın etrafındaki görünen şeylerdir. Şahadet âleminin dışında ve üstündeki Melekût, Ceberût ve Lâhut âlemlerinde yünden hiç bir suretle söz edilemez. Hak ise bütün bu âlemlerin, bütün bu var'ın, bir uğurdan topudur ve bunun içindir ki Allah bütün bu mevcudatın başka birisi olmaktan münezzehtir. İşte Allah'ı bu suretle mütalâa etmek ve düşünmek onu bir yıl ağız ile zikir etmekten daha hayırlıdır. Bu suretle olan bir fikir, yani tevhid yönünden olan böyle bir fikir de sahibini cezbeye erdirtir. Allah cezbelereinden bir cezbe ise cümle ins ve cinnin amelîne eşit olur.

Şimdi, Hak, bütün varlığın kendisidir ama Hak bu çoklukta bulunmaz, ancak, yine kendinde bulunur. Daha açık bir deyişle, Hak, yalnız insanda bulunur. Gerçi varlıktan maksud Hak'tır ama Hak'kın tam zuhuru da kâmil insandan ibarettir.

Kâmil insan Hak'tır ve tam zuhuru ile Hz. Muhammed'in dilinden sâdır olan Hak kelâmı da Kur'andır. Halk, Hak olmaz. Halkta asla vücut olmadığından vücudun varlığı Hak'ka ispat olunur. Hak'kın vücudu halk surtinde görünmüştür. Allah, kendi vücudunu halka âriyet giydirip izhar cylemiştir.

Tevhit mertebelerinde mertebe ve makamlar²¹ çoktur. Fakat, mertebelerin toplamı iki kelime ile açıklanabilir ki bunların biri Toplam (Cem), diğeri de Ayırım (Fark)dır. Ayırım, zâhire, maddeye de şâmidir. Şeriat makamı Ayırım'dandır. Âlemin düzeni, doğru ve yanlış, riyazet ve mücahede²² gibi şeyler bu makamdandır. Hakikatların dış hallerini görüp gözetmek Şeriat aynasındandır (Nahnü nahkümü bizzahir = Biz zâhir ile hükm ederiz²³). Bu makamda Hak ile halk ayrı ayırdır. Yaratıcı ile yaratılan başka başka görülür. Bakış halkadır ve bütün mezâhir, Şeriatça, yaratılmış sayılır.

Toplam mertebesi ise aşk ve cezbe mertebesidir. Bu mertebede bulunan, yalnız Hak'kı görür, Hak'tan başka bir şey mevcut değildir. Mezâhir, ilâhî mezâhirden ibarettir.

Bu mertebeye erişen, kendi vücudu ile fânî Allah ile bâktir. Gören ve görünen hep ondan ibarettir. Bâtil da kendi mertebesinde Hak'kın zuhurlarından bir mazhardır.

Bu mertebe istiğrak mertebesidir; tapan, tapılan, secde eden ve secde edilen, hulâsa her şey, O'ndan ibarettir.

Ayırım mertebesi zâhirdir, Toplam mertebesi ise bätündür. Bu mertebelerin ikisinin birleştirilmesine de Ayırım ile Toplam Makamı (Makam'ül Cem ma'âl-Fark)²⁴ derler.

Bizzat Allah Kur'anda şöyle demektedir: "Ey Muhammed! de ki Hak için bätül yoktur. Bätül, ancak, sizinn isbetlerinizdedir. Bätül, ancak, Hak'tan bir mazhardır. Bätül sözü cüzcülc nisbetledir ve Hak geldiğinde bätül gider."²⁵

Kısaca, Melâmflük şu üç temele dayanır:

- 1- Tanrı buyruğunu, yani farzları ve Peygamber emrini, yani sünnetleri yerine getirmek.
- 2- Kalb kırmamak.
- 3- Ekmeğini alın teri ile helâlından kazanıp kimseye muhtaç olmamak.

Melâmflikte özel bir kıyafet yoktur ve bunlar emellerini ve hâllerini de herkesten gizlerler. Çünkü, aksini riyakârlık telâkkî ederler.

Melâmflikte de ilk iş kalbi tezkiye ve tasfiyedir ki bu da mâsi-vâyı kalbten atıp orada yalnız Tanrı'yı konuk kılmaktır. Bu işe de (Gönül Paklama) denir. Bu gönül paklama işinde Şeyh, yani Başkan, namzet ile Tanrı arasında aracılık eder.

Gönül paklama yolu da daima hakikat üzerine suhbet etmektir. Bu sebeble Melâmfiler sık sık kendi aralarında toplanıp bu türlü suhbette bulunurlar.

Yine bu sebepten Melâmfiler arasında evrad ve ezkâra râğbet makbul değildir. Onlar, keşf ve kerâmetlere de önem vermezler, nâfilelerle ibadeti çoğaltmağa ve riyazete de lüzum görmezler. Onlar, isti'datları nisbetinde hakikat üzerine yaptıkları suhbetlerden aldıkları feyze yetinirler. Çünkü, onlara göre her insan Tanrı adlarından birinin mazharıdır ve ezelden ebede kadar o ad üzere gider.

Bütün tarikatlar için olduğu gibi Melâmfiler için de;

Şariat: bir ağaçtır.

Tarikat: o ağacın çiçekleridir

Ma'rifet: meyvalarıdır.

Hakikat ta: özü ve lezzetidir,

İnsanın yaradılışında gâye, Tanrıyı bilip tanımak ve O'na ulaşıp kavuşmaktır. Bu da Tanrının emr ettiği iyilik ve güzellik yollarından gitmekle mümkündür. Başka bir deyişle, Tanrı ahlâkı ile ahlâklanmak ve Tanrı sıfatları ile sıfatlanmak ve bu suretle de kalbi ilâhî nur ile aydınlatmak ile mümkündür. Ruh Tanrı nurundan bir kıvılcımdır.

Bilmek, hakikatı anlamaktır; Bulmak, açık ve seçik olarak onu görmektir; Olmak ta ikiliksiz birliğe ulaşmaktır.

Tanrıya en yakın yol (Gönül)dür. Bu yolunu yolcusu olabilmek için de her şeyden önce insanın kendisindeki gurur ve şehveti kırması ve diğer insanları da hoş görmesi lâzımdır.

(B)
BEKTÂŞİLİK

I

(Bektaşilik ve Felsefesi)

(Bektâşi) veya (Nâzenin), kâmil insan demektir. Bektaşilik dış (zâhir) yüzünden halka ve iç (bâtın) yüzünden Hak'ka bakan iki yönlü büyük bir kavşak (berzah) ¹ noktasıdır. Bektaşilik bâtın mânâyı sembol ile, zâhir mânâyı da misâl ile, yani lâhutiyeti sembollerle, meşhudâtı da misâl âleminden bildirir ². Bektaşilik, gereçeği anlatabilme yolunda her dille konuşur ve her renk ile renklenir. Her şeyi kendisinde ve kendisini de her şeyde görür ve gören de görünen de (Benim) der.

Bektaşiliğe göre sûretler ve isimler açısından (Allah, Muhammed, Ali) ³ tek bir nurdur, mertebeler bakımından insanlığın son noktasıdır; yani, Hakk'ın tam zuhurudur. Hak'kın her sıfatta ve sıfatla zâhir olduğu da Bektaşilikte şu nefesle işaret edilmiştir: ⁴

Tuttum âyine yüzüme	Ali göründü gözüme
.....
Ali evvel Ail âhir	Ali bâtın Ali zâhir
Ali tayyib Ali tâhir	Ali göründü gözüme
.....	

Bektaşiler bu snfeslerine delil olarak ta Kur'andaki: "Ağaç Musa'ya dedi ki: - Ben kâinatın Rabbi olan Allah'ım." ⁵ mealindeki âyeti gösterirler.

Yukarıda (Allah-muhammed ve Ali) nin tek bir nur olduğuna işaret edildi. Fakat, bu Mehammed ve Ali Allah'tır demek değildir. Esasen bunlar isimlerdir, suretlerdir. Bu isimlerden murad ma'naya değil, yalnız lafza aittir. Meydanda Ali, Veli yoktur. Suret, baki değildir. Maksud olan şey, iki yön (zâhir ve bâtın)ün toplam (cem)ıdır; ⁶ Bismelenin (Ba)sındaki noktadır (bu sözlerimiz Kur'an harflerine göre

redir), (Lâhut Âlemi)dir. Nokta uzandı (Elif) oldu; zâtn ahadiyettir; Allah'ın elifidir. (Allah) kelimesindeki iki (LL) den biri Muhammed'e diğeri de Ali'ye ve (H) de (Hüve) zamirine işaretir ve (Fenâ) ve (Bakaa)nın müjdescisidir.

(Muhammed) kelimesindeki birinci (Mim) imkân mimi, ikinci (Mim) de şükran mimidir. Geri kalan (H ve D) harfları da vâhidiyette işaretir. Bu iki harf nokta ile, yani Allah kelimesinin (Elif)i ile (A,H,D) olur ki Zat-ı Ahadiyettir. Bu ahadiyete, yani (A,H,D) ye imkân (Mim)ini de eklersek (A,H,M,D) yani (Ahmed) olur.

İmkân (Mim)ine karşılık olan harf (V)dir ve çoğalma anlamına zuhura mail olduğundan (Vahidiyet) oldu ki (Ceberût Âlemi)dir; (Ümm'ül-Kitab)ın tafsilî (Kitab'ül-Mübîn)dir; (O her gün yeni bir şe'ndedir)? âyetinin mealidir.*

Ali kelimesine gelince, (Ali), lugatta, (Ulviyet) anlamınadır. Ben âynayı yüzüme tutunca ulviyeti görebilmeliyim ki bu ulviyet, (Ukûhiyet)tir, ulviyetin ulûhiyettir.

Bektâşi dergâhında Âyın ma'bedine giriş kapısının solunda bir sütun vardır ki bu sütunun kaidesi insan cemiyetini sembolize eder, zirvesi de ulûhiyeti gösterir. Bu sütun, başlangıcında (Mahrûtî)dir. Bilinmektedir ki mahrut, kaidesi geniş, tepesi de tek bir noktadan⁹ ibaret bir şekildir ve bu şekil, aynı zamanda bir (Müselles)tir de.

Şimdi, insanlar, başlangıçta, mahrutun kaidesindeyler ve tekemmül ede ede yukarıya odoğru yükselmeğe başlarlar. Yükselmek, benliğini anlamak ve hakikata, yani Allah'a yaklaşmak demektir. Mahrutun kaidesinden zirvedesindeki sonuç noktasına doğru yükseldikçe acaba nereye gidilmektedir? Şüphesiz ki Allah'a. İşte, kesretten vahdete felsefesi budur. İnsan, cemiyet hâlinde yaşadığı çokluklktan birlik hâlinde bulunan son noktaya, yani ilâhî zâta doğru yüksele yüksele ulûhiyet kazandır ve ulviflerir.

Çünkü bildik aslımız evvel biziz, âhir biziz

İptidayız, intihayız, bâtm-ü zâhir biziz.

İlâhî zât, Muhammed ve Ali'de tecellî ve teşahhus etmiştir. Mahrutun kaidesindeki kesret insanlardan mürekkeptir. Bu insanların hepsinde de ulviyet kabiliyeti, yani (Ulûhiyet) kabiliyeti vardır. Fakat, insanların hepsi bu kabiliyetlerini idrâk edememekteyler, ancak, nasibi olanlar idrâk edip hakikatı görebilmekteyler ve (Allah Birdir) remzinin hakikî ma'nasını anlayabilmekteyler.

Bu ulviyetin hâlen ve nisbeten bir zıddı vardır ki o da (Süfliyet) tir. Bu süfliyet, her insanın kanında mevcut olan ve (Şeytan) namı ile namlanmış olan (Nefs-i Emmare)dir. Ulviyet ve hâl sahibi olmak için bu Şeytana uymamalı, Nefs-i Emmareyi ezmelidir. Ancak, bu Emmare Nefs cizildikten sonradır ki insan kendi benliğinden çıkar, kurtulur ve bütün mevcudatı Rahman ve şefkat gözü ile görür, etrafındaki veya kendinden daha aşağıdaki insanların dertleriyle dertlenmeğe, sürurlariyle de mesrur olmağa başlar. Çünkü, bütün insanların kendisinden ibaret olduğunu anlar. Bundan ötürü de artık kendisinden haksızlık ve fenalık gibi şeyler zuhur ve sudur edemez. O vakit aynaya baktığında kendisini Ali görür veya bu bakımdan kendisi artık evvelki adam olmamakla kendisini değil, (Ali)yi görür. Ali evvel, âhir, bâtın, zâhir, yani her şey olunca, o insan da kâmilidir. Bizzat ilâhî zât, yani Allah, işte Ali budur, ulviyet buradadır.¹⁰

Bu anlattığımız gerçeği aşağıdaki nefes pek güzel açıklamaktadır:

Âyine tutum yüzüme	Ali göründü gözüme
Nazar kıldım özüme	Ali göründü gözüme
Âdem ana Havva ile	Oı allcmeı csmâ ile ¹¹
Çarh-ı felek semâ ile ¹²	Ali göründü gözüme
Hazret-i Nuh Neciyyullah	Hem İbrahim Halillullah
Tur-i Sinâ kelîmullah	Ali göründü gözüme ¹³
İsa ve ruhullah odur	Mü'minlere penah odur ¹⁴
İki âlemde Şah odur	Ali göründü gözüme
Ali tayyib Ali tâhir	Ali bâtın Ali zâhir
Ali evvel Ali âhir	Ali göründü gözüme
Ali candır Ali Canan	Ali dindir Ali iyman
Ali Rahîm Ali Rahman	Ali göründü gözüme
(Hilmî) gedâye bir kemter	Görür gözüm dilim söyler
Her nereye kılsam nazar	Ali göründü gözüme. ¹⁵

Şu hâlde, Ali ben oluyorum. Tufandan kurtulan (Nuh), Tur-i Sinâ'da konuşan (Musa), Ruhullah (İsa), tayyib, tâhir, bâtın, zâhir, evvel, âhir, hulâsa nereye baksam, ne görsem hep ben, hepsi benim. Bunu bana ayna söylüyor. Ve ayna bana diyor ki: Sen her şeysin. Lâkin, Ali olmak için hakikat ilmine ârif ve lâzımgelen meziyyetlere de sahib olmağın zorunludur!¹⁶

Kemâller elde ede ede yükselen insan son noktaya ulaşmakla ulviyet sahibi olur. Fakat, kesrettèn vahdetce doğru yükselmeğe muvaffak

olan, yani son nokta olan (Ulviyet)e ulaşan bir kâmil insan o noktada hayat boyunca tutunamaz. Hatta o kadar tutunamaz ki son noktaya ulaşmakla vahdetten tekrar kesrete düşüşü muhakkaktır. Çünkü, istikrar yoktur. Ve çünkü, Hak'kın her suret ve ma'na ile zuhuru hayat ve hareketle dâim ve kâimdir. Sükûn yoktur, o her gün yeni bir şe'ndedir Zira Hak, (Hay ve Kayyum)dur ve dâim bir devr ile zuhurdadır. (o her gün bir şendedir)¹⁷.

Öyle ise, dâim ve müstakar bir uluhiyet olmuyor demektir. Kesretten vahdette doğru yüksle yüksele vahdette ulaşma anından sonra vahdetten kesrete düşüş te beşeriyetin tam şiarıdır¹⁸. Çünkü, hayatın münthası, ilmin neticisi, faziletin son bulduğu nokta yoktur¹⁹. Beşeriyet durmadan hareket etmek ve çalışmak zorundadır, nisbette isterse a'lâda isterse esfelde olsun.

Bu çokluk âleminde ululuktan nasıbedar olanlara (Nâcî)²⁰ denilmiştir ve bu dünyada bu Nâcî'ler o kadar nadirdir ki bu dünyadaki bütün insanları taş toprak ve ağaç farz ettiğimizde dünyada mevcut (Cevher)in mikdarı kadar azdır. İbn Arabî de bu noktaya önemle işaret etmiş ve nefsine ârif olmayanları taş topraktan da daha aşağı saymıştır.

Bektaşilik, zâhîrde Ca'ferî mezhebindedir²¹, katarda İmam Ca'fer'e uyar. Fakat, mukayyet değildir. Zâten Bektaşilik hiç bir dîn ve hiç bir şey ile mukayyet değildir. Çünkü hepsinin maksat ve gayesini, uzak veya yakın yollarda kalmalarının sebeplerini bilir ve Kur'anın hakikat ma'nasına ârif ve mevcudâtın iktizay-ı zattan ibaret olduğuna vâkıftır.

Bektaşilik Şark felsefesi ile birliktir. Bununla beraber Bektaşilik son derece vatanperver ve Milliyetçidir.²² Bektaşilik Halifeliğin de aleyhindedir. Hılâfet denen kelîmeyi uydurma sayar ve onu ta Yezid devrinden gelen zâlimlerin lakabı olarak kabul eder. Hakikatta Hılâfet yoktur; ya Asâlet veya Sefâret vardır. Asâlet, her hangi bir kimseden Hak'kın tam zuhurdur. Sefâret ise işaret ettiğimiz böyle bir kimse tarafından irşadla görevlendirilen kimsededir.

Bektaşilik İbn Arabî'nin (Vahdet-i Vücut) felsefesini tamamiyle kabul eder. Aynaya bakıp cemali-görme (Enelhak) nazariyesinin; tevellâ ve teberrâ²³, sağ ve sol²⁴, hayır ve şer, zulumât ve nur nisbetlerinin derinliğine ulaşmıştır.

Bektaşilik tükenmez pek kıymetli bir hazinedir; iffet ve fazilet²⁵ kaynağıdır; Hak ve İnsan yoludur.²⁶ Bektaşilikte namaz ve oruç gibi sırf

görünüşe bağlı ibadetin yeri olmadığı gibi perhizin, kümes bayramının, ateşperestliğin, putperestliğin de yeri yoktur. Bununla beraber Bek-Bektaşilik her şeyi nefsinde toplamış bir özetdir. Bektaşilik cahil ve menfaatperest Baba'ların, geçmişte gördüğümüz gibi bir geçim vasıtası değil²⁷, bir felsefi meslek, bir lebdün ilmi kaynağıdır.²⁸

Bektaşilikte ilâhî felsefe iki şekilde ifade edilir: Varlık ve Yokluk,

Varlık, asıldır, yokluk ondan zuhur eden ve yine ona dönen dalgalarıdır. Yani, var olan derya, yok olan da dalgasıdır. Her şey o der-yadandır. Mevcudat ve mükevvenat o asıldan yani o nurdan bir şü-ledir. Her şey o var'ın bütün sırlarının aksi ve cemalinin aynasıdır. Bu da (Allah) diye adlandırdığımız kudrettir. O kudret kemâ-li mutlak, cemâl-i mutlak, hüsn-ü mutlak, hayat-ı mutlaktır. Bunun niçin böyle olduğunu anlamak için kâinat denen kitabı iyice inceleyerek okumak lâzımdır.

Bu kitabın burhanı bizzat insandır. Yalnız bakmak, görmek, yetmez. Kâinatın âlf harflerini (esrarını) okumak ve onları ruhta da his etmek lâzımdır. Mutlak kudret, bazılarının dedikleri gibi görünmesi ve bilinmesi mümkün olmayan bir şey değildir. Mutlak kudret daima insanlarla beraber olduğu gibi (ki zâten insanın içindedir) bir şeyde değil, her şeydedir. Her şey deyimi de bütün kâinatı ifade eder; her şey aynı kâinattır alt tarafı çokluktur).

Kudret nedir?²⁹ Her hareket bir irade (istek)nin eseridir. Cansız bir şey itilmeden hareket edemez. O hâlde ilk hareketi yaptıran kuvvet nedir? İrade, bir irade sahibini istilzam eder. İşte o irade sahibini, yani o birinci kudreti anlamağa giden yol hakikat felsefesinden³⁰ doğmuştur ve buna dayanan bir çok şubeler ve yollar vardır. Bu yollar da bir bakıma (Sırat)tır ki kimini hidâyete, kimini dalâlete götürür. Dalâlete giden yol değil, yolunu bilmeyen insandır³¹. Bu noktada şu beyitlere işaret edebiliriz:

Âcizim bast-ü beyandan cevher-ü mâhiyyetin
Sorsa bir ârif bana Kâzım Cenâb-ı Şâhtan
Kul desem ol kudreti bil kuvve akl etmez kabul
Hak desem şirk etmeğe havf eylerim Allah'tan

Cüş edip bâd-ı muhabbet ile derya ezelf
Oldu bir gevher-i meşhud dü renk üzre celi
Dedi sarrâf-ı hüviyyet görüp ol dâneleri
Birine nûr-ı Muhammed birine nûr-ı Alî

Burada şuna önemle işaret edelim ki Peygamberimiz Kur'anın sırrını ancak ehl-i beytine³² ve âshâbının en üstünlerinden bir kısmına bildirip açıklamışlardır. Ledün ilmini böyle pek az kişilere bildirip açıklamasının sebepleri de çoktur. Evvelâ, o yolda yürümek ve mutlak hakikatı bilmek ve Hak'kın didârına³³ ulaşmak her kişinin kârı değildir. Ve yine, ledün ilmi kalbi arınmışlara,³⁴ hakiki nazar³⁵ sahiplerine ve maad akli³⁶ ehline mahsustur. Vevselerden kendini kurtaramayan³⁷ ve çokluk içinde bucalayıp duranların gözlerinden cehalet perdesini³⁸ kaldırmak kolay olmadığı gibi gaflet uykusunda olanlar da hakikatın kokusunu bile alamazlar. Çünkü, bu gâfiller zâhir mi'marındırlar, bâtın âleminden haberleri yoktur. Bu gibiler de maad ehli değil, maâş ehli³⁹ derler. Bunlar ilâhî bilgiden binlerce söz işitseler de bunlardan gönüllerini bir zerre bile etkilemez, çünkü, nâdândırlar.

Bir kimsenin bir saat kâmil ve ârif suhbetine girip mest olması bin. yi kendi başına ibâdet ve riyâzet etmesinden üstün ve hayırlıdır.⁴⁰ Bir kimse de kâmil ve ârif suhbetine girmeden maksuduna kavuşamaz. Kâmiller ve ârifler meclislerinden başka meclislerden hiç bir faide elde edilemez. Çünkü bu gibi meclisleri teşkil edenlerin irfaniyetleri çok az ve buna karşılık mukallitlikleri ziyadedir. Anayı babayı, geçmişî taklit⁴¹ ise hakikat yolunda pek büyük bir perdedir. İşte bu perdeyi yırtıp geçenlere (Merd),⁴² yırtıp geçemeyenlere de (Nâmerd) derler. Bu ilmi tatmayanlar bilmez, zira akılları maad akli değildir. Maad aklına sahib olanlar bile yine de ârif bir üstadın gerçek irşadına muhatırlar.

Ey dilâ! ma'na yüzünden defter-i esrarı bil

Kıl tefekkür âlem içre yârı bil, ağyarı bil.⁴³

Gerçek bilgi ile bilmekliğimiz gereken ilk mescele yaratılış meselidir, yani (küntü kenzen mahfryyen.....)nin açıklanmasıdır. Yaratılıştan maksat (Küntü kenz.....) kudsi hadisinde ifade edilmiştir. Fakat, bu ifadeyi gerçekten anlayabilmek için daha önce Hak'ka ârif olmak gerekir. Hak'ka ârif olmak ta (Taalluk), (Tahalluk) ve (Tahakuk) ile mümkündür. Taalluk, (Bilmek); tahalluk, (Bulmak); tahakukuk ta (Olmak)tır. Bunun için de ârif olmak, ilâhî bildirileri ve özellikli Dört Kitab'ı gerçekten okuyabilmek ve anlayabilmek şarttır.

Furkan⁴⁴ ve Kur'an⁴⁵, terim bakımından aynı şeyi ifade ederler. Böyle olunca yüz (Suhuf)un sırları dört kitabta,⁴⁶ yani (Zebur, Tevrat, İncil, Furkan)da toplanır; ve dört kitabın usulü de Kur'anda,

Kur'anın hakikatları da (Fâtiha)'da, Fatiha'nın ma'nası da (Besmele)-de, Besmele'nin lâtifeleri de (Ba)'da, Ba'nın incelikleri de (Nokta)'da ibda' ve derc olunmuştur. (Nokta), bütün nüshaların, mecmuaların metni ve gerek söze ait gerekse fiile ait bütün noktalar da onun şerhidir.⁴⁷

Hız. Ali: "Ben (Ba)'nın altındaki noktayım"⁴⁸ diye buyurmuştur ve bütün çokluğa ait suretlerin başı ve sonu (Ba) harfi olmak ve a'yan ve cevherler⁴⁹ ve arazlar ve vücut feyzinde⁵⁰ münderic olan tafsiller⁵¹ ve icmaller ve eserler ve hükümler⁵² de (Besmele)den ibaret bulunmakla Hız. Ali şöyle buyurmuş oluyor: "Allah'ın kitabında bulunan her şey (Fâtiha)'da, Fâtiha'da bulunan her şey (Bismillâhirrahmânirrahîm) de, Bismillâh'ta bulunan her şey (Bâ)'da, Ba'da bulunan her şey (Ba'nın noktasında) bulunmaktadır ve (Ben) de o noktayım. Ve bu (Ba) harfi insan nev'inin suretidir".⁵³

Harfların aslı da şöylece bildirilmiştir:

Bütün harflar, (Ba)'nın noktasından zuhura gelmiştir. Harflar iki kısımdır: sessiz harflar ve sesli harflar.⁵⁴ Sessiz harflar Âdem'in Vücududur; Sesli harflar da Âdem'den sudur eden sözler (Kelâm)-dir. Âdem, bütün mevcudâtın aynidir⁵⁵. Bütün mevcudattaki madde, suret ve şekiller sessiz harflerdir. Bunların devri⁵⁶ bakımından zuhura gelen hareketler ve sada da sesli harflerdir. Başka bir deyişle, ezelde mukadder (Kitâb-ı Mübin)'in⁵⁷ tafsilidir. Gaybtaki mevcudat âli harfler, şuhuttaki mevcudat ta süflî harflerdir ve hepsi birden ezeldeki mukadderatın istikbaldeki tafsilini⁵⁸ bildiren hatlardır. Eşyada ve sair mevcudatta mevcut olup istikbali bildiren hatlar Âdem'de tamamıyla mevcuttur. Âdemdeki bu hatlar onun kendi cüzlüğünün ezeli mukadderatını her an bildirmektedir. Hangi devranda, hangi mertebe ve suret ve makamda bulunursa buluncun insan ve her şey mutlaka o mertebeden geçecektir.⁵⁹ Hangi suret ve mertebede ise o suret ve mertebenin ezelde mazhar olduğu isimlerin ve sıfatların ve isti'dadın tafsilini şuhud alanına getirmekle mükelleftir.⁶⁰

Burada (Fark Âlemini) terennüm eden şu mısra'lara işaret edelim:

Esmâ-ı ilâhiyyede bihad hünerim var⁶¹
Her demde semâvât-ı hurufa sefirim var⁶²

Bu huruf ile biçilmiştir kubây-ı ma'rifet
Bu huruf ile açılmıştır sarây-ı ma'rifet⁶³

Âdem libâs-ı harf ile imlâya bir gelir⁶⁴ /
Esmâ-i rumuz sırr-ı müsemâyâ bir gelir
Her bir tamam âlem-i eşyayı devr ile
Tekmil edip mcratibin a'lâya bir gelir
Kâhî basit kâh mürekkep olur vücut
Âhir havâs-ı hamse-i ra'nâya bir gelir

Yüzün Mushaftır ey hûrî⁶⁵
Yanâğın Kaaf-ı vel - Kur'an⁶⁶
Budur Hak'tan gelen (Tâhâ)⁶⁷
Budur (Yâsin-ü Er-Rahmân).⁶⁸

Yüzün Mushaftır ey rûh-ı musavver⁶⁹
Taalâ şanühû Allah'u Ekber

Ebced harfleri adedince Âadem(45), Havva (15) ve altı yön de
(6) dir ve hepsinin toplamı da (66) eder ki yine Ebced harfleri ad-
dince (Allah) kelimesinin tutarı da (66) dir.

Ve yine:

Hak der ki kenz-i mahfiyim âlemde pünhân olmuşum⁷⁰
Zâtım münenezzektir velî ismimle insan olmuşum⁷¹
Zâtım ile zâtımdayım vasfım ile ispattayım⁷²
Sun'um ile iycattayım⁷³ hem cism hem cân olmuşum.⁷⁴

Hem innî enallahım⁷⁵ hem bu nârın nuruyum⁷⁶
Vessinâ'nın Turuyum vet-Turî'nin mesturuyum⁷⁷

Ve yine:

Deryây-ı umman benim gevher-i kân bendedir⁷⁸
Gözünü aç anla bak⁷⁹ iki cihan⁸⁰ bendedir
Cisim, suret, can⁸¹ benim delil-ü burhan benim⁸²
Söz benim, zeban benim, işte meyan bendedir⁸³
Ayyâr-ı Bağdad benim, cümleye serdâr benim⁸⁴
Burhân-ı esrar benim sırr-ü nihân bendedir⁸⁵
Maksad-ı insan benim, girdiş-i devran benim
Mektob-i irfan benim işte nişan bendedir⁸⁶
Zâhid-i tersâ benim Mescid-i Aksâ benim
Muhyi-i İsâ benim yahşi yaman bendedir
Muhit-i Zevrak benim Hak bendedir Hak benim
Tamû ve uçmak benim cümle mckân bendedir⁸⁷

Evvel-ü âhir benim, ganiyy-ü fakir benim
Zâhir-ü bâtin benim küfr-ü iyman bendedir⁸⁸
Kalblerde ma'bud benim, Ka'be benim, Put begim
Âdem'e maksud benim işte matlub bendedir
Zerre benim, güneş benim, gizli benim, fâş benim
Her ne ki var uş benim cân-ü cânân bendedir. ⁸⁹

(Fenâfillâh, yani Hul. Deryası Mertebesinden)

Ben beni dilmedim her kez ki cânım yoksa cânânım
Ne cismim var, ne cânım var, ne insânım, ne hayvânım
Gehî katra, gehî ummân, gehî peydâ, gehî pünhaân
Gehî kulum, gehî Sultan, ne kulum ben ne Sultânım
Ne ben cân ile cânânım, ne küfrüm ben ne iymânım
Ne kânım ne mekânım ben ne girdiş, ve ne devrânım
Ne ödüm ben ne yel oldum ne *âbım* ben ne kıl oldum
Ne cân-ü akl-ü dil oldum meğer bir sırrı-ı pünhanım
Ne Âdem ben ne Şit oldum ne Yunu'sum ne Hüd oldum
Ne dürrüm ne yâkût oldum ne de lü'lü-ü mercanım
Ne ağyârım ne yâr oldum ne Mansur'um ne dâr oldum.
Ne kânım ne gevher oldum ne katrayım ne ummânım
Ne ben dâr'ül-Karar oldum ne bu aşk ile yâr oldum
Ne bu aşka şikâr oldum ne derdim var ne dermânım
Ne aklım ne akl-ı kül oldum ne ilm-i kaal-ü kul oldum
Ne İshâk-ü İsmâil oldum ne Yusuf ben ne Ken'anım
Ne (Elif) ben ne (Ba) oldum ne Lokmân-ü hakîm oldum
Ne (Suhf)u İbrâhim oldum ne İncilim ne Furkanım
Ne (Yâsîn) ne (Tâhâ) oldum ne (veş-Şems ved-Duhâ)⁹⁰ oldum
Ne asâ ne ejderha oldum ne ben Musâ-i Umrânım ⁹¹
Ne ilm ile beyân oldum ne bendeyim ne Hân oldum
Ne Nuh'um ne Tufan oldum ne mûrum ne Süleymânım
Benim vasfım beyan olmaz bana nâm-ü nişân, olmaz
Bana hiç kimse cân olmaz velî cümleye cânânım⁹²

(Toplamdan sonra Fark'tan)

Gönüllerde benim sırr-ı ilâhî
Serâser cümle varlık nâmütenâhî
Benim hüsn kamu şekl-ü surette
Kamu başta benim Devlet külâhî

Âleme külli sedef ve gevher ben oldum
Bu cümle âleme defter ben oldum⁹³
Kamu varlık yakîn bende bulundu
Yakîn, irak, kem ve bisyar ben oldum

Burada (Devran)a ait şu yazıya da işaret edelim:

“Hâlıkın emri beni gûzegâr balçığı gibi devranın çarhı üzerine koyup dolab gibi döndürdü. Kâh beni gûze düzdü, kâh bozdu, kâh kâse düzdü. Kâh saraylarda kerpiç eyledi, kâh ayaklar altında hiç eyledi. Kâh gül eyledi başa çıktım, kâh kil eyledi hâke düştüm. Kâh halk içinde azîz, kâh zclil eyledi. Kâh hayvan, kâh insan eyledi. Kâh nebat, kâh ma'den eyledi. Kâh yaprak, kâh toprak eyledi. Kâh pîr, kâh civan eyledi. Kâh Şâh, kâh gedâ eyledi. Kâh biliş , kâh yâd eyledi. Kâh günde yattım, kâh hazîneye baktım. Kâh kul olup satıldım, kâh dellâl olup sattım. Kâh hâkim, kâh mahkûm eyledi. Kâh bezzaz, kâh kazzaz, kâh attâr, kâh hallac eyledi. Kâh demirci, kâh kömürcü eyledi, Kâh beni Şark 'a, kâh Garb'a iletti. Kâh deryada mâhî, kâh dağlarda âhû eyledi. Kâh avcı eyledi av avladım, kâh beni av yapıp avlandı. Kâh âlim oldum okuttum, kâh emr eyledi okuttu. Kâh şakird oldum öğrendim, kâh üstad eyledi öğrettim. Kâh beni Ataya ogul eyledi, kâh Atayı bana oğul eyledi. Kâh Anaya benki kız eyledi kâh kızı bana Ana eyledi. Kâh beni tıfl edip analara besletti, kâh anaları tıfl edip bana besletti. Velhâsıl, nice bin kere Ata belinden Ana rahminde cihana geldim. Nice yüzbin kere tıfl oldum, pîr oldum. Yine ecel gelip beni Atam ve Anam ardınca gönderdi. Nice bin kere bulut gibi havaya ağdım ve nice bin kere yağmur gibi yere yağdım Nice bin kere kâh hurmende, kâh perrende oldum. Nice bin kere küfr-ü iymana karıştım. Nice bin kere kâh zulumata, kâh aydınlığa düştüm. Nice bin kere türlü hıl'atlar giydim. Nice bin kere türlü yakadan baş gösterdim. Nice bin kere eller ve âşinâler gezdim. Nice bin kere isimler ve lakablar öğrendim. Nice bin kere türlü sıfatlardan göründüm.

Hâsıl-ı kelâm, bu nefis askeri⁹⁴ beni göçten göçe saldı, kabtan kaba boşalttı, şchir beşheir, kıyı bekıyı gezdirdi ve şol kadar gezdim ki dil ile ayan, kalem ile beyân olunmaz⁹⁵.

(Bektâşî Tarikatında Hurûfilik ve Ebced Alfabasının Rolü)

Burada, kısaca, Bektâşî Tarikatında pek büyük bir rol oynayan İbn Arabî'nin (Harflar Nazariyesi) ve bu paralelde (Hurâfilik) ve dolayısıyla (Ebced) hesap ve işlemleri hakkında da gerekli açıklamada bulunmak zorundayız.

Esasen Tarikat İlmi on iki ilmin esası sayılmakta, Tarikat İlminin esası da (Ebced) olduğu ve Ebced'in de Hz. Ali tarafından vaz' edildiği kabul edilmektedir. Çünkü Peygamber, gerek Şeriatta, gerek Tarikatıta, gerek Ma'rifette ve gerek Hakikatta onun hakkında: (Ben ilmin Şehriyim, Ali de Kapısıdır) buyurmuştur.

Ebced konusunda (Mısri) de şöyle demektedir:
Esmâ-ı İlâhiyyede bî-had hünerim var
Her demde Semâvât-ı hurufa seferim var
Gönlüm göğünün yıldızının hiç adedi yok
Her burçta benim bin Güneşim bin Kamerim var
Âlimlere (Ebced) hocası olmak olur âr
Alçak görünen (Ebced)e âli nazarım var
Arşı ve Semâvâtı ulûmun budur cihak
Hem dâhi zemîninde tükenmez güherim var
Bununla bir oldu dem-i Isâ ile (Mısri)
Gönlüme dahî ne gelirim ne giderim var.

Bu konuda yine bir şair şöyle demiştir:
Yakın bil Ebced-i burhan Ali'dir
Beyân-ı Tevhîd-i Kur'an Ali'dir
Muhammed Mi'râca vardığı gccc
Kapuda gördüğü Arslan Ali'dir
Çıkardı yüzüğün verdi nişâne
Hakikat gördü kim Subhan Ali'dir.

Ebced Alfabesinde harflar ve mukabili olan sayılar şöyledir:

Ebced (E,B,C,D) : E-1, B-2, C-3, D-4.

Hevvez (H, V, Z) : H-5, V-6, Z-7.

Huttî (H, T, Y) : H-8, T-9, Y-10.

Kelemen (K, L, M, N) : K-20, L-30, M-40, N-50.

Sa'fes (S, A', F, S) : S-60, A'-70, F-80, S-90.

Karaşet (K,R,Ş,T) : K-100, R-200, Ş-300, T- 400.

*Sahzaz (Eski harflarla: S"se", H"hr", Z"zel", Z"dol") : S- 5000;
H-6000, Z-700, Z-800.*

Zag (Eski harflarla: Z"zi", G"gayin") : Z-900, G-1000.

Ebced hesabına göre: (Allah, Muhammed, Ali, İnsan, Ehl-i Beyt, Fâtiha-Besmelc..... ilâ).

<u>Ebcad adedince</u>	<u>Ebcad adedince</u>	<u>Ebcad adedince</u>
Allah = 66	Hz. Ali = 110	Allah = 66
Seb'al-Mesâni = 7		Âdem = 45
Besmelenin- harfları = 19		111
92-Muhammed		Zât-ı Aha- - 1 diyet Mümkü- nat, vâhidîyet. 110

Muhammed'deki (Mim)lerin birisi (Mim-i İmkân), birisi de (Mim-i Şükrân) dır. Geriye iki harf kalır: (H-8) ve (D-4).

$$\text{Mim-i İmkân} = 40$$

$$\text{Mim-i Şükrân} = 40$$

80

(H) ve (D) harflerinin adet toplamı da (12) dir ki Muhammed'ten çıkan (12) İmam'a işaretidir. Bunların hepsini toplarsak yine Muhammed olur, şöyle ki:

$$\text{İki Mim} = 80$$

$$\text{(H ve D) harfları} = 12$$

$$92 = \text{Muhammed}$$

$$\text{Basmle harfları} = 19$$

$$\text{Seb'al-Mesâni âyetleri} = 7$$

$$\text{(Fetaalâllah el- Mülk$$

$$\text{el-Hak... âyetinin} = 19$$

adedi

$$45 = \text{Âdem}$$

<u>Mürekkep aded</u>	<u>Hamse-i Âl-i Abâ</u>	<u>Cevherî adet</u>	<u>Cevherî Yekûn</u>
92	Muhammed	9+2	11
110	Ali	1+1	2
135	Fatuma	1+3+5	9
118	Hasan	1+1+8	10
128	Hüseyin	1+2+8	11
583			43

$$43=4+3=7$$

$$7=(\text{Seb-al-Mesâni})$$

583=3+8+3=16. (9) aslı aded olduğundan (16) dan çıkarırsak geriye (7) kalır ki yine (Seb'al-Mesâni)yi gösterir. Yani, (Seb'al-Mesâni), (Hamse-i Âl-i Abâ)dır.

Ve yine:

Cevherî harflar noktalı harflardır ve cevherî harflar bakımından Hamse-i Âl-i Abâ'daki beş ismin içinde boktalı olan:

Fatıma'nın	F = 80
Ali'nin	Y = 10
Hüseyn'in	Y = 10
	<hr/>
	100

harfları sayıları da toplam bakımından (100) eder. Sıfırlar sayılmazlar, onlar mertebelere, nihayete işaretler. Bu bakımdan (100) sayısından sıfırları atarsak sahîh adet olarak elimizde sadece (1) kalır. Şu hâlc, (Hamse-i Âl-i Abâ) bir tek vücuda işaret, bir vücut demektir, tekrür etmez olan Nur-ı Vâhittir.

Ve yine:

Allah kelimesinin sayısı (66) dır ki cevherî adet bakımından iki (6)dir. İki (6) da (12) eder ki (12) İmama işaret.

İki (6) çokluktur, maksat bir (6) dır. Bir (6) da da iki (3) vardır. Bu üçün de biri asıl, diğeri gölgedir, zıttır, ve üç (Teslis)tir.

Hulâsa, altı cihet (6)'dır, Âdem ve Havva da (6)dir ve Allah ta (6)dir.

Allah ve Âdem'in sayılarının toplamı (111) eder, yani üç tane (1) eder ki (Teslis)tir. Ve yine bu üç (1) den biri (Zât)a, diğeri ikisi sîfata, yani azdada aittir ki mümkünattır, vâhidıyettir.

Ali kelimesinin sayısı (110) eder ki onda da iki (1) vardır. Muhammed kelimesinin sayısı (92) eder ki bu sayının cevherî adet toplamı (11) eder ki yine iki (1) demektir. Yani, Allah, zât; Ali ve Muhammed te mümkünattır. Başka bir deyişle, Ali ve Muhammed, Allah'ın zuhurudur. Âdem kelimesinin sayısı (45) tir ve cevherî bakımdan (4+5=9) ederki bu (9) sayısı kesrete işaret, kesrettir.

Ve yine:

(Muhammed, Ali) yedi harftir; (Bismillâh) ta yedi harftir; ve (Fâtîha) da yedi âyettikr.

Ve yine:

(Hasan, Hüseyn) de yedi harftir.

Ve yine:

(Muhammed, Ali, Hasan, Hüseyin, Fâtüma) ki (Pençe-i Âl-i Abâ)yı temsil eder on dokuz harftir ve (Bismillâhirrahmânirrahîm) de de on dokuz harf vardır.

Ve yine :

(Âdem) kelimesi Eb'ced hesabı ile (45) eder. (45) ise üç (15)tir. Üç (15) te (Havvâ)nın üç şeklidir. Cevherî sayı hesabı ile (45), (4+5) tir ki toplamı (9) eder. Dünyada mevcut her şeyi de (1)den (9)a kadar olan rakamlarla hesaplamak mümkündür. Bütün varlık, bu rakamlarla hesaplanır. Bu rakamlar ise (Âdem)dir. Şu hâlde, dünyanın tamamını gösteren rakamlar (Âdem)dir ve (Âdem) dünyanın tamamı ve toplamıdır.

Âdem ise Rahman suretidir, öyle ise Allah insan suretindedir.

(Havvâ)nın Ebced hesabı ile (15) olması ve üç (15) in (Âdem)i teşkil etmesi kemâlin erkekte olduğunu gösterir. Zâten, kitapta bildirildiğine göre Allah (Havvâ)yı (Âdem)in oyluk kemiğinden yaratmıştır. Oyluk kemiği ise (Bel)dir, yani (Havvâ), (Âdem)in belinden yaratılmıştır.

Bu işlem de şu teslise dayanmaktadır:

- 1- Bizzat (Havvâ)nın kendisi.
- 2- Havva'yı yaratan (Âdem)in bel,
- 3- Varlık bilgisi.

Daha açık bir deyişle:

Madem ki ben varım, o hâlde:

- 1- Ben varım.
- 2- Ben var olduğumu biliyorum.
- 3- (Ben) ile (var olduğumu bilmek) arasında birleşmek bağı vardır.

Kısaca, Bektaşilikte her şey ya (Muhammed, Ali) ikilisine, ya (Allah, Muhammed, Ali) üçlüsüne, ya (Muhammed, Ali, Hasan, Hüseyin, Fâtüma) beşlisine, ya yüzdeki yedi hattta, ya Fâtîha'daki yedi âyete, ya sekiz İmama, ya on iki İmama, ya Besmele harfleri sayısına ... İlä dayandırılmış ve bir çok Ebced alfabesi ve hesabı işlemleri ile bunların doğruluğu ıspatlanmak istenmiş, bütün bu işlemlerle de Ehl-i Beyt ve mensuplarının takdîsi ile Hz. Ali'nin ulûhiyetini sağlama yoluna gidilmiştir. Bu onların başlarına giydikleri (Tâc) şeklinden, içinde oturdukları (Dergâh) mi'mârisine kadar maddî ve manevî her şeylerinde açıkça görülmektedir.

(Tarikatlar)

Peygamberimiz, dünyanın tertip ve düzeni, dolayısıyla herkes ile ilgili olan Şeriatın bütün ümmetine açıkça bildirmiş, fakat, yüksek kişilere mahsus olan hakikat ilmini, Kur'anın iç yüzünü, din ve vahdet sırrını (Halka akılları erdiği kadar gerçeği açıklayınız) fehvasınca, yalnız, ashabının en ulularına ve Ehl-i Beytine gizli ve açık olarak açıklamıştır.

Peygamberimizin ancak en yakın ulularına açıkladığı bu Hak yolu da yine açık ve kapalı olarak iki gencl yol ile Peygamberin ilimlerinin mirasçısı olan Hz. Ali'den on iki İmam vasıtası ile sürdürüle gelmiştir.

Açık yol, özellikle, Seyyid'üt-Tâife diye anılan Cüneyd-i Bağdâdî'den itibaren bir çok kollara ayrılmış ve her kolun, her tarikin piri kendi düşünüş ve görüşüne göre bir zikir ve taat yolu kabullenmiş ve saliklerini o yol ile hak ve hakikata ulaştırmağı uygun görmüştür. Meselâ, tarikat âyini Kaadirî'ler (Devran) ile, Rûfâî'ler (Zikr-i Kıyamî) ile, Mevlevîler (Sema') ile yaparlar.

Açık yol ulularınca sâlikin hakikat yolunda adım adım ilerleyebilmesi Mürşit tarafından öğretilen esmanın durmaksızın zikrine, teslim ve tevekküle ve Mürşidin kalbine râbıtaya dayanır. Sâlik, bu suretle, yeni esmanın hallerini ve nurlarını kendi nefsinde müşahede eder ve bu müşahedeleri ile bu müşahedecilere ait kalbi tufulatını adım adım Mürşidine bildirir.

Yedi esma (Kelime-i Tevhid, Allah, Hû!, Hak, Hay, Kayyum, Kahhar) ilâhî isimlerinden ibarettir ve sâlik nefsi emmareden başlayarak son ismin nefsi sâfiyyeye ulaşması ile kemâl mertebesine ermiş olur ki bundan sonra sâlik Rahmâni sıfatlarla vasıflanmış olur.

Kapalı yol da iki kısımdır: biri (Nakşibendî Tarikatı), diğeri de (Bektaşî Tarikatı)dır.

Bu yol Hz. Ali'den Selmân-i Fârisî'ye, ondan Kasım b. Muhammed'e, ondan İmam Ca'fer'üs-Sadık'a, ondan Bâyezîd-i Bistâmî'ye, ondan Ebu'l-Hasan'ül-Harkanî'ye, ondan Ebu Ali al-Farmedî'ye, ondan Hoca Yusuf -Al- Hemedânî'ye gelerek ikiye ayrılır. Bir kısmı Hâce-i Hâcegân Abdulhalık Gacdivânî vasıtası ile altı silsilede Hoca Muhammed Bahaeddin Nakşibendî'ye gelerek (Nakşibendî) tarikatını kurar. Diğeri de Hoca Ahmed'el-Yesevî ve ondan da Şeyh Lokman'

ül- Horasâniyy 'ül-Perrende vasıtası ile Bektaşî tarikatının Piri Hacı Muhammed Bektaş-ı Veliyy'ülHorasâni'ye ulaşarak (Bektâşî) Tarikatı meydana gelir.

Nakşîyye ve Bektaşîyye silsilesinde tarikat bağı Bâyezîd-i Bistâmî'dir ki bu zat ta ruhaniyet bakımından İmam Ca'fer'e dayanır.

Bektâşî Tarikatının silsilesi şöyledir ve (Besmele) sayısınca, yani, (Bismillâhirrahmânirrahîm) harflerince (19)dur:

- 1- Sultan'ül-Ârifîn, Burhân'ül-Vâsılîn Es-Seyyid Muhammed El - Hâc Bektaş-ı Veli El - Horasâni.
- 2- Eş-Şeyh'ül-Burhan Hoca Ahmed El-Yesevi.
- 3- Hoca Yusuf El-Hemcdâni.
- 4- Şeyh Ebu Ali Farmedî, (Farmedî'nin bir nisbeti Ebu'l-Kasım Kürkânî'ye bir nisbeti de Ebu'l-Hasan El-Harkaani'ye dir).
- 5- Şeyh Ebû Kasım Kürkânî .
- 6- Şeyh Ebu Osman Mağribî.
- 7- Şeyh Ebu Ali El-Kâtib El-Mısri.
- 8- Şeyh Ebu Ali Rûdbârî.
- 9- Seyyid'ül-Taife Cüneyd-i Bağdadî.
- 10- Şeyh Seriy'üs-Sakati.
- 11- Şeyh Ma'ruf El-Kerhî.
- 12- İmam Ali Rıza.
- 13- İmam Musa Kâzım.
- 14- İmam Ca'fer Sâdık.
- 15- İmam Muhammed Baakır.
- 16- İmam Zeynelâbidin.
- 17- Mevlâna ve Mevleyy'el - Kevneyn Şehid-i Kerbelâ Hüseyin.
- 18- Emir'ül-Mü'minin Ali b. Ebî Talib.
- 19- Seyyidinâ ve Scyyid'ül-Mürselin ve Hâtem'ün-Nebiyin Muhammed Mustafa.

Hz. Muhammed'in Mürşidi de (Cebrâil)dir.⁹⁶

Ve yine silsile, şu hesapça da on dokuz ceder:

Seb'al-Mesâni	7
On iki İmam	12

19

Bektaşî Tarikat silsilesi hakkında şöyle bir sıralama da vardır:

- 1- Ebu Bekir. 2- Selmân-ı Fârisî. 3- Kasım b. Muhammed b. Ebî Bekir. 4- Ca'fer Sâdık. 5- Bâyezîd-i Bistâmî. 6- Ebu'l-Hasan

Harkânî, (Ebu'l-Hasan Harkânî'nin bir nisbeti de Ebu'l-Kasım Kürkânî'ye, onun bir nisbeti de Ebu Osman Mağribî'ye ve ondan da an'ane ile Cüneyd-i Bağdâdî'ye ve ondan da beş vasıta ile Hz. Ali'ye dayanır). 7- Şeyh Ebu Ali Farmedî. 8- Hoca Yusuf El-Hemedânî 9- Hoca Ahmed Yesevî. 10- Şeyh Lokman Perrende. 11- Hacı Bektâş Veli.

İcâzet ve Hilâfetleri Hz. Ali'ye dayanan Turuk-ı Aliyye hakkında şöyle bir silsile de vardır.:

- 1- İmam Ali
- 2- Hasan Basrî.
- 3- Habîb A'cemî.
- 4- Dâvûd Tâf.
- 5- Ma'rûf Kerhî.
- 6- Serriyy Sakatî.
- 7- Cüneyd Bağdâdî.
- 8- Ebu Ali Rûdbârî.
- 9- Ebu Ali Kâtib El-Mısrî.
- 10- Ebu Osman Mağribî.
- 11- Ebu Kasım Kürkânî.
- 12- Ebu Hasan Harkânî.
- 13- Ebu Ali Farmedî.
- 14- Hoca Yusuf El-Hemedânî.
- 15- Hoca Ahmed Yesevî.
- 16- Şeyh Lokman Perrende El-Horasânî.
- 17- Hacı Bektâş Veli El-Horasânî.

(Hacı Bektâş Hakkında Birkaç söz)

Hacı Bektâş, Horasan'ın namlı vilâyetlerinden (Nişâbûr) da (Seyyid İbrahim El-Sânî) adındaki baba ile (Hâtem) adındaki anadan hicrî (645) yılında doğdu.

Hacı Bektâş'ın adı (Muhammed)tir. (Bektâş) ta mahlâsıdır.

Hacı Bektâş, öncce, Ahmed Yesevî'nin halîfesi Horasan'lı Şeyh Lokman Perrende'den ta'lim ve terbiye gördü. Daha sonra ve rivayete göre kırk yıl riyazeyt ve mücahedede bulundu. Bu arada Hoca Ahmed Yesevî'nin feyzine de nail oldu ve onun: (Suluca Karahöyüğü Sana Yurd Verdik) şeklindeki işaretleri üzerine Horasan'dan (Rum) diyarına geçti.

Hacı Bektaş Horasan'dan Rum'a olan bu seyahatında, önce, Necef'e uğradılar ve Hz. Ali'nin âsitânesinde bir erbâîn (kırk günlük riyazet) çıkardılar. Oradan Mekkeye geçerek Harem-i Beytullah'ta üç yıl ikamet ettiler. Sonra Medineye gelerek Peygamberci ziyaret ettiler ve orada da bir erbâîn çıkararak Hz. Muhammed'in nuru ile feyzlendiler. Daha sonra sıra ile Kudusteki Enbiyanın merkadlarını ve Halî'ür-Rahmanın makamını, Şam'daki mukaddes makamları, Haleb'te Câmî-i Ekberde makam-ı Dâvud'u, Elbistan'taki Eshâb-ı Kchf gârını ziyaret ve buralarda da birer erbâîn çıkardıktan sonra Suluca Kara Höyüğe geldiler ve orada irşad postuna oturarak halkı uyarmağa başladılar.

Hacı Bektaş Karacahöyükte uyandırma ve ilim yayma ile meşgul iken ikinci Osmanlı Padişahı Sultan Orhan kendisini ziyaret etmiş ve kurdukları (Yeniçeri) ocağının kuruluşu merasimine kendilerini davet etmişlerdir. Merasim günü Hacı Bektaş, teberrük makamında hırkalarının kolunu huzurlarına getirilen bir Yeniçeri nefesinin başı üzerine uzatmış bu suretle de, Yeniçerilerin başlarındaki kalpakların arkasına kol şeklinde bir aba parçasını takmak teberrükten âdet olmuştur.

Kendisine pek çok hârikalar ve kerâmetler de isnad edilen Hacı Bektaş (738) Hicride Suluca Karahöyük'te vefat etmiştir. (Bektâşiye) sözü Ebced hesabı ile ölümüne tarih düşmektedir.

Hacı Bektâş'ın aile silsilesi de şöyledir:

1- Hz. Ali.	11- Es-Seyyid İbrahim.
2- Hz. İmam Hüseyin.	12- Es-Seyyid Hasan.
3- Hz. İmam Zeynelâbidîn.	13- Es-Seyyid İbrahim.
4- Hz. İmam Muhammed Baakır.	
5- Hz. İmam Ca'fer Sâdik.	14- Es-Seyyid Muhammed.
6- Hz. İmam Mûsa Kâzım.	15- Es-Seyyid İshak.
7- Es-Seyyid İbrahim El-Mükerrrem El-Mücâb.	
8- Es-Seyyid Hasan El-Mücâb.	16- Es-Seyyid Mûsa.
9- Es-Seyyid Muhammed.	17- Es-Seyyid İbrahim Es-Sânî.
10- Es-Seyyid İmam Mehdi.	18- Es-Seyyid Hacı Bektaş Veli.

Bektâşi tarikatındaki erkân ve kaidelerin koyucusu ve (Mücerretlik) müessesesinin kurucusu olan (Balım Sultan) da bu hizmetlerinden ötürü Hacı Bektaş'tan sonra Tarikatın ikinci Piri sayılır. Balım Sultanın babası Mürsel Sultandır ki bu zat Hacı Bektaşın ma'nevi sulbünden gelen Yusuf Bâî Sultanın oğludur. Balım Sultanın tarikata ve mâddî vücuduna ait silsilesi şöyledir:

- 1- Hacı Bektâş-ı Veli.
- 2- Hızır Bâli Sultan (Hacı Bektaşın ma'nevi evladı İdris Hoca-
canın üçüncü oğlu).
- 3- Resul Bâli Sultan.
- 4- Yusuf Bali Sultan.
- 5- Mürsel Baba Sultan.
- 6- Balım Sultan (Tarikatın ikinci Piri).

Balım Sultan (922) Hicrîde vefat etmiştir.

Bektaşilikte on iki İmama nisbetle on iki Post, yani on iki makam vardır, şöyle ki:

On iki İmam	Ölüm Tarihleri
İmam Ali El-Murtaza	661
İmam Hasan El-Muctebâ	667
İmam Hüseyin El-Şehid	680
İmam Zeynelâbidin El-Seccâd	712
İmam Muhammed Baakır	733
İmam Ca'fer Sâdık	765
İmam Musa Kâzım	799
İmam Ali Rıza	816
İmam Muhammed Takiy El-Cevâd.	826
İmam Ali Nakiy El-Hâdi	868
İmam Hasan el-Askeri El-Zekiy.	873
İmam Mehdi	(kaybolma) 266 (H.)

Post Sahipleri	Postların Adları
Hacı Bektaş-ı Veli	Mürşid(Baba) postu
Seyyid Ali Sultan	Aşçı Postu
Balım Sultan	Ekmekçi Postu
Kaygusuz Sultan	Nakib Postu
Kanber Ali Sultan	Atacı Postu
Sarı İsmail Sultan	Meydancı Postu
Kara donlu Can Baba	Türbedar Postu
Şah Kulu Hâcim Sultan	Kilerci Postu
Şah Şazeli	Kahveci Postu
Hz. İbrahim	Kurbancı Postu
Abdal Musa Sultan	Ayakçı Postu
Hızır Aleyhiselâm	Gaipler ve Mihmandar Postu.

(On iki İmamın Türbe-i Şerifelerinin Bulunduğu Yerler)

- 1- İmam Ali (Necef'ül-Eşref)
- 2- İmam Hasan (Medine-i Münevvere)
- 3- İmam Hüseyin (Kerbelâ)
- 4- İmam Zeynelâbidin (Medine-i Münevvere)
- 5- İmam Muhammed Baakır (Medine-i Münevvere)
- 6- İmam Ca'fer Sâdık (Medine-i Münevvere)
- 7- İmam Musa Kâzım (Bağdat)
- 8- İmam Ali Rıza (Horasan)
- 9- İmam Muhammed Takiy (Bağdat)
- 10- İmam Ali Nakiy (Şahmeran)
- 11- İmam Hasan el-Askeri (Şahmeran)
- 12- İmam Mehdi (Sâmire'de gaib oldu).

(On Dört Ma'sûm-u Pâk Şehitlerin Gömülü Buldukları Yerler)

- 1- Muhammed Ekber (Hz. Ali'nin oğlu) (Bağdat)
- 2- Abdullah (Hasanın oğlu) (Bağdat)
- 3- Abdullah (Hüseyin'in oğlu) (Kerbelâ)
- 4- Kasım (Hüseyin'in oğlu) (Kerbelâ)
- 5- Hüseyin (Zeynelâbidinin oğlu) (Basra)
- 6- Kasım (Zeynelâbidinin oğlu) (Basra)
- 7- Ali *el-Eftar* (Baakırın oğlu) (Sivas)
- 8- Abdullah (Ca'ferin oğlu) (Bistam)
- 9- Yahya el-Hâdi (Ca'ferin oğlu) (Kûfe)
- 10- Sâlih (Musa Kâzımın oğlu) (Sivas)
- 11- Tayyib (Musa Kâzımın oğlu) (Remlede Şirâzda)
- 12- Ca'fer (Muhammed Takiy'nin oğlu) (Kudus)
- 13- Ca'fer (Hasan Askeri'nin oğlu) (Deyr)
- 14- Kasım (Hasan Askeri'nin oğlu) (Cezayir)

İşte, Bektaşî tarikatının Hz. Ali'ye dayanmakta olduğu böylece açıkça görülmektedir.

Yukarıda, Ali adının lugavî ve bâtnî ma'naları üzerinde durmuştuk. Şimdi de yine dış ve iç me'naları ile birlikte (Ali) adının beşer sıfatının da müsemması olduğu üzerinde de kısaca duralım:

Cenâb-ı Hak, (ve hüvel aliyyül azîm) insanlar içinde (Muhammed b. Abdullah)ta Nebîlik sureti ile ve (Ali b. Ebi Tâlib)de de Veliîlik sureti ile tecellî ve zuhur etmiştir. Bunların ikisi de bir nurdur. Bir hadiste şöyle denmiştir: "Ben ve Ali aynı bir tek nuruz".

Cûş edip bad'-ı muhabbet ile derya ezeli
Oldu bir gevher-i meşhud dü renk üzre celi
Dedi sarrâf-ı hüviyyet görüp ol dâneleri
Birine Nûr-ı Muhammed birine nûr-ı Ali

Yine bir hadiste şöyle denmiştir: "Her kimse ki benden ayrıldı Hak'tan ayrıldı ve her kimse ki senden ayrıldı Ya Ali! benden ayrıldı".

Bir kere de Peygamber, Hz. Ali'nin elini kendi eliyle tutarak şöyle buyurmuştur:

"Her kimse ki buna buğz eder, Allah ve Resulüne buğz eder; ve her kimse ki buna muhabbet eder Hâhk-ı Kevn-ü Mekâna ve Resulüne muhabbet etmiş olur."

Ve yine Peygamber şöyle buyurmuştur: "Ali'nin eti benim etim, Ali'nin cismi benim cismimdir".

Zât-ı pâkinden ziyade varmıdır hiç kimsenin
Fahr-i âlemle karâbet Ya Ali!
Lâhmike lâhmi dedi hakkında Sultân-ı Resul
Mazhar-ı sırr-ı fesahat Ya Ali!
Cûd-u ihsanın için nâzil oluptur (Hel Etâ)
Dendi hakkında bu âyet Ya Ali!
Lâ fetâ illâ Ali, lâ seyfe illâ zülfikaar
Nâil-i medh-i belâgat Ya Ali!
Şehr-i ilmin bâbı sensin bî-ıştibâh
Kimsede yok bu şerâfet Ya Ali!

Hz. Muhammed, mi'racında, mertebeleri ve makamları seyr ederken arslan suretinde bir mahluk önüne geçti. O, bunu görür görmez belki yoluna mani' olur diye parmağındaki yüzüğü çıkarıp Arslanın ağzına attı (çünkü yüzüğünü Arslanın ağzına atın diye emir gelmişti). Arslan da büyük bir tevazu ilc bu şerefli yüzüğü ağzına aldı. Ondan sonra da Hz. Peygamber uruc ve seyranına devam etti. Mi'racın sonunda da ashabına mi'raçtan haber verirken Hz Ali de orada hâzır bulunuyordu. Peygamber, miraçta bir Arslana rastladığını ve Arslanın onun yolunu kesmemesi için yüzüğünü Arslanın ağzına attığını ve böylece yine seyranına devam ettiğini açıkladığı sırada Hz. Ali yüzüğü ağzından çıkarıp Hz. Muhammedin önüne koydu Orada hâzır bulunan ashab Hz. Ali'nin yüksek mertebesine ve velâyetine ve mi'raçta seyranın Muhammed'le birlikte olduğuna kail olup kendisine olan meyl ve muhabbetleri bir kat daha artmıştır.

Nûr-ı vechinle dü âlem pür ziyadır Ya Ali!
Rûy-ı pâkinde berk eden nûr-ı Hüdâdır Ya Ali!
Doğduğun sâat dü çeşmin iptida
Gördüğün ruy-ı Muhammed Mustafa'dır Ya Ali!
Ol mübarek ağzına aldın zebân-ı hâtemi
Ancak ol zevke senin ağzın sezâdır Ya Ali!
Hak seni etti bu ni'metle müzeyyen şüphesiz
Vâris-i ilm-i Resûl-i kibriyasın Ya Ali!

Yine, Hz. Muhammed mi'racı esnasında Hz. Ali'yi Alin'nin kendi surcî ile görüp: "Bu Ali b. Ebu Tâlib'tir. Accba ne vakit buraya gelmiş olur?" diye tefekkür ederken, o, onun cismi değil, resmidir dediler.

Hâk-i pâyin Arşü Kürsî olsa revâdır Ya Ali!
Yoluna bu şân ile bâşım fedâdır Ya Ali!
Cismine bâşındaki tâcı geçirdi çün Resul
Mâsivalar öyle tâca bir bahâmı Ya Ali!
Kimse nâil olmadı bu Devlet-i Uzmâya hiç
Zât-ı pâkin Tâc-ı Re's-i Enbiyadır Ya Ali!
İsm-i pâkin ism-i Hak'tur hem dahî hak her işin
Her kelâmın mültecây-ı Evliyadır Ya Ali!

Hz. Ali ve ailesi hakkında Kur'anda vârid olan âyetlerden bazıları şunlardır: 97

"..... de ki sizden ancak akraba sevgisini gözetmenizi istiyorum."

"Biz onların gönüllerindeki her türlü kinî giderdik, onlar kardeşler."

"Peygambere isyan hakkında konuşmayın Allah ve Peygambere itaat edin"

Peygamberle gizli konuşmadan önce bir sadaka verin
.... eğer bulamazsanız, Allah bağışlayıcıdır. Ey Ehl-i Beyt! Allah, sizin üzerinizden her türlü kirliliği gidermek, sizi temiz yapmak ister.

Hz. Ali hakkındaki bazı kudsi hadisler de şunlardır:

"Ya Ali! Sana müjdeler olsun hayatın ve ölümün benimledir".

"Ali'yi sevmek hasencedir ki bu muhabbet bakî oldukça seyyie zarar vermez".

“Ali’yi sevmek ateşin odunu mahvı gibi günahları giderir”.

“Ali’nin bu ümmet üzerindeki hakkı babanın evlât üzerindeki hakkı gibidir”.

“Kardaşlarımın hayırlısı Ali ve amcalarımın hayırlısı Hamza’dır.”

“Arab kavminin Seyyidi Ali’dir”.

“Sırrımın sahibi Ali b. Ebi Tâlib’tir”.

“Ali aslım, sonrakiler fer’imdir”.

“Ben kimin efendisi isem Ali de onun efendisidir”.

“Ali, bedenimde baş gibidir”.

“Ali benden, ben Ali’denim; her müminin de velisi Ali’dir”.

“Ali’nin, insanlığın hayrı olduğunda kim şüphe ederse kâfirdir”.

“Ali ebrarın imamı, küffârın mukatilidir”.

“Ehl-i beyte buğz eden münafıktır”.

“Ali ile Hılâfet için mukatele edenı nerede oldursa olsun katil ediniz”.

“Bu Ali’dir ki eti etim, kanı kanımdır”.

“Ali’yi zinhar sövmeyiniz. Zira, kendisi Zâtullahtan memduh ve memsuhtur”.

“Tahkik, Ali benden sonra velinizdir”.

“Ya Ali! tahkik Cenâb-ı Allah seni ve zürriyyetini mağfircet eyledi”.

“Ya Ali! Benden sonra tecrübe olunacaksın, asla mukatele etme!”

“Ya Ali! Sen benim Sünnetim üzere katil olunursun”.

“Ya Ali! Sen bana Musa’nın Hârûn’u gibisin”.

“Ya Ali! Sen Kâ’be menzilesindesin”.

“Ben korkutucu, Ali hidayete vesile olucudur”.

“Ben Hikmetin evi, Ali de kapısıdır”.

“Ben ilmin Şehri, Ali de kapısıdır”.

“Ben ve Ali Allah’ın kulları üzerine Allah’ın hüccetiyiz”.

“Ben ve Ali bir ağaçtan, nâs ta başka ağaçlandılar.”

“Üç kimse için Cennet, yani (Cemâl) müştaktır. Onlar da Ali b. Ebi Tâlib, Amînâr Yâsir ve Selman-ı Fârisî’dirler”

“Ben ilmin Şehri, Ali de kapısıdır. İlmî arzu eden kapıya gelsin”.

“Benden sonra Ümmetimin en âlimi Ali b. Ebi Tâlib’tir”.

“Halk içinde Ali, Kur’an içinde (Kul hüvallah) süresi gibidir”.

“Eğer Ali yaratılmasaydı Fâtıma için küfür olmazdı”.

“Her Nebi için bir vasiy ve vâris vardır. Ali de benim vasim ve vârisimdir”.

“Her kim Âdem’in ilmine, Nuh’un fehmine, İbrahim’in hülku-na nazar edip meşrur olmak isterse Ali b. Ebâ Tâlib’e nazar etsin”.

“İlim ve hikmet on parçaya ayrılıp dokuzu Ali’ye ve yalnız biri halka verilmiştir.”

“Terazinin bir gözüne yerleri ve gökleri, bir gözüne de Ali’nin il-mi konulsa Ali’nin ilmi ağır gelir”.

“Ya Ali! Ben (Nebi)lerin, ve sen (Veli)lerin hâtemisin”.

“Ali’nin yüzüne bakmak ibadettir”.

Peygamber, Hz. Ali’ye işaret ederek şöyle buyurmuşlar: “Hak, şun-la; Hak bununla; yani, Ali ilcdir”.

İmam Hasan ve Hüseyin hakkındaki bazı kudsi hadisler de şun-lardır:

“Hasan ve Hüseyin’i seven, tahkik beni sever”.

“Ehl-i Beytten bana ziyade muhabbetli Hasan ile Hüseyin’dir”.

“Ya Rabbi! Ben Hasan ile Hüseyin’i severim; Sen de sev!”

“Hüseyin, altmışıncı yılının başında şehid olur.”

“Ya Rab! Hasan ile Hüseyin’i severim, sen de sev; ve onlara düş-manlık edene sen de buğz cyle”.

“Ya Allah! Hasan ile Hüseyin’i severim ve onları seven kimseyi de severim”.

“Hüseyin tâhir olan torunlar içinde benim torunumdur” (Hasan ve Hüseyin “Mükkerem Torunlar” diye de adlandırılmıştır).

“Ey halk! Ali’nin oğlu Hüseyin’e verilen faziletlerden diğer Nebi-lerin çocuklarına verilmedi. Hz. Yusuf alcyhisselâm müstesna”.

“Bir kimse beni ve Hasan ve Hüseyin ile babalarını ve analarını severse kıyamet günü benimle beraber olur”.

“Bu iki İmam (Hasan ve Hüseyin) benim evlâtlarımdır ve kızımın evlâtlarıdır. Ya Rabbi! Ben bu iki İmamı severim ve onları seveni de severim”.

“Şüphc yok !Hasan ve Hüseyin her ikisi de dünyada benim reyhanımdır”.

“Hüseyin, sen Seyyid oğlu Seyyidsin, kardeşin de Seyyiddir; ve Sen İmam oğlu İmamsın, kardeşin de İmamdır; ve sen huccet oğlu huccetsin, kardeşin de huccettir; ve sen dokuz huccet olan dokuz evlâdın babasisin; on iki İmamın sonu da Mehdi-i kaaımdır”.

“Bir kimse Hasan ve Hüseyin İmamlarını severse beni sever ve beni severse Allah’ı sever; bir kimse bu iki İmama buğz ederse bana buğz eder ve bana buğz eden Allah’a buğz etmiş olur”.

“Hasan ve Hüseyin ism-i şerifleri güzellik isimlerinden iki isimdir”.

Cedd-i Hasencyn aşkına seryad ederim ben
Bir lâhza cüda olmayayım Âl-i Abâdan

Ya Rab! Beni dür eyleme evlâd-ı Alî'den

Cümle beşerden yoğidi bir nişan
Gayr-i Hüdây-ı Ahad lâmekân
Nüh feleğin tarh-u binasın koyan
Evveli mi'mar Alidir Ali!
Hüccet-i cebbar Ali'dir Ali!
Kaatil-i küffar Ali'dir Ali!
Âlem âra izzet-i Peygamberi
Eyleycen izhâr Ali'dir Ali!

Nâm-ı şerif-i Ali rehber -i habl-i Veli
Şanınadır müncelî oldu cihan çâkeri
Şîr-i Cenâb-ı Hûda Pâdişeh-i Evliya
Server-i Âl-i Abâ Seyyid-i İns-ü Peri
Elde kalem lâl olur hayretime dâl olur
Kendisi meh oldu encüm Hüseyin-ü Hasan
Âlemi rûşen eden Nun Kalemin defteri
Eyle kerem bendeye câm-ı gevher kevseri

Uyur idik uyardılar⁹⁸

Koyun olduk ses anladık¹⁰⁰

Sürülüp kasaba gittik¹⁰²

Didar defterine yettik¹⁰⁴

Hâlimizi hâl eyledik¹⁰⁶

Her çiçekten bal eyledik¹⁰⁸

Hak defterine yazıldık¹¹⁰

Bal olduk şerbet ezildik¹¹²

Pîr Sultanım Haydar şunda

O cihanda bu cihanda

Diriye saydılar bizi⁹⁹

Sürüyc saydılar bizi¹⁰¹

Kanârcyi mesken tuttuk¹⁰³

Şükür hoş gördüler bizi¹⁰⁵

Yolumuzu yol eyledik¹⁰⁷

Arıya saydılar bizi¹⁰⁹

Pîr divanına dizildik¹¹¹

Doluya saydılar bizi¹¹³

Çok kerâmet var insanda

Ali'ye saydılar bizi.¹¹⁴

Bizim serçeşmimizdir Ehl-i Beyt hem Hayder-i Kerrar
Velâyet mülkünün işte bunlardır sâhib-i keremkânı
Eğer bin yıl çalışsan ilm-ü a'mâle değil nâfi'
Tutup bunların destin feda eyle ser-ü cânı
Eğer ikrar edersen Hayder-i Kerrara cân ile
Sâri olur ulviyet eder hem lütf-u İhsânî

Anlatırlar ki: bir gün bir hırsız Hz. Ali'nin huzuruna getirirler ve hırsız suçunu i'tiraf eder. Bunun üzerine de Emîr hırsızın elini kestirir. Yolda Selmân-ı Pâk ve arkadaşları hırsıza rastlarlar ve mesceleyi sorarlar. Hırsız da mesceleyi anlatır ve Hz Ali'yi yine de medh eder. Selmân ve arkadaşları hırsızın Emîr hakkındaki sözlerini kendisine anlattıklarında Hz. Emîr o muhibbi ister ve kesilen elini yerine koyup hırsızın tekrar eline kavuşturur.

Şîr-i Cenâb-ı Hüda Padişeh-i Evliya
Server-i Âli Abâ Seyyid-i İns-ü Peri
Vâkîf-ı her hayr-ü şer mazhar-ı fevz-ü zafer
İstese alırdı ger zaptına her kişveri
Hasma ol âli tebar saldığı dem Zülfikar
Ettirir idi firar terk ile cân-ü seri

Ey Şeyh-i âlempenah Şah selâmünaleyk
Ehl-i dile secdegâh Şah selâmünaleyk
Server-i habl-i Resul, hâdi-i chl-i Sübül
Hâteme-i cüz-ü kül Şah selâmünaleyk
Ahmed-ü Mahmud-ü enâm tâlib-i Hakka İmam
Yani Resul-i enâm Şah selâmünaleyk
Lâhmike lâhmi sana dedi Resul-i Hüda
Mazhar-ı nur-ı Hüda Şah se....
Şâh-ı Velâyet özün mahz-ı kemaet sözün
Ârife âyet yüzün Şah se....
Sana dedi ol Nebî (Ente) ahî Ya Ali!
Hak dedi haktır belî Şah se....
Kân-ı hayâsın bugün nokta-i (Bâ)sın bugün
Şîr-i Hüdâsın bugün Şah se....
Ey meh-i berd-i tam âline yüzbin selâm
Vird edene subh-u şâm Şah se....
Aşk-ı Hasan cân olup sinede İyman olup
Yoluna kurban olup Şah se....
Şâh-ı şehidân Hüseyin sevmesidir farz-ı ayn

Ehl-i cinan içre zeyn Şah se
 Bende-i Baakır benim zikr ile zâkir benim
 Fakr ile fâkir benim Şah se
 Hazret-i Zeynelabâ server-i Âl-i necât
 Bendesiyim bî inad Şah se
 Ca'fer'üs-Sâdik safiy mahzen-i gene-i haff
 Mülk-i dilin Asaf'ı Şah se
 Şâh-ı Horasan Ali Musa Rıza ol velf
 Cân ile dedik beli Şah se
 Şâh Muhammed Takiy oldur seniyy müttaki
 Suht-u cemâlin hakkı Şah se
 Oldu Nakiy rehnüma ehl-i dile pişiva
 Kâşif-i "kul innemâ" Şah se
 Muse-i Kâzım yakın rehber-i chl-i dîn
 Yani İmâm-ı güzîn Şah se
 Şâh Hasan'ül - Askeri pâyına koduk seri
 Cân-ü dilin serveri Şah se
 Mehdi-i sâhib zaman yani İmâm 'üz - Zaman
 Hazret-i şâh-ı cihan Şah se
 Nâmını ol binazîr nây ile kıldı münîr
 Cümleye ol destgîr Şah se

Ey vücud-i mat'la-ı envâr-ı kudret Ya Ali!
 Nazmdâr-ı künsékân bünyân-ı fitrat Ya Ali!
 İsmi cevher cismi cevher zâtı cevher lâ garaz
 Âlem-i envarda bennây-ı kudret Ya Ali!..
 Rabb-ı hâlik Rabb-ı râzık Rabb-ı allâmelguyub
 Bünye-i zâtında koymuş a'lemiyet Ya Ali!
 Âlem-i ma'nada fevka küllî zî ilmün alım
 Allemel cema-i Âdem'e filhakika Ya Ali!
 (Bâ)daki bir noktân sen (Bâ-ı Bismillâh)sın
 Kelme-i (Elhamdü lillâh)a vcsatet Ya Ali!
 Ente Ya Mevlây-ı dîn Mevlây-ı Rabb'il-âlemin
 Bâtin ma'nayı remz ile hamd içinsin Ya Ali!
 İsmi olmuş ism-i Rabb'ül-Âleminden intihab
 Nâmınız münşakk-ı esmâ-i celâlet Ya Ali!
 Rabb-ı A'lâdan a'lâsın Rabb-ı Rahmandan Rahım
 Rabb-ı izzet Rabb-ı devlet Rabb-ı kudret Ya Ali!
 Mâlik-i dîvan-ı yevmüddîn sensin mutlaka
 Âyct-i (İyyâke Na'budu) ul ibâdet Ya Ali!

(Nestain iyyake) bel vallahu hayrlmstahak
 Ey olan mfth-ı bb-ı istikamet Ya Ali!
 Bezmi-hass-ı hlik-l-ashaba misbah olur
 (hdin) lafzında msdk-ı hidyet Ya Ali!
 (Ellezine yenkurrunen nimete veyln lehum)
 Btn-ı ni'mette maksd-ı nimet Ya Ali!
 (L aleyhim gayr'il-Magdb-i aleyhim) bel ve l
 Mevkf-i dvn-ı ukbda Őfaat Ya Ali!
 Hul'il-Kavme chlnnr bel hm tlibin
 Merhaba ahbbına a'dana zillet Ya Ali!
 (Kul hvallahu ahad) sensin derim hŐa ve l
 Vardır (Allahussamed)ten sende kudret Ya Ali!
 (Lem yelid)sin lem-i envar iinde Őphesiz
 Yzbin yllar lemi kldn seyhat Ya Ali!
 Ger (ve lem yled) desem estaĒfurullahilazm
 Var bu istekten vcudunda meratib Ya Ali!
 Lafz-ı (ve lem yekun ile leh kffvven ahad)
 Sensin hem bidr- bna Rbb-ı izzet Ya Ali!
 Dn-ı Hlik Ferd-i vhid fevk-i mahlkatsn
 Her cihetten var seninin vhdiyyet Ya Ali!
 Őikrdır ad veren ch-ı cell-ı rtbenc
 Tam yz on drt src-i Kur'an Şahadet Ya Ali!
 İptida ol (Elif lm mm zlikelkitab)
 Őphesiz hdye sen olmaktır işaret Ya Ali!
 Kim eder inkr sen olmamak Kelmullahtan
 Ma'raz-ı (Inna arazn)ya emanet Ya Ali!
 Kelime-i hakk-ı velyettir seninin innem
 (Kul kef) fil'inde cler pes kifayet Ya Ali!
 yet-i tathir mazmn-ı yridullahta
 Zlcell maksada ayn-i iradet Ya Ali!
 Kll kavma mhteda ol hdi-i nehc-i sebl
 Mstefd-ı yet-i crlmvedde Ya Ali!
 Senden oldu nzil işte (Ellezine Yenfikn)
 Mukted'l-iktid hayr'l -berriyyet Ya Ali!
 Src-i Necm'den maksad (Hel Et) y tcidr
 Yedi (H Mm- Elif lm Mm)e Şevket Ya Ali!
 Hem (Elif Lm Mm Sd)ın btn ma'nasına
 Mddesn cylese hakka ifadat Ya Ali!
 Vasf-ı na'l-ı Dldl gr (Src-i vel'diyat)
 Men'ba-ı cd- Sch kn-ı Őccaat Ya Ali!

Bir mahabet bir salâbet, bir şecaat sende var
Kudret-i hükmündedir miftah-ı nustret Ya Ali!
Bendesin Allaha amma küllü halka Rabsın
El uran dâmânına çekmez nedâmet Ya Ali!
Var ümidim mârifet ehli beni tutsun muaf
Bir hakır-i kem metâm bi bazaat Ya Ali!

(Şehid-i Kerbelâ Hüseyin-i Müctebâya Hutbe)

Ey Kavm-ı bî perva bilin men milk-i din a'dasıyem
Câh-ı celâlet çarkının mihr-i cihan ârasiyem
Benden götürmüş revnakın buruc-ı âsümân
Kalb-i revâk-ı ahzarın çün meşicid-i aksâsiyem
Almış taravet zevkini benden arûsân-ı çemen
Dîn-i mübîn gülzarının bir lâle-i sahrâsiyem
Olmuş vücudumla benim encâm-ı âlem berkarar
Mas'nû-ı sun'i- sâniin âlemde Rabbünnâsiyem
Nazm-ı nizâm-ı âlemin icrây-ı hükmü bendedir
Takdir-i hükm-i hâlıkun hem câri-i mecrâsiyem
Benden gelüptür arsa-i mevcuda aksâm-i nufus
Feyz-i asl-ı kudretin dünyâ-u mâ fihâsiyem
Bezm-i tecerrütten gelip unsur libâsın giymişim
Lâkin makâm-ı kurbta levlâke müstesnâsiyem
Bensiz uruc etmez melek, bensiz dolanmaz felek
Arş-ı ilâhî lengeri Cin-ü Beşer Mevlâsiyem
Ceddîmdir Şah Muhammed festakim deryây-ı aşk
Aşk-ı hakikat kenzinin bir gevher-i yektâsiyem
Câh-ı celâl-ı rütbede ben kâdeyim Âdem kâde
Asl-ı vücûd-ı Âdem'in ben Allemelesmâsiyem
Yoktur Halîle nisbetim mahbub gedâ hilkatım
Hallâhk-ı Hay ve Ulânun esmâul-hüsnâsiyem
Maksûd-ı asl kümfekân nûr-i Hüdây-ı lâmekân
İslâmın cy Firavniyân derya yaran Mûsâ'siyem
Yok medhali Musa'nın bana tecelli etmiş ihtisas
Bendendir ayn-ı mu'cizi çünkü yed-i beyzâsiyem
Yarab! keyfe yuhy-il-mevtâ diyen demde Halîl
İhyây-ı nefîs-i tayr için men muhy'il-Mevtâsiyem
Sincemde Kur-ân defteri ilm-i ledün mazharı
Tenzil-i münzelin belî Yasîn-ü Tâhâ'siyem
Asl-ı hakikatta benim Krur-'ân-ı münzel-i bâtun
Lafz-ı yürüdüllah'ta musdâk-ı tathîrâsiyem

Şanımda nâzildir benim (Ecr'ül - müvedde) âyeti
 Ol âyet-i meşhurenin mazmûn-ı filkurbâsiyem
 Sabt'ün - Nebiyy'il-mu'temen ah'ul-İmam-il-muhtesen
 Yani Hüseyin İbn Ali Kerbelâ tenhasiyem
 Gitmiş celâl-ü şevketin artuktur derd-ü minhnetim
 Şehr'ül - Haramın zulm ile maktûl-ı âşûrâsiyem
 Aldınız şücâ-ı nâsımı nâkâm kıldınız Kasımı
 Öldürdünüz Abbas'ımı serkeşte-i sevdâsiyem
 Doğarandı yâr-ü yaverim koynumda kaldı cillerim
 Ölüp *kefensiz* Ekberim navasılının cûyaniyem
 Ey kavm-ı pür tezvir-i aşk ne *Rum-ü Zengim ne Habes*
 Yandım susuzluktan el'atş ruz-ı ceza şakasiyem
 Giymiş ayâlim kâarçer kan ağlar o biçarçer
 Sincem açıp fevvaler bin çeşme kan deryasiyem

(Mevlûd-ı Şah Hz. Ali)
 (Nevruziye)

Bu gün bir nûr-ı kudsi âsümâne şems-ü tâbândır
 O nurun devresinde arş-ı a'zam şem-i lem'andır
 Bu gün bir necm-i a'zam âsümâna oldu nümâyân
 Münevver cyledi eflâk -ü meclâlik cümle hayrandır
 Bu gün nevrüz bu gün şchrüz bu gün iydi saadettir
 Bu gün künefân emri Hamel burca işaretir
 Bu gün geldi cihana bir sadaf Firdevs-i a'lâdan
 Fcrayâb oldu bülbüller kamu gülzar handândır.
 Bu gün bir yevm-i kübrâdır meclâik cümlesi şâdan
 Dönüp mihver Hamel burcun velâdet Şah-ı Merdândır
 Bu gün nevrüz bu gün şchrüz bu gün iydi saadettir
 Bu gün künefân emri Hamel burca işaretir,
 Bu gün geldi cihana tâcidâr-ı kul kefâ billâh
 Derûn-ı beyt-i Rahmanda bu gün ol Şah mihmandır
 Bu gün geldi cihana kâşif -i csrâr-ı Peygamber
 Müşerref oldu ârifler Havaric cümle hüstrandır
 Bu gün nevrüz
 Bu gün kün
 Bu gün geldi cihana ol vahy-i Hak Habibullah
 Okundu sırr-ı Kur'anın rumuzu Bâ-i Bismillâh
 Kudumiyle müferrahtır kulûb-i zümre-i ahbâb
 Ki ruhsâr-ı Âdemî'de nakş olup ol nur-i vechullah

Bu gen nevruz
 Bu gün kün
 Bu gün geldi cihana ol hadi-i nehc-i hidayet
 Tevellâ eyleyen cânana tutuptur ayni yedullah
 Yüzü Seb'almesânidir sı ve dü harf ayânıdır
 Rumuz-i Hel ctâ şân-ı hitabtır nâsrın minallah
 Bu gün nevruz.
 Bu gün kün
 Bu gün geldi cihana hâcc-i üstâd-ı Cebrail
 Enalhak sırr-ı tevhîdî ayan kıldı veliyyullah
 Hitâb-ı allemelesmâ rumuz-ı âyet-i Kur'an
 Alf'den keşf edip esrâr Eb'ul-Beşer Safiyyullah
 Bu gün nevruz
 Bu gün kün
 Bu gün geldi cihana ol kaasım'ün - Nar v'el-Cinan
 Kudumundan kılıp tebşir Melâik Hur-ü hcm Gülman
 Kuruldu minberi nurdan bihişt-i sahn-ı çerâda
 Okundu menkibet Şâhın ol necm-i âyet-i Kur'an
 Bu gün nevruz
 Bu gün kün ...
 Bu gün nevruz bu gün şehruz Ali postunda bir Sultan
 Açıldı Nergis-ü güller bezendi sertâser cihan
 Kevâkip devrile bu gün kılıp âlemleri gülrenk
 Vücut-ı menba-ı feyz-i ilâhî şeriyle şâdan
 Bu gün nevruz ...
 Bu gün kün ...
 Bu gün geldi cihana ol server-i Şahân
 Münevver oldu nurundan Kulûb-ı cümle mü'mînân
 Çerâğ-ı enver-i mihr-i draşşân sure-i vettin
 Burûc-us Sema medhî kifayet ziver-i iyman
 Bu gün nevruz
 Bu gün kün
 Bu gün kıldı cihana evc-i izzet lâ fetâ Haydar
 Müşerref oldu nüh eflâk zemîn-ü âsümân ahter
 Beşaret feyz kudumiyle bezendi cennet-i Firdevs
 Güvâh-ı fadlına kâfi kelâm-ı Vedduha yekser
 Bu gün nevruz ...
 Bu gün kün ...
 Bu gün geldi cihana bir schab bahr-ı rahmetten
 Scyrâb olup kamu gülzar açıldı cümle çiçekler

Halile âteş-i Nemrûd-u gülîstan cyledi ol dem
 Sana gülşen kılan nârı Aliyy'ül-Murtaza Hayder
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün künî ...
 Bu gün geldi cihana ol Şenişah âdc min âdâ
 Kudumuyla müşerrestir guruh -i vâlih-i min vâlâh
 Vucud-ı enveri (Yâsîn) hitâb-ı nutku (Tâhâ)dır
 Cemali iyd-i ekberdir basîret eblince her gâh
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün kün ...
 Bu gün geldi cihana künsékânın bâis-i iycad
 Okundu âyet-i bahr'il-izâm şanına ol mah
 Cemâl-i fazl-ı Yezdandır lisân-ı nâtik-ı Kur'an
 Dehanı menba-ı hikmet yanağı şems -ü mihr-i mâh
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün kün ...
 Bu gün geldi cihana (Subhanclezi isrâ)
 Serîr-i kaabekavseyne göründü pişüva ol şah
 Yine şad cyledi hurşîd cihanı sertceser Cümle
 (Elem neşrah leke sadrek) okundu fakr ile billâh
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün kün ...
 Bu gün geldi cihana rehîmnüma (Kaaf-ı v'el-Kur'ân)
 Açıldı bu keşf sırrı göründü nâtk-ı Furk'an
 Bi hamdüllâh ki zulmetten münevver oldu âlemler
 Kabul-i hak olan canan kılıp ikrar ile iyman
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün kün ...
 Bu gün geldi cihana ol emr-i rikk-ı menşurun
 Okundu mâlik'ül-Mülk müvahhitler olup şâdan
 İlâhî ravza-i hayat değıl taatta maksudum
 Bunu yazan âkibet cem'inde diler senden riza heman
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün kün
 İlâhî didâr-ı Ahmed cemâl-i Şâh-ı Merdanın
 Rûze kıl evvelde âhirde kamu ahbap handan
 İlâhî düvazdeh İmam cihardch ma'sumun hakkı
 Ayırma didâr-ı Haktan guruh-ı Nâzenîn ihvan
 Bu gün nevrüz ...
 Bu gün kün ...

(Fâthia-i Şerif Seb'al-Mesâni)

Bismillâh'il-Âliyy'ül-Azîm hüv'er-Rahmân'ir-Rahîm.

Elhamdü lillâhillezi caalena min ümmeti habîbihi ve halîlihi Muhammed El-Mustafa, Rabb'il-Âlemîn ellezi sayyereña min zürriyetihi veliyyin ve vasiyyin Ali El-Murtaza ve salli alâ Seyyidina Um-m'ul-Mü'minin Hatüccet'ul-Kübrâ ve bint'ir-Resûl Fatimât-uz-Zehrá, Er-Rahmân'ir-Râhîm ellezi nevvere kulûbena bimuhabbeti Hasan'ul-Müctebâ ve bimüveddeti Hüseyin El-Mazlûm El - Şâhid biardi deşti Kerbelâ, Mâliki yevmiddîn ellezi temellke aleyña Zeynelâbidîn bil emmam v'el-hüdâ, İyyâke na'büdu ibâdeten tübelluguna bil ikameti bisuhbeti Muhammed El-Baakir v'el-Cafer' El - Sâdik ve Musa El-Kâzım ve Ali Musa El-Rizâ, İyyâke nestafın kemâ nesteânüke Muhammed El-Takiyy El-Cevâd, Ali El-Nakkiyy El-Hâdî ellezi bihimâmi Ehl'il-Mecdi v'el-alâ, İhdines Sırât'el-Müstakîm ellezi hüve sırât'el-ikame bil-mecdi v'el-hidâye v'el-alâ ellezi hüv'el-mukted, Sırâtellezinc en'amte aleyhim ellezi hüve bimütabaati Hasan El-Askeri ve bimütabaati Muhammed El-Mehdî sâhib'ül-asr v'ez-zaman, Gayril mağdübi aleyhim ve lâddâllîn. Münkerün min ehl'il-bid'ati v'el-heva.

İstecib duaena yâ sâmi'ud-dua ve neşhedü enne Muhammeden abduhu ve Resuluhü ellezi hüve fi şanihi sûret'un-Necm el - hüdâ ve neşhedü enne Emîr'el-Mü'minin Ali Veliyyullah ellezi hüve fi şanihi sûrc Hel Etâ ve sallâllahu Taalâ alâ Âli Muhammedin El-Tayyibin El-Tâhirin.

(Bismillâh'ın Tefsiri)

Bismillâh'taki (Ba)nın noktasının zuhuru şöyledir:

Başlangıçta Hazret-i Allah izzet ve istiğnanın en yükseğinde; tenezzühün en üstünde olup henüz isimler ve sıfatlar dairesine tenezzül eitmeyip bütün isimler, sıfatlar ve şekillerin Hak'kın zâtında mahv ve müstehlek idi. Bu makam (Lâhût Âlemi), (Mutlak Gayb Âlemi), (Lâ Taayyün Âlemi) makamıdır, (Ümmül Kitab)tır. Daha doğrusu bu makamda ne makam, ne, mertebe, ne isim, ne resm, ne sıfat, ne de mevsuf vardır. Bu makam:

"Allah âlemlerden geneldir."¹¹⁵

"Allah vardı ve onunla birlikte hiç bir şey yoktu".¹¹⁶

"Gaybın anahtarları Allah'ın indindedir onları ancak o bilir".¹¹⁷

“İnsan zamandan öyle devirler geçirdi ki balise değer bir şey olmadı”¹¹⁸.

“Senin Tanrın onların isnadlarından münezzehtir”¹¹⁹

“Ben gizli bir hazine idim”¹²⁰ makamlarıdır.

Bu makamda her şeyden sıyrılıp soyunmuş olan (Sırf Vücut) ilâhî hüviyettir. Bu makamda (Evcellik, Âhirlilik, Zâhirlilik, Bâtınlık) yoktur, hatta, Ezeli ve Ebedî yoktur. İşte bu (Sırf Vücut)un zuhuru, (Zâhir) ism-i şerifinin ezelen ve ebeden tahakkuk etmesidir ki bu da (Ümmülkitab)ın tafsilidir.

Evvelâ, (Kün) yani (Ol!) emri ile basit (Nokta)dan (Elif), yani (Ahadiyet) oldu. Daha sonra, asl olan noktayı (Elif) altına koymakla (Ba) oldu ve bu suretle de (Vâhidîyyet) meydana geldi, çokluk belirdi.¹²¹

Noktadan (Ahadiyyet)in, ahadiyetten de (Vâhidîyyet)in çıkışını, yani mevcudatın zuhuru ve hakikatını gerçik iç düşünüş ve gerçik dış anlayışa göre misâl yolu ile, (Kaygusuz’un Seyranı) ile açıklayalım:

“Ol vakit ki encüm ve eflâk ve anasır ve tabayı’ bir şey vücuda gelmemiş idi. Biz dahi Âdem kisvetini görmeyip ve giymeyip Sultan vücudunda bir can idik. Ol kadîm-i lâyezâl diledi ki (Kenz-i Mahfi)¹²²sin âşikâr edip kendisini temaşa ede. Tecelli eyledi zâtına ki zâtı bilinsin diye. Esmâ ve sıfâtı kendisine nâzil eyledi. (Kâf)ı (Nun)a vurup (Kün) sâz eyledi.¹²³ (Kâf) ve (Nun) arasında bu kârhane-i âlemi bünyad eyledi. Ve ol Sultan-ı âlem hemen bu kârhanenin içinde sır oldu¹²⁴. Biz dahi ezeldeki mukadderatımızın tafsile gelmesini, yani cüz’iyyetimiz i’tibariyle bu kârhaneyi biz dahi döndürmeği taleb ettik.¹²⁵ Sultân-ı âlem dileğimizi kabul edip Âdem donunu bize hıl’at verdi ve canımıza¹²⁶ emr etti ki ademden, yani bâtundan zâhire geldik şe’niyyetle.¹²⁷ Bana dahi nöbet geldi, Âdem donunu giyip bu milke seyrana geldim¹²⁸. Bir şeyden haberim yoktu. Çünkü nefis çerhisine¹²⁹ duş oldum, ayık iken sarhoş oldum¹³⁰, hoş hâl iken kem maas oldum, doğru iken kallâş oldum¹³¹, nihan iken fâş oldum..... nice yüzbin kere türlü türlü sıfatlardan göründüm. Elbette bir gün sen de göreceksin, geçen hallerine güleceksin. Nitçkim bu nefis askerine duş oldum nâlân ve giryan olup çok tazarru’ ve zârîlik eyledim. Hiç kimse bana rahm etmezdi. Nice zamanlar geçirdi ve nice devranlar dönerdi, ne edeceğimi bilmezdim, hayran olup kalmıştım.

Yine bir gün babamı at, anamı don etmiştim. Hemen kulağıma bir sada geldi ki (Yeter gel!)¹³², gittim, sanki yok idim, var oldum.

Nâgâh anadan doğup şîrhâr oldum, ufl oldum, bâliğ oldum, yiğit oldum, pîr oldum. Nâgâh bir gün ruh âşınalarına düş oldum. Hâlimden haber sordular, dediler ki: Hey dervîş, doğru söyle ne gördün? Ben dedim, efendim, benim sergüzeçtim çoktur ve çok feda sefer gördüm, yani çok haberler getirdim. Ama ne bileyim ki rakiplerin korkusu vardır. Nihayet muhtasar budur ki çok ve sayılmaz âşîyan gezdim¹³³. Açık bir haber söyleyeyim ki hâlimin ancak binde biri ola. Ol vakit ki âlem-i sabavetten hâlet-i bulûğa eriştim zerre kadar gam-u gussa yok idi. Günden güne yiğitlik menziliesine kadem bastım. Ol vakit yolum bir çöl yabana erişti. Baktım ki bu yetmiş iki milletin halkı güruh güruh olmuş bu sahrada sergerdân gezerler¹³⁴. Ben dahi bu güruhun birine karıştım. Kâh yavuz olup bu halkla savaştım, kâh nerm olup yine barıştım. Bu çöl yabanda ben dahi bu halk ile mütchayyir kalmış idim. Velhâsıl, bin türlü belâ ve mihnetle cidd-ü cehd ederek bu halktan kendimi kenara çıkardım.¹³⁵ Hemen gözüme bir şehir göründü¹³⁶. Ol şehirden tarafa gitmek istedim. Ne kadar cehd eyledim ise de gidemeyip âciz kaldım. Bu tahayyürde iken hemen karşımda bir oğlan zâhir oldu¹³⁷. Baktım ki yüzünün şulesi âlemi nur eylemiş. Bana dedi ki: Abdal aşk olsun! Ben dahi meşk olsun dedim. Bu çöllerde ne gezersin dedi. Dedim ki bu şehirden tarafa gitmek isterim. Hemen boynuma bir ip takıp çıktı. Ey Kaygusuz Abdal seni ol şehre götürüyüm dedi, ben dahi yanına düştüm. Velhâsıl, bu şehre girdik¹³⁸, hemen bu oğlan kayboldu, tek-ü tenha kaldım. Baktım ki bu şehirde benden ygayrî kimse yoktur.¹³⁹ Bu kerre kendi kendime dedim ki: Şehir senin helva¹⁴⁰ senin

Bu kere bu şehri küşe beküşe, serteser temaşa eyledim,¹⁴¹ türlü türlü cevahirler.. metanın nihayeti yok. Her neye meyl eyledim ise hemen o saat mevcut olurdu. (Men ânem ki men dânem)¹⁴²

Çün devran beni suretten sıfâta sıfâttan surete toplayıp gezdirdi, âhir kâr bana dahi nöbet erişti.¹⁴³ Hemen bir gün teferrüç içinde bir sohbebe uğradım. Gördüm ki bu oturanların kimisi Muhammed Resulullah ve kimisi İsa Ruhullah, ve kimisi Musa Kelmullah ve kimisi İbrahim Halilullah ve kimisi Âdem Safiyyullah,¹⁴⁴ bana yer gösterdiler, oturdum. Dediler: Dervîş, kuş dili¹⁴⁵ bilersen, söyle, yahut git. Ben dahi tefekkür edip aceb sayyadların dâmına giriftar olduk ya guft (söyle) ya reft (git) dedim. Ama söz söylemeği tercih edip söze başladım:

Bu cihan bir kubbe misalidir, Ay ve Güneş kandile benzer ve gece ve gündüzü bildirir¹⁴⁶. Yerler, vücudumdur¹⁴⁷, Sular, damarımdır; gökler çadırımdır¹⁴⁸, Arş.¹⁴⁹ scyranımdır; Çarh, devranımdır; ¹⁵⁰;

Yıldızlar, meş'alemdir¹⁵¹. Gece, Velâyet;¹⁵² gündüz, Nübüvvet;¹⁵³ doğmak, Bahar; ölmek, Güz; sağlık, Gülistan; hastalık, zından; yalan, zagallık; doğruluk, erlik; uyku, münâcat (istek); uyanıklık, âriflik; inbisat, Cennet; kabz, Cehennem; Velâyet, Vezirlik; Peygamberlik, Elçilik; akıl, Cebrail; kitaplar, vâsıf-ı hâl; cimrilere zahmet, cömertlere rahmet, münkirlere zulmet, âriflere vahdet, âşıklara ferah, cahillere keder, nâdanlara mihnet, âdiilere nur, zâlimlere ateş, Pirlere berçet, yiğitlere sıhhat, sabıylere selâmet; güneş yukarıdan aşağıya iner; su aşağıdan yukarıya çıkar bunların çümlesi bir vücuttur ki kaimdir. Bütün kâinata ben Halıkım. Beylik ve hâkimlik ve kulluk benim mertebemdir, dedim ve sükût eyledim.

Bunların çümlesi birden: Derviş afcırın sana güzel hikâye söyledin, bu sözler rü'yamıdır, hayalmidir, dediler. Ben de, evvel Allah hakkı için¹⁵⁴ kardeşinizin oğlunun¹⁵⁵ sözleri haklıdır, öz hâlidir¹⁵⁶ ki söyledim, dedim. Görmediği, bilmediği nesneden haber veren er değildir¹⁵⁷, nâmerttir. Başımdan geçen hikâyettir ki söyledim deyip sükût eyledim

Yine günlerden bir gün derviş kendisini bir sahrada gördü¹⁵⁸ ki o sahranın ucu bucağı yok. O sahranın ortasında da büyük bir yol var¹⁵⁹. Derviş o yolu tutup bir zaman gitti. Gördü ki bu yolun nihayeti yok, özünden de gayri hiç kimse yok idi¹⁶⁰. Bâri çağırayım, belki bir kimse bulunur ki bu yoldan haber vere dedim. Derviş, ne kadar ki çağırıldı gördü ki özünden gayri deyyar¹⁶¹ kimse yok ve (Men ânem ki men dânem¹⁶² deyip şu beyti okudu:

Âleme küllü vücut ben oldum
Cihana can ve cânâ cânân ben oldum
Suretimi görenler der ki beşerdir
Suretle sıfâta Rahman ben oldum¹⁶³

Derviş öz hâline mütehayyir oldu¹⁶⁴. Gördü ki günlü emîn olmaz, bir kimse ister ki hâlinde haber sora. Görür ki özünden deyyar kimse yok acaba rü'yamı görüyorum yoksa hayalim mi ola deyip biraz tefekkür eyledi, gördü ki rü'ya değil. Bu kere özü özüne büründü¹⁶⁵. Gördü ki başı tactan dışarı çıkmış.¹⁶⁶ Gözü bir sahraya düş oldu. Tîz başını özüne çekti¹⁶⁷, gördü ki ne sahra var, ne yol var. Özünden gayri deyyar kimse yok. O vakit bu beyti okudu:

Kamu şeyde benim aynı hakikat
Hemen benim çün-u çırâ yok
Sıfât-ı zât-ı mutlak bahr-ı hikmet
Ne Mansur var ne Bağdat'ta
(Enclhak)

Derviş bu sözde iken gördü ki bir pîr karşıdan çıka geldi¹⁶⁸; sa kalı ak, boynunda ridâ, elinde tesbih, bir elinde asâ¹⁶⁹, dudakları deprenür durur. Abdal, bu sahranın haberini bundan sorayım deyip karşı vardı ve selâm verdi. Pîr, dervişin selâmına iltifat etmeyip dudaklarını depredir durur idi. Derviş dedi: selâm Tanrı selâmıdır niçin almadın? Pîr ,senin selâmın benim tesbihimden artık deçil diyerek dervişin üzerine yürüdü. Derviş dahi kepeneğini sallayıp çomak ile karşısına yürüdü. Pîr, dervişin tutumunu gördü hemen kaçtı. Derviş; kaçmak ile kurtulamazsın? deyip ardından yetişti, pîri tuttu ve dedi: niçin kaçarsın sende haber soracağım. Pîr dedi: sen bir çetin ve metin adama benzersin seni bir sıfatta gördüm ki az kaldı ödüm patlaya, sözün var ise sor.¹⁷⁰

Derviş etti: sen ne kişisin söyle? Pîr dahi etti: yerin ve göğün misafiri bir kişiyim. Bu halk ekseriya bana tâbidir.¹⁷¹ Ama sen bu halktan taşra adama benzersin dedi. Benim kim olduğumu ne sual edersin? Başka soracağın var ise sor dedi. Derviş dedi: bu sahra nedir? Bîr dedi: buna (Heyhât) sahrası¹⁷² der ler. Nîce Sülayman'lar ve Rüstem Zal'ler bu sahrada batmıştır ki nâm ve nişanları dahi kalmamıştır. Derviş dedi: sen kimsin söyle. Pîr gördü ki kurtulmağa çare yoktur şöyle dedi: ben dergâh-ı Hak'ta bir makbul kimse idim. Nîce bin yıllar ibadet etmiş idim ki dil ile vâf olunmaz. Nâgâh benden bir mağrurluk sâdır oldu, hemen bir lakabtır ki bana yapıştı¹⁷³. Derviş bildi ki bu Şeytan'dır, Allah'a sığınıp¹⁷⁴ geçti gitti. Hayli zaman yola gitti gördü ki sahranın ortasında büyük bir ağaç bitmiş. Heman beş buduğı var¹⁷⁵, ama gölgesi âlemi kaplamıştır¹⁷⁶. Derviş dahi rahat olayım deyu bu ağacın dibinde yattı. Duşunda gördü ki bu ağacın dibinde azîm bir Taht var. Nebîler, Velîler gelip her biri bir kûşede muntazır oturdular.¹⁷⁷ Peygamberimiz Aleyhisselâm da sadrda oturmuş¹⁷⁸. Suâl ettiler ki Ya Resulallah! Devenin büyüğü devedir, ama, Türk taifesi küçüğüne (Köçek) derler ,ol deve deçilmidir? Rcsul aleyhisselâm buyurdular: deve devedir, gerek büyük gerek küçük olsun; hakikatta bir zât ve bir sıfattır.¹⁷⁹

Derviş der ki ben dahi sordum: Ya Resullallah bir müşkilde kaldım, bu sahra ne sahradır ve bu makam ne makamdır? Rcsullallah buyurdu: bu sahra (Kaabe kavseyn)¹⁸⁰ ve bu şecer (Şeceret'ül-İnsan)dır. Ve bu şecerde beş budak¹⁸¹ vardır ki ol budakların ikisine tamamiyle güneş dokunur¹⁸² diğere üç budaktan birisine güneş dokunan budakların ziyası gelir¹⁸³, diğere iki budağa da güneş ve ziya dahi dokunmaz¹⁸⁴. Derviş biraz tefekkür eyledi ve etrafına baktı ki tek-ü

tenha kendi özüdür¹⁸⁵, (Men Anem ve Men Dânem), deyip şu beyitleri okudu:

Ben beni bilmedim her kez ki cânım yoksa cânânım
Ne cismim var, ne cânım var, ne insanım, ne hayvanım
Gehi katra gehi umman gehi peyda gehi pünhan
Gehi kulum gehi Sultan ne kulum ben ne Sultanım
Ne ben can ile cânânım ne küfrüm ben ne iymanım
Ne kânım ben ne mekânım ne girdişim ne devranım
Ne ödüm ben ne yel oldum ne âbım ben ne kil oldum
Ne can-ü akl-ü dil oldum meğer ben sır-ı pünhanım.

Derviş dört tarafa baktı gördü ki yerde gökte ne ki yaratılmış var cümlesi vücudunun içinde sır olmuş. Her şeyadan sada gelir ki cümlesini kendi vücudunda işidir. Özü özüne dedi ki: ¹⁸⁶ bir vakit ben bu yerin ve bu göğün içinde idim. Şimdi, yer ve gök benim içimden görünür. Her neye baksam onda öz cemalimi müşahede ederim. Ay ve Güneş ve Yıldızlar cümlesi bana karşı söyleşirler. Akan sular, esen yeller bana karşı tebşürler. Derviş tefekküre vardı¹⁸⁷ acerb bunlar rü'yamıdır, hayâlmidir deyüb bu tahayyürde iken gördü ki tekü tenha özüdür.

Derviş, cümle âlemi öz vücudunda ki grördü bu kere akıl şehrine girdi, Hz. Muhammed Mustafa'yı gördü¹⁸⁸. Aşk şehrine girdi Hz. Aliyyül-Murtaza'yı gördü. ¹⁸⁹ İleri varub selâm verdi ve dedi ki: Sultanım bu seyran ve bu çadır ve saray ki kurulmuştur sahibi görünmez¹⁹⁰. Hz. Ali dedi ki: hiç sahibsiz saray ve sâyebebân olurmu?¹⁹¹ Keveneyn içinde cümbüş eden ve şa'bede gösteren ve gören yine sâyebebân sahibidir. Onsuz hiç bir nesne yoktur. Bu varlık cümle anın varlığıdır. Hemen derviş ileri varub Hz. Ali'nin elini öptü ve dedi: Sultanım sana mürfd olurum. Zira, erkân-ı nuru ve tertibi öğrenmek gerek. Hz. Ali kabul edüp bir nice vakit kulluğunda kaldı. Bir gün Hz. Ali'den sordu: Sultanım bu cessed yok iken biz anıyla yâr idik, takdir işini beraber işledik. Bir gün özümü yerin ve göğün içinde gördüm. Yine bir zaman sonra gördüm ki bu yer ve gök benim içimde mevc urur; bunun ma'na ve ta'biri nedir? Hemen Hz. Ali dervişin gönlüne girdi. Derviş dört tarafa baktı hiç bir şey görmedi. Velhâsıl, nice müddet sonra bir gün gördü ki Süleyman Peygamberin azm divanı kurulmuş İns ve Cin ve Tuyyur ve Vuhuş anda cem olmuş. Süleyman Peygamber halka her şeyanın hallerine göre hizmet ta'yin eder. Ama Divlere dedi ki: özünüzü şol kadar su ile yıkayın ki¹⁹² ak ola, yoksa azaba giristar olursunuz. Derviş o strada biraz daha ileri varub gördü ki

Hız. Ali, Süleyman Peygamberin kirpiği altından bakar¹⁹³. Derviş bin dil-ü can ile şâd olub gönü ile andan çok tazarru' ve niyaz eyledi. Bu kere Hz. Ali dudak kisab dedi ki: Ben Süleyman'ın vücuduna gelmişim, Süleyman şimdi kendi özünü sanır; ben hod işimi bilirim. Derviş sükût edüb fırsat bekledi. Bir dem Hz. Ali'yi haıvet bulup dedi: Sultanım Hz. Yusuf Peygamberden sordum ki kendisini kuyuya bıraktınlar gerçektir diye. Yusuf Peygamber de: sultan, kuyu dedikleri bu cesettir, kuyudan ki çıktım Mısır'a Sultan oldum,¹⁹⁴ dedi, doğrudur? Hz. Ali etti: doğrudur ve gözünü yum dedi. Derviş gözünü yumdu, yine açtı, gördü ki yüz yirmi dört bin Peygamber Hz. Ali'yi tahsin ve âfcrin ederler.

Derviş gördü ki Hz. Muhammed Mustafa sal'am, bunca Enbiyanın önüne düşüp Hak dergâhına giderler. O dahi fırsat deytib aralarına karıştı. Dergâh-ı Hak'ka vardıkta Hz. Resul aleyhisselâma ileri varub etti: Ya Rabbena bu günâhkâr kullarının eğesi sensin, senden gayri varacak yerleri yoktur, onları sen mağfiret eyle!¹⁹⁵ Hitâb-ı izzet geldi ki: Ya Muhammed sen benim sıfât-ı âliyâtımı gör ki her Peygamberin ve her Veli'nin benimle başka bir muameleleri vardır. Anların ahvalini benden gayri, yani zâtımdan gayri kimse bilmcz. Bak. dedi; Hz. Resul baktı ki cümle yaratılışın ilk sahibi yanında durmuştur. Hazret, tefekkürce daldı ¹⁹⁶ ve gördü ki tek-ü تنها kendisidir, hiç kimse yok ve bu mısra'ları okudu:

Cümle âleme Sultan ben oldum Saadet gevherine kân ben oldum
Ben ol bahr-i muhîtim her gönüldc Veli suret bu dem insan ben oldum¹⁹⁷.

Derviş bu seyranda iken nâgâh bir âlem dahi göründü. Cümle mahlûkat bir a'aya cem olub bu sahrada¹⁹⁸ gezerler, ama birbirinden sorarlar ki: bu bârigâh ve bu çetr (çadır)-i sâyeban ki kurulmuştur, bunun sahibi görünmez, ne aceb hikmettir. Derviş dahi anlara crıştı. Bu kere dervişten sordular ki: bu bisât¹⁹⁹ (döşek) ve bu bârigâh kimindir ki hiç şahibi görünmez? Derviş dedi ki: bunu ârif-i billâh olanlar bilir; ama, bu bisata ben dahi nice bin kere gelmişim, ben bunu böyle görmüşüm. Âdem derler, şimdi biri gelmiştir, yine ben anımla tekrar birlikte gelmişim²⁰⁰. Derviş bu sözü deyince aynı Âdem çıkageldi. Derviş etti: İşte Âdem budur. Bunlar karşı varub Âdem Aleyhisselâmın elini öptüler. Çok tazarru edüp bu sâyebanın sahibini dahi Âdem'den sordular. Âdem etti: vallahi ben dahi geldim bu bârigâhu bu gölge salıcı çadırı ²⁰¹ böyle gördüm. Hemen o anda derviş cûşa gelüb dedi ki: Ya Rab! bu sır ki gönüldc ayandır, kamu vücutlara hükmü revandır²⁰², benim akl-ü fikrim buna erdi.

Âdem, orada bulunanlara sordu ki: bu ne kişidir? Onlar, biz dahi geldik bunu burada bulduk ve gördük dediler. Âdem dervişten sordu ki: sen ne kişisin? Derviş, (Men Ânem ki Men Dânem) dedi. Âdem taaccüb edüb: hele söyle sen ne kişisin? dedi. Derviş: ben dahi bu kârvansarayaya nice bin kere geldim, kâh misafir, kâh mücavir oldum, benim sergüzeştım tûl-u dırazdır, ben senin filân oğlun değil miyim? Âdem: ben seni bilmezem dedi. Derviş: sen Cennette iken ben seninle beraberdim dedi. Âdem, yine bu söze taaccüb eyledi. Bu kere derviş Âdem'in Cennette başına gelen hikâyetleri ve Cennetten niçin çıktıklarını ve nasıl Buğday yediklerini²⁰³ hikâye etti ve sen Cennetten çıkub dünyaya gelirken ben seninle beraber idim ²⁰⁴ ki sen beni kâh getirüb toprakta bırakırdın, kâh yine kendüne götürürdün,; ama taaccüb etmem ki kardeşlerimin çokluğundan beni unutmuşsun dedi ve dünyaya geldikten sonra Cebrail'in²⁰⁵ emriyle çift sürüp ekin ektiğini ve Havva anamızın yirmi kere hâmile kaldığını ve her hamlinden doğan oğlana kızlarını verdiğini, Âdem ilk doğan oğullarından Kaabil'in,²⁰⁶ anasının hâmlinden doğan kızı ben alırım dıyü kardaşı Hâbil'e²⁰⁷ bu'z edüp bilâhara fırsat bularak Hâbil'i şehid eylediğini ²⁰⁸ ve Âdem aleyhisselâmin beddua edüb evlâd ve ensabı ile ebedî azaba giriftar olduğunu haber verdi.

Velhâsıl, derviş, Âdem'den sonra gelen Peygamberlere ne vecchile cza ve cefa ettiklerini de haber verdi ve Nuh aleyhisselâmın sergüzeştini ve nice yüz yıl kavmunı Hak'ka da'vet eylediğini, fakat, anlar kabul etmeyüb ana türlü cefalar ettiklerinden maada kaç kere kendisini mecruh eylediklerini ve Kaabil'in neslinden bir haramzadenin karşidan taş atarak başını cereh eylediğini ve başından akan kanın vecch-i şeriflerini mülecma' eylediğinde heman Nuh aleyhisselâmın beddua ile (Rabbî innî mağlubün fantasır) dediğini ve heman o saat duası makbul olub bir Tufan peyda olduğunu, Nuh aleyhisselâmın Tufandan evvel bir gemi yaptırıp neccarlık ettiğini, Nuh'un evlâd ve ensabı ile gemiye bindiğini ve her kim Nuh'a tâbî olup gemisine girdi ise Tufandan necat bulduğunu, tâbî olmayanların ise Tufanda gark olduklarını ve henüz Tufan içinde bulduklarını anlattı.²⁰⁹

Derviş Nuh'tan sonra Eyub aleyhisselâmın sergüzeştini anlatmağa başlayarak dedi ki: Eyub aleyhisselâmın on iki oğlu olub hem âli hem mün'im idi ve bilâ fasıla tezekkür ve tefekkürle ibadete meşgul idi. Bir gün kendisinin çobanı şeklinde birisi gelüb dedi ki, Ya Resullallah büyük bir tufan olup, kar ve yağmur yağub on bin koyun soğuktan telef oldu. Hz. Eyub asla iltifat etmedi. Bir saat sonra Devcibaş şeklinde

gelüb Ya Resullallah azim tufan olub binlerle deve helâk oldu dedi. Yine Eyub iltifat etmedi. Bu kerre çiftçi şeklinde gelüb bütün davaların tufandan helâk oldu dedi. Eyub yine iltifat etmedi. Bu kerre bâğınban şeklinde gelüb tufan mahsulu mahv etti dedi. Eyub yine iltifat etmedi. Bu defâ câriye şeklinde gelüb zelzeleden sarayların ve kasırların yıkıldı ve cümle evlâd ve ensâbın altında kaldı dedi. Eyub aleyhisselâmın gönlüne asla keduret gelmeyüb bir saat Hak, fikrinden çıkmadı. ²¹⁰

Derviş bu kere Zekeriyya aleyhisselâmın oğlu Yahya Peygamberin sergüzeştini dahi haber verdi ve babası Zekeriyya aleyhisselâmı ağaç içinde nasıl katl ettiklerini ve Buhtu'un-Nasr'ın zuhuru ile Zekeriyya ve Yahya'yı katl ettiren o zamanın melikinin ve evlâd ve ensâbı ile beraber yetmiş bin Âdem'in Buhtu'un-Nasr tarafından nasıl katl edildiklerini anlattı. ²¹¹

Derviş bundan sonra Ya'kub aleyhisselâmın oğlu Yusuf aleyhisselâmı ve İsa ve Musa aleyhisselâmların sergüzeştlerini de haber verdi. Adem aleyhisselâm dervişe tahsîn cyledi. Derviş dedi ki: şimdi Nemrud aleyhillâ'ne İbrahim aleyhisselâmı ateşe atmak ister, gel sen dahi beraber gidelim. Beraber gittiler. Nâgâh gördüler ki bir çok halk cem olmuş ve Şeytan Nemrud'un klaşuzu olup odun yığdırır. Şeytan da heman bunları gördü ve Nemrud'a dedi: şu gelen iki kişiyi dahi berdar eyle, Nemrud emr etti Âdem'i ve derviş'i götürdüler ki azim ateş yanmış, mancılık kurulmuştur. Hz. İbrahim Peygamberi getirdiler. Şeytan, İbrahim aleyhisselâma Nemrud'un gayri Tanrı varmış dersin, gel bu sözü terk eyle, seni âzâd ettiririm, dedi. Derviş sabr edemeyüb ileri geldi ve: ne söylersin dedi. Şeytan dedi ki: İbrahim Nemrud'u kabul etmeyib Tanrılığını inkâr eder. Derviş dedi: İbrahim doğru söyler. Ol vakit Şeytan Nemrud'a: bunları berdar eyle dedi. Âdem aleyhisselâma dervişe dudak kısıb söyleme deyince derviş kepcneğini saldırdı ve çomağını eline alub yürüdü. Şeytan gördü ki kurtuluş yok, Nemrud'a: ne durursun başına çare bul dedi. Kendisi kaçmak isterken heman derviş erişüb bir eliyle Şeytanı ve bir eliyle Nemrud'u tuttu. ²¹²

Askerler cümleten kaçub iraktan bakmağa başladılar. Derviş her ikisini götürüb ayaklarından astı. Âdem aleyhisselâm ve yüz yirdört bin Peygamber ²¹³ dervişe tahsîn cylediler. Bu kerre Nemrud Âdem'e çok tazarru cyleyüb: beni bu kişinin elinden kurtar dedi. Âdem ve bunca Evliyalar dervişten dilek cylediler ki Nemrud'un bu işte

gördü ki Firavn hüddam ve haşmet ile gelüb nefş askerini yığub Şeytanı pır edinmiş geldi. Çadırları ve azim divanı kurulmuştur. Şeytan bakub Musa ile dervişi gördü ve Firavn'a ol iki adamı gördünümü, benim büyük düşmanlarımdır adam gönderüb getirin dedi. Adam gönderüb çağırıldılar.²²⁰ Gelirken Musa dervişe: sen bir şey söyleme ben söyleyeyim dedi. Bunları getirdiler. Şeytan Firavn'a: bunlardır ki gayri Tanrı vardır derler dedi. Firavn da öylemi dersiniz? dedi Musa: öyle deriz ve öyledir dedi. Firavn: gözünüz ile gördünüzümü, yoksa kıyas ile mi söylersiniz, dedi, Musa aleyhisselâm; hiç kimse anı ebedî göremez, ama cümle yaradılmışı ol bakmadan görür dedi. Heman Şeytan ileri gelüb Firavn'a: bu bir kişidir ki câzuluk ile âlemi azdırmıştır, hemen bunun cezasını ver, ne için bu kadar söyletirsin dedi. Derviş sabr edemeyüb bre neces henüz fodulluğu elden bırakmadın dedi. Şeytan gördü ki ahd cylediği derviştir, hemen kaçmak istedi. Derviş Şeytanı yakasından tutub yere vurdu, esasını ve torbasını elinden aldı. Firavn gayretlenüb nefş askerine: koman dedi. Askerler dervişin üzerine hücum ettiler. Hemen derviş sapan taşı ile bu askerleri dağıttı. Firavn dahi bir tarafa kaçtı. Derviş erişüb Firavn'ın başından Boreğini kaptı. Şeytanın torbasını ve Firavn'ın boreğini Musa aleyhisselâmanın önüne koydu. Musa: canım sana kurban olsun derviş âferin sana dedi.²²¹ Bu kere Firavn, leşkerini cem edüb Musa aleyhisselâma Elçi gönderdi ve Şeytanın torbasını ve kendisinin boreğini taleb cyledi. Musa aleyhisselâm dervişe: anları ver kurtulalım dedi. Derviş: hele sabr cyle dedi. Meğer derviş Şeytanı ayağından asmış imiş. Şeytan Musa aleyhisselâma zârilik ederdı, beni bunun elinden kurtar dedi. Musa dahi derviştin taleb cyledi. Derviş: talcbin başım üstüne Ya Musa! Lâkin huzurumuzda tevbe cylesün ki bir daha benimle Şeytanlık etmesin dedi. Şeytan, tövbe etti. Derviş, Şeytanın torbasını ve esasını ve Firavn'ın boreğini verdi. Bu tahayyürde iken uykudan uyanır gibi gördü ki bu Şeytan ve Firavn ve Nemrud öz vücudundaki heva ve nefş-i emmare ve buhl ve hased imiş. Anları ki beyan cyledi bu kerre kendi özüne geldi. Nice zamanlar ki gönlünü kaybetmiş idi nâgâh bakub yine özünü buldu ve derviş gördü ki tek-ü تنها heman özüdür. Bu kerre emîn olup (Men Ânem ve Men Dânem) deyüb bunu okudu:

Deryay-ı umman benim gevher-i kân bendedir.

Gözünü aç anla bak iki cihan bendedir.

Şimdiye kadar ki söyledim kim anlar, bu kuş-dilidir anı Süleyman anlar.²²²

(Ehli Olana Kaygusuz Sultanın Öğütleri)

Ey tâlib -i hak ve hakikat! Gel imdi kendine insaf eyle; seni ebediyyen mahv edici cehil marazlarına ilâç bul. Fırsat elde iken gece gündüz durmayub çaresini ara, tâ kim ol korkulu menzillerden emîn olasın. Yoksa yâr-ü yoldaşın cehil marazından kurtulub şâd-ü handan selâmette olduklarını göğrürsün; ve sen gam ve gussaların ve cehalet sebebi ile başına üşüşecek türlü belâlara giriftar olub kalırsın. Ol vakit çok peşiman olursun ama faide ctmeyc. Fırsat elde iken nâdanlığı bırak dâna ol²²³. Kendini ârifler ve ehl-i diller suhbetine ve meclisine lâyük eyle. İnsân-ı kâmile eriş tâ ki dünya ve âhiret marazlarından emîn olasın.

Mürşid-i kâmilî bulduktan sonra aşkı delil edüb, özün bilüb, ârif olub Hak'kı vücudunda bulasın. İmam Ali (kerremallahu vecchü), ilk defa idi Peygamber aleyhisselâma sordu: Ya Resullâllah ne amel edeyim ki amclimi zâyi' ctmemiş olayım. Hz. Resul buyurdu: Hak'kı istersen kendini bil!²²⁴ Ârifleri cem edüb daima suhbet eyle²²⁵. Sözünde sâdik ol.²²⁶ Bir dilden kiki söz söyleme. Kimseye mikr ve hiyle ctme. Bir kimseyi rencide edüb hor ve hakîr bakma. Zira, her mevcut mutlak vücutta iktizây-ı zattır. Elinle koymadığın şeye el uzatma. Daima özünü özüne ver;²²⁷ o hâlde Hak'kı bulur, tecelliyatına mazhar olursun. Ol vakit seyirin Arş ve Ferş'e kadar gider, tamam olur, ömrünü zâyi' ctmemiş olursun, ve hem her beliiye ve azabtan emîn olursun. Ama, ey tâlib-i Hak, Allah yolu gâyet yakındır ama gâyet müşkildir.

Ârif olan anladı	Hayvan olan tınmadı
Nâdâna ben ne dedim	Acı bundan ne anladı
Anladın ise hâl oldu	Anlamadın ise kaâl oldu.

Yeni bir haber söyliyeyim ki anlamadın ise anlayasın. Ârif isen insana karış, yoksa nâdân gibi yavanlara karışma. Nâgâh bir gün vücudun şehrinden kaafîle geçer, her zerratin geldiği yere ve menzillere taksim olur, sen seninle تنها kalırsın. ²²⁸ Eğer metain dürr-ü gevher ise şâd-ü hurrem olub gam-u gussa yok, hangi şchir ve menzile varsan müşteri tâcirler metaindan almak için kapına mülâzemet cderler. Eğer metain hirmende ve nâkis ise kangî şehre ve menzile varsan metain kesad bulur, günden güne müflis bir bîneva olursun. Nıcc zamanlar geçer, devranlar döner, deryalar aslına gider, Mâh-ü encüm-ü zaman nâbedid olur, heyhat ki kaafîle başı sana rahm edüb yüzüne bakmaz,²²⁹ ta ki ârif-i billâh olanlara, dürr-ü gevher kaafilesine karışırsın.

Ey tâlib! uyanık ol ve hakikattan haberdâr ol; başındaki sarhoşluğu gör.²³⁰ Hak'kı taleb²³¹ edcrim derscn (Mûtu kable en temûtu) mazmununa masadak olup ölmezden cvvel öl ki dirilesin. Dünyada harab ol ki ma'mur olasın. Cefaya sabr et ki vefaya cresin Yoksa ehl-i zâhir gibi ibadat yaptım diye mukabilinde ıvez ümininde iken nâgâh bir gün işin sahibi işlediğin işi pesend etmeye. Ol vakit mürde gibi olub elin boş kala; hâlin kati düşvar ola; çok peşiman olursun, ama hiç fâidesi olmaya.

İşte gidüb size çok haber getirdim. Özün insan suretinde iken herşeyi kazanırsın,²³² yoksa her şey kaybtır. Ne ki görürsün ana ibretle bak.²³³ Bu ne için böyle olmadı deme. Hiç bir şey için gam çekme. Bu sözlerden garaz budur ki sen dahi gönlünü cem eyle; ²³⁴ Akl-ıma dda mukarin ol; dünyaya apışub kalma; ²³⁵ sonun fikr eyle.

Ey gâfil! bu sarayın sahibi vardır. İçinde oturan Sultan'dır. Hâlini bil ki sonra Sultan'dan utanmayasın.²³⁶ Kimseye adâvet etme. Kimsenin payına el uzatma. Haklıyı haksızı, helâli haramı fark eyle. Zira, helâl lokam ile ehl-i düller suhbeti Âdem'in ma'murluğudur. Haram lokma ve cahiller suhbeti de Âdem'in harablığıdır.

Andan sonra nâhak işleriden sakın. İbretle bak, hikmetle söyle. Her yerde edeb üzere olub, aşağıyı yukarıyı gözleyüb, tevazu ile en geriye otur. Mürşitler ve ârifler nezdinde kemâl-i âdâb ile diz çöküb otur. Bir söz ki senden sormayalar söyleme. Eğer sorarlarsa bilir isen muhtasar söyle; eğer bilmez isen özünden söz düzüb söyleme. Hoşbinlik eyleme. Hakk'ı her yerde seniule bil. Yâr-u sâdik ve yoldaşına emîn ol. Câhile hilm ile söyle. Ârifler katında sâkit olup âdâb ile dur, hürmetle sor, imtihan ile söz sorma. Eğer sorarsan söylenceni kabul et²³⁷; inad ve mücadele eyleme; merdud-ı Hak olursun.²³⁸ Zira, bu sarayda Allâh'ın hikmeti çoktur. Bu sarây-ı bârigâh onundur, başkası yokyöktür. Eğer kul isen edeb bekle, kulluk hâlimce ol.²³⁹ Eğer Sultan (İnsan-ı Kâmil) isen milk senindir, emîn ol.²⁴⁰ Yoksa sen seni bilmez isen kendini bilmek için ârif-i billâhın eteğine yapış ki sen seni bilesin. Yoksa sonra çok hacalet çekersin; şermende olursun; hem de Sultan yüzü görmezsin. Saray içinde oturan Sultandır²⁴¹. Cümlc, yaratılmış kullarıdır, zerratıdır. Her ne ister ol emr eder, hiç mâni yoktur.

Âdem dünyaya gelmekten murad heman kendini, Hakk'ı anlamaktır, tâ ki meratibde Hak'kı bâtıldan fark edüp ömrünü telef etmemiş ola. Çünkü, sen dahi Âdem'im derscn vücudun kubbesine²⁴² çık, ibretle bak. Bu sahranın düzüne ve inişine ve yokuşuna nazar eyle.

Korkulu menzilleri²⁴³ bil tâ ki yol üzerinde korkulardan emîn olasın. Onlar ki hakkı bâtıldan fark etmeyüb dünyayı dolaştılar kaldılar, hâlâ dahi dolaşub kalmışlardır. Anın için her kişi kendi işine kaidir. Hak Taalânın sırlarına ve hakikatına ermeyüb öz bildikleri kendilerine hicab olmuştur²⁴⁴. Bu sebeptendir ki halk birbirlerine sorarlar ki: accb bu kârhaneyi bünyad eden Üstad nerede ola? Hayran ve sergerdan kalmışlardır. Gökte mahlûk yere bakar ki aşağıdamı ola der. Ve yerdeki mahlûk göğe bakar ki yukarıda mı der; şöyle mütahayyir kalmışlardır. Tâ (Elestü birabbiküm?) deminden Hz. Resule gelince yüz yirmi dört bin Peygamber geldi ve gitti, her biri bir söz söylediler. Hiç biri bunu temyiz edemediler. Hz. Resul aleyhisselâm ve Hz. Ali ve Ehl-i Beyti dünyaya teşrif buyurdular ve bu kârhaneyi bünyad eden Üstadı yine bu kârhane içinde bildirdiler ve nişanın dahi bu eşya içinde verdiler. Eğer bu kıssadan sen dahi sual edersen bilen bilir, bilmeyen bilmez. Ne söyleyeyim, sen seni bilmez isen bula gör bir bir biliri. Bilmeyen ne bilir biliri.²⁴⁵

Ma'lum oldu ki hiç kimse delilsiz Hak'kı bulamaz imiş. Zira, Hz. Resul ve ailesinden sonra gelen kâmiller dahî (Nefsini Bilen Rabbinî Bilir) kadsî hadisi hakkında nice nice güzel sözler söylediler. Ama gaflet uykusuna dalanların hiç bir söz kularklarına girdimi? Biz dahi şu sözü deriz ki:

Hak Taalânın evveli ve âhiri, altı ve üstü, sağı ve solu yoktur. Bir bahr-ı peykerândır ki cümle mevcudâtın vücudunda mevcuttur, yani bilcümle mevcudat Hak'kın vücudundandır ve anı ikrâh görüb hor bakanlar merduttur²⁴⁶. Zira, bir çırağın nûrudur; nihayet sırçaları ayırır. Bir güneşin şulesidir, ama pencreleri ayırır. Ve cümle mahlukatın vücudu birdir, ama dilleri ayırır.

Biz nasihat edecek değil idik. Çünkü, hakikat, halka ne kadar çok söylenmiş olsa ol kadar geriye kaçarlar; yalnız ezelde nasibedâr olanlar gerilir. Bunu bildiğimiz hâlde nasihat vermek istemeyiz. Lâkin bu nasihatları veren Hak'tır, bizim dilimizden Hak'tır ki söyler. Sonra, halk ukûbâta duçar olduklarında biz ne edelim. İnsan suretinde iken bize Hak'kı ve hakikatı bildirmediler diye zulüm isnadına mahâl kalmasın ve (El-Adl) ism-i şerifinin hükmü cârî olsun içindir (Mıskal kadar hayr eden hayr görecektir, Mıskal kadar şer eden de şer görecektir).²⁴⁷

İki âlemden haberdârım deyen dünya nedir
 Bu günü bildinse indinde olan ferda nedir²⁴⁸
 Sende benlik bende senlik görünürken zâhirâ
 İki âlem bir vücuttur *deyen ile setva* nedir
 Mâzi müstakbel bu dem hak ki bunlar üç olur
 Bunları cem eyleyüp bir eyleyen Anka nedir²⁴⁹
 İki derya bir vücut olsa ikilik mahv olur
 Ya bu sen ben deyu halkın ettiği kavga nedir
 Bir vücutta on sekiz bin âlem oldu bir kadeh
 Bu kadeh içre dönüp raks eyleyen sahbâ nedir²⁵⁰
 Âleme nisbet gerektir dâne-i haşhaş veli
 Pcs derununda temevvüç eyleyen derya nedir²⁵¹
 Der isen dâm-ı belâdır aşkın başına aşk
 Ma'sukun vechinde ²⁵² açılan gül-ü hamra nedir.²⁵³

Vech-i dilberden hazer eyler Fakih Şeytan lâin ²⁵⁴
 Bilmedi te'vil-i ilmullahta mâvera nedir
 Hak kaşem eyler ki Âdem ahsen-i takvîm durur
 Ya bu mel'unda bu istiğna bu imtina' nedir
 Çünkü idrâk eyleye sun'-ı Hüdâyı âşikaan
 Bâ temenna âşika ma'suka istiğna nedir²⁵⁵
 Sâki-i bâki elinden²⁵⁶ içmeyenler câm-ı mey
 Kaldı hayvan²⁵⁷ bilmez oldu zevk ile safâ nedir
 Çünkü dersin fâil-i mutlaktan özge kimse yok
 Ya arada hüküm-i teklifin ile takyid nedir²⁵⁸
 (Küllü şey'in hâlikün lâ reybe illâ vecchehu)²⁵⁹
 Pes cihât-ı sitte mahv oldu ya bu dünya nedir²⁶⁰
 Olmayanlar (Resmî) ya kayd-ı taalluktan halâs
 Bilmedi anlar bu remzi hem bu muamma nedir.

Sırr-ı aşka²⁶¹ kim ki düştü ol fâzıl olur
 Aynı ma'suk olduğun fark etmese cahil olur
 Mâsivallah nutk-ı Hak'tır iktizây-ı hâl için
 Ehl-i Tevhid âm selb etmez ki şirk hâsıl olur²⁶²
 Zât-ü esmâ-ü sıfât devr eyledikçe nevbenev
 Kesb edcr kurbiyyeti Hak vechine dâhil olur²⁶³
 El hazer (Lâ taknetû min rahmetillâh)tan ümîd²⁶⁴
 Kaatı feyz-i Hüdaya ²⁶⁵ ol nasıl kaabil olur
 Kendini bilmek için (Resmî) hadîs-i (Men arcf)
 Kühnünü zâtiyle idrâk eyleyen kâmil olur.

(Ârif Olup Ehlullah Dîvânına Kabulu Gösteren Nefesler)

Bihamdillâh nurile envara erdim ben bu gün
Âçılıp ayn-i basiret irfâna erdim ben bu gün
Âteş-i aşkıyle yanıp vâlih-i hayran iken
Erdi bir nur-ı tecellî câna erdim ben bu gün
Eyledim taklidi tahkik mâsivayı terk edip
Cezbe-i Rahman ile Subhana erdim ²⁶⁶ ben bu gün
Gitti kesret oldu vahdet cümle âlemler serteser
Mahv olup suretle csmâ câna erdim ²⁶⁷ ben bu gün
Kalktı cezb ile vücudu bu âciz-i dîvanenin
(Küntü kenz)in sırrıyım kim kâna erdim ²⁶⁸ ben bu gün

Huuuu!

Feyz-ü irşâd pîrimden yönüm Allah'a döndüm
Geçtim cân-ü serimden yönüm Allah'a döndüm
Neyleyim ben kabâyî hem lurkayî abâyî
Katî bilip dünyayı yönüm Allah'a döndüm.
Terk eyledim taklidi hem istemem tahkiki
Satın alıp yokluğu yönüm Allah'a döndüm ²⁶⁹
Zâhid alsın kerâmet hem istemem Velâyet
Seyr bana melâmet yönüm Allah'a döndüm ²⁷⁰
Çaldım melâmet tablını hiçe saydım varımı ²⁷¹
Aşkta yakıp ârımı yönüm Allah'a döndüm
Aşka düşüp yanayım mahv-ı mutlak olayım
Fenâ ender fenâyım ²⁷² yönüm Allah'a döndüm
Men fakir-i dîvanc ²⁷³ yine geldim seyranc
Düşüp şöyle hayranc yönüm Allah'a döndüm ²⁷⁴

Huuuu!

Ben de bildim benlik yoktur özümde
Benliği mürüvvetle sattım ezelden
Tuttuğumuz iyman ikrar ²⁷⁵ kapısı
Bir Pîr cteğini tuttum ezelden ²⁷⁶
Şeriat öğrendim ²⁷⁷ binbir ad için
Hakikat öğrendim aynı zât için ²⁷⁸
Ma'rifet öğrendim bu sıfât için ²⁷⁹
Tarikata hizmet ettim ezelden ²⁸⁰
Şeriatın ince yolları vardır
Hakikatın derin halleri vardır
Ma'rifetin gonca gülleri vardır
Bülbülüm gülşende ²⁸¹ öttüm ²⁸² ezelden

Huuuu!

Bir aceb sırra yetiştin²⁸³ beni hayvan anlamaz 2²⁸⁴
Defter-i benliği sıldım ehl-i dîvan anlamaz
Âteş-i aşka yanarım her seher pervanevar
Doldu sinem ateşiyle nâr-ı suzan anlamaz²⁸⁵
Men ol abdal âşıkım kim kimse bilmez hâlîmi
Bulmuşum Hak ile vuslat anı nâdan anlamaz
Ki acebmi ehl-i zâra hâlîmi keşf eylesem
Hîmmet-i merdân nidüğün anı her can anlamaz
Bulmuşum mürşid-i kâmil kaalimi hâl eyledi²⁸⁶
İçirdi ledün hayatın²⁸⁷ âb-ı hayvan anlamaz
Men (Selim)-i dîvâneyim varlığım mahv eyledim
Varlığından geçmeyenler sır-ı Subhan anlamaz.²⁸⁸

Huuuu!

Gerçek mürid gerçek baba katrasını bahre sayar
Nâkıs olan nefse uyan sükkerini zehre sayar
Kendi bilgisinde kalan ilm-i ledün bilmez olan
Mürşidine eğri bakan lutfunu hem kahre sayar
Gerçek âşık olan kişi yoluna kor cân-ü başı
Budur yar sevenin işi her ne gelse fahre sayar
Âhir zaman dervişine aldanma sen (Ümmü Sinan)
Küfrün iymân eder sanma iymânını küfre sayar

Huuuu!

Zâhidâ toprağa baş vurmakla bulunmaz nâim
Âdem'e kıl secde ki gel olma Şeytânırracım²⁸⁹
Sed edip meşced kupusun yürüvar meyhaneye²⁹⁰
Tut bu râhı iş budur hâzâ Sıratulmüstakîm
Bul bu meyhane içinde sâki-i devranı sen
Bâde nûş et hem di Bismillahirrahmanirrahîm²⁹¹
Tövbe kıl zühdüne zâhid sâkin ol meyhanede²⁹²
Kim budur vallah ve billâh zâlikelfevzulazîm²⁹³
Mal-ü evlâd-ü ayalin-terkini ur âşık ol
Faide vermez bular çün bulagör kalb-i selfim.²⁹⁴

Huuuu!

II

(Bektâşilikte Belli Başlı Merasimler)

Velâyetin başı ve Hilâfetin sonu Hz. Ali'de toplandığından Ali, (Tarikat)' silsilesinin de başıdır ve tarikat sırları da kendilerinden evlâtlarına, onlardan da diğer bütün tarikat ulularına ulaşmıştır ki hepsi birdir ve hakır ve tek bir nurdur. Tarikatın bir çok şubelere ayrılması, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, vahdet bakımından olmayıp, sadece, tarikat ulularına olan nisbet ve tevhid mertebeleri bakımındandır. Bununla beraber bütün nisbetler ve tevhid mertebeleri de yine Hz. Ali'de son bulur.

Tevhid mertebeleri teslis üzere üçtür:

- 1- Telkin.
- 2- Hırka giyinmek².
- 3- El almak.

İlk iki husus Hz. Muhammad'ten Hz. Ali'ye ve ondan da sırasıyla tarikat ulularına ulaşmış olup (El Almak) hususu da kâmil bir müşid vasıtasıyla tevhid sırrının acib nüktelerine vâkıf olmaktan ibarettir ki bunun yolu da kâmil bir müşidin fi'len suhbetinde ve hizmetinde bulunmaktır³ ve dolayısıyla bu da yine Hz. Ali'ye ve Hz. Muhammed'e dayanır. Bununla beraber bir ulunun ruhaniyetine sığınmak suretiyle el almak ta mümkündür ve vâkidir.

Tevhid mertebesi ikrar ve sülûk mertebesidir. Bu mertebede sâlik, Şeriat kapısından (Tarikat)a girmiş olur.

Giynim (İlbas-ı Hırka) mertebesinde salik, ma'rifet elbiselerini giyinmiş olur.

El alma mertebesinde de salik (Ahadiyette Fâni) olmuş olur ki en yüksek ma'nevî mertebe budur.

Kısaca, Bektâşilik, ve özellikle (Babagân Bektâşiliği) Hz. Ali'nin tafdiliyetinden, Hz. Ali'nin ulûhiyetinden, ve en nihayet Necs'in ulûhiyetinden ibarettir.

Şimdi burada, Bektaşî Felsefesini gerektiği şekilde anlayabilmek için, Bektaşîliğin pratik yönüne, merasimlerine de kısaca işaret edelim.

Bektaşîlerin, mezhepleri gereği, büyük küçük bir çok merasimleri vardır ki bunlar, özellikle, (Âyin) kelimesi altında toplanır. Bektaşîlikte belli başlı on iki Âyin vardır ve bu Âyinler (On iki İmam) Postuna⁴ uydurulmuştur.

Bu on iki Âyin, üçer üçer olmak üzere, dört kısma ayrılmıştır. Bu ayırımın esası da dört mevsimdir, daha doğrusu eskiden kalma dört mevsim bayramıdır.

On iki âyinin ilk altısı (Bahçeden Gül Koklamak) ta denilen (İk-rar Âyinleri)dir⁵.

Bu altı âyin İslâmîliğin abdest, namaz, kurban, tekfîn gibi esas-larına teşkil eder. Bu âyinler, namzetleri bir çeşit alıştırma olup bunlar-da özellikle içki içilir, Gülbank okunur ve daima sembollerle maksadın açıklanmasına çalışılır.

On iki Âyinin ikinci altısı da (Bahçeden Gül Köpürmek) ta de-nilen (Vusûl Âyinleri)dir⁶.

Tam bir Bektaşî sayılabilmek için bu âyinlerin hepsine katılmak zorunludur.

Biz bu konuda sadece, (Âyin-i (Cem'e 7 girme Usulü) ile (Ta-rikata Girme Usulü) nden söz edeceğiz.

(Âyin-i Cem'e Girme Usulü)

Âyin-i Cem, Bektaşîlerin en büyük âyinedir. Zira bu âyin, bütün şekilleri ile Bektaşî i'tikadının canlı bir timsâlidir. Âyin-i Cem, aynı zamanda (Vusûl Âyinleri)nin de sonudur. Bu âyin, Kış'ın en uzun ge-cesinde, yani Aralık'ın yirmi birinci gecesinde yapılır ve bu âyine bü-tün Bektaşîler katılır ve katılmak zorundadır.

Âyin-i Cem özellikle, Haşr ve Neşr'den sonra insanın Allah'a kavuşmasını ve bütün benliklerin ortadan kaldırılmasını sembolize e-der. Âyin-i Cem, bu bakımdan da özellikle (Şamanizm)i aks ettirir.

Bu âyin, dünyanın yaratılacağı; kıyametin kopacağı; İsrâfilin surunu ötürüleceği; ölümlerin mezarlarından kalkacağı; meydan kuru-lacağı ve gerçek insanların Sırat köprüsünü geçip Cennete, diğerlerinin de Cehennem'e gireceği, ve en nihayet ebedî yaşama sırrına kavuşula-

cak olan bir âyindir. Bu sebeple de bu âyinde, başta Allah olmak üzere Âdem, Havva, Şeytan, Melâike-i Mukarrebîn (Cebrail, Mikâil, İsrail, Azrail), Meryem, İsa, Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin, Nuh, Yunus, İbrahim, İsmail, Musa, Firavn, Hacı Bektaş, Balım Sultan ve Hak Eren'den ve daha bazı şahsiyetlerden mürekkep kırk kişilik bir inançlar tarihi kafilesi yer almakta ve bu kaafile kırk seçme kişi tarafından temsil edilmektedir. Yine bu sebeple bu âyin, Babaların en salâhiyetlileri tarafından idare edilmektedir.

Kısaca, Âyin-i Cem, İnsanın, Allah'ın kendisinde tam tecelli ettiği tek varlık ve bütün insanlığın da bir varlık olduğunun temsilinden ibarettir.

Âyinde bu kırk kişiyi temsil edenlerin temsil görevlerini gerektiği şekilde yapabilmeleri, onların, gerçekten bilgili, zarif ve nüktedan olmaları ile mümkündür. Bundan ötürü, yıllarca aynı görevi yapanlar vardır ve onlar Tekke'nin Ermişleri sayılırlar. İşte, Bektaşî hazırcıvaplığının esası da bu görevleri yapanların nüktelerinden ibarettir ve gerçekte bâtılın çarpışmasını sembolize eden bu nükteler asırlar boyunca inceden inceye işlenmiştir.

Bektâşî âyinleri Âyin odasında usul ve erkânına göre⁸ yapılır ve çoğunlukla gece yapılır. Âyin odası kapısına veya Ma'bed kapısına Şark'tan girilir ve odanın diğer üç yönü buna göre adlanır.

Genellikle, (Kapı), zâhir ve bâtın ilme; Kapınının (İki Kanadı), Hasan ve Hüseyin'e; Kapının (Eşik)i⁹ de Tarikatın birinci basamağına işaretir.

Ma'bedin ortası (Erenler Meydanı) ve ya (Kırklar Meydanı)dır. Meydanın tam ortası da (Dâr)¹⁰ dir.

Dâr da her maksuda ulaştırın Sırât-ı Müstakim, Celaâl ve Cemâl meydanı, Tevellâ ve Teberrâ¹¹ mahalli i'tibar edilir.

Ma'bedde on iki İmamı¹² temsilen on iki (Post) vardır ve genellikle her post için de birer Çarağ vardır. Ancak, bu gecenin özelliği dolayısıyla hem Babaların görevleri hem postların adları değişiktir. Postlarda oturan şahısların yaşları da temsil ettikleri şahsiyetlerin yaşları ile mütenasiptir. Meselâ, Muhammed Postunda kâmil ve yaşı kırk biri geçmiş bir şahıs oturur. Ali postunda yirmi bir yaşını geçmiş ve pek güzel yüzlü bir delikanlı oturur. Hasan ve Hüseyin postlarında yaşları yirmiden aşı olan iki oğlan oturur. Diğer postlar ise 40-45 yaş arasındaki şahıslara verilmiştir.

Bu âyin, yukarıda açıkladığımız üzere, susulen gece yapıldığından bu âyine girme usulünden önce Ma'bedi aydınlatmakla ilgili olan (Çırağ)dan ve (Çırağları Uyandırma) usulünden söz edelim.

Çırağ nedir?

Bektaşilikte (Çırağ), yani kandil veya mum (yani ışık vasıtası) ışık ve nur anlamındadır ve şu âyete dayandırılır: “Biz seni Allah yoluna ışık saçıcı bir güneş olarak gönderdik.”¹³

Bektaşilikte çırağın esaslı bir rolü ve önemi vardır. Zira, çırağ insanı karanlıklardan kurtaran ve gideceği yolu aydınlatan ışıktır, nurdur. Bu sebeptendir ki Peygamberimiz de çırağa teşbih edilmiştir. Çünkü, Peygamber gelmiş olmasaydı mevcudatın hepsi yokluk (Adem) karanlığında kalır ve vücut nuruna yol bulamaz ve ilâhî feyz yoluyla ayana gelemezdi. Zira kudsi hadiste bildirildiğine göre Allah Peygamberimiz için şöyle demiştir: (Eğer sen, sen olmasaydın ben felckleri yaratmazdım).

Bundan ötürü de Âyin odasında (Eşik)in tam karşısında üç basamaklı ve genellikle on iki çırağı hâvî bir çırağlık vardır ki buna (Taht-ı Muhammedî) veya sadece (Çırağlık) derler.

Bu on iki çırağ arasında veya önünde büyük bir çırağ daha vardır ki bunun başı (Bektaşî Tâci) şeklindedir altı da dört bölüm olup dört kapıya¹⁴ işaretler. Yukarısı da on iki İmama işaretle on iki dilimlidir ve bu on iki dilimin tam ortasında da bir düğme vardır ki bu düğme bizzat (Hakikat)a, yani Muhammed ve Ali'nin (Birlik)ine işaretler.

Bu büyük çırağ, üç fitilli bir zeytinyağı kandilinden ibaret olup fitillerin biri Allah'ı, biri Muhammed'i, üçüncüsü de Ali'yi temsil eder ve bütünlüğü ile çırağ bu üçünün birliğine işaret eder. Bu çırağ Pîr postunun yanında bulunur ve (Horasan Çırağı) adını alır ki Hacı Bektaş'ın yol ve erkânının nuru sayılır. Bundan ötürü de bütün çırağlardan önce bu çırağ uyandırılır ve diğer çırağlar da bundan uyandırılır ve böyle yapmakla da ilâhî hakikata ancak, Hacı Bektaşın nuru irşadı ile varılabileceği anlatılmak istenir. Bazan da bu çırağ yerinc odanın tam karşı ucunda (Sirâc-ı Münîr) denen ve Hz. Ali'ye işaret eden tek ve pek parlak bir çırağ bulunur.

Horasan çırağına, bu büyük çırağa Muhammed ve Ali nurunu temsil eden (Kanun Çırağı) da denir ve bütün âlemleri temsil eden Âyin (Meydan)ını bu Muhammed Ali nuru aydınlatır. Bu şu demektir: âlemlerin başlangıcında Muhammed Ali'den, onların nurundan başka

bir şey yoktur ve ikisinin vahdeti de (Ulûhiyet Makamı)dır. Bu ulûhiyet makamının birliğinde (Ahadiyet), ayrılığında da (Vahideyet) tecelli etmiştir. (Vahidiyet), (Ahadiyet)in tecellisi olup mebd'e olan (Amâ)dan, yani (Gaybların Gaybı)ndan, (Lâhût Âlemi)nden zuhurdur.

Mumların bir delil (bir mum parçası) ile (Kanun Çırağı)ndan uyandırılması ile Allah, Muhammed, Ali de ayrılmış olur ve bunların her birinin ayrı nuru, ayrı zuhuru olmuş olur. Bu suretle de Muhammed'in tahtı kurulmuş ve (Vücut) ve (İmkân) âlemini, yani meydana büyük nur kaplamış ve bu büyük nurun lem'aları, parçaları olan küçük nurlar da zâhir olmuştur. Yani, on iki İmam çırağları da uyanmış ve (Ferdaniyet) meydana gelmiş ve Muhammed Ali'nin nurunun nurları ile meydanadaki (Âlemdeki) her şey de zâhir olmuştur. Bütün bunlar ezeli zuhurun bir timsâlidir. Yani, ilk önce Muhammedin nuru zuhur etmiş ve bütün varlıklar da o nurdan hasıl olmuştur ve o nurun parçaları olan nurlar ile zuhura gelmiştir. Her zuhur için bir mazhar zorunlu olduğundan meydanadaki postlar, çırağlar, makamlar... da zuhurun birer mazharıdır. Hak'kın tam mazharı ise (Âdem)dir. İşte, tâlib olan kişi Âdem'de tecelli eden hakikati bilir ve görürse Allah'ı da bu suretle bilmiş ve görmüş olur.

Her zât, sıfatları ile zâhir olduğundan bâtında iken, yani görünmez iken bir küllî ilim, bir mutlak vücut olan Allah, zuhuru ile bir mutlak mevcut olmuş olur. Böyle bir mutlak vücut ve mevcudun tam mazharı da o ezeli nurun tam ma'kesi ve mazharı olan (Âdem)dir.

Burada yine işaret edelim ki Âdem'e secdeden maksat onun sıfatlarına değil, fakat zâtına, yani küllî ruha secdedir.

İşte, aslında Türk görüş ve düşünüşünün timsali olan Bektaşiliğin yolu budur.

Bu konuda (Genci) şöyle demektedir:

Neydüğün zâtım sıfatım sırra ağâh olmuşem
Nev tuluetmiş hakikat şchrine mâh olmuşem
Men ziyaretgâh-ı aşkım, gel meni cyle tavaf
Şöyle bir nur-ı muazzam hass-ı dergâh olmuşem
Lezzetin, âşıklar, aşkın menden aldı tâ ezel
Bâd-ı aşk menden eser, men aşka hemrâh olmuşem
Âlem-i devran içinde kendimi kıldım nihân
Terk-i tecridin muhakkak fahr-i fillâh olmuşem
Hep benim hükmümdedir (Genci) bu dilde ne ki var
Ol sebepten bu vücudum milkiine Şah olmuşem.

(Harabî) de şöyle diyor:

Hak kendini halka bildirmek için
İnsanı kendine timsâl eyledi
Kur'an-ı nâtıkın tefsiri için
Kur'an-ı sâmiti irsâl eyledi.

(Senürhîm âyatınâ fil âfâk)
Kur'anda buyurmuş ol Rabb'ul-Felak
Aç gözünü kendi özüne bir bak
Hak sıfatı sende ikmâl eyledi.

İnsan kâinatı olmuş bi-bedel
(Vettin) sûresi şerh etmiş güzel
Halkı iykâz için Hallâk-ı ezel
Bunca Peygamberler irsâl eyledi.

Vâiz bu esrara değildir âgâh
(Leyl-i Mi'rac)ta Hazret-i Allah
Bir sûret-i (Şâb-ı emred)te nâgâh
Peygambere arz-ı cemâl eyledi.

Ve yine şöyle de demişlerdir:

Bilmez niçin müraf, etmez sücud-i Âdem
Terketti emr-i Hakkı, Şeytâna uydu her dem
Âdemdedir keramet, Âdem'den iste Hakkı
Ben Âdem'i yarattım dedi Hüdâ mükerrerem
Esmâsını fil-cümle insana ta'lîm etti
İnsan imiş mukarrer ben bildim ism-i a'zam.

Ey bu cümle kâinatın aslı bir can eden
Âdem'i kudretle ol cana sevip cânan eden
Allemel-esmâ ile hem tâc-ı kerremnâ ile
Arş-ı a'lâda melekler cem'ine Sultan eden.

(Mir'âti)nin şu beyti de bu örneklerin en güzellerindedir:

Secde eyle Âdem'e İblîs gibi âr eyleme
Emr-ü nchyin bil Hak'kın, mekânın inkâr eyleme.

Çırağları uyandırma:

Önce çırağcı tarafından Dar'a gelinip uuyaz¹⁵ edilir ve mürşitten bir delil alınarak ilk olarak (Horasan) postundaki Horasan Çırağı (Kanun Çırağı) uyandırılır ve uyandırılırken bu tercüman (dua)¹⁶ okunur:

1- (Kandil, nur-i Muhammed Ali'dir ezelden ezeli, Allahu nûrussemâvât mezâhirinde lem yezeli, âyin-i Cem'de görülür Hakkın' kudret eli, kaide-i erkân Pirim Hünkâr Hacı Bektâş-ı Veli, Levlâke sırrına mazhar envâr-ı tecelliyât münceî ber kemal-ı Hamise-i Âli-Abâ ve ber cemâl-i Muhammed Ali râ salâvât).

Horasan Çırağındaki mumdan yakılırken (ışık alınırken) şu tercüman okunur:

2- (Çırağ-ı Muhammed Ali'den doğuptur Şems ile Mâlî, fakir de bir zerrec alayım, destur Allah eyvallah).

Bundan sonra geri üç adımla (Dâr)a gelinir ve Dâr'dan yine üç adım yürüyerek çırağların yanına gidilir ve giderken bu tercüman okunur:

3- (Hak dost, âşıklar, sâdiklar, yanıklar, uyanıklar ve sâkinân-ı Âyin-i Cem erenlerine Huuu dost!).

Çırağların önüne varıldığında da şu tercüman okunur:

4- Bu menzil ki çırağ-ı nûr-ı semâvât
Kaçan kim rûşen oldu Tûr-ı münâcât
Makaam-ı esrardır ve hem hâcât
Ber kemâl-i Muhammed Ali râ salaâvât)

denip Baba çırağı uyandırılır ve uyandırılırken de şu tercüman okunur:

5- (Çırağ-ı rûşen, fahr-ı dervişân, zuhur-ı İmâmân, huzûr-ı hâzirân, selâmet-i gâibân ber cemâl-i Muhammed Ali râ salâvât).

Ondan sonra diğer mumlar uyandırılır ve uyandırılırken şu tercüman okunur:

6- (Scyyid'üs- Sâdât, muhibb'üs-Sâdât, hulâsa-ı mevcûdât, alem'üs-sırr v'el- hafiyyât, şefi'-i ruz-î arasât ber cemâl-i Muhammed Ali râ salâvât).

Uyandırma işi tamamlandıktan sonra çırağçı Muhammed Tah-tının sol tarafındaki makama (Peymençe)¹⁷ geçerek şu tercümanı okur:

7- (Çırağ-ı evliya nur-i semâvât
Ki bu menzildir ol Tûr - i münâcât
Kaçan kim rûşen ola kıl niyazı
Muhammed Ali'ye candan salâvât).

Çırağcı sonra da Kur'andan şu parçayı okur (bu bazı yerlerde Mürşit tarafından okunurdu):

8- (Allahu nur'us- semâvâti vel ardi misle nurihi ke-miškâtin fiha misbâh'ul-misbah fi zücâcetiniz-zücâceti keenneha kevkebün dürriyyün yükadü min şeccrettin mübareketin zeytunetin lâ Şarkiyetin ve lâ Garbiyyetin yükadü zeytuha yadiu ve lev lem temseshu nârun alâ nûri yehdallahu nurehu men yeşâu ve yadribullah'ul-emsâle linnâsi vallahu biküllü şey'in alim).

Bundan sonra çırağcı üç defa tekbir getirip Dâr'a gelir ve bunu okur:

9- (Allah Allah çün çırağ-ı fahr uyandırdık Hüda'nın aşkına
Şeyyid'ül-Kevneyn Muhammed Mustafa 'nın aşkına
Sâki-i kevser Aliyy'ül-Murtaza'nın aşkına
Hem Hadice, Fatıma Hayrünnisâmin aşkına
Şah Hasan Hulki Rıza hem Şah Hüseyin-i Kerbelâ
Ol İmam-ı Etkiya Zeyn'el-Abâ'nın aşkına
Hem Muhammed Baakır ol kim nesl-i pâk - i Murtaza
Câfer'üs-Sadık İmam-ı Rehnümanın aşkına
Muse-i Kâzım İmam-ı serfirâz-i chl-i Hak
Hem Ali Mûsa'r-Rıza'yi Asfiyanın aşkına
Şah Takiy ve bâ Nakiy hem Hasan'ül-Askeri
Ol Muhammed Mehdi-i Sâhib-Liva'nın aşkına
Pîrimiz Hünkârımız Bektâş Velî'nin aşkına
Haşredeki yânan yakılan aşkaanın aşkına

Ber-Cemâl-i Muhammed Ali, Kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ Râ Bülend Salâvat Allah, eyvallah Huu!.)

Bundan sonra çırağcı şöyle der:

10- (Hizmetlerimizi kabul et ey Şah Bihakki Mustafa ve Âl-i Dergâh. Erenlerden haklı, hayırlı himmet... Şey'cn lillâh, Allah eyval-lah).

Bundan sonra da mürşit şu küçük (Gülbank)i¹⁸ okur:

(Bismi Şâh....

Allah Allah... vakıtlar hayr ola. Şerler def' ola. Mü'minler bermürad ola. Münkirler mât; münafıklar berbâd ola. Demler dâim, cemiyetler kâim ola. İbadetler sahîh ve sâlim ola. Gönüller şen, meydanlar âbâd ola. Dostlar mesrur, düşmanlar makhur ola. Sırlar mestur,

gönüller pün nur ola. Erkânlar, niyazlar kabul ola. Dem-i devran, hânedân-ı dervîşân daim ve bâkî ola. Düşmânân-ı Âl-i Abâ hakîr ve fânî ola. Sine-i sâlikân mütesellî, dil-i dervîşân mütecellî, bezm-i ârifan mütehâllî ola. Hak erenler nchc-i kavim-i sırât-ı müstakimden ayırmaya. Kısmet ve fütuhât kerem ve inayct cyleyc. Mazhar-ı envâr-ı tecellî ve mahrem-i esrâr-ı ezeli ez cümle uşşâk-ı lem yezeli cyleyc. Nefeslerimizi keskin, tığlarımızı beerrâ, dîdelerimizi binâ, kalblerimizi musaffâ cyleyc. Hânedân-ı fakr-ü fenâdan göçen dervîşân, âşıkâan, sâdıkâan, muhibbânın ruh-ı revanları şâd-ü handân ola, Merdân-ı Bektâşî, Abdalan-ı Bektâşî, Kemercbestegân-ı¹⁹ Bektâşî daim ve bakî ola.

Allah, ikrarlarımızı sâfi, iymanlarımızı hâlis, fahrimizi mübarek cyleyc. Er Hak Muhammed Ali gerçekler deminden, on iki İmam, on dört ma'sum-ı pâk efendilerimizin katarından, dîdârından ayırmaya. Namazlarımız, niyazlarımız, erkânlarımız, hizmetlerimiz, dergâh-ı izzetinde kabûl ola. Seyyid-i kâinat sırr-ı Murtaza Ali, dem-i Hazret-i Pir-i destgîr Hünkâr Hacı Bektâş Velî ve Balım Sultan efendilerimizin dem ve keremlerine Huuu!... diyelim, Huuu!. . . .).

Bundan sonra çağrı (Dâr)a ve Mürşide niyaz eder ve:

(Allah dost, hâzır ve gaib, zâhir ve bâtın Âyîn-i Cem erenlerinin gül cemallerine aşk olsun, Allah, cyvallah Huuu.. dost!) meydan tercümanını okuyarak yerine oturur.

Sonra mürşid: (Destur Ya Evliyaların Hâtemi Kutb'ül-Evliya Hünkâr Hacı Bektâş Velî!) diyerek:

(Ya Muhammed! müşkil ve sıkıntılı anlarında yardımına Ali'yi çağır ki o muzhir ve mazhar-ı acaib ve garaibtir ve Hak'kın kudret eserleridir.

Kederlerden, musibetlerden kurtulup felâha ulaşmak için Pençe-i Âl-i Abâ ve Evlâd-ı Hüseyin aşkına ona sığınmalıdır.

O Nebiliğin nuru, Vellîğin sırrı, Cemal ve Kemâlin mâlikî, Ulûhiyet ve Azamet'in sabibidir. Onun için Ulu Allah adına ona nidâ et!

Rahmet edicilerin en rahmet edicisi, yardım edicilerin en yardım edicisi olan ve kalpleri ve düşünceleri bir anda alt üst edip zulmetleri nura, şerhleri hayra, kederleri sürura tebdil ve gark eden odur.

Hiç bir kimse Ali, hiç bir kılınc Zülfikar olamaz. Allah'ımızın biricik dostu Ali'dir. Ey Ali bizim de kalplerimizi ve düşüncelerimizi nurlandırıp aydınlatarak bizi de Allah'a ulaştır ve kavuştur!

Ey Ulu Tanrı! vâcib'üt-Ta'zîm ve't-Tekrîm olan Muhammed ve Ali hürmetine bize imdâd cyle!) mealindeki (Nâd-ı Âli)'yi²⁰ okur.

Bunun üzerine bütün hâzır olanlar hep birden niyaz edip hep birden (Gerçeğe Huuu!) derler.

Çırağları uyandırma bir usule göre yapıldığı gibi Âyîn odasına girme, yani Âyîn-i Cem'e girme de bir usûl dairesindedir, şöyle ki:

Âyîn odasına ilk Baba girer ve Postuna oturmadan kendi postuna niyaz eder. Bu niyaz da şöyledir: zemine diz çökülür ve iki el, biri diğerinin önünde olmak üzere, zemin üzerine konur ve zemin öpülür. Baba'dan sonra da diğer a'zalar meratib sırasıyla odaya girerler. Bunların odaya girişlerinde de usul şudur:

1- Kapıdan girerken, önce, (Eşik)e niyaz edilir. Bu niyaz da şöyle yapılır: önce sol diz üzerine diz çökülür ve iki el eşik üzerine konur ve her el bir defa öpülür. Ondan sonra şu eşik tercümanı okunur:

Eşik tercümanı şudur:

(Eşiğine koymuşum ben cân ile ser
Hem eşîğinden benim hacctim budur
Lutf edip ben fakire kılasın nazar
Allah eyvallah Huu! Dost).

2- Bundan sonra (Eşik) geçilir ve (Horaan Postu)na yani (Hacı Bektaş postu)na niyaz edilir. Orada da şu tercüman okunur:

(Cemalin sırrıdır hep
Âdem hutut-ı heft (yedi âyet hatları)
Mihrab-ı Rezm-i Elest
Çâr kûşe-i Post
Allah eyvallah Huu! Dost).

3- Sonra oradan (Dâr)a varılır, boyun bükülür ve oradan üç adımda (Mürşid postu)na yani (Hz. Muhammed Postu)na gidilir ve son adımda:

(Ve lillâh'il-Maşriki v'el-Mağribi fe-cynemâ tüvellû fe-semme vechullah), tercümanı okunarak Babaya niyaz edilir. Bu niyazın usulü de şudur: önce Babanın sağ dizine, sonra dsol dizine, sonra da göğsünün sağ alt tarafı öpülerek niyaz edilir. Sonra Babanın önüne secde edilir ve secdeden sonra ger geri üç adım atılarak yine (Dâr)a gelinir.

4- Bundan sonra (Dâr)dan yine üç adım ilerleyerek (Çırağ)a, yani (Taht-ı Muhammed)e veya (Minber)e gelinir ve önünde niyaz edilir ve şu tercüman okunur:

(Çırağ-ı nur Muhammed Ali ber-Cemâl-i Muhammed Ali ve âlihîm râ salâvât).

5- Sonra yine üç geri adım ile tekrar. (Dâr)a gelinir ve oradan da yine üç ileri adım ile (Sultan Postu)na, yani (Seyyid Ali Postuna) ve ya (Küre) ye (ki İmam Hasan ve İmam Hüseyin'e ve Fatıma ocağına işaretler) niyaz edilir ve şu tercüman okunur:

(Zâhir bâtın crenlerine Huu! Dost.)

6- Oradan, yine aynı minvâl üzere (Dar)a gelinir ve oradan da (Rehber Postu)na, yani (Hz. Ali Postu)na niyaz edilir ve şu tercüman okunur:

(Ve lillâk'il-Maşriku v'el-Mağribu fe-cynemâ tüvellû fe-semme vechullah).

7- Oradan da (Nakîb Postu)na, yani (Kaygusuz Postu)na niyaz edilip meydana gelinir ve geri kalan diğer postlara doğru ilerlenerek o postların hepsine birden: (Cümleden cümleye) diyerek niyaz edilir ve şu meydan tercümanı okunur:

(Allah dost, hâzır gâib, bâtın zâhir, Âyîn-i Cem crenlerinin gül cemallerine aşk olsun Allah eyvallah).

Sonra (Dâr)a gelinir niyaz edilir ve kendi yerine oturulur.²¹

Bu yedi niyaz merasimindeki şu özel noktalara işaret etmek faydalı olur:

Niyaz ederken, sağ ayak namazda olduğu gibi, kaldırılır ve böyle secde ve niyaz edilir.²² Ve her niyazda (Dâr)dan üçer adım giderken ayak parmaklarının uçları birleştirilir.

(Çırağ) veya (Tûr) veya (Taht-ı Muhammedî) yahut ta Hz. Peygamberin hutbe okuduğu mahalle işaretleri (Minber) de denilen yerin üstünde de on iki mum yanar ki bu on iki mum da on iki İmam'a işaretlerdir.

Bu (Çırağ)ın zirvesi (Tûr) dağına temsil eder ki (Ulûhiyet Makamı)dır. (Nurun Zuhur ve İhatası)na işaretler; kısaca, (Len terânî Mûsâ!) hikayesinin tecellî ettiği yerdir.

(Tarikata girme Usulü) :

Evvclâ, usulü vech ile Baba (Talib)in kurbanını kestirir.

Âyîn-i Cem yapılan yer - ki vahdet âlemidir-Hak'kın tam zuhuru ve zuhura sebep olan nurun inkişaf makhallini, yani (Küntü kenzen mahfiyyen)i temsil eden esrarını ve celi mukadderratin tafsilinin icmalini, cem'ul-cemi ve farkı, celâl ve cemâli ihata ettiği makamdır.

Bu makama girmeden önce ikrar alacak talibi (Rehber) gusl ettirir. Guslden sonra baştan aşağı üç tas su dökülür ve su dökülürken de şu tercüman okunur:

(Bismillâhil aliyyül azîm hüver Rahmânirrahîm Neveytü en ag-tesele an cemî-i sivallah ve zünubid dünya ve ma teşebbehe an zâlike takarrüben ilâllahi taalâ ve tarikil Enbiya ve l Abdâl ver Ebrar. Yâ Muhammed, ya Ali, lâ setâ illâ Ali , lâ seyfe illâ Zülfikar, ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ bülend salâvât).

Rubasını giyerken şu tercüman okunur:

(Ve izâ şî'nâ beddelna emsâlcüm tebdilâ, ber cemâl-i Muahammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât).

Sonra tıraş olur ve başını ıslaturken şu tercüman okunur:

(Bismi Şâh .. Elhamdü lillâhi Allahümme salli alâ Muhammed'el-Musatafa ve alâ âlihî zü merretin festeva ve hüve bil ukkil a'lel-crvah).

Baş yıkandıktan sonra da şu tercüman okunur:

(Bismi Şâh .. Subhane zâlike vel melekût, Subhanel arş vel azame vel heybe, vel kudre, vel hikme, vel cemâl, vel celâl, vel ceberût..).

Rehber, talibin başına (Tiğ)ı ²⁴ korken şöyle hareket eder ve şunu okur:

Evvelâ Allahu Ekber deyip eliyle talibin başının sağ tarafına bir hat çeker ve Rabb-ül-âhiri v'el-cvveli deyip sol tarafına bir hat çeker. Sonra (Allahu ekber Allahu ekber lâ ilâhe illâllahu vallahu ekber Allahu ekber ve lillâhil hamd, ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i Şah Hüseyin alâ bülend salâvât, Allah cyvallah) tekbirini getirir ve bunu mütaakıp başın ortasına bir hat çeker ve şunu okur: (muhlikine rüuseküm ve muksirine lâ tahâfüne fe alime ma lem ta'lemû fe caale min dûni zâlike fethan karibâ).

Tıraş için şu tercüman da okunur:

Tıraş olup bulduk safâ
Ehl-i Beyt-i Hânedan kıla vefâ
Geldi Hak'tan Âyet-i muhlikin
Anın için tıraş oldu Muhammed Mustafa

Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hüseyin

Bu iş bittikten sonra Rehber tâlibe bir gusl abdesti daha aldırır. Bu abdestte evvelâ eller, üstünden aşağıya kadar hilâllanarak yıkanır; sonra sağ el ile yüz yıkanır; sonra sağ kol dirseğinden su döküp yukarıdan aşağıya sığazlanır; sol kol dirseği de öyle yapılır ve sonra da baş mesh edilir. Bu işler tamamlandıktan sonra da Rehber tâlibe şöyle der:

(Bu abdest, gusl mahalleri vasıtasıyla cülenen günahlardan, çirkâbtan ve isyandan temizlenmek demektir).

Bundan sonra Rehber talibe şöyle bir abdest daha aldırır:

Evvelâ üç kere eller yıkanır, sağ el ile üç kere ağza su verilir, sonra üç kere burna su verilir, sonra üç kere yüz yıkanır; sonra su sağ el ile dökülüb sol avuca bırakılır ve sol avuçtaki su da sağ kolun dirseğinden parmaklar ucuna kadar bırakılır, bu üç kere yapılır, sonra sağ kol da sağ el vasıtasıyla aynı şekilde yıkanır, sonra âdet üzere sağ el ile baş mesh edilir, sonra sağ el ile sağ ayağın üstü ve sol el ile de sol ayağın üstü parmakları arasına kadar sığanır.

Bu abdestten murad ta bu organlar ile her hangi bir kusur ve isyan vâki olmuş ise o kusur ve isyanlardan temizlenmektir. Rehber, bu abdestin İmam Ca'fer aleyhisselâmın olduğunu tâlibe ihtar ve tefhim ederek: (Cenab-ı Hak erenler abdestinde sâbit kadem eylesin Huu!) diyerek bu abdest işini tamamlar. Bu mütcehhil erkânıdır.

Yukarıda açıkladığımız abdest işlemi başlamadan ve sonra organlar yıkanırken sıra ile şu tercümanlar okunur:

Leğen ibrik tercümanı:

(Haydar'ın râhında tenim oldu pâk
Yüzüm sürüp Dergâhına cyledim hâk
Pîrimiz Üstadımız Selmân-ı Pâk
Ber cemâl-i Muhammed, kemâl-i Ali râ salâvât).

Abdeste niyet tercümanı:

(Bismi Şâh.. Neveytü en etevaddaa bi tahkik al-vudû, vusu' ellezî fakrun min amelil kevcyni ve huruc min a'malid dünya takarruben minallahi taalâ; (ve kalerkebû fiha bismillâhi mecridha ve mersiha enne Rabbî legafûrun rahîm..).

(Burada "ve kalerkebû.. " âyetinin tefsirine kısaca dokunalım:

Nuh aleyhisselâm (Tufan)da kavmini kurtarmak için yaptığı gemiye girerlerken onlara şöyle demişti: bu gemiye Allahu Taalânın is-

mini anarak girin, çünkü bu onun iradesiyedir. Rabbim taala mü'minlere mağfiret edicidir, merhamet edicidir, Tufandan kurtarıcıdır.

Nuh aleyhisselâm, gemiyi (Besmele) ile yürütür ve (Besmele) ile durdururdu.

Rehber tâlibe abdest verirken bu âyeti okur:

(İnnema yürüdüllahu liyezhebe ankümürricse Ehlül Beyti ve yutahhîrüküm tathîrâ..).

Rehber, işte bu âyeti okuyarak tâlibin ellerine su dökmeye başlar ve tâlib ellerini yıkarken de Rehber ona şunu telkin eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu güne kadar Allah'ın nehy ettiklerine el attın ise hepsinden sıyrılıp arınmak için ellerini yıkamak sünnet-i şeriftir).

Tâlib ağzına su verirken de Rehber şunu telkin eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu güne kadar ağzından kötü söz ve hata sâdır oldu ise onlardan ağzını temizleme sünnet-i şeriftir).

Tâlib burnuna su verirken de Rehber şunu telkin eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu güne kadar Allah'ın nehy ettiği şeylerden her ne ki kokladın ise onlardan berî olmak için burnunu temizlemek sünnet-i şeriftir).

Tâlib yüzünü yıkarken de Rehber şunu telkin eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu âna kadar hayasızlık vâki oldu ise hepsinden sıyrılmış olmak için yüzünü yıkamak farzdır.)

Tâlib kollarını yıkarken de Rehber şunu telkin eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu âna kadar nehy edilmiş olan eşyaya kol uzattı isen hepsinden temizlenmek için kollarını yıkamak farzdır).

Tâlib başını sıgazlarken de Rehber şunu telkin eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, baş, organların en büyüğüdür. Akıl, fikir, idrâk başta gerektir. Şimdiye kadar akl-i müstakîmin hilâfında harekette bulundun ise hepsinden sıyrılıp arınmak için başını sıgazlamak farzdır).

Tâlib ayaklarını sığazlarken de Rehber şunu telkin eder;

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu âna kadar Rahmânın rızasına ayrıkmı olan ve hata ve isyana sebcb olucu yerlere vardın ise hepsinden uzak olmak için ayaklarını sığazlamak farzdır).

Tâlib abdestini bitirdikten sonra Rehber silinmek için Tâlibe bir havlı verir ve havlıyı verirken de şunu telkin eder:

(Ey Allah'ın didârının tâlibi, ezelden bu âna kadar işlemiş olduğunu mâsivâ çirkâblarından yüzünü sil!).

Bundan sonra Rehber tâlibe şöyle söyler:

(Bu abdest mahallerini yıkamaktan ve sığazlamaktan muksat bu organlarıyla edilmiş kusur ve isyanlar varsa onlardan bu belli organları temizleyip paklamaktır ve bu da hem sünnet hem de farzdır. Ve bu abdest Hz. Ca'fer Sâdik efendimizin mezhebidir. Cenâb-ı Hak erenler abdestinde sâbit kadem eylesin, Allah eyvallah).

Sonra Rehber tâlibi alıp usulü vechile (Habl-i Metin) ile (Mürşid)e götürür.

Rehber tâlibi Mürşid huzuruna götürürken önce (Küre)ye doğru gider ve küre önüne giderken: (Yâsin vel Kur'ânîl hakim inneke leminel mürselîn alâ siratın mütakim) âyetlerini okur. Küre önünden Mürşid tarafına giderken de (İnnallahe ve melâiketihî yusallûne aleykâ Nebî yâ eyyühellezîne âmenû sallû aleyh ve selimû teslîmâ) der. Tâlibi Mürşide teslim edeceği vakit te: (Ve lillâhil Maşrûkî vel Mağrûbî fceynemâ tüvellû fesemme vechullah) der. Mürşit te mukabeleten: (Simâhum fi vücuhihim min eseris sücûd) der.

Rehber tâlibi Mürşide teslim ettiği vakit Mürşid şu (Gülbank)i okur:

(Bi mi Şâh.. Allah, erenler. on iki İmam, on dört ma'sûm-ı pâk, Pîrimiz Hünkârımız Hacı Bektaş Velî, Seyyid Ali Sultan, Abdal Musa Sultan razı ola! dil bizden nefes Hz. Balım Sultandan ola!).

İşte, Mecrasimin bu noktasında Çırağlar uyandırılır ki onun da usulü şöyledir:

Evvelâ Çırağcı kalfa belini bağlar, yani tığ-ı bendini (Gayret Kuşağı) bağlayıp (Dâr)a gelir ve bu tercümanı okur:

(Bismillâh, Rabbena zalcemna enfüsena ve in lem tağfir lena ve terhamna lenekünenne minel hâsîrîn.)

Allah Allah yüzüm yerde, özüm dârda, Muhammed Ali yolunda, erenler meydanında, canım kurban, benim tercüman, bu fakirden ağrınmış, incinmiş can kardaş varsa dile gelsin, bile gelsin, hakkı talep eylesin, Allah eyvallah).

Bu sözler üzerine hâzır olanların hepsi razı olup Huu! derler. Sonra çırağcı niyaz edip yürür ve elindeki delil (mum) ile Ocak çırağından, yani Horasan Postundaki mumdan alır ve alırken (75) inci sayfada işaret ettiğimiz (2) sayılı tercümanı okur. Sonra da gelip Mürşid önünde durur ve bu tercümanı okur:

(Bismillâh,

Şem'-i tefvik-i hidayettir yüzün
Sûret-i Hak'tan işaretler yüzün
Ehl-i tevhide beşarettir yüzün
Kible-i erbâb-ı taattır yüzün
Mağz-ı Kur'andan ibarettir yüzün

.....

(Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmağm Hüseyin alâ râ salâvât).

Çırağcı bundan sonra (75-76) sahifelerdeki (3-10) sayıları arasında açıkladığımız aynı işlemleri yapıp aynı tercümanları da okuduktan sonra Baba'ya, Rehber ve lâıyk olan mahallere niyaz edip çekilir, eşiğe gelir ve orada da şu tercümanı okur:

(Allah dost, hâzır, gâib, zâhir, bâtın, Âyn-i Cem erenlerinin gül cemâllerine aşk olsun). Rehber bundan sonra da yerine oturur.

Rehberin bu hareketinden sonra Mürşid olan kişi Rehber olan kişiye hitâben:

-Kalk erenler (Tâlib)e rehberlik eyle der.

Rehber de eyvallah deyip kalkar, kapıya geçer ve şu (Dâr) tercümanını okur:

(Rabbena zalemna enfüsena ve in lem tağfir lena ve terhamna lenekûnenne minel hâsirin).

Sonra Mürşit te şunu okur:

(Bismi Şâh,

Allah Allah ötürler kabûl oala, niyazlar makbûl ola, muradlar husûl bula, yüzünüz ak ola, meydanınız pâk ola, on iki İmam on dört

Ma'sûm-ı Pâk Efendilerimizin katarından, dîdârından ayırmaya. Hüsn-ü himmetleri, kerem-i rûhaniyetleri hâzır ve nâzır ola. Zâhir ve bâtın muinlerimiz ola. Allah erenler ikrarında sâbit kadem eyleye, münafık şerrinden hıfz eyleye. Derviş-i derdimend eyleye. Er Hak Muhammed Ali gerçekler deminden ayırmaya. Kerem-i Evliya, dem-i Hz. Pir Balım Sultan gerçekler demine Huuu!)

Bunun üzerine bütün oradakiler (Huuu!) derler. Sonra Rehber erkân üzere niyaz eder ve talibi elinden tutub dışarı çıkarır. Tığ-i Bend-i de alıp Mürşide teslim eder. Bundan sonra tâlibin esvabını alıp kapıya geçer ve bu tercümanı okur:

(Bismillâh, ve iza şî'na beddelna emsalehum tebdilâ, ber Cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hazan ve İmam Hüseyin alâ râ bülehd salâvât).

Bundan sonra da Dâr'a ve Mürşide niyaz edip esvapları yanına bırakır. Mürşit te Tığ-ı Bend-i Rehberce teslim eder. Rehber de onu alıp dışarı çıkar ve tâlibin boynuna takar ve tarkarken de şu tercümanı okur:

(Bismillâh, bel Millete hanefiyyen ve men dahalehu kâne âmna).

Sonra Rehber tâlibi kapıya getirir ve şu tercümanı okur:

(Bismi Şâh..

Arsa-i Hak'ta durup Dâr-ı iradette özüm

Hâk-i Dergâh oluben secde-i vuslatta yüzüm

Her ne ki ferman olur Şâhâ mürüvvette sözüm

Muntazır olup heman izn-ü icâzette gözüm

Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât).

Ondan sonra Rehber: "İnne evvele beytin vudia linnâs" âyetini okur ve sonra (Ya müfetti'h'ul-Ebvâb) diyerek kapıyı açıp talible birlikte kemâl-i edeble içeri girer ve Rehber talibin boğazındaki Tığ-ı Bend'ten tutar ve onu kısa adılmlarla yürütür ve dört kapıya selam verir. Dört kapıya şu vechile selâm verir:

Esselâmü aleyküm Şeriat Eriçeri, esselâmü aleyküm Tarikat Piriçeri, esselâmü aleyküm Hakikat Şahları, esselâmü aleyküm Ma'rifet Kâmilleri.

Rehberin bu dört selâma Mürşid ayrı ayrı mukabiledede bulunur. Sonra Rehber:

(Bismi Şâh... Allah Allah, eli erde, yüzü yerde, özü Dâr-ı Mansur-da, Hak Muhammed Ali yolunda, erenler meydanında, pîr dîvanında, Mürşid huuzurunda, canı kurban, teni tercüman, on iki İmam, on dört Ma'sum-ı Pâk efendilerimizin dostlarına, dost düşkanlarına düşman olmak kavli ile ve Hak erenlerin pend-ü nasihatini kabul edip muktazasıyle amel ve hareket etmek üzere, başı açık, yalın ayak, boynu bağlı, ciğeri dağlı yüzü üzre sürünerek gelmiş olan (filân oğlu filân) bu kere Âyın-ı Cem erenlerinin izn-ü icazeti ile Sahib-i Pîr-i Tarikat Seyyid Muhammed Hünkâr Hacı Bektaş Velî efendimizin Tarîk-i Nâzenininc müteehhil kararı vermek talebinde bulunduğundan koç kuzu kurbanımız vardır. Emr-i Mürşidâneleri nedir, ne buyurur Şâhim? Allah cyvallah) der.

Bunun üzerine Mürşit te şu tercümanı okur:

(Seyyid'üs-Sadât muhibb'üs-Sadât hulâsa-i mevcudat Muhammed Mustafâ râ salâvât) ve sonra:

(Çün Pîrimiz Hz. Hünkâr Hacı Bektaş Velî, muhibb-i Âl ve eshab-ı ehl-i Şeriat ve sahib-i Tarikat erenleri, ve hakikat ihtiyarları, ve mar'ifet kâmilleri bir mü'min âşık boynu bağlı, erenlere kabul olmak diler. İşbu hususa re'y ve muvafakatınızı talep eder. Desturunuz var mıdır?) der. Bütün hâzır olanlar da (Eyvallah) derler. Bunun üzerine de Mürşit şunu okur:

(Allah Allah özü kabul ola, muradı hâsıl ola, erenler râzı, Hz. Balım Sultan efendimiz de râzı ola. Gerçekler denmine Huuu!). Hâzır olanlar da hep birden (Huuuu!) derler.

Sonra Rehber, talibi erkân üzere çekip Mürşide teslim eder ve teslim ederken de: (Ve lillâhi'il-Maşriku v'el-Mağribu fe cynema tüvellû fe semme vechullah) der, Mürşit te: (Simâhum fi vücühilim min eseri is-Sücûd) diyerek mukabele eder ve sonra da şunu okur: Fermân-ı Celîl, kurbân-ı Halîl, delîl-i Cebraîl, tekbîr-i İsmâîl Allahu Ekber, Allahu Ekber lâ ilâhe illâllahu vallahu Ekber Allahu Ekber ve lillâhil hamd). Ve yine Mürşit şu Gülbank'i okur:

(Bismi Şâh.. Allah, erenler, on iki İmam, on dört Ma'sum-ı pâk, Pîrimiz Hünkârımız Hacı Bektaş Velî, Seyyid Ali Sultan, Abdal Musa Sultan râzı ola. Dil bizden, nefes Hz. Balım Sultandan ola.)

Bundan sonra da Mürşid talib ile birlikte şunu okur:

(Subhanallahi velhamdüllillâhi ve lâ ilâhe illâllahu vallahu ekber ve lâhavle ve lâ kuvvete illâ billâhil aliyyül azîm. Estağfurullah, estağ-

furullah min külli zenbin amden ev hatâen ev sırren ev alâniyyeten ve etûbu ileyh minez zenbi ellezi a'lem ve ente allâmül guyûb, settârül uyûb, gaffârüz zünûb, tevvâbur rahmim. Elhamdülillâhi şâkiren lillâh).

Bunu mütaakip te Mürşit talibe şöyle der:

(Ey tâlib! yalan söyleme. Giybet etme. Şehvetperest olma. Kibir ve kin tutma. Buğz ve inad ve hased cılcımc. Gördüğünü ört, görmediğini söyleme. Elini koymadığın şeyi el sunma. Elinin ermediği yere el uzatma. Sözü geçemediği yerde söz söyleme. İbret ilc bak, hilm ile söyle. Küçüğe izzet, büyüğe hizmet eyle. İkrarını saf kıl, Hak'kı üzerinde mevcut bil. Erenlerin her sırrına âgâh ol. Nefsine ârif ol ki Hak'kı bilesin. Özünü Tarıkatta saf ve sâbit kadem cılc. Hakikat ve ma'rifeti üzerinde toplayıp kâmil insan ol. Mürşidin Muhammed, Rehberin Ali'dir. Kayt yoluyla mezhebin İmam Ca'fer 'üs-Sâdik mezhebidir. Güruhun (Nâci), Pîrin (Hünkâr Hacı Bektaş Veli)dir, Huu! dost).

Bundan sonra Mürşid, tâlibin altı tarafını tekbirler ve tâlibin sağ elini sağ eline ²⁵ alıp Kur'andan şu âyetleri okur:

(İnnellezine yübâyiüneke innema yübâyinûnallahe yedullahi fevka cydihim femen nekce se innema ycnküsu âlâ nefsihi ve men cvfâ bima âhede aleyhullâhe feseyc'tihi ecren azimâ. Ya cyyühellezine âmenû aleyküm enfüseküm... Vetteckullahe innallahe habîrün bima ta'melun. Ya cyyühellezine âmenû tûbû ilâllâhi tevbeten nasûhen. Vallâhu yuhibbut tevvâbîn ve yuhibbul mutatahharîn. Elhamdülillâhillezi lâ yebka illâ vechehu ve lâ yakum illâ zâtuhu, lehül mülk ve lehül hükm ve ileyhi türceûn).

Mürşit bu âyetlerden sonra şöyle bir sâlâvat-i şerife de okur:

(Allahümme sallî alâ Seyyidina Muhammed ve Ali v'el-Hatice v'el-Fâtıma v'el-Hasan v'el-Hüseyn hüma nesl,i zekiyyen ve Zeynelâbidîn v'el-Baakır v'el-Ca'fer'üs-Sâdik ve Musa'l-Kazım ve Aliyy'ür-Rıza v'et-Takiyy v'en-Nakiy ve Hasan'ül-Askeri v'el-Mehdi ellezi huccet'ül-Kâim yadribu bisseyfi bihükmi ezeliyyen ebediyyen sala-vâtullah ve selâmulah ve ridvânullah taalâ aleyhim escmafn ve sal-lâllahu alâ Seyyidina Muhammed ve alâ âlihi ve hayril ashabihi ecmafn birahmetike yâ crhamer râhimîn!).

Mürşit bundan sonra da tâlibe şöyle bir telkinde bulunur:

(Estağfurullah... estağfurullah... el azimel kerimellezi lâ ilâhe illâ huu!(Allah, Muhammed, Ali), on iki İmam, hânedân-ı chl-i

beyte iman ve ikrar ettinmi? Kazaya razı olup kadere bağlandınmı? Kaza ve kaderi bir bilip gece gündüz gönlünde Allah, Muhammed, Ali'yi müşşidin vasıtasıyla bir bildinmi? Hak dediğimizi hak bilip, bätül dediğimizi bätül bildinmi? Sûret-i haktan görünen münafıkların sözüne aldanıp erenler yolundan uzaklaşırsan (Mahşer) gününde yüzün kara olsunmu?.

Nâcilerin pişüvası olan İmam Ca'fer Sâdık'ın ictihadı üzre hak dediğimizi hak bilip, bätül dediğimizi bätül bildinmi? Muhammed'i Müşşid; Ali'yi Rehber tanıdınmi?

Hz. Peygamberin sevdiğini sevüp (Tevellâ) ve sevmediğini sevmeyip (Teberrâ) ettinmi?

Gelme, gelme... dönme, dönme... gelenin başı, dönenin mali....

Allah, Muhammed Ali, Hünkâr Hatı Bektaş Veli ikrarında sâbit kadem eyleye.

Şriatta üstüvar ol, Tarikatta haberdar ol, Hakikatta sâbit kadem ol, Ma'rifette pâyidâr ol. Gerçeğe, sırrı sır edenin demine Huu! Sırrı sır etmeyinin ervâhına Yuuuf!).

Talib, yukarıdan beri, kendisine sıra ile söylenen bütün bu telkinleri (Allah eyvallah) diyerek kabul eder.

Bundan sonra Müşşid, tâlibin boynundaki Tığ-ı Bend'i çıkarıp üç yerden düğümler ve düğümlerken de: (Yâ eyyühellezine âmensusbirü ve râbitü..) âyetini okuyarak tâlibin beline bağlar ve tâlibi Rehber'e teslim eder.

Rehber de tâlibi alıp (Peymençe)ye geçer ve bu tercümanı okur:

(Bismi Şâh..

Hamdü'llillâh vâsul-ı Didâr-ı Hak olduk bu gün
Küllü müşkil hâl olup esrâr-ı Hak olduk bu gün
Bâde-i aşk-ı ilâhî şükür nûş kıldık bu gün
Mâsivâdan el çekip mest -i ebed olduk bu bün

Ber cemâl-i Muhammed Ali, Kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râsalâvât.

Erenlerden hakkı, hayırlı himmet, şey'en lillâh, Allah, eyvallah).

Sonra Müşşid dua eder ve şu salâvât-ı şerifeyi okur:

(Bismi Şâh...

Allahümme sallı ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidinel Enbiya Muhammed'ül-Mustafa, Allahümme sallı ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidina ve Seyyidü'i-Evliya El-İmam bil-Hak Aliyy'ül-Murtaza, Allahümme sallı ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidetüna ve Seyyidetün Nisa' el-Âlemîn Fatımet'üz-Zehra ve alâ Ümmüha ve Umm'ül-Mü'minîn Haticet'ül-Kübra, Allahümme sallı ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidinel İmam Hasan'ül-Müctebâ, Allahümme sallı ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidinel İmam Hüseyin'ül-Mazlûm El-Şehîd El-Garib bi-ardi Kerbelâ, Allahümme sallı ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidinel İmam Ali Zeynelâbidîn, Allahümme sallı ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidinel İmam Muhammed El-Bakır, Allahümme sallı ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i sey-yidin'el-İmam Ca'ber 'üs-Sâdık, Allahümme sallı ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidin'el-İmam Aliyy'ür-Rıza, Allahümme sallı ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidin'el-İmam Muhammed'üt-Takkiyy'ül-Cevâd, Allahümme sallı ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidin'el-İmam Aliyy'ün-Nakiyy'ül-Hadî, Allahümme sallı ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidin'el-İmam Hasan'ül-Askarî, Allahümme sallı ve sellim ve zid ve bârek alâ nûr-i Seyyidin-el-İmam-ı zamanüna Muhammed'ül-Mehdî salâvâtullahi ve selâmullahi ve ridvânullahi taalâ aleyhim cemaîn, birahmetike yâ er-hamerrâhîmîn). Herkes (Huuu!) der.

Sonra Rehber tâlibi tekrar Mürşide götürür ve: (Ve lillâhil Maş-riku vel Mağribu fecynemâ tüvellü fesemmc vechullah, simâhüm fi vücuhihim min escriş sücud) âyetini okuyup ikisi birden niyaz ederler. Bunu müteakıben de Âyın-i Cem erenlerine ve lâıık olan mahalle-re de niyazdan sonra Rehber tâlibi eşiğe çekip şu tercümanı okur:

(Bismi Şâh..

Küşad etmiş kerem başta Şeh-i her dü scrâ gördüm
Muhammed Mustafa'yı destigir-i her gedâ gördüm
Gelip aynelyakın Şâh-ı Velâyet pîşüva gördüğm
Özümü cümle yaraniyle fi-tah' il-Liva gördüm.

Ber Cemâl-i Muhammed Ali, Kemâl'i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât).

Yine Mürşid dua eder ve hâzir olanlar da (Huuu!) çekerler.

Sonra Rehber ile talib yine müşşide ve sonra da (Çırığ)a niyaz ederler ve oradan tekrar geri (Dâr)a gelirler ve Rehber ikrar tercümanını okur:

(Bismi Şâh..

Hamdüllillâh kim ben oldum bend-i hass-ı Hüda
Cân-ü dildcn aşk ile hem çâker -i Âl-i Abâ
Râh-ı Zulmetten çıkıp doğru yola bastım kadem
Hâb-ı gafletten uyandım can gözüm kıldım küşâ
Mezhebim hak Ca'ferî'dir gayriye ben el yudum
Yetmiş iki firkadan oldum beri bi-riyâ
On iki İmam bendesiyim gürûh-ı Nâciyim
Pirim üstadım Hacı Bektâş Velî kutb-ı Evliya
Hak deyip bel bağladım ikrar verip erenlere
Mürşidim oldu Muhammed Rehberimdir Murtazâ

Ber cemâl-i Muhammed Ali, Kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât).

Bundan sonra Rehber tâlibi yerine oturtur ve tâlibe niyaz eder ve ona şöyle söyler:

(Ey tâlib! Allah, erenlerin avn ve inayetiyle ve Âyin-i Cem kardeşlerinin izin ve icazetiyle doğru yolu görüp ikrar bend oldun. Allah, erenler ikrarında sâbit kadem cülceye...

Bu oturan canlar hep senin ma'nevî kardeşlerindir. Biz seni senden alıp sana verdik; seni sana teslim ettik... Sen sana sahib ol!).

Bu sözlerden sonra Rehber kapıya geçip bu tercümanı okur:

(Bismi Şâh)...

Hüda hakkın kabul et hizmetim ey Şâh
Bi-hakk-ı Murtaza ve Âl-i dergâh
Hüseyin - i Kerbelâ nuru hakkı için
Bu dergâhtan ayırma ey ganî Şâh

Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât.

Erenlerden haklı hayırlı himmet, şey'cn ilillâh, Allah aeyvallah).

Sonra yine Mürşid dua eder ve hâzır olanlar da hep birden (Huu!) çeker.

Daha sonra Rehber evvelâ Mürşide, sonra diğer lâayk olan mahlere niyaz ederek meydana gelir ve Şu tercümanı okur:

(Bismi Şâh..

Allah dost, hâzır, gâib, zâhir, bâtın, Âyin-i Cem crenlerinin gül cemmallerinc aşk olsun, Allah, cyvallah Huu! dost).

Bundan sonra da kendi Postuna varır ve niyaz edip oturur. Otururken de Şu tercümanı okur:

(Bismi Şâh..

Sırr-ı cemâl-i dost, bi-vech-i Âdem hutut-ı heft, mihrâb-ı Elest, cihâr küşe-i Post, işin Âyin-i Cem crenlerine Huuu! dost).

Bütün bu mcerasimin tamamlanmasından sonra da Mürşid, artık, crkânın tekmiline dua eder ve aşağıdaki büyük (Gülbank)i okur. Gülbank okunurken Âyinde olanların hepsi hep bir ağızdan mütamea diyen (Huuu!) Çekerler.

(Bism-i Şâh!

Elhamdü lillâhilleczî nevvere kulûbel ârifine binuril irfani vel iykan ve zeyyene sudures sâlikine biziyntil ilmi vel hilmî vel ıŐki vel vicdan ve eddebchüm biâdâbi Resulullâhi ve crkânı Ali veliyyullah aleyhi salâvâtirrahman. Allahümme sall ve sellim alâ nuri Seyyidina Muhammed ve Ali vel Fatıma vel Hatice ve âlihim ecmaîn!

Vaktlar hayr ola!.. hayrlar feth ola! Şerler def' ola!... mü'minler bermurad ola!.. münkirler mât, münafıklar berbad ola!.. demler dâim, cemâl kaim, gönüller Şâd, meydanlar âbad ol!.. dostlar mesrur, sırlar mestur, gönüller pürnur, hanedân-ı fukara ma'mur, muradlar mahsul ola!.. crkânlar kubûl, niyazlar makbûl, sâlikler *fuhûl* ola!... âŐikanın matlubu hasıl ola!... dem-i devrân-ı hanedân dâim ve bâki ola!... düşmanlar makhûr, mü'minin-ü müminât mansur ola!.. düşmânân-ı âli abâ hakır ve fânî ola!... dil-i sâdıkaan *mütecelli*, bezm-i âŐikâın *mütehalls* ola!... Âi-i abâ emrine inkiyad eden ârifân, muhibbân, sâdıkaan dünya ve ukba aziz ve memnun ola! cümle belâ ve kazadan masûn ola!... düşmanları hor ve hakır ve zebûn ola!... cr hak Muhammed Ali cümlemize muvin ve zahır ola!.. himmet-i aliyyeleri hâzır ve nâzır ola!.. İltifât-ı a'lâları ve ruhâniyet-i ul-yaları hemişe yâr ve yâverimiz ola!.. hâlık-ı yckta, ferd-i bihcmta, mücid-i mevcûdât, râzık-ı mahlûkât, yani hazret-i perverdigâr celle ccâlehu ve amme nevâlehû nehc-i kavim-i sırât-ı müstakimden ayırmaya, bol nasib ve kıs-

metler ve feth-i fütuhâtlar kerem ve inâyet eyleye!.. nâmerdlere muhtac eylemeye!.. tevfik ve hidayet ihsan eyleye!.. mazhar-ı envâr-ı tecellî, mahrem-i esrâr-ı ezeli ez cümle uşşâk-ı lem yezeli eyleye!.. nefeslerimizi keskin, tuğlarımızı berrâ, dâdelerimizi bînâ, kalblerimizi musaffâ eyleye!.. Seyyid-i kâinât, mefhar-ı mevcûdât, Sultan'ül-Enbiyâ-i vel Mürselîn, muktedâ-ül evliyâ-i vel müttakîn limahhubi Rabbülâlemîn, halifetullah alâ cemi'il mahlûkât-il evvelin vel âhîrin yani hazret-i Ahmed Muhtar alcyh-i salâvâtillâh fi küll'il leyl ven nchâr; şâh-ı merdân, şîr-i Yezdân, mazhar-ı Rahmân, nâsır-ı ehl-i iymân, kaatül küfr vet tuğyân, hâlifetullah alel âlemîn, nefis-i pâk hayrül mürselîn, yani hazret-i Aliyyül Murtazâ sâlâvaatullah mâ dâmet'ul arz ves semâ; ve Seyyide-i ma'sûmei ulyâ hazret-i Fâtîmat'uz-Zehra ve Haticct'ul-Kübrâ, nur dâde-i Peygamber *şeptr-i şepher* seyyidüncü İmam Hasan'ül-Müctebâ vel Hüseyin'ül-Mazlûm-uş şchid'ül-Kerbelâ, seyyidüs sâcîdîn Ali Zeynel Âbidîn, hazret-i bâkır ve Ca'fer; mazhar-ı ehl-i din, seyyid'ulasfiya hazret-i Musa kâzım ve 'r Rıza; mazhar-ı envâr-ı ilâhî, ârifân-ı esrâr-ı nâmütenahî hazret-i Muhammed'üt Takîy ve Aliy'üyn Nakîy ve Hasan'ül-Askerî; sahibüz zaman, kutb'ut-Devran, halifet'ur-Rahman, İmâm-ı zaman hazret-i Muhammed'ül-Mehdî alcyh-i ve alcyhim salâvât'ur-Rahman ilâ âhir'uz-zaman efendilerimizin şcaatlarından mahrum eylemeye!.. himmet-i aliyyeleri nigebânımız ola!.. iltifât-ı ulyaları üzerimize hâzır ve nâzır ola!.. dünya ve âhirette muinlerimiz ola!.. çağırduğumuz anda scryadlarımız mesmû ola!.. muhabbetleri dâim ve kaaim ola!.. nazar-ı şerifleri zâhirlerimizi ma'mur ve bâtinlarımızı pürnur eyleye!.. Âdem Safiyyullah, Nuh Neciyyullah, İbrahim Halîlullah, Musa Kelîmullah, İsâ Mecsihiullah cümle Enbiya vel-Mürselîn efendilerimizin dembedem iltifât-ı tayyibeleri ve ruhâniyet-i aliyyeleri müeyyid ve müzahirimiz ola!.. Selmân-ı Fârisî, Ammâr b. Yâser, Ebu Zerr Gaffârî, Mîkdâd b. el-Esvcd, Zeyd Sühânî, Mâlik Ejder, cümle Kemerbestegân-ı Âl-i Abânın himmet ve inayetleri üzerimize hâzır ve nâzır ola!.. ruh-u revaları şâdu handân ola!.. Tâc'ül-Ârifîn, Kutb'ul Vâsilîn, Sultan-ul-Âşikîn Pirimiz üstadımız ve melce-i melâzimiz hazret-i Hünkâr El-Hac Seyyid Muhammed Bektaş-ı Veli kaddesallahu sırrehulâli efendimizin ruhâniyet-i tayyibeleri canperverimiz ola!.. himmetleri muîn ve yâverimiz ola!.. sülûkunda sâbit kadem eyleye!.. şcaatından dür etmeye!.. zevk-u vicdân, ilm-ü irfan, hâl-ü kemâl-ü kerem ve inayet eyleye!.. Balım Sultan, Pirân-ı Horasan ve bâhusus Seyyid Ali Sultan, Abdâlân-ı Rum, Kalenderân-ı Türkistan, Meşâyih-i Arabistan, Zümre-i ihtiyar, Taife-i Ebrâr, Sahibân-ı İkrar, Dervişân, Âşıkaan, Muhibbân, Sâdıkaan, Mürşid-i Kâmil Hoca

Ahmed El-Yesevi, Şeyh Lokman Perrende, Hasan El-Basri, Ma'ruf-u Kerhi, Şehy Seriiyy El-Sakati, Cüneyd-i Bağdâdi, Bâyczîd-i Bistâmi, Şeyh Şibîlî, Mansur-u Hallâci, Sultan'ül Evliya Mürebbiy'ül-Ârifin fahr'ül - Muhakkıkın Hatm-i Vilâyet-i Muhammeddiyye Muhyil- Millet-i Ved-Dîn Ebu Abdullah Muhammed b. Ali İbn El-Arabî El-Tâi El-Hâtemî El-Endulusî kuddise sırrah'ul- âlî, Evhadüddîn-i Irakî, Şehabuddîn-i Sühreverdi, Şemsüddîn-i Tebrîzi, Mevlâna Celalüddîn-i Rûmî, Mahbub-u Kurret'ul-ayn ve sahib'ül-Âlemeyn Scyyid Ahmed El-Rufâi ve Şeyh Demirtâşi El Halvetî, Abdulkadir El-Geylânî, Scyyid Ahmed El-Bedevi, Muhyil-Millet-i ved-Dîn Simavnavî Bedreddîn ve Pir-i Nakşî Mehmed Bahaeddîn, Hacı Şa'bân-ı Velî, Şeyh Muhammed Nur El-Arabî, Rehber-i hakikat Şeyh İbn İsâ ve Nur el-Ahzar Abdüsselâm Esmec, Şah Ni'metullah Velî, Şah Fazlullah-ı Natmî, Cemaleddin Sultan, Sarı İsmail Sultan, Hâcım Sultan, Baba Resul Sultan, Pîrâb Sultan, Scyyid Receb Sultan, Sarı Kadı Sultan, Ali Baba Sultan, Bazak Baba Sultan, Bahaeddin Baba Sultan, Yahya Sultan, Atlas Post Sultan, Dost Hüda Sultan, Hazret-i Sâmîr Sultan, Haydar Baba Sultan, Abdal Musa Sultan, Kaygusuz Sultan, Scyyid Ali Sultan, Abdullah El-Mansûrî, Pîr postnişini Tûrabî ve Dede Baba Muhammed Ali kaddesallahu esrarehumul maalî, himmetleri ve zâhir kerametleri ve bâhir velâyetleri üzerimize hâzır ve nâzır ola! Mahrem-i esrar v'el-Ebsâr'dan ve allem'el-Esmâdan ve zümre-i (Velekad kerremna)dan ve (Men dahilchu kânc âmena)dan cyleyc!...

Hânedân-ı fark-ü fenâdan göçen dervîşân, âşkaan, muhibbân, sâdikaanın ruh-ı rcvanları şâd-ü hândân ola! Himmetleri hâzır ve nâzır ola!.. Müridân, abdalaan, dûtdemaan, dem-i devrân daim ve kaaim ola!. Zâhirde hâki, hakikatta bâki cyleyc!. Erkânlar tamam, meydanlar berkiyam, muhabbetler berdevam ola!. İkrarımız sâfi, imanlarımız hâlis, akvalimiz sâdik, cf'alimiz sâlih ola! Allah er Hak Muhammed Ali gerçekler deminden ayırmaya!. Namazlarımız, niyazlarımız, erkânlarımız, hizmetlerimiz makbûl ve bârigâh-ı Kibriyada kabûl ola! Kerem-i Scyyid-i Kâinât, Sırr-ı Aliyy'ül-Murtaza, dem-i devrân-ı Hazret-i Pîr-i destgîr gerçekler keremi ile gerçekler demine Huuu!... diyelim Huuu! Yuuuf! Yuuuf! Münkirc. Lâ'net Yezîd'e ve Yezîd'in esrine! ...)

Yukarıda bütün tafsilâyiyle açıkladığımız erkânın tamamlanmasıyle Âyînin birinci kısmı bitmiş olur. Bu arada küçük bir istirahat verilir. Ondan sonra da muhabbet faslı için (Muhabbet Divanı)na geçilir.

Muhabbet Divanına geçildiğinde, Mürşid, genellikle, şöyle bir nutuk okur:

(Bu bir mecmua-i ihvân	Hazır bunda Şâh-ı Merdân
Âdâb ile gelen gelsin	Budur hem sofrâ-i irfan
Var ise vuslata hayran	Okuruz aşk ile meydan
Olmuşuz ârif-i billâh	Okuruz böylece divan
Bu sırrı etmeyen pünhan	Lânet etsin ana Yezdân
Kulak tutun ey ârifler	Hatm oldu hem bizde Kur'an).

Bu nutuktan sonra herkes niyaz eder.

Bundan sonra demlenmeğe başlanır ve (.. Sakâhum Rabbuhum sarâben tahûrâ) âyeti ile şu tercüman okunur:

(Allah, Allah, sır ola, nur ola içtiğiniz tahûr ola. Akyazılı Sultan gerçekler deminc HUUU!).

Demlenme, genellikle, canlara birbiri ardınca üç kadeh dem sunulmaktan ve bu arada zâkirlerin üç nefes ve bir de düvaz (İmamlara ait medhiye) okumalarından ibarettir. Bazan da ufak bir dem sofrası kurulur ki buna (Muhabbet Sofrası) denir. Fakat asıl sofrâ âyinin sonunda kurulur.

Bu muhabbet dîvanında demlenme sırasında durumla ilgili nefesler okunur ve demlenme ve nefeslerin peşinden de (Sema')a kalkılır. İlk önce dört can kısa süren bir açılış sema'ı yaparlar ki bunda Mürşid ile bütün canlar ayağa kalkarlar. Bu sema' bitince Mürşid yerine oturup bir gülbank okur.

Bu sema'dan sonra genellikle, (Turnalar), (Dem Geldi) ve (Garipler) adı verilen çeşitli sema'lar da yapılır. Bütün bu sema'larda da, sazların eşliğinde, bu sema'lara uygun aşka, muhabbete ve hakikata dair nefesler okunur.

Aslında, (Tevhid) nazarisyesinin temsilinden ibaret olan bu sema'ların sonunda da Baba bir gülbank okur ve herkes yere kapanarak niyaz eder ve yerine oturur.

Gerek muhabbet dîvanında ve gerek sema'lar esnasında, genellikle, şu gibi nefesler okunur:

HUUU!

Gel ey sâki-i vahdet sun piyale
Sakahum Rabbuhum mâen tahûrâ

Hayat versin elinden ehl-i hâle
 Sakahum Rabbuhum mâen tahûrâ
 Meyinden ehl-i diller mest-ü biyhûş
 Olup deryay-ı heft gibi ede cûş
 Ezelden eyledik ol bâdeyi nûş
 Sakahum Rabbuhum şaraben tahurâ
 Dudağın şerbetinden kaane kaane
 Yürekler tekrar aşk ile yâne
 Ko olsun ehl-i diller hep mecyane
 Sakahum Rabbuhum mâen tahûrâ
 İçenler bir kadch câm-ı Ali'den
 Dem urdular heman Kaalû belî'den
 Bize erkân bu mecy Hünkâr Veli'den
 Sakahum Rabbuhum mâen tehûrâ.

Huuu!

Ol güzelle âşıkım	Çağırırım dost! dost!
Aşkı ile yanıkım	Çağırırım dost! dost!
Ol Hacı Bektâş Veli	Aşkına oldum deli
Şimdi değil ezeli	Çağırırım dost! dost!
Cümle (Rûm)un erleri	Velidirler her biri
Candan olup kemteri	Çağırırım dost! dost!
Tahta kılıctan eli	Yürüttü Seyyid Ali
Biz ana dedik belî	Çağırırım dost! dost!
Erleri Rûm İli'nin	Hacı Bektâş Veli'nin
Neslidir ol Ali'nin	Çağırırım dost! dost!
Cümlesine Hak derim	Himmetini isterim
Cayriyi ben neylerim	Çağırırım dost! dost!

Huuu!

Şevk ile sâkî demine ²⁶	Bade-i ahmer ²⁷ çekeriz
Sükket-i şerbet femine	Bûse-i enver çekeriz ²⁸
Mest-ü harâbız ezeli	Dilde muhabbet sezeli ²⁹
Bezmimize her güzeli	Kendi ister biz çekeriz
Dediğimiz misl-i şebab ³⁰	Göz yaşımız sine rebâb
İçtiğimiz sanma şarab	Cur'a-i Kevser ³¹ çekeriz
Aşk ile pürfend olanın	Yûsuf-i mânend olanın
Merd-i hünermend olanın	Altına asker ³² çekeriz
En'amtü ³³ aleyhim ezeli	Verdi Hüda lem yezeli
Beslemeye her güzeli	Sofra-i Kanber ³⁴ çekeriz
Verdi bize Pîr-i mügân	Dest-i Elest bestemeyan ³⁵

Ânın için şimdi ayan
Bir güzelin eline³⁷ biz
Düşmanın cengine biz
Âşık-ı dildâdeleriz
Nâci-i üftâdeleriz
Hûbları râm etmek için
Halka nizam vermek için
Bakma babam şol sitme
Çâre nedir def-i gama

Şikke-i Hayder³⁶ çekeriz
İmreniriz rengine³⁸ biz
Tığ-ı mücevher³⁹ çekeriz
Hâtır-ı nâşâdeleriz
Hâncye dilber çekeriz⁴⁰
Dilde ârâm etmek için
Virdimiz ezber çekeriz⁴¹
Sabr ede gör bu eleme⁴²
Böylece sâgar çekeriz.

Huuu!

Meşrebidir herkese yâran durur Bektaşiler
Kimse bilmez sırların seyyan durur Bektaşiler
Etmediler Hak'tan özge kimseye hiç minneti
Arz-ı hâcât eylemez Sultan durur Bektaşiler
Âşinây-ı ledünnîdir zâhidâ sen kandesin
Tâlib-i Hak derdine derman durur Bektaşiler
Öldüler ölmezden evvel buldular âb-ı hayât
Dehr içinde zümre-i irfan durur Bektaşiler
Bir Mesîh Âdem'de anlar terk-i tecrid ettiler
Mürde dil ihya ederler cân durur Bektaşiler
Hâcî Bektâş-ı Velî'nin bende-i üfkendesî
Tekke-i aşkta bu gün mihman durur Bektaşiler
Münkirin inkârıdır kâfirin tuğyanı hem
Şöyle bil ki mü'mine iman durur Bektaşiler
Herkes bildiği yerden verdiler ders daima
Ol sebepten sâhib-i iz'an durur Bektaşiler

Huuu!

Hak yoluna doğru giden
Mürşidine biat eden
Teslim edenler serini
Kim ki bilir Rehberini
Durma bu gafletten uyan
Mürşid eteğini tutan
Anlamadı bir nicesi
Bir kişi Mi'rac gecesi
Hak diyerek bak özüne
Sâbit olanlar sözüne
Âmir olup şâta eline
Doğru olanlar beline

Hazret-i Settârı bilir
Ahmed-i Muhtârı bilir
Terk edebildi şerrini
Haydar-ı Kerrârı bilir
Kible-i didâra inan
Dâmen-i Hünkârı bilir
Var bunun elbet hecesi
Gördüğü Didâr'ı bilir
İbret ile bak yüzüne
Verdiği ikrarı bilir
Hükm edebilse diline
Sardığı zünnârı bilir

Yolca bir adam er ise
Kendisine Hak der ise
Sözlerimi dinle biraz
Zâhid eğer kılsa namaz
Nutk-ı (Harâbî)ye inan
Hak'kı bilir ârif olan

Bende-i Peygamber ise
Dâr ile berdârı bilir
Hak'ka gerek nâz-ü niyaz
Kible-i dîvârı bilir
Deme filân ibn filân
İşte bu esrarı bilir.

Huuu!

Erenlerden sır sorana
Evvel kapı Şeriattır
Âyct ile hadîs ile
Andan öte içcriye
Şeriattan Tarikattan
Akıl ana ârif olmaz
Dördüncüsü Mutmainne
Pîr yüzünden ulaşmağa
İhtiyârım elde değil
Beşincisi Râdiye'dir
Yol erinin tevhidini
Altıncısı Mardiyе'dir
Yedincisi Sâfiye'dir
Andan öte ulaşmağa
Sekizinci makam budur
Gerçek âşık bu meydanda
Dokuz sıfattan içeri
İnsan adın bunda koyub
(Vehâb Ummî)nin tevhidi
Bu ma'nayı fehmi etmeğe

Dokuz türlü nişan gerek
Güneş gibi ayan gerek
Anlayana verdim cevap
Levvâmeye seyran gerek
İçerisi sırr'ül-Yed'tir
Mülhemeye vicdan gerek
Mansur bilir bu menzili
İkrar eden bir can gerek
Lâzım geldi söylemesi
Ayan değil nihan gerek
Ârif gerek anlamağa
Buna burhan Kur'an gerek
Halka ayan etmek olmaz
Can hazrete kurban gerek
Aynelyakîn ,Hakkelyakîn
Gayrullahtan üryan gerek
Bir sır diyem anlar isen
(Men arcf)te pünhan gerek
Hatırlara güç gelmesin
Sâfi nurdan insan gerek.

Huuu!

Merâtib seyrin istersen gel esmâdan haberdâr ol
Ere gör kaabe Kavseyne Ev Ednâ'dan haberdâr ol
Bu mir'ât-ı mücellâda ayan oldu Cemâlullah
İçüb âb-ı zülâlinden müsemâmâdan haberdâr ol
Gider bu gafleti senden ayır bu cânımı tenden
Sana yakındır senden bu vuslattan haberdâr ol
Makam-ı zühd-ü takvâdan haber sorma gel ey zâhid
Tecellî âşıkın kârı tecellîden haberdâr ol!

Huuu!

Muhammed Ali'den kurulu yoldur
Evvel Rehberinden kaçana. lâ'net

Evvel ikrar verüb sonra dönene
Yapıştığı elden kaçana la'net
Erenler bu yolda hâzır-ü nâzır
Müşahib döneni defterden kazır
Gerekse cylesin bin kere özür
Onlarla yeyüb içüb kaçana laâ'net
Aklını beğenüb ikrarın koyup
Kalkub havalanub nefsine uyub
Teberrâ gömleğin tersine giyüb
Azrail yurduna göçene lâ'net
İblis gibi eller aybuna bakub
İymanın terk edüb dîninden çıkub
Eliyle boynuna ilmiğin takub
Gıybet cdüp sırrı açana la'net
Beğenmeyüb erenlerin sözünü
Benlik yurduna koymuş özünü
Hak kapıdan döndürmüştür yüzünü
Azrail donunu giycene lâ'net
Ârifler böyle dediler uluya
Azrail neylesün kalbı doluya
Teberrâ okundu yanlış bilgiye
Kendi bilişine gidene lâ'net
(Hataî) der bir veliyim yoluyla
Sultanın suhbeti her dem kuluyla
Gönülde kibr olup soğuk dil ile
Özün muhabbetten kesene lâ'net.

Huuu!

Tâ kaalûbelâ'dan sevdik seviştik
Bizimle ezelden yârdır muhabbet⁴³
Üstad nazarında ikrar konuştuk
Mü'mine kadim ikrardır muhabbet⁴⁴
Muhabbettir Lâ ilâhe illâllah
Muhabbettir Muhammed Resullah
Muhabbettir Ali Şah Veliyyullah
Üç isim mana'da birdir muhabbet⁴⁵
Allah, Muhammed Ali ortasında
Beytullah içinde Hak haznesinde⁴⁶
Kudret kandilinde⁴⁷ aşk sahrasında
Cibril'in gördüğü nurdur Muhabbet⁴⁸

Kudret kelâmını söyler Cebrail
 Rıza lokmasını sunar Mikâil⁴⁹
 Canı câna ulaştırır Azrail⁵⁰
 İsrâfil⁵¹ ağzında sürdür mahabbet
 Muhabbettir yerin göğün direği
 Muhabbet edenin yanar çırağı⁵²
 Âşık Beytullah ma'suk durağı
 Hak nazar⁵³ ettiği yerdir muhabbet
 Muhabbet kadımdır insan içinde
 Zira can severiz canlar içinde⁵⁴
 Kırklar meydanında⁵⁵ irfan içinde
 Muhibbân ceminde güldür muhabbet⁵⁶
 Cân câna⁵⁷ muhabbet etmek erkândır
 Hüblar meclisine ermek iymandır
 Zira muhabbetin arzusu cândır
 Ki rıza yurdunda birdir muhabbet⁵⁸
 Gel berî gel berî iman edersen
 Gelme hakkın değil güman edersen
 Sırrın tercümandır⁵⁹ beyan edersen
 Bu halkın içinde sırdır muhabbet
 Bu her dem bahardır bunda kış olmaz
 Öter bülbülleri dilleri durmaz
 Kokusu tükenmez hem rengi solmaz⁶⁰
 Bir acib gülzâr-i bağıdır muhabbet
 Muhabbet edenler nasibin alır
 Muhabbet ederse dert ehlin bulur
 Sırçesme⁶¹ Muhammed Ali'den gelir
 Dalgası tükenmez göldür muhabbet
 Âşık gülşende Şîrin-ü Ferhâd⁶²
 Leylâ'da Mecnun'a göründü Üstad⁶³
 Muhammed Ali'den kuruldu bünyad
 Tâ ezelden ezel vardır muhabbet⁶⁴
 (Kul Himmət) makamın özge makamdır⁶⁵
 Muhabbet mührü on iki İmamdır.
 Şâhımın didarı bunda tamamdır⁶⁶
 Hakikat vâsıl-ı yârdır muhabbet.
 Huuu!

Muhabbet dîvanında ve sema'lar esnasında yukarıya aldığımız bu çeşitten şürler okunduktan, sema'lar da bittikten sonra yine bir müddet istirahat edilir ve istirahattan sonra da, genellikle, (Cem Birleme) denen merasime geçilir. Bu merasim, Kerbelâ şehitleri için (Âyın-i Cem)dekilere şerbet takdiminden ibarettir. Bu şerbet takdimi de şöyle yapılır:

Sâkı şerbet tasını eline alır ve ilk olarak Mürşide sunar. Mürşit sağ elininin serçe parmağını tasa daldırır ve bir dua okur ve sonra tastan bir yudum içer. Sonra sâkı, (Sakaahüm Ya Hüscyn!) diye diye (Âyın-i Cem)de bulunanların hepsine tası gzezdilir ve herkes tastan birer yudum içer ve içerlerken de hep bir ağızdan: (Hüseyn'e rahmet... Yezid'e lâ'net) okunur.

Bundan sonra sâkı (Dâr)a gelir ve: (Ve sakahum Rabbuhum şarâben tahûrâ...) âyetini tekrar eder. Bundan sonra daha bir takım dualar da yapar ve en sonunda da şöyle bir tecüman okur:

(Bismi Şâh... Allah..Allah...

Cân-ü baştan geçmişiz biz (Şâh Hüseyn) aşkına
Kerbelây-ı deşt-i gamda can verenler aşkına
Dembedem hem can gözüyle Hak görenler aşkına
Ol Yezidîler elinde (Teşne leb)ler aşkına
Kerbelâda (Suuu!.. Suuu!...) diye ser verenler aşkına
Gözüm yaşım sebil ettim oniki İmam aşkına !)

Veyahut ta şöyle bir tercüman okur:

(Allah, Allah aşk olsun içene
Rahmet olsun göçene
Hazret-i İmam Hasan Ali'ye
Hazret-i İmam Hüseyn Veli'ye
Gittiği yer gam görmeye
Erenler kerem eyleye

Sakaahum ya Hüseyn!... Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüscyn alâ râ salâvât.....

Hizmetlerimizi kabul et Şâh!..... Bihakki Âl-i Abâ ve Âl-i dergâh.... Erenlerden haklı hayırlı himmet..... Şey'en lillâh..... Allah evvallah huuu.. Dost!).

Bu işlemden sonra da asıl yemek sofrası kurulur ve âdâb ve kaidesine göre ve gerekli tercümanları da okunarak yemekler yenir. Ye-

mengin sonunda da. Mürşit genellikle sayfa (76-77) deki küçük (Gülbank)ji okur ve bu gülbanktan sonra da:

Oturun, durun, koğusuz, grybetsiz evine varan, yastığına baş koyan ve niyaz eden canların Hak Erenler muradını ver.. Gerçeğe Huuuu uul!...: Allah, eyvallah!..)67 der ve böylece merasime nihayet verir.

Merasimin son bultması üzerine akşamdanberi Tekke dışında gözcülük etmiş olan (Pervane)ler de içeri alınırlar. Mürşit ,bunlara da kendi eliyle üçer kadeh dem sunmak suretiyle nasiblerini verir ve yemeklerini ydikten sonra onları da evlerinc gönderir.

Bu noktada, bu Âyın'deki erkân hizmetlerini topluca belirten bir iki Nefes'e, işaret edelim:

Kurbanlar tığlanub Gülbank çekildi
Gaflet uykusundan uyana geldim
Dört kapu sancağı anda dikildi
Uryân püryan olub meydana geldim.

Evvel eşiğine koydum başımı
İçeri aldılar döktüm yaşımı
Erenler yolunda gör savaşımı
Cân-ü baş koyarak kurbana geldim

Ol demde uyandı batin çırağı
Üç adım ileri attım ayağı
Rehberim boynuma bend ettiğ bağı
Koç kurban dediler iymana geldim.

Dört kapu selâmın verüb aldılar
Pirin huzuruna çeküb geldiler
El ele el Hak'ka olsun dediler
Henüz ma'sum olub cihana geldim.

Pirim kulağıma eyledi telkîn
Şâh-ı Velâyete olmuşuz yakın
Mezhebim Ca'fer'üs-Sâdık'ül-Mctin
Allah dost eyvallah peymanı geldim.

Özüm dârda yüzüm yerde durmuşum
Muhammed Ali'ye ikrar vermişim
(Sakaahüm) hamrını anda görmüşüm
İçüb kana kana mestane geldim.

Yolumuz on iki İmama çıkar
Mürşidim Muhammed Ahmed-i Muhatar
Rehberim Ali'dir sahib Zülfikar
Kulundur (Şâhiya) divana geldim.

Akşamlar oldu Gülbank çekildi
Çırağlar uyandı niyaza geldim
Ercnler erkânı meydan açıldı
Ayn-i cem kuruldu ihsana geldim.

Hakikat abdestin birden aldılar
Mürşidin emrine bell dediler
Dâr-ı Mansur olub şunda durdular
Tâlib-i Hak olup meydana geldim.

Ol demde hâlimden sordular canın
Varmıdır kusuru? dediler anın
Ayni cem gösterdi yere nişanın
Üryan püryan olub didara geldim.

Sofralar kuruldu hizmet görüldü
Hakikat nurundan cemaller güldü
Mü'min olanlar ölmeden öldü
Geçüb kil-ü kaalden divana geldim.

Scyr edüb cümlede bu güzel hâli
Şükür gördük anda nûr-ı cemâli
Zâkirler okuyup bülbül misâli
Terk edüp riyayı merdana geldim.

Koç kuzu ⁶⁸ kurbanlar meydana geldi
Nefesler, düzvazlar ayana geldi
Ağlarken bu çeşmim şâd olub güldü
Can baş feda edüb seyrana geldim.

(Sakaahum) şerbetin ezüb içtiler
Mest olub cümlesi serden geçtiler
(Şâh Hüseyin) deyüb hep ağlaştılar
İçüp ol şerbeti mestâne geldim

Güruh güruh geldi anda bacılar
Sâf sâf geldi durdu hacılar
Allah Allah der de öter (Nâci)ler
Meydân-ı aşk içre irfana geldim.

Tiğlandı kurbanlar sema'lar oldu
Kalb nasibini bulanlar buldu
Anda nasibini alanlar aldı
İnanub sıdk ile iymana geldim.

Edeb, erkân tamam oldu sürüldü
Pervaneler gelüb nasf verildi
Hatm oldu hizmetler destur verildi
(Şükrü) ya men de Sultana geldim.

Bir güle ben bülbül oldum	Bulmağa gülzara geldim
Arayub cânânı buldum	Almağa bâzâra geldim.
Cümle vârimdan feragat	Eyledim dil buldu râhat
Emrine ettim itaat	El aman ikrara geldim.
Bir makam-ı âltdir bu	Dura geldim Hak'ka karşı
Sıdk ile boynuma yâhu	Takmağa zünnara geldim.
Cânı cânâna verirler	Dost cemalini görürler
Terk-i cân ettim erenler	Mansur'um berdâra geldim.
Şerbetinden lâyezâlin	Kandı dil buldu kemâlin
Hamdüllilâh Hak cemâlin	Görmeğe dîdara geldim.
Kalbimiz nûr ile doldu	Arayub cânânı buldu
Biat etmek vâcib oldu	Ahmed-i Muhtar'a geldim.
Mûcid-i râh-i Şeriat	Mûcib-i sırr-ı Tarikat
Rehber-i râh-ı Hakikat	Haydar-ı Kerrar'a geldim.
Vâris-i sırr-ı Peygamber	Kâşif-i esrâr-ı Hayder
Pirimiz Şâh erenler	Hazret-i Hünkâra geldim.
Okudum her dört kitabı	Almadım hiç bir cevabı
Çok şükür şimdi (Harabî)	Vâkıf-ı esrâra geldim.

III

(Bektaşiliğin Desturu ve Düsturu)

Bektaşilikte. (Destur) alabilmek, yani (İcâzet) alabilmek, daha açık bir deyişle (Bektaş Sayılabilmek) için aşağıdaki on dokuz sorunun cevaplarını hakkiyle bilmek zorunludur:

S: 1- Kapıda¹ ne üzerinde durursun?

C: --İkrar üzerinde.

S: 2- Kapı eşliğinden murad nedir?

C: -- Kapı Şeriattır: zâhir ve bâtin ilme işaretidir. İçi ve dışı Muhammed Ali'den ibarettir. İki kanadı da Hasan ve Hüseyin'dir.

Eşik ise (Sırât)-ı Müstakim)dir ve Tarikatın birinci basamağıdır. Mahviyet yolunun da başıdır².

S: 3- Post nedir? ve çihâr kûşe Post ne demektir?

C: -- Post, Pîr evindeki on iki İmam'a işaretidir.

Çihâr kûşe Post ta dört kapıya işaretidir; dört kapının ortasında oturmaktadır.

Post, Hz. İsmail'in (Kurban)ından kalmıştır.³

S:4- Dört kapı dediğin ne kapılarıdır?

C: -- Şeriat, Tarikat, Hakikat ve Ma'rifet kapılarıdır ki bunlardan başka kapı yoktur.

S:5- Şeriatta kimin oğlusun?

C: -- Âdem oğluyum.⁴

S:6- Tarikatta kimin oğlusun?

C:- Tarikatta yol oğluyum.

S:7- Hakikatta kimin oğlusun?

C: -- Hakikatta Anam (Yer), Babam (Gök)⁵ tür.

S:8- Ma'rifette kimin oğlusun?

C: - Ma'rifette kemâl oğluyum.

S:9- Yolca (Tarikat dilinde) Baba⁶ ne demektir?

C:- Mürşid demektir, Hz. Pîrin vârisidir.

S:10- Rehber ne demektir?

C: - Erkân üzerine yol gösterici; (Tâlib)i beraberinde götürüp Mürşid'e teslim edicidir.

S:11- Tarikatta kaç mertebe vardır ve isimleri nelerdir?

C: - Tarikatta yedi mertebe vardır ve isimleri de şunlardır:

- 1- Hz. Pîr Postnişini.
- 2- Dede Baba.
- 3- Halife Baba.
- 4- Baba ve Baba *menzili*.
- 5- Rehber.
- 6- Derviş.
- 7- Muhib.

S:12- Bu yolun âşığı ne demektir?

C: - Âşık, merâtibe henüz dahil olmayan demektir ve dahil oluncaya kadar aşk ile zevk eder ve meratib sahiplerine niyazdadır.

S:13- Nerede ikrar verdin?

C: - Erenler meydanında, Pîr⁷ mukabelesinde ikrar verdim.

S:14 -İkrar verdiğinde elin ve başın ve kulağın ve gözün ve özün ve gönlün nerede idi?

C: - Elim ve başım Mürşidimin elinde idi. Ve kulağım emanet ve nasihatta idi. Ve gözüm didâr-ı Muhammed Ali'de idi. Ve özüm Dâr-ı Mansur'da idi. Ve gönlüm nefth'te ve Muhammed Ali'de ve on iki İmam ve on dört Ma'sum-ı Pâk'te ve Hak erenlerde idi. Ve mutlaka ikrarım Muhammed Ali'ye dir.

S:15- (Âyın-i Cem)de nereye ve kaç a'za ile niyaz edersin?

C: - Yedi a'za ile yedi yere niyaz ederim:

- 1- Eşik'e.
- 2- Horasan (Hacı Bektaş) Postuna.
- 3- Mürşid Postuna.
- 4- Tûr'a ve Muhammed'in Minberine.

Nâzenin yolunun düsturu da otuz iki maddeden ibarettir:

1- Sahavet edeceğim diye muhtaç kalmamak ve iyiliği yerinde yapmak ve ehlinden başkasına iltifat etmemek.

2- Tevellâ'yı öğrenmek ve muhabbet etmek, yardım istemek ve rahmet okumak ve suhbete riya karıştırmamak.

3- Tecerrâ'yı öğrenmek ve onlardan beri olmak.

4- Kalben muhabbete kuvvet vermek ve elbiseye, şekil ve surete aldanmamak. Hakiki ahbap ve sözünde sâdık olmayanlar ile ülfet ve muhabbet etmemek.

5- Hak yolunda irşad için Allah'a ârif olanı tercih etmek.

6- Kendi üstünde bulunanlar câhil iseler bile itaatlı bulunmak. Zira, bu suretle insan kendi asalet ve cibiliyetini ispat etmiş olur.

7- Gençl yerlerde herkesin konuştuğu gibi konuşmak, Her şeyi hoş görmek ve hiç bir şeyi hor ve hakir görmemek.

Ünsiyet ve muaşeret kemâl derecesine göredir. Herkese bulunmuş dereceye göre söz söylemelidir.

8- Kendi mesleğine, yoluna ve ahlâkına hiç kimseyi da'vet etmemek ve bunu, sadecce, arzu edildiği zaman ve arzu edene yapmak.

Konuştuğun kimselere tamamiyle emîn olsan bile, işlerini, sırlarını ve ahlâkını onlara açmamak ve onlarınkini de başkalarına açmamak.

9- Muhabbet ettiğin bir kimse yanında bir câhil bulunursa o durumda muhabbet beklememek ve muhabbet açmamak; câhil ve nâdanları yola getireceğim diye beyhüde söz sarf etmemek.

10- Dedikoducularla asla görüşmemek. Çünkü bunlar münafık zümresidir.

11- Kâmil insanda (Zaman) ikidir ve bu da zâtın gerekliliğindedir.

Çünkü, kâmil insan kâh denizde yüzer, kâh çayda boğulur.

12- Kur'an âyetlerine, doğru Hadîslerc, hakiki ibarelerc, nefeslerin ve nutukların hakikat ma'nalarına, remzlerin ve işaretlerin kühüne kulak tutmalı ve bunları hıfz etmeli.

13- Herkesin müşkilini onun havsahasına, anlayışına, iktidarına, asaletine, cibiliyetine ve mâyesine göre hâl etmeli.

14- Her müşkile onun bütün hakikat ma'naları verilmemeli. Kur'an, ıycab ettikçe tenzil buyurulmuştur.

15- Âlemin, tecrübe ve mihenk ve isnadından sakınmak üzere iktidarını gizleyip cehalet üzere bulunmalı. Meğer ki karşıdaki hakikat chli ve ahlâk sahibi ola.

16- Giyim kuşam ev eşyası, yiyecek ve içecekler üzerinde pek titiz davranmak ve onları son derece süslü püslü yapmak kibir ve nâdanlık alâmetidir. İnsan her hâl-ü kârda orta dereccyi muhafaza etmeli ve içinde bulunulan hâle razı olmalı ve bulduğuna kanaat etmelidir.

17- Dâr vaktinde imdadına yetişen kimse asıldır.

18- İlmi konuşmalar müstesna, çok konuşan kimse ile ahbap olma. Çünkü çok söz kibire, yalana, câhilliğe ve nâdanlığa delildir.

19- Seninle sırf istifadesi için görüşen, ahbap değildir.

İstifadesi meşru'ise veya hakikat ilmini elde etmek ise, ve bu iki şarttan da önce o kimse gerçekten samimi ise, tabiatıyla o kimse ahbaptır.

20- Soysuzdan asla fayda gelmez ve soysuzluk soy çekimi iledir.

21- Kemâl için sınır yoktur. Kemâl sahiplerinin elbiselerine, meslek sıfatlarına ve zâhirde Eşrâf ve fakir ve hakir ve sarhoş ve halk nazârında i'tibarsız yahut i'tibarlı olmasına veyahut halkın diline düştüğüne bakılmaz. Zkira, halk kemâl sahiplerini takdir edemez. Onlar, kendi bildikleri ne ise başkalarını da ona göre kıyaslarlar. Çünkü, ilâhî hakikattan ve kemâlden habersizdirler.

22- İnsan olan yalnız dili ile değil, yardımı ile de medh etmelidir.

23- Kalbe evham sokmamalıdır. Gönüle Allah muhabbetinden başka bir şey koymamalıdır. Ve daima, hâlce, daha yüksek mertebelere çıkmağa gayret etmelidir.

24- Zâhirde Millet ve Mezheb bakımından bir ayırım yapmaktâ hakikatça hiç bir sakınca yoktur.

25- Allah ârifleri olan ululara hizmet ve gerçek âlimlere rağbet etmekle beraber miskinlerin ve fıkâraların da gönüllerini alıp onları zem etmemeli. Yetimlere şefkat ve yardımı esirgememeli. Çünkü, her gönülden Cenab-ı Hak'ka yol gider. Vastanın iyi dileği Şafak duası gibi çabuk gider.

26- Evliyalar ve Enbiyalar ve Ulular ruhaniyetlerinden daima yardım istemeli.

27- İnsan değil, yaptığı şey zem olunur.

28- Kâmil Mürşid, tevlîde ve eşyanın hakikatına ârif olan demektir. İsimlerde kalanlar Mürşid değildirler.

29- Üzerine gerekmeyen boş lakırdılar insanı belâ deryasına götürür; sükût daha iyidir. Şeytan uyumadığı gibi düşman da uyumaz. Yezîd san'atında terakki ister.

30- Mü'min demek iman sahibi demektir. Seni irşâd eden kâmil Mürşid ise temessül etmiş immanındır. Bu sebeple Mürşidine ve yol kardeşine açık veya kapalı hiyle, riya, yalan tasavvur edersen kendi imanını yıkmış ve bu suretle de münafik olmuş olursun. Münafik ise kâfirden daha beterdir.

31- Yol (Tarikat) üzerindeki ikrar ve immanını bozarsan ilelebed cefelde kalırsın.

32- Yol (Tarikat)dan dönenlerle koğulanlar, İslâm'ı red etmiş olarak haşr olunur.

Hulâsa, Bektaşîliğe göre insanda iki büyük kuvvet vardır: İyi ve Kötü. Bu kuvvetler kendi seyirlerine bırakılacak olurlarsa kötülük kuvveti iyilik kuvvetini daima hüküm altına alır. Bu sebeple insan terbiye edilmek zorundadır. İnsan terbiyesinden maksat ta insandaki (Nefs) terbiyesidir. Bu terbiyeyi de (Baba)lar yapar. Bunun için de Babaların (Kâmil İnsan) olmaları şarttır.

Nefs terbiyesinden maksat ta nefsi bilmektir. Nefsi bilmekten maksat ta, her şeyden önce, nefsi şehvet, kibir, kin, gazab, hased, riya, gibi kötülüklerden sıyırmak, kalbi de bütün dünya ve hattâ ukbâ sevgilerinden tezkiye ve tasfiye etmektir. Kalbin, nefsin kötülüklerinden tezkiye ve tasfiyesi ve dolayısıyla ilâhî nurun orayı parlatmasını sağlamak ta, ancak, Tanrı'nın emr ettiği iyilikleri yaparak O'nun yolunda bulunmak ve en sonda da insanlığa karşı yaşanacak büyük bir aşk ve sevgi içinde Tanrı'ya ulaşmak demektir. Bu, insanlara karşı iyilik ve insanlara karşı aşk ve muhabbet yolunda namaz, oruç gibi şeyler birer vasıtadan ibarettir.

İşte, böylece bütün nefis kötülüklerinden ve çirkinliklerinden sıyrılmış, kalbini her türlü geçici maddî heves ve arzulardan sıyırap insanı

ve ilâhî aşk ve muhabbet ile doldurmuş ve hayatın ve kendi varlığının gâyesini de sadece durmadan insanlara iyilikler yapmada ve onları daima sevgi ve muhabbetle kucaklamada görmüş insandır ki gerçek insandır, yani yalnız suretçe değil, siyretçe de insandır.

Bu dereccye yükselmiş ve kalbinde ilâhî nuru parlatmış olan gerçek kâmil bir insan da artık Tanrı'sını da tamamıyla, gizli ve açık bütün yönleriyle bilmiş olur.

Zâten, insanların yaradılışlarından maksat ta gereği gibi Tanrı'yı bilmek ve gereği gibi Tanrı'ya benzemektir; kâmil ve ârif bir insan olmaktır.

İşte, (Bektâşî) böyle bir insan demektir.

Bektâşilikte (Allah) telâkkisi, (Allah-Muhammed-Ali)den ibaret (Üçlü Bir) Allah telâkkisidir. Daha doğrusu (Allah), (Muhammed ile Ali) de tecellî etmiştir.

Bu üçlü bir Allah telâkkisini, özellikle, eski Mısır'daki (Hernesçilikte), eski Yunan'daki (Orfecilikte) ve (Fisagorculukta) ve hatta (Hıristiyanlıkta) da görmek mümkündür.

İlk üç görüşe göre büyük âlem, yani kâinat ile küçük âlem, yani insan da bu üç birlik üzredirler.

Kâinat, merkezleri iç içe üç âlemden müteşekkildir:

- 1- Tabii âlem.
- 2- İnsan âlemi.
- 3- İlâhî âlem.

İnsan da birbiri içinde üç unsurdan mürekkeptir:

- 1- Beden.
- 2- Hayvanî ruh.
- 3- Kutsal ruh.

Esasını, İslâm dini ile karışık, eski Türk inançları ve bunlarla ilgili törenlerle birlikte, yukarıda açıkladığımız (İkrar Verme) merasimindeki Baba tarafından verilen öğütler teşkil eden (Bektâşîlik) müessesesi, maddî ve ma'nevî millî geleneklerimizin muhafazasında ve devamında başlıca âmil olmakla da Türk Ulusunun Tarihte pâyedar kalmasında da en büyük siyasî rolü oynamıştır.

(Son Söz)

Tarikatlar, aslında, (Tasavvuf)un, yani (Hakikat)ın birer yoludur ve her şeyden önce de birer (Nefs Terbiyesi) yoludur.

Genellikle, Tasavvuf yolunda hakikat yolcusunun bu yedi (Nefs) mertebesini geçip tamamlaması zorunludur:

1- *Nefs-i Emmâre :*

Hakikat yolcusu bu makamda tamamiyle kendi nefsinin emri altındadır ve bir hayvan dan başka bir şey değildir.

2- *Nefs-i Levvâme :* Hakikat yolcusu bu makamda yavaş yavaş nefsinin kötülemeğe nedamct getirmeğe başlar.

3- *Nefs-i Mülhime :*

Hakikat yolcusuna bu makamda bazı şeyler mülhem olmağa başlar. Mesclâ, yakaza hâlinde bazı nûrânî şeyler görür, sesler işitir. Bu makamda olan bu küçük tecelliye de (Tecelli-i Kameriyye) denir.

4- *Nefs-i Mutmainne :*

Hakikat yolcusunun nefsi, artık, burada seyrini ve icrâatını bitirmiş ve tamamiyle ruhâniyete yönelmiştir ki yolcu bu durumda kabiliyyet derecesine göre bir çok keşiflerde bulunabilir ve zâtî tecelliye bile mazhar olabilir. Bu zâtî tecelliye de (Tecelli-i Berkiyye) denir.

5- *Nefs-i Râdiye :*

Hakikat yolcusu bu makamda artık Allah'tan razı olur. Yani, iyilik, kötülük, her ne gelirse Allah'tan geldiğini bilir ve daima hamd eder, şikâyet etmez.

6- *Nefs-i Mardiyе :*

Bu makamda ise Allah hakikat yolcusundan razı olur. Yani, hakikat yolcusu, artık, Allah'a iyice yaklaşmıştır. Başka bir deyişle, artık o, her hâl ve hareketinde hep Allah ile dir. Bütün kötülüklerden, ihtiraslardan sıyrılmıştır. Ve bu, nefsin tahakküm edebileceği son merhale dir. Yani, nefis, ancak bu makama kadar insana hüküm edebilir.

7- *Nefs-i Sâfiye veyea Maiyye :*

Nefs, bu makamda artık insana tahakküm edemez. Zira, artık, tamamiyle musaffâ ruh hâline gelmiştir, yani insan Allah'a ulaşmıştır.

Bu makamda insanın hareketleri, sözleri, artık, Allah'ın hareketleri ve sözleridir.

İnsan bu makamda (Zât Deryası)na vâsıl olmuştur.

İnsan, hakikatı açısından, ezel bakımından da ebed bakımından da yokluk (Adem) kabul etmez. Fakat, buna karşılık, suret bakımından da varlık (Vücut) kabul etmez. Başka bir deyişle, varlık, yokluk kabul etmez; yokluk'ta varlık kabul etmez.

Fizik dili ile: (Tabiatta ne yeni bir şey var olur, ne de var olan bir şey yok olur).

Öyle ise, Vücudu zorunlu olan (Vâcib-ül Vücut) la vücut bulan da zorunlu vücut olur.

IV

(Birkaç Ses, Birkaç Nefes)

Didâr-ı Âdem'e Hazret-i Subhan
Hutut-ı müphemî¹ tastîr eylemiş
Nüsha-i kübrâdır vücud-i insan
Mâyê-i hikmetle tahmîr eylemiş²
Kaabe kavseyn yazmış ebrüvânına
Sirâcen vehhacâ dü çeşmânına³
İki gamze ile hep müjgânına
Sûre-i Fetahnâ tahrîr eylemiş⁴
Kur'anda buyurmuş Hallâk-ı Ezel
İnsandan yoğemiş bir nesne güzcl⁵
(Harabî) resmini ressâm-ı ezel
Hâme-i kudretle tasvîr eylemiş.⁶

Dilberâ! bildim senin vechin kitâbullahtır
Nakş-ı kudret, ilm-ü hikmet, sırr-ı fazlullahtır
Şâhidim Hak'tır dilimde, (Kul kefâ billâh)tır
Her ne söz kim söylenir aynı Kelâmullahtır
Vâkıf olmayan bu sırra lâcerem gümrâhtır

Bir şeccedir kametin ol hüsn-i bilhcmâtâ ile
Gösterübsün mu'cizâtın ol yed-i beyzâ ile
Hemdem olduk aşk (Tûr) unda yine Musa ile
Anladım bildim rumuzu (Allemel Esmâ)⁷ ile
Menzil-i insân-ı kâmil bir ulu dergâhtır⁸

Sırr-ı Subhanellezî Esrâ olubtur saçların⁹
Serteser esrâr-ı Kur'andır yüzünde hatların
Noktalar (Ben)ler, (Elif)lerdir hemen kirpiklerin¹⁰
Hoş müferrah hatt-ı rehyandır yazılmış kaşların
Nice rûşen olmasun kim defter-i Allahtır.¹¹

Tâlib-i Mevlâ gerektir Hakk'kı insaf etmeğe.
Hak'ka insaf eyleyüp irfanla lâf etmeğe¹²
Vech-i Hak'kı görmek için beyni şeffaf etmeğe.¹³
Mâye-i telkin ile âyineyi sâf etmeğe¹⁴
Fazl-ı Hak'tan feyz olan envâr-ı nurullahtır.¹⁵

(Mukîmî)

Ârif özü bilmeğe	Âdeme gel Âdeme
Hak'kı ayan görmeğe	Âdeme gel Âdeme
Hak'ka giden doğru yol	Senden sana gider ol
Say' et seni sende bul	Âdeme gel Âdeme
Her ne varsa - âlemde	Örneği var Âdemde
Bul sen seni kendinde	Âdeme gel Âdeme
Ko bu zühd-ü tâatı	Terk ede gör âdeti
Geç cümle hayâlâtı	Âdeme gel Âdeme
Âdemdir sırr-ı Kur'an ¹⁶	Âdemdir Arş-ı Rahmân ¹⁷
Âdemdir Zât-ı Subhan ¹⁸	Âdeme gel Âdeme
Sensin dâr-ı âhiret	Sende bulundu Cennet ¹⁹
Senden görünür Hazret ²⁰	Âdeme gel Âdeme
Ol bi-nişâna nişân	Bil ki Âdemdir heman
Âdemdir aynı iyân	Âdeme gel Âdeme
Mushaf-ı Hak'tır yüzün	Âyet-i Kur'an sözün
(Gaybî) bile gör özün	Âdeme gel Âdeme.

(Bir Kıt'a)

Kitab-ı âlemin evrâkıdır eb'ad-ı nâ mahdûd
Sutür-i hâdisât-i Dehrdir âsâr-ı nâ ma'dûd²¹
Yazılmış destigâh-ı levh-i mahfûz-ı tabiatıta²²
Mücessem lafz-ı ma'nâdârdır âlemde her mevcut²³

Ruh-ı Kudsiden tecellî eyleyen bende ayân
Suretâ sana gördüğüm nâr-ü bâd-ü hak-ü âb²⁴
Feyz-i lâhûtmiz oldu cümle nâsût-i cihan
Her dü âlem zerrem olmuş olmuşum ben âfitâb²⁵
Hak lisânıdır lisânım tercümanıyım Hak'kın
Hakk'ı bilmek isteyen gelsin salâdır²⁶ Şeyh-ü Şâb
Zât-ı Hak'ta vasfım oldu (Kul hüvallahü ahad)
(Gaybî)yim şânımda münzel (İndchu Ümmü'l-Kitâb).²⁷

Allah deyüb bağırma
Hak'kı dilden ayırma
Evvel-ü âhir oldur
Hâzır-ü nâzır²⁸ oldur
(Men Aref)ten al sebak
Senden sana yakın Hak²⁹
Bir hayalî yerdesin
Hak sende sen nerdesin
Levh-i mahfuzdur yüzün
Ârif bilir iç yüzün
Kur'an durur sözüümüz
Hak'kı görür görzümüz
(El-İnsân-ü ve'l-Kur'an)
Sözün bilmezse insan
Saçın, kaşın, kirpiğin
Ma'nada (Ebced) için
Böyle yazmış Yaradan
Yedi hat var Babadan³⁶
Altısıdır mu'teber
Mafsallardan varırsın
Âdemc gel Âdeme
Er Hâteme, Hâteme³⁹
(Mihrâbî) cümle âyât
İşte destimde berat

Gayrı sanub çağırma
Şeytan güler bu hâle
Zâhir-ü bâtın oldur
Kulak tut bu meâle
Ârifânc doğru bak
Eriş . ol lâyezâle³⁰
Sen arada perdesin³¹
Cevap nedir suale?
Anı şerh eder sözün³²
Câhil düşer zevâlc
Rahman durur yüzümüz³³
Aldanmayız hayale
Hadistir bu tevemân
Nicc ersin kemâle³⁴
Yedi hat olmuş niçin?³⁵
Gâfil düştü dalâle
Zât evinden Anadan
Erişirsün visâle³⁷
Şeş cihetten al haber³⁸
Derecât-ı İlâhe
Secdegâh ol âleme
Çevir yüzün cemâle
Müteşâbih Muhkemât
Hey saki! sun piyâle!⁴⁰

Dört kapı şeş cihet bir şehre girdim
Otuz iki Hâncedanını gördüm⁴¹
Ehline kavuştum sual eyledim
O mülkün Mâlik-ü Şahını gördüm.

Etrafını gezdim gönlüm şen oldu
Dîdelerim gâyetle rûşen oldu
O şehrin dağları hep gülşen oldu⁴²
Şâha mahsus olan evvâmı gördüm⁴³

Şehirde sünbüller, güller açılmış
Üçyüz on iki bin ağaç dikilmiş⁴⁴
Üçyüz altmış altı pınar açılmış⁴⁵
İçinde rekz olan (Tûâbâ)yı⁴⁶ gördüm.

Şehrin dört yüz yetmiş yedi bağı var ⁴⁷.
Üç yüz yirmi üç bin müfredâtı var ⁴⁸
Altıbin altı yüz küsur emri var ⁴⁹
Yüz on beş rumuzun aslını gördüm ⁵⁰.

Ol şehri bahş etti erenler bize
Biz dahî terk edüb gideriz size
Ey âşık kulak tut söylenen söze
Nutk içinde gizli esrarı gördüm.

Nakş-ı hâtemden müzeyyen resm-i zibâdır Elif
Nokta-i vahdetle derc olmuş muammâdır Elif ⁵¹
Lafzına baksan anâsır bendini taksîm eder
Bî-huruf-ü lafz-ü savt esrâr-ı ma'nâdır Elif ⁵²
Gerçi surette Elif gibi vücûd oldum velî
Ben dahî Heşt-i bihiştîm sâde da'vâdır Elif ⁵³
Her nefes âhım serîr-i saltanattan ser çeker
Dilde da 'vây-ı muhabbet serde sevdâdır Elif ⁵⁴
(Müncî)ya nur-i hakikat otuz iki kapıdır
Biri miftah-ı Cennettir ism-i Mevlâ'dır Elif ⁵⁵.

(Vahdetnâme)

Daha Allah ile cihan yok iken
Biz anı var edüb i'lân eyledik
Hak'ka hiç bir lâyıık mekân yok iken
Hânemize aldık mihman eyledik ⁵⁶
Kendisinin henüz ismi yok idi
İsmi şöyle dursun cismi yok idi
Hiç bir kıyafeti resmi yok idi
Şekil verüb tıpkı insan eyledik ⁵⁷
Allah ile işte burda birleştik
Nokta-i amâ'ya girdik yerleştik
Sırr-ı (Küntü kenzen)i orda söyleştik
İsm-i şerifini Rahmân eyledik ⁵⁸
Âşikâr olunca zât -ü saıfatı
(Kün) dedik var ettik bu semâvâtı
Birlikte yarattık hep kâinatı
Nâm-ü nişânını cihan eyledik ⁵⁹

Yerleri gökleri yaptık yedi kat
 Altı günde tamam oldu kâinat
 Yarattık içinde bunca mahlûkat
 Erzâkını verdik ihsan eyledik⁶⁰
 Asılsız fasılsız yaptık Cenneti
 Hûri gılman'lara verdik ziyneti
 Türlü vaadlarla her bir Milleti
 Sevindirüb şâd-ü handân eyledik⁶¹
 Bir Cehennem kazdık gâyetle derin
 Lâf âteşi ile eyledik tezyîn
 Kıldan gâyet ince kılıçtan keskin
 Üstüne bir köprü mizan eyledik⁶²
 Gerçi (Kün) emriyle var oldu cihan
 Arş'ü Kürs'ü gezdik durduk bir zaman
 Boş kalmasın diye bu kevn-ü mekân
 Âdem'in halkını ferman eyledik⁶³
 İrfan olan bilir sırr-ı mübhemi
 İzhâr etmek için İsm-i A'zamı
 Çamurdan yoğurduk yaptık Âdem'i
 Ruhumuzdan bir ruh revan eyledik⁶⁴
 Âdem ile Havva birlik idiler
 Ne güzel bir mekân bulduk dediler
 Cennetin içinde buğday yediler
 Sürdük bu dünyaya pûyan eyledik⁶⁵
 Âdemle Havva'dan geldi çok insan
 Nebî'ler, Veli'ler oldu mûmayan
 Yüz bin kere doldu boşaldı cihan
 Nuh Neciyullaha tûfan eyledik⁶⁶
 Sâlih'e bir deve eyledik ihsan
 Kayanın içinden çıktı nâgehân
 Pek çokları buna etmedi iyman
 Anları hâk ile yeksân eyledik⁶⁷
 Bir zaman Ashâb-ı Kehf-i uyuttuk
 Hazret-i Musâ'yı (Tîr)da okuttuk
 Şîr'e çulha yaptık bezler dokuttuk
 İdrîs'e biçtirüb kaftan eyledik⁶⁸

Süleyman'ı dehre Sultan eyledik
 Eyub'a acıdık derman eyledik
 Ya'küb'u ağlattık nâlan eyledik
 Mûsâ'yı Şuayb'a çoban eyledik⁶⁹
 Yûsûf'u kuyuya attırmış idik
 Mısırdaki kul diye sattırmış idik
 Züleyha'yı ona çattırmış idik
 Zellesinden bend-i zından eyledik⁷⁰
 Dâvûd Peygambere çaldırdık udu
 Kazadan kurtardık Lût ile Hûd'u
 Bak ne hâle koyduk nâr-ı Nemrûd'u
 İbrahim'e bağ -ü bostan eyledik⁷¹
 İsmail'e bedel Cennetten kurban
 Gönderdik şâd oldu Halil'ür-Rahmân
 Balığın karnını bir hayli zaman
 Yûnus Peygambere mekân eyledik⁷²
 Bir mescide soktuk Meryem Anayı
 Pedersiz doğurttuk orda İsâ'yı
 Bir ağaç içinde Zekeriyya'yı
 Biçtirüb kanını reyzân eyledik⁷³
 Beyt'ül-Mukaddes'te Kudüs Şehrinde
 Nehr-i Şerfa'da Ürdün şehrinde
 Tathîr etmek için günün birinde
 Yahya'yı, İsâ'yı üryan eyledik⁷⁴
 Böyle cilvelerle vakit geçirdik
 Bu Enbiya ile çok iş bitirdik
 Başka bin Nebiyy-i Zîşân getirdik
 Anın her nutkunu Kur'an eyledik
 Külfâr-ı Kureys'i ettik bahane
 Muhammed Mustafa geldi cihâne
 Halkı da'vet etmek için iymâne
 Murtaza'yı ona ihvân eyledik
 Ana kıyas olmaz asla bir Nebî
 Nebî'ler Şâhıdır Hak'kın Habîbi
 Dünyanın, Ukbânın odur sâhibi
 Biz anı Nebbiyy-i Zîşân eyledik

Hak, Muhammed, Ali ile birleştik
Hep beraber Kaabe Kavseyn'e gittik
O makamda pek çok muhabbet ettik
Leylet'ül-İsrâ'yı seyran eyledik ⁷⁵
Bu sözleri sanma her insan anlar
Kuş dilidir bunu Süleyman anlar
Bu sırr-ı mübhemi ârifân anlar
Çünkü câhillerden pünhân eyledik ⁷⁶
Hak ile Hak idik biz ezelfde
Tâ Rûz-i Elestte Kaalû Belî'de
Mekân-ı Hüdâ'da Bezm-i Celî'de
Cemâlini gördük iyman eyledik ⁷⁷
Vahdet âlemini bilmeyen insan
İnsan suretinde kaldı bir hayvan
Bizden ayrı değil Hazret-i Sübhân
Bunu Kur'an ile ayân eyledik ⁷⁸
Sözlerimiz bizim pek muhakkaktır
Doğan, ölen, yapan, bozan hep Hak'tır
Her nereye baksan Hak'kı-ı Mutlaktır
Ahvâl-i vahdeti beyan eyledik ⁷⁹
Vahdet sarayına girenler için
Hak'kı hakkelyakîn görenler için
Bu sırrı (Harabî) bilenler için
Birtlik meydânında cevân eyledik. ⁸⁰

Mevc urub ummân-ı aşktan şân-ı Fazlullah benem
Cümle ilmin ilmüyem esrâr-ı ilmullah benem
Ma'ni-i mağz-ı hakikatta elif bâ olmuşam
Âyet-i tefsir-i a'zam içre sırrullah benem
İncil-ü Tevrat Zebur Furka'na harf-ı Ebcedem
Pâ vü Qâ vü Jâ vü Gâ cem'inde aynullah benem
Levh-i Mahfûz-ı Hüdâyım Arş-ü Kürs-ü münteha
İstivâ-ı hatt-ı mevcudum Kelâmullah benem
Binbir esmâ içre gördüm ben Müsemma sırrını
Kim (Enelhak) da'visinde Zât Sıfâtullah benem
(Kul kefâ) emrinde ben de var idim, (Sâcid) idim
Gör muradullah içinde (Küntü Kenz) ullah benem.

Hak kendini halka bildirmek için
İnsanı kendine timsâl eyledi
Kur'ân-ı nâtıkın tefsiri için
Kur'ân-ı sâmiti inzâl eyledi.

(Senürhîm âyâtına fil âfâk)
Kur'anda buyurmuş ol Râbbulcelak
Aç çeşmini kendi özüne bir bak
Hak sende sun'unu ikmâl eyledi.

İnsan kâinatta olmuş bi-bedel
(Vettin) sûresin şerh etmiş güzel
Halkı ikyaz için Hallâk-ı Ezel
Bunca Peygamberler irsâl eyledi.

Zâhid bu esrara değildir âgâh
Leyle-ı Mi'racta Hazret-i Allah
Bir sûret-i şâb-ı emret'ti nâgâh
Muhammed'e arz-ı cemâl eyledi.

Ebsem ol uzatma sözü (Harabî)
Güzel sev sâdk ile çoktur sevabı
Sofu, şükür Allah nûş-ı şarabı
Sana haram bize helâl eyledi.

Bakılsa âk-ü kaaraya	İkilik girer araya
Kulak versen mâccraya	İkilik girer araya
Allah vâhid, Ahad, Samed	Hem lem yelid ve lem yüled
Olsaydı küffüvven ahad	İkilik girer araya
Rabbim sein nerde bulsam	Daim senin ile olsam
Şâyet sen Hak ben kul olsam	İkilik girer araya
Sen vücutsun biz gölgeyiz	Biz senin ile zindeyiz
Olursa bir (Siz), bir de (Biz)	İkilik girer araya
Sen bana ben sana gıda	Sen gânsin ben fıkara ⁸¹
Seçilse Bâi ile Gedâ	İkilik girer araya
Varlığımız senin olsa	Cihan senin ile dolsa
Hâlik mahlûk başka olsa	İkilik girer araya
Vahdet deminden ⁸² içmezse	Âk-ü karâyı seçmezse
(Kerîmî) serden geçmezse	İkilik girer araya.

Ferd-i câmi'dir vücudum üçümlü eşya bendedir
 Ya'ni İsm-i A'zam-ü sırr-ı muammâ bendedir
 Nüşa-i vahdet benim maksudu benden iste gel
 İstivây-ı zât olan Arş-ı muallâ bendedir
 Aşk burâkına süvar ol da gel yüzüm mi'racına
 Kıl temâşa kaabe kavseyn-i ev adnâ bendedir
 Suretimle fânî ism zâtım ile bâkiyim
 Ayni tevhîdim ki ma'neyn lâ ve illâ bendedir
 Kühümü idrâkta âciz âlemin ârifleri
 Kibriyaya akl erişmez (Mâ arefnâ) bendedir
 (Enc, Nahnü, Entc, Hüve) oldu hicâb-i izzettim
 Zâhir-ü bâtin benim evvel ve âhîr bendedir
 Kesretümdür vahdetim nurun mestûr eyleyen
 Zâhirim gören göze a'maya ahfâ bendedir
 (Küntü Kenz)in sırrı olan Âdem-i evvel benim
 Mahrem-i râz-ı nihânım âlem-i esma bendedir
 Mürselin-ü Enbiyadan zâtım izhar eyledim
 Âkîbet Hâtem olan mir'ât-ı eclâ bendedir
 Gch cemâl-ü gch eclâdır cilvegâhı zâtımın
 Cümle eşyayı muhîtim Kaaf-ü Anka bendedir
 Hızr-ı vaktim âb-ı hayvan isteyen gelsun beri
 İse-i dchrim demâdem sırr-ı ihyâ bendedir
 Gel zâmirin gayre irca cyleme Huu! Huu! deyu
 Cümle eşyada (Gaybî) olan müsemma bendedir.

Nakş-ı hüsnün remz eder hüsnünde rü'yet perdesi
 Hâce-i hükm-i ezeldendir hakikat perdesi
 Siyreti surette mümkündür temâşa cylemek
 Hâil olmaz ayn-i irfâna basiret perdesi
 Her neye im'an ile baksan olur iş âşikâr
 Kılmış istilâ cihanı hâb-ı gaflet perdesi
 Bu hayâlî âlemi gözden geçirmektir hüner
 Nice (Karagöz)leri mahv etti sûret perdesi
 Şem-i aşkla yandırub tavsîr-i cisminden geçen
 Âdem'i âmedşüd etmekte azîmet perdesi
 Hangi zilla iltica etsen fenâ bulmaz aceb
 Oynatan Üstadı gör kurmuş muhabbet perdesi
 Dergeh-i Âl-i Abâ'da müstakim ol (Küşteri)
 Gösterir vahdet elin kalktıktâ kesrat perdesi.

Tâc ma'rifet tâcıdır Taktit ile tok olan	Sanma gayri tâc ola Hakikatta aç ola
Duşu düşünme sakın Senden gayri ne vardır	Duşa kapılıb kalma Ta'bire muhtac ola
Sana âlem görünen Allahı birdir vallahi	Hakikatta Allah'tır Sanma ki bir kaç ola
Bu âlem bir ağaçtır Mutlub olan meyvadır	Meyvası olmuş Âdem Sanma ki ağaç ola
Bu Âdem meyvasının Sözsüz bu âlem Âdem	Çekirdeği sözüdür Bir anda târac ola
Bu sözlerin meâli Kişi kendin bilenc	Kişi kendin bilmektir Hakikat Mir'ac ola
Hak denilen özündür (Gaybi) özün bilene	Özündeki sözüdür Ruhubiyet tâc ola.

Bu dünyanın evvelini sorarsan
Allah bir Muhammed Ali'dir Ali

Ben bilmiş idim gizli ayan hep sen imişsin
Tenlerde ve Canlarda nihan hep sen imişsin

Kendi hüsnün hüblar şeklinde peyda eyledin
Çeşm-i âşıktan dönüb sonra temaşâ eyledin

Leb kızıl, ruhlar kızıl, destinde câm-ı mey kızıl
Kim kızıl olmaz o anda görse ruhsarın senin

İptidadan yol sorarsan Yol Muhammed Ali'nindir
Yetmiş iki din sorarsan Din Muhammed Ali'nindir

(Mûtû kable en temûtû) sırrına vâkıf olan
Haşr-ü Neşri bunda gördü nefha-i Sûr olmadan

Yekvücut âlemde Muhammed'le Ali
Biri Mevlây-ı Ahad'tır biri Ma'nây-ı Samed

Ey gönül lütf eyle dünyadan da ukbâdan da geç
Hakk'ı istersen eğer lâ'dan da illâdan da geç

Hak yüzü insan yüzünden görünür
Zât-ı Rahman şeklin insan eylemiş

Mushaf-ı hüsnünde yazmış (Kul hüvallah) âyeti
Ger inanmazsan geri var mekteb-i irfâna bak

Surette nazar eyler isen (Sen) ile (Ben) var
Amma ki hakikatta ne Sen var ne de Ben var

Bilmem ne hâl oldu bana ben sanmıyım sen benimisin
Cân mahv oldu cânan bâki sen benimiyim ben sanmısın?

Bu aşk bir bahr-ı ummandır buna hadd-ü kenâr olmaz

Ey gönül gel gayriden geç aşka eyle iktidâ

Nokta-i vahdette haşr ol gayri efkâr olmasın

Hakikatın kâfiri Şer'in Evliyasıdır

Her mekân bir (Tür) olur gerçek münacât ehline

Sûret-i Rahmânı inkâr eyler iyumsuz Fakih
Ahscn-i Takvîmi inkâr eyleyen Şeytan olur

Savm-u Salât-u Hac ile sanma biter zâhid için
İnsan-ı kâmil olmağa lâzım olan irfan imiş

Esselâm ey hadi-i râh-ı Hüdâ nesl-i Ali
Esselâm ey Kutb-ı Âlem Hacı Bektâş-ı Velt

Elsiziz, dilsiziz, belsiziz ammâ
Gezeriz âlemde erkekçesine

Kimsenin kimseden yoktur haberi
Böyle bir acaib seyran bulunmaz

(Men Aref)ten oku dersi mekteb-i irfana gel
Bilmeyen kendi vücudun Hak'kı bilmez kandedir.
Bilmeğe sa'y eyle vahdet sırrını gel zâhidâ!
Bulmayan kesrette vahdet (Cem'i) bilmez nerededir.

Ali'dir kadehim Ali'dir şişem
Ali'm sahralarda morlu menekşem
Ali dolu yedi iklim dört köşem
Tadına doyulmaz bahımdır Ali'm.

Sorma be birader mezhebimizi
Biz mezheb bilmeyiz yolumuz vardır
Çağırma meclis-i riyaya bizi
Biz şerbet bilmeyiz (Dolu) muz vardır
Biz Müfti bilmeyiz, takvâ bilmeyiz
Kıl-ü kaâl bilmeyiz (İftâ) bilmeyiz
Hakikat bahsinde hata bilmeyiz
Şâh-ı Merdân gibi ulumuz vardır.

Allah'tır Allah Âdem'dir Allah
Ben de inandım Âmentü billâh

Ebleh olma sofi verme nakd-i ömrü nesneye
Gözün aç dîdâr-ü Cennet Hur-u Gilman buñdadır

Bunlarda bizden:

(Elest Bezmi)

Elest bezminde koptu kıyamet.

.....
İlâhî aşk doğdu (Adem)ler neyler,
Feryâd feryâd üstüne göklerle yerler,
Salındı meydana bütün güzeller,

Kırıldı kadehler, döküldü meyler!...

Tel tel hıçkırdı Tanburlar, göz göz ağladı Ney'ler!...

Bağlandı gönüller, açıldı eller
Muhabbet dilendi hep ehl-i diller!...
Tâclar yuvarlandı, Tahtlar devrildi
Yerlerde süründü Paşalar, Beyler!...

Kırıldı kadehler, döküldü meyler!...

Tel tel hıçkırdı Tabnburlar, göz göz ağladı Ney'ler!..

.....
(Câvidâ!) Elestte koptu kıyamet!

Anlamaz ma'nayı bir Leylâ'ya Mecnûn olmayan
Her ilm Tûfân-ı aşkta başka bir Efsâncdir

Meâl-i (Küntü Kenz)i derk için baş vermişiz aşka
Diyâr-ı akl-ü hikmette ilim mâlûma ta'bidur

Tek bir cümle ile:

İnsan, kâinatın özü ve özetidir ve insanca yaşayış ta, ancak ve ancak, bilgiye ve sevgiye dayanan bir yaşayıştır.

Fakat, içinde bulunduğumuz cemiyetin hâli de, maalesef, bu gerçeğin tamamen tersidir. (Mesrûr)un aşağıya aldığımız şiiri bu durumu pek veciz bir şekilde ifade etmektedir:

Bir aceb hâline erdik zamanın
Görüb birbirimiz seçemcz olduk!
Zevali yakındır bilmem cihanın
Her dem ağlamaktan gülemcz olduk!..
Hiç kadri bilinmez oldu irfanın
Budur nişânesi âhir zamanın
Evvel sürdüğümüz dem-ü devranın
Şimdi zerresini göremez olduk!
Kemâl erbâbına kalmadı râğbet
Nâdâna her yerde cderler izzet
Kıyametten olmak gerek alâmet
Bir hakikat chli bulamaz olduk!
Nasihatu budur (Mesrûr Abdal)ın
Tükenmez beyani kıl ile kaalin
Kimseye şu diye anlatma hâlin
Kendi hâlimize gelemcz olduk!

(Ön Söz Ek Notları)

1- Bu konuda bir misâl verelim meselâ:

(*Şarab*): Şarab'tan maksat Allah'a bilgi edinmektir ki bunun sonucu da Allah'a muhabbettir. Şarab'ın sonucu aşktır, aşk ile Allah'a muhabbet etmektir.

(*Kadch*): Kadch'ten murad müşid'in, yani gerçek kâmil insanın ağzından ilâhî bilgi ile çıkan kelimelerdir ki tâlibler dinledikçe o kelimelerin zevki ile akılları başlarından gidip mest olurlar.

(*Mahbub*): Mahbub'tan murad, kâmil insandır, kâmil müşittir. Zira, gönül, her uzvu mütenasib olan, her bir uzvu ezeli nakkaş tarafından birer san'at nakşı olarak yerli yerinde ve halâvet ve taravetle işlenmiş olan ve özellikle ilâhî ruha, dolayısıyla da ilâhî bilgiye sahip olan kişiye muhabbet eder.

Tâlib, kâmil müşid'in içindeki ilâhî bilgiye yükselip o bilgi ile esyayı görmeğe başlayıp kâmil müşid'in her sözünü, her işini ve her bâtını sıfatını ve ilâhî bilgisini bilip anlamağa başladığı vakit o kâmil müşit artık onun gözüne maddece de maddî güzelden bin kat daha sevgili görünür.. Zira, sadece maddî güzelliğe sahip olan sevgili, sadece (Beden)den ibarettir. Fakat, kâmil insan denen sevgili ise (Can) dan ibarettir.

(*Zülf*): Zülf'ten murad kâmil müşid'in tâliblerinden yana tenezzül buyurup cazib kelimeler söylemesidir.

(*Hâl "Siyah Ben" ve özellikle yanaktaki Hâl*): Hâl'den murad kâmil müşid'in istiğna âleminde ara sıra zâatın visalî ile bu âlemden ayrılmış olmasıdır ki o vakit te gönül irşattan müstağni olur.

İstiğnâ'dan murad ta cilve, işve değil, ganllıktır; tenezzül etmemektir. Nasıl ki sevgili sevmediği bir kimsyeye (Ben)ini açıp göstermeğe tenezzül etmez (bu noktada eski hayat şekli göz önüne getirilecektir). İşte, bunun gibi kâmil müşit te Allah ile visâle olduğu zamanda tâlibi ile uğraşmağa tenezzül etmez.

(*Ruhsar "Yanak"*): Ruhsar'dan murad kâmil müşid'in, ara sıra, tâlibine öyle görünmesidir ki tâlibinin gönlünde iki cihanın fikrini silip götürür ve belki de tâlibe kendi vücudunu bile unutturur.

İki cihan, iki yanağa işaretler ve iki cihanı unutturmak demek, fark açısından onların yok olduklarını bildirmek ve yalnız zâtı hatırlatmak demektir.

(*Hat "Yüzde olan kıllar"*): İnsanın yüzündeki hatlar Kur'anın yazılarına teşbih edilir. Bundan murad ta Âdem vücudunun nâtik Kur'an olduğuna işaretler. Kıllar, harfler; ben'ler de noktalar olarak kabul edilir. İnsandaki noktalı ve noktasız harflara, yazılara âşına olan da bu harfları okuyabilen üstadın, kâmil müşid'in zâhir yüzünden bâtına kadar, yani gönlüne kadar okuyup ona nufuz eder.

Kâmil insanlar, gerçek mürşitler, yine hakikatı bildiren Hak'tan başka değildirler. Başka başka isimler, sadece, suretlere takılan ve lâftan ibaret olan kelimelerdir.

Hakikatı söyleyen sıyr Hak olduğu gibi o sıyretin sureti de, maddesi de yine o Hak'tır, o Hak'ın vücududur. Saneme ibadet Samed'e olduğu gibi, Samed'e ibadet te sanemedir. Esasen, ne ruh ne de madde birbirinden ayrılamayacakları cihetle ikisini bir tutmak ve bir sevmek lâzımdır. İşte bu görüş, bazan, mürşitlere tapmağa kadar götürülmüştür.

İşte, suretten sıyretle dalmak onu okuyup bilmek te budur.

Fâtiha süresi yedi âyettten ibarettir ve bu yedi âyet Kur'anın kapıları olup Kur'anın içine bu kapıları hakkiyle bilen ve hakkiyle açabilen girebilir.

Tasavvuf'ta Fâtihat'ül-Kitab'taki bu yedi kapiya karşılık insandaki yedi his ile alınmıştır ki insan, bir şeyi, ancak, bu yedi hissi ile açabilir, yani tanıyıp bilebilir.

(*Vedduhâ*): Vedduha, Kur'anda bir âyettir. Bundan murad ta bütün bir geçliktir, taravettir, kemâldir.

(Melâmîk Ek Notları)

1- Rûsuh sahibi demek bütün hakikatları bağlayıp çözmek kudretine sahip insan demektir, hakikatın bütün inceliklerine vukuf peyda eden kimse demektir.

2- Âl-i Abâ deye (Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan, Hüseyin) e derler. Hakikata ilk olarak bu beş kişi vakıf olmuştur. Bunlardan sonra (Üveys El-Karani), ondan sonra da Ebu Bekr ve ondan da diğerleri vakıf olmuştur. En nihayet Ali silsilesinden gelen (Hacı Bektaş) bütün hakikatı i'ân etmiştir.

Hakikattan murad ilâhî bilgidir, bu da, Allah'ın her zerrisiyle kendi kendini bilmesi demektir.

3- Bir nefes alınır ve bu nefes üç defada verilir ve verilirken de (Allah) denir.

Birinci çıkan nefesle birlikte söylenen (Allah), fiillerin tevhidine işaretler, yani fail (Allah) tur.

İkinci çıkan nefes ile birlikte söylenen (Allah), sıfatların tevhidine işaretler, yani mevsuf (Allah) tur.

Üçüncü çıkan nefes ile birlikte söylenen (Allah), zâti tevhide işaretler ki her şey onda mahv ve müstehtektir, yalnız onun vecihi bâkidir demektir.

Bu üç tevhide Allah'a doğru seyr (Seyr-i İllallah) derler. Bunlar insanın kendisinden hurucu ve Hak'ka urucudur.

4- Âl-i İmran: 191.

5- Nisâ: 78; Saffât: 96.

6- Zâriyât: 56.

Âyetteki (Cin) den bir maksat ta (Can, Ruh) tur. İns'ten maksat ta maddedeki ruhlar-
dır ki insana işaretler.

Âyetteki (Bana ibadet etsinler) den maksat (Beni bilsinler) dir.

7- Kur'andaki Esmâ-i Hüsnâ Allah'ın sıfatlarına delil olduğu gibi insan vücudundaki çeşitli sıfatların da o vücudun sıfatları olduğuna güzel birer delildir.

8- Kasas: 88.

9- Rahman: 26-27.

10- Ârif, hem beş duyu organı ile his eder hem de kalbi ile de yani maddesiz olarak, yalnız tefekkürle de his eder. Yani, hem enfüsü hem âfâki olarak his eder ve bütün bu his

ettiği enfüsi ve âfâkî şeyler arkasında da hakikî ma'şuku his eder. Başka bir deyişle, his ettiği madde ve ma'na, enfüs ve âfâk, hep o hakikî ma'şuktur.

Bu hislerin hepsi de insanın kendisinden ibarettir. Bundan ötürü de insan bir bakışta ma'şukunu birden müşahede eder.

Kısaca, insan her ne fiil his ederse o ma'şukun fülidir.

11- Hak'kın kemâl vasıflarını mahsusla müşahede etmek beş duyu organı ile olan müşahededir. Fakat, ma'kulda müşhede etmek ise bütün sıfatların fânî olduğunu ve sadece mertebeler ve makamlar bakımından var olduğunu, yegâne var olanın yalnız ve yalnız zat olduğunu ve sıfatlar olmadığını, ancak, zâtın sıfatlarla görüldüğünü ve sıfatlara tenczül ettiğini, sıfatların da yine zata râcî' bulunduğunu tefekkür etmek ilc olur.

Kısaca, aşık ve ma'şuk hep odur, müşahede eden ve edilen hep kendidir.

12- Mezahirin çokluğu Allah'ın fiilleri ve sıfatları iledir. Bundan ötürü de çokluğu birlikle, birliği de çoklukla müşahede etmek lâzımdır.

Çokluk, ma'şukun mertebeleridir. Yani çokluk, noktadan meydana çıkan (Elif)tir. Elif te yedi noktadan ibarettir. Bu yedi noktanın üçü teslisdir, diğer üçü de bu üçün gölgesidir. Geriye kalan bir nokta bütün bu altı noktadan ayrıdır. O geriye kalan tek nokta gerek teslis noktalarını ve gerek olanların gölgelerini kendinde toplayan (Toplam, Cem) noktasıdır.

13- Velâyet makamı demek tevliyyet demektir. Başka bir deyişle, zâhirde ve bâtında her ne varsa, etkileyen ve etkilenen her ne varsa, hepsinin kendin olduğunu bilmek ve hepsine sahib olmak demektir.

14- Biz cem'i kendi cüzlüğümüzden yapıyoruz ve görüyoruz ve Allah'tan başka şey yoktur diye cem' yapıyoruz. Eğer biz cüzlüğümüzü de Cem'in içine sokarsak o zaman fenafil-lâh mertebesine ulaşıyoruz ve sıfatları ve fiilleri yok ederiz ki o takdirde de ortada bir (A'yân-ı Sâbite) den başka bir şey kalmaz. Kur'andaki : "... ve yebkâ veçu Rabbike zülcelâli vel ikram"ın anlamı da budur.

15- Halkın Hak'ka ayna olması kendini görme kabiliinden misâldir. Yoksa halk yoktur. Her görünen Hak'tur.

16- Hak'kın zâhir olması demek, evvelce yok idi de sonradan görüldü demek değildir. Çünkü, Hak zâten, hep mevcuttur. Onun var veya yok olması bakışa göredir. Var diye bakarsan vardır, yok diye bakarsan yoktur. Hak diye bakarsan Hak'tur, halk diye bakarsan halktır. Nurun ızhar sebebi olması da budur.

17- Halk, Hak'kın sıfatları, suretleridir. Zira, umde bâtındır ve sıfatlar suretinde halk olarak görünür.

18- Hak her şeye ayna olmazsa halk müşahede edilemez. Zira, ruhu kaldırdığımızda sıfatlar nasıl müşahede edilebilir? Harabî'nin:

Bu cismütenden bir gün Allah giderse
Ey Harabî!.. işin harabî urabîdir.
dediği de budur; burda Allah, ruha izafetle söylenmiştir.

19- Hadîd: 3.

Evvel ve âhîr, zâhir ve bâtın nisbetlere göre söylenmiş sözlerdir. Nasıl ki zaman ve taakub keyfiyeti de bunun gibidir ki fiiller ve sıfatlar bakımındandır. Bütün bunlar, sâbit ayn-

lar dahilindeki nisbetlerdir. Fakat, sâbit ayınların kendisi için nisbet yoktur. çünkü her, şey onda müstehlaktır. İşte bu suretle de bâtin mutlaktır. Mutlakan sıfatlarla zuhuru ki çokluğu ve şekilleridir, onlar da mukayyettir ve çünkü, nisbetlerdir. Bâtin mutlaktır, çünkü, (Kül)-dür.

20- Kasas: 88.

Şimdiye kadar gördüğümüz makamlar zâtin bir tecellisi ile zuhara gelmekte ve yine zatta kaybolmaktadır. Artık burada kayıt yoktur, hepsi bunun içinde fânîdir. Artık ortada sıfat gibi bir şey yok ki araya girip sebepler ve nisbetler teşkil etsinler ve dolayısıyla birbirlerinin kayıtlayıcısı olsunlar. Mutlak vücut kalmayınca idrâk ta kalmaz. İşte o zaman sırf zat kaldı demek olur. Fakat, bu da ancak anlatmak içindir. Yoksa bu makamda zat kaldı demek te yok, bilmek te yok, görmek te yok, hulâsa hiç bir şey yoktur.

İşte bu makamda artık cihetler de yoktur. Zira, cihetler farka gelmekle olur. Cihetler zatta değil; Ceberutta da, Melekutta da değildir. Cihetler, ancak, Şuhuttadır ve orada görülebilirler.

Aşında cihetleri de yapan insandır. Yoksa boşlukta da cihet olmaz. Madem ki boşlukta cihet olmaz şu hâlde Ceberutta da, Melekûtta da cihet olmaz. Meselâ ruhun ne ciheti vardır, ne tutulur ne de görülür. O, sırf bir bilgidir ibarettir. Ruh kendini hareketleri ile ,maddesi ile bu görünen âlemden gösterir ki bu da farka gelmektir, mukayyettir.

Kısaca, zât ve fark, nokta ve elif, bütün bunlar czelîdir. Nokta uzadı da farka geldi dediğimiz ancak anlatmak içindir. Ne sonradan bir fark var ne de noktanın uzayışı var.

Allah, bu varın bir uğurdan topudur, dolayısıyla, bu mevcudattan başka bir şey olmaktan münezzehtir.

21- Bütün hayat kanunları da birer makamdır.

22- Riyazet ve mücahede veya mücadele farklıdır, mevcudiyeti bildirmek içindir.

Riyazet ve mücahede veya mücadele yalnız insanlara mahsus değildir. Her hangi bir şeyi eksiltmek riyazettir ve her hangi bir şeye ilâve etmek te mücadeledir. Yani, her hangi bir şeyde varlıkta yokluk nisbeti yapmak riyazettir, mücadeledir.

Riyazet, almamak; mücadele de alıp almamak için yapılan fiildir.

23- Hadis. Ayrıca bk. (ÂL-i İmran: 55-58; Zümer: 46)

24- Fark, Felsefede önemli bir yer tutar. Zira, hem birlik hem de ayrılık, yani vahdet ve kesret farktan çıkar. Meselâ, bütün insanlar tek bir ayn'dır dediğimizde bütün insanları tevhid ederiz. Fakat, zâhirdeki görünüşe göre baktığımızda her insan ayrı ayrıdır, hiç bir insan diğerine benzemez. İşte bu iki görüş te farklıdır.

25- "Kul, cael hakkı ve zehâkâ bâtilü innel bâtilü kâne zehûka (İsrâ: 81)

(Bektaşılık ve Felsefesi Ek Notları)

1- Bektaşılık, Toplamın Toplamına (Cem'ul-Cem) misâldir. Zira, bir yüzden halka, bir yüzden de Hak'ka dönüktür ve nisbet bakımından da kendi, arada berzahır.

2- Bektaşılık bâtin ma'nayı sembollerle, zâhir ma'nayı da misâl ile söyler. Meselâ, Gaybl'nin:

Bu âlem bir ağaçtır
Matlub olan meyvadır

Meyvası olmuş Âdem
Sanma ki ağaç ola

mısrâ'larında zâhirde âlem ağaca, insan da meyvaya benzetilmiştir. Sonra batını sembol bakımından da matlub olan o meyvanın insan, yani Allah olduğuna işaret edilmiştir.

İnsanın, bu âlemin özeti olması dolayısıyla, bütün mertebeler insanda mündemiçtir, yani her şey insandır. İnsan her şeyin aynasıdır, her şey de insanın aynasıdır. Şu hâlde gören de insan görünen de insandır.

3- Allah kelimesi hem görünmeyen şeylere (Ma'dumât) hem görünen şeylere (Meş-hudât) şâimdir. Muhammed te imkân (Mim)i ile mükevvenattır, yani bütün varlık Muhammed'tir.

Ali ise kendi nisbetlerinin en ulvîsi demektir. O, hem ismi bakımından Ali oldu hem de cisim bakımından ve ruh bakımından da o ulviyeti haiz oldu demektir. Ulvilikten maksat ta cehaletten sıyrılıp sırf hakikat, sırf nur olmaktır.

İşte (Allah, Muhammed, Ali) teslî insanlığın son noktasıdır. Allah, Muhammed'te tam olarak tecelli etmiştir ve ondan sonra hiç kimsede bu tecellinin zuhuru tam olamaz. Ve işte bu sebeptendir ki (Muhammed'ten sonra artık Peygamber gelmeyecek) denmiştir. Aslında, zâten ne Muhammed ne Ali vardır; bu ikisinde tecelli eden Allah'tır.

4- Bu nefesi bazı Bektaşiler (Yalnız Ali vardır ve Ali Allah'tır) diye tefsir ve iddia etmişler ve kendilerini ve diğer mevcudâtı ayrı tutmuşlardır. Hz. Ali daha hayatında kendisini ilâhlaştırarlara bunu ihsas etmiş ve Allah'lığı tahsis ettiklerini, hâlbuki Allah'ın vâlid-i gayri mükerrer, yani bir olduğunu ve ne varsa o olduğunu ihtar etmiştir.

Yüze tutulan aynadan Ali'nin görünmesi şu demektir: vücut aynı vücuttur, nur aynı nurdur, yeter ki ortadan cehalet kalkmış olsun. O takdirde Ali benim aynam ben de Ali'nin aynası olurum.

Ulvîliğin, zulmetin görünmesi bakımından olan fark evvel ve âhîr, zâhir ve bâtin nisbetlerini doğurur. Hakikatta ise hep o nurdur. Gördüğümüze zâhir, görmediğimize de bâtin deriz.

5- Mineşşereti en ya Musa innî enallahü Rabbülâlemin (Kasas: 30)

6- Bektaşilikte iki kişinin (Allah Eyvallah) deyiş birbirine eğilmesi keyfiyeti vardır. İşte bu eğilme surete değildir, o suretlerde görünen Allah'adır. Çünkü, suretler, zâten, o bâtının suretleridir, yoksa o şahısların suretleri değildir. İşte ârifler, her iki taraftan da secde edenin o olduğunu bilip birbirlerine secde ederler.

7- Külle yevmin hüve fı Şe'nin (Rahman: 29)

8- Ahadiyetin (Elif)i yedi noktadan teşekkül etmiştir.

İki (Lâm)ın birisinin Muhammed'e diğerinin de Ali'ye işaret olması şudur: çünkü Hak ikisinde tam tecelli etmiştir. Zâhir ma'nada Muhammed'e (Nebi), Ali'ye de (Veli) dendi. Bu ikisi zâhir ve bâtının birliğine delâlet eder. Çünkü Nübüvetsiz Velâyet ve Velâyetsiz Nübüvvet olmaz. Her ikisi de zâten gerekliliğindedir.

(Mim)i şükrandan murad ta zâhir ma'nada şükretmek, bâtın ma'nada da kendi zâtna, madde-i aşk vasıtasıyla vasıl olmaktır. Zâten, farka gelmekten murad kendi kendini sevmektir.

Ahad (A,H,D) kelimesindeki (Elif), daîmî olan tecelli; (H,D) ise o tecelli ile zuhura gelen kesettir. Zâten, (H,D) ki (Had) kokunur, hudut ma'nasınadır.

Kitâb-ı Mübin demek, kitabın kapalı iken beyana gelmesi, açığa çıkması demektir.

Ahmed kelimesindeki imkân (Mim) i de hem zâhire hem bâtınadır.

"O her gün bir şe'ndedir" âyeti de vâhidiyetten suunatın zuhuruna işarettir. Asıl olan ahad'tır, yani (Elif)'tir. Çünkü diğer bütün harflar, yani varlıklar, mevcudât, (Elif)ten doğmuştur; (Elif) olmazsa diğerleri de olamaz.

9- Nokta-i cem.

Ma'betteki o mahrut taş aynı sessiz harflar gibidir, yani okunmak içindir.

Lâhut, (Ümm'ül-Kitab)tır. Ceberut ta (Kitab-ı Mübin)dür.

10- Bektaşilik felsefesinin yaşama yolu zevk yolu, insanî sevgi yoludur.

İnsan-ı kâmil, Ali'dir. Ali, ulviyyet i'tibariyle gelmiştir. Onun cismî sureti o ulviyyetin mezhahirinden başka bir şey değildir.

Ebced hesabı ile Ali (110) eder. Sıfırın önemi yoktur. Dolayısıyla sıfırı atarsak geriye iki tane (1) kalır. Bu iki (1)'in biri tekrördür. Başka bir deyişle (1) in biri (Zât), diğeri de onun gölgesidir, yani aynı (1)'dir.

Yine, Ebced hesabı ile Muhammed (92) eder. Cevherî adet bakımından (9+2=11) eder ki aynı, Ali'nin sayıdır. İşte, Ebced hesabı ile görülüyor ki Muhammed ile Ali ikisi birdir ve Peygamberin "Lahmike lâhmi cismüke cism!" sözünden maksat ta budur.

Kısaca, umde bâtındır, ulviyet asıldır. Ali'nin sureti Muhammed'in gölgesidir. Allah kelimesindeki (Elif) umde, Muhammed ve Ali de bu umdenin suretidir.

11- Âdem, esmayı her mertebeden bizzat geçmek suretiyle öğrendi. Bütün mertebelerden geçerek gelen ruh bir ruhtur ve işte o da Ali'nin ruhudur. Başka bir deyişle, Ali, Âdem suretinde kendi kendine esmayı öğrendi, yani her şeye bir isim taktı.

12- (Çarh-ı felek sema ile) sözünden maksat şudur: bütün felekler hep insan vücududur, (Sen olmasaydın ben felekleri yaratmazdım) mealindeki kudst hadis-te buna işaretir. İşte bütün felekleri toplamış olan insana da ulviyet bakımından Ali dendi. Felekler, insanın bendidir.

13- Nuh, İbrahim, Musa... hülâsa bütün suretlerde gelen hep Ali'dir. Yani onlardaki ruh Ali'nin ruhu, ulviyet-te Ali'deki ulviyettir. Ulviyet dolayısıyla onlar Ali'dir.

14- Ali, yani ulviyet mü'minlere, yani hakikatı bilenlere penah olur. Zira her iki âlemde de aynı ulviyet, aynı nurdur, gaybta da şuhudta da aynı ışıktır.

15- Her neye bakılsa göze Ali görünür. Çünkü her bir vücut mutlak vücuttandır, mutlak vücuttur, o ulviyettir, aynı nurdur, Haktır. Her şey sen ve sen her şeysin.

16- Ulviyete varmanın en kısa ve kestirme yolu hakikatı öğrenmektir.

17- Külle yevmin hüve fi şe'nin (Rahman: 29)

18- Hak, beşriyet ile fark gösterir ve ulviyet ve süfliyet mertebesinden zevk eder.

19- Madem ki hayatın sonu yoktur, ma'luma tâbi' olan ilmin de ve dolayısıyla hayat-taki hareketlere bağlı olan faziletlerin de sonu yoktur.

20- (Nâci) demek, necat bulmuş, kendini süfliyetten kurtarıp ulviyete yükseltilmiş olan kimsedir.

21- Bektaşiliğin Ca'feri mezhebinde olmasının bir sebebi de hakikatın Ca'ferden geldiğindenir. Bütün Tarikatlar Ca'fer vasıtasıyla Hz. Ali'ye ulaşır.

Ca'feri mezhebine göre dinin esası beştir: Tevhid, Adl, Risalet, İmamet, Maad.

Tevhid: Allah'ı birlemek.

Adl: Kendine reva görmediğini başkasına da reva görmemek.

Risalet: Muhammed'in Nebiliğini kabul ve tasdik etmek.

İmamet: Nebiliğin yerine geçen büyük velâyete iman etmek (İmam-ı bilhak).

Maad: Tekrar Hak'ka dönceğimize, yani âhirete iman etmek.

Ca'ferî mezhebinde dinin dalları da on dördtür: Savm, Salât, Hums (Ehl-i Beyte ait hisse) Hac, Zekât, Cihad, Emr, Nehy, Tevellâ, Teberra.

Ca'ferî mezhebinde dinin dallarından olan şeylere karşı lâubâli davranmak Bektaşilere hüscuma sebep olmuştur. Bektaşilerin kendilerine göre abdest ve namazları da vardır.

Bektaşilere göre Kilisede tapınılır; Câmi'de avunulur; Tekkede tepinilir.

22- Bektaşiler muharebeye girdikleri vakit bu Gülbank'i okurlar:

(Allah, Allah, Eyvallah. Baş uryân, sine püryân, kılıç alkaan, bu meydanda nice baş-lar kesilir olmaz hiç soran. Eyvallah, eyvallah. Kabrımız kılıcımız düşmana ziyan; kullu-ğumuz Pirlere ayan; üçler, yediler, kırklar, gülbank-i Muhammedî nuruyuz. Kerem-i Ali, Pirimiz Hacı Bektaş-ı Velî gerçek crenler demine Hul Eyvallah).

23- Bektaşiler tavellâyı hayır, tebberayı da şer bilirler. Meselâ ashâb-ı güzîni tavellâ ve onların düşmanlarını da tevbertâ bilirler ve onlardan bert dururlar. Tevellâ iyi ahlâk, teberra ise kötü ahlâktır. Bektaşiler bu iki kelimeyi daha bir çok ma'nalarda kullanırlar.

24- Sağ, daima ulviyete, hayra; sol da daima süfliyete, çerre delil tutulur. Nisbette, misâlde sağ, nur; sol ise zulumattır.

25- Bektaşılık ilim ve fazilet yoludur. Bunun da menbat Ali'dir. Çünkü, ilim, afv ve ihsan özellikle Ali'ye vergidir. O, yemez yedirir ve herkesi himayesine alır.

26- Bektaşılık Hak ve insan yoludur. Zira, Bektaşiler ârifler ve ârifler de insan-ı tam, insan-ı kâmilirdirler. İnsan-ı kâmil ise Hak'tan başka değildir.

27- Geçmişte görüldüğü üzere bir takım cahil Baba'ların Bektaşılık adı altında yaymış oldukları hezcyanlar tarikatin gerçeğine pek aykırıdır. Zira, Bektaşilikte muhabbet surete değil, siyrete dir. Ya'kub Kadri'nin (Nur Baba) adlı romanında yazdığı şeyler pek doğrudur ve bu gibi zevkler ancak felsefi bir görüşe dayandırılabilir. Fakat, Bektaşılık gibi sırf ma'nevîyata yönelmiş bir yol için bunlar vârid olamazlar.

28- Bektaşılık te felsefeye istinad eder, fakat, Bektaşilik felsefenin yalnız ulvî kısmını almıştır, süfliyet ile zevk etmez.

Ledün ilmi için, hakikatin sonudur. Onun için suretilerde kalpamyıp siyrete, zâta gitmek Bektaşiliğin şiarıdır. Çünkü en son mertebe zâta gider. Madem ki gaye Aliye'ye varmak, Ali olmaktır, şu hâlde, ulviyetten ayrılmamak gerektir.

29- Kudretî tanımlamak için her hareketin bir iradenin eseri olduğunu ispatlamak lâzımdır. Fakat, her hareket bir iradenin eseridir demek, her hareketin kendisine mahsus bir iradesi vardır demek değildir. Bundan maksat, her hareketin, tek ve aynı bir iradenin eseri olduğunu bildirmektir. Bu toplam bakımından söylenmiş bir sözdür. Çokluğa indiğimizde, tabii her şeyin kendine mahsus bir iradesi olacaktır ve bu gayrîlik te (sen) ve (ben) nisbetlerinden doğmaktadır. Çokluğu bire irca' edersek (ki hakikat budur) yine bütün hareketlerin tek bir iradenin eseri olduğu meydana çıkar.

30- Felsefe kelimesinin Arapça karşılığı, genellikle, (Hikmet) kelimesidir ki o zatın, o nurun farka gelmesi ve tetafet ve kesafet ile binbir şekil ve hareket göstermesi hususundaki bilgisidir.

Garb dilindeki (Filozof) kelimesi de hakikati seven anlamınadır ki o da yine sevilen hakikat yolu ile bu kudrete ait bilgiye dayanır.

31- Dalâlete götürün yol değil, insanın kendisidir. Zira, akıl insandadır, yolda değildir. Hocaların, âhirette hayvanların Arasat meydanında kalacaklarına işaretlerinden maksat ta hayvanların idrâklerinin olmaması yüzünden ne cennete ne de cehenneme gidemeyip ortada kalacaklarını, daha doğrusu, hayvanların hayvan olmaları bakımından dalâlette olduklarını ve daima da dalâlette kalacaklarını bildirmekten ibarettir.

32- Ehl-i Beyt beş kişidir: Muhammed, Muhammedin kızı Fatıma, Muhammed'in dâmadı Ali ve torunları Hasan ve Hüseyin. On iki İmam da bunların soyundan gelmişlerdir ve hakikata bunlar tevarüs etmişlerdir. Bunlardan başka Peygambere bunlar kadar yakın olanlar arasında (Ahassul-Havas) da hakikata ulaşanlar da vardır. Meselâ, Üveys El-karânî, İbn Abbas gibi zâtiler bunlardandır.

Ehl-i Beyt'e (Pençe-i Âl-i Abâ) da derler ve bunların kendilerine mahsus ayrı birer renk kabul ederler:

Hz. Muhammed-(Beyaz Renk).

Hz. Ali - (Koyu yeşil veya Koyu Kızıl Renk).

Hz. Fatma- (Siyah Renk).

İmam Hasan - (Belli belirsiz Yeşil ve Belli belirsiz sarı Renk).

İmam Hüseyin- (Açık Kırmızı ve Açık Yeşil ve Penbe Renk).

33- Hak'kın didarı, yani Hak'kın yüzü insanın kendi yüzüdür. İnsanın kendi yüzünden başkaca ve ayrıca bir Hak yüzü yoktur. Çünkü insanda tecelli eden Allah'tır. Hak'kın yüzüne vasil olmak ta insanın kendi yüzünü bulması ve bilmesidir. Bektaşilikte Babaya secde etmenin ma'nası da budur; Ali Ulvi Babanın:

Didâr-ı Hak'tur işte
Divara secde etme

Sıdk ile gel niyaz et
Girme vebâle ya Hay!

mısrâ'ları da bu gerçeğe işaretler. An şart ki yapılan secde Baba'nın suretine değil, O surette tecelli eden Hak siyretine olmalı.

34- Arınmış kalb demek tasfiye edilmiş, mâsivadan sıyrılmış, Allah'ta fâni olmuş bu suretle de her şeyden temizlenmiş kalb demektir.

35- Hakiki nazar demek akl-ı evvel olup bütün perdeleri kaldırıp zâtı görmek demektir. Perdeleri kaldırmak demek te onları atmak demek değil, o perdelerin de bizzat o zattan olduğunu, o zat olduğunu bilmek demektir.

36- Maad akıl, devranın malzemesi olan şeylerden sıyrılıp sırf zâta varan akıldır. Bu akılda zat ile zat olmak vardır ki ancak bu suretle yükelebilenler hakikati bütün mertebeleri ile bilip ledün ilmüne ulaşabilirler.

37- Vesveselerden kurtulmak demek dedikodudan, laftan kurtulmak demek değildir. Vesveselerden kurtulmak demek, her gördüğünü Hak'tan ayrı birer varlık olarak görmemek, fâni şeylere vücut verip boş sözlerle bir sürü varlıklardan söz etmemek demektir. Zira, her şey odur; Hak'tan başka değildir.

38- Cehalet perdesinden maksat ta kesrette her şeye ayrı ayrı birer varlık vermektir. Kendisine her ayrı bir varlık verilen şey hakikat için birer perdedir.

39- Maaş ehli ,yani maaş akıl, ancak maddc âlemine nazar edebilen ve ledünniyata yükselmeyen akıdır. Maş ehli, ilk hareketi değil de bu ilk hareketten zuhur eden kesreti görürler ve ona aldanırlar; hayatın, devranın malzemesi olan şeylerle meşgul olurlar. Maad ehli ise ilk hareketin ne olduğunu bilirler ve bütün hareketlerin de aynı o ilk hareketten ibaret olduğunu kavrayıp kesrette değil, vahdette kalırlar.

40- Çünkü kâmil ve ârif sözü aynı Hak sözüdür.

41- Taklid, bir şeyin aslını bilmeden o şeyi söylemek veya yapmak gibidir ki Gaybî bunun için şöyle diyor:

Taklid ile tok olan

Ma'rifette aç ola.

42- Mukallid olmayanlara, yani taklid perdesini yırtıp geçenlere merd derler. Merd demek insan demektir. Insandan da maksat hakiki insandır, yani maad akla sahip insan demektir. Ancak şuna da işaret edelim ki maad akla sahip olanlar da muhakkak hakikati kavramış sayılmazlar. Böyle bir akıl ile birlikte yine de gerçek bir üstadın irşadı zorunludur.

43- Yani bu âlem sucret yüzünden ağıyardır, siyret yüzünden ise yarıdır, Allah'tır. Bunun için taklitte kalma, tahkiye git.

44- Furkan, kendi ma'nasını kendinde toplamış olandır.

45- Kur'an, Nizâm-ı Âlemdir; insandır. İnsan, sözlü Kur'andır, konuşan Kur'andır, Nüsha-i Kübradır.

46- Kitab, farktır.

47- Ahad olan zat bu kesreti yapan noktadır. Kesret, noktaların çoğalmasından ibarettir.

(Elif) ahadiyettir. Bu elif, dört nokta i'tibar edilir ki dört kitab da buna işaretir. Bazan da bir elif dokuz nokta i'tibar edilir ki bu da tekâmülün dokuza kadar olabildiğindedir. İsti'dat, yani adetlenmek dokuza kadardır. Çünkü dokuzdan sonra adet yoktur., alt tarafı kesrettir.

Ebced hesabı da eliften, yani (1) den başlayıp dokuza kadar sayı sırasıyle gitmiş ve dokuzdan sonra (10), (20), (30) gibi onar onar ilerlemiştir. Noktaların hiç bir önemi yoktur. Esas dokuza kadar olan adettlerdir.

Ebced hesabı ile (Küntü kenz.) in sırrı da meydana çıkar, şöyle ki: (K) Ebced hesabın- sa (20)dir, (Vedud) kelimesi toplamı da (20) dir; yani (K), sevmektir, sevgidir.

Ve yine "Nun vel-kalemu ve mâ yasturun'un (Nun)u (K)nin farka gelmesidir. Yani (K) farka geldi (N) oldu, yani kâinatı, bilsin ve sevsin diye, yazdı, yaptı,

Kısaca, bütün kesret noktadan çıkmıştır. Nokta, bütün nüshaların metni olmuştur. Çünkü, her şey o noktanın tafsilinden başka bir şey değildir.

48- Hz. Ali'nin "Ben (B)nin altındaki noktayı" demesi Ben âlemin özetiyim, ben ki Hak'ım maddî ve ma'nevî bütün tekâmül bendedir, ben maddî, ma'nevî her şeyi kendimde toplamışımıdır" demektir.

Zâhir olan vücut o noktadan başlamıştır ve yine o noktaya avdet etmektedir ve bu keyfiyet hem ifnen hem de aynen böyledir.

49- Cevherden maksat, kesretin özetidir.

50- Vücut feyzi, işte o noktadır, mutlak vücuttur. Ondaki feyz zatın tecellisidir. Tecelli sürekli'dir, bundan ötürü feyz de sürekli'dir. Zat olmasa ne vücut, ne tecelli, ne de feyz olur.

51- Tafsiller, noktada daha ezelde mevcut idi ve şimdi taakub etmektedir.

52- Hükümler zattan gelmektedir. Eserler de hükümlerden zahir olmuştur.

53- Elif, yani ahadiyet, farka gelen (Nokta)dır. Nokta ve elifin ikisi birden (Ba) olur ki vahidiyettir, insan vücududur.

Diğer harfler hep (B) den çoğalmıştır ve bu çoğalma da kemâl içindir. Harflerin hepsi (32)dir ve nokta ile birlikte (33) eder. İşte (32) harf, noktanın hâdimidir ve o noktanın kesreti ve kemâli olup (32) türlü ses çıkarır. İnsan dışının da (32) olması bundandır.

54- Esasta sesli harfler olmasa sessiz harfler okunamaz. Sessizi okutan, sesliyi de harekete getiren ruhtur. Ruh olmasa hiç bir şey okunamaz. Ruha kendisini bildirmek gerekir ki hakikatt anlayabilsin (Nefsini bilen Rabbini bilir). Ruha kendini bildirmek için de daha önce maddî hakikatlarla ruhu iykaz etmemiz lâzımdır. Ruh, maddeyi bilmezse ma'naya da geçmez. Hz. Muhammed'in sessiz ve sözsüz mi'racının hakikati da budur.

55- Bütün varlık, insandan başka değildir. İnsandan başka bir şey yoktur. Âlem, insan vücududur, insan âlemin özetidir; (Sen, sen olmasaydın ben bu felekleri yaratmazdım) âyeti de buna işarettir. Muhammed ki âlemin özetidir ve biz ki oyuz, aynı insantz, binaenalcyh biz âlemin özetiyiz. İşte bu suretle bütün kâinat biziz. Peygambere olan bu hitab, hakikatta, bütün insanlığa olan bir hitabdır.

Madem ki görünen, bilinen hep insandır demek ki Hak'kın zuhuru da insandan başka değildir.

İşte, (Enelhak) sözünü fen ve mantık bakımından da böylece ispatlayabiliriz. Nesimi şöyle diyor:

Yüzün Mustafadır ey ruh-ı musavver
Taalâ şânuhu Allah'ı ekber

Yani, ey suretle giren ruh biz seni insan yüzünden okuruz. Çünkü, insan yüzü mushaftır. Taalî edip Allah'ı ekber oldun. Yani, her sıfattan, her esmâdan üstün olarak Âdem suretine girdin, o surette tecelli ettin ve ondan kendini seyr etmekte ve sevmektesin.

56- Devran denilen şey lâûf ve kesîfîn birbirini peşlemesidir. Bütün şekiller de, sıfatlar da, hareketler de hep bu ikisinden ibarettir.

57- Kitab-ı Mübin, Ümm'ül-Kitâbın tafsilidir. Yani fark, şuhud, lâhutun tafsilidir.

Ezelde mukadder olan Ümm'ül-Kitâbıdır. Bu kitab unsurlar vasıtasıyla meydana geldiğinde Kitan-ı Mübin olur.

İnsan menisi de Ümm'ül-Kitâbıdır ve unsurlarla vücut şeklinde teafsile gelir Mübin olur.

58- Tafsil, ezelde mukadder olana göredir; ağaç tohuma göredir.

Şimdiki (An), aynı ezeli olduğu hâlde aynı tafsilidir de.

59- İşte, (Bilgi vatana sâirdir) dedikleri de budur. Çünkü, bu varlığı ve yokluğu, tafsili ve icmalî en ince mertebelerine kadar bilen birinin bilgisi (Vatan)ına, yani (Kendi vücud)una sirayet eder. Artık onun her bir organı hakikat olur, hakikatı söyler ve artık onun için ne maddî ne ma'nevî ölüm vardır.

60- İşte bütün bu tafsilleri, isti'dadı, esma ve sıfâtı görünüş alanına getiren o ilk kuvvettir. Bu hakikatları böylece zahîrce ve bâtınca ilmi bir surette bilmeye, yani zahîri ve bâtını olan bu hakîki (Fenn)e (Hakikat Cevheri) derler.

Metinde, eşya ve diğer mevcudatın, mukadderatın gelecekteki tafsilini bildiren hatlar olduğuna işaret ettik. Çünkü, zaten o şeyde mevcut olan maddî eserler ceryan etmekte olan aynı kuvvetin eserleridir ve istikbale müteveccihdir. Meselâ, ihtiyar bir insandaki buruşuklukların onun ihtiyarlamakta olduğunu bildirir. İşte bundan ötürüdür ki el çizgilerine bakarak istikbali okurlar, (Fal) bakarlar.

İhtiyarlanmanın, buruşukluk içinde kalmanın ilmi açıklanması şöyledir: vücudun buruşukluk meydana getirmesi demek vücuttaki maddelerin çoğunun dışarı verilmesi, yani vücutta aldığımızdan daha fazlasını dışarı atmamızdır. Dışarı atılan fazla maddelerin yeri doldurulmayınca deri buruşur, yani boş kalır.

61- Yani, bütün ilâhî isimler benim olmakla o isimlerin müsemmaları da benim. Her isim ayrı ayrı olmakla hepsinde başka başka birer hüner vardır. Müsemma ben olduğundan o hünerleri gösteren de benim.

62- Her demde harfler semasına sefer yapmak, lâtif veya kesif, şekil, suret değiştirmektir. Bu sefer, yani yolculuk ruh bakımından bilgi ile olur. Esas sırat köprüsü de işte bu bilgidir. Sırat köprüsünün kıldan ince, kılınçtan keskin olması da hakikat bilgisinin çok derin ve kesin olmasına işarettir.

Kâinatla her zerre, her şekil ve suret ve ona ait bilgi birer Sırat Köprüsüdür, kendi sırat köprüsüdür. Her zerre, devran bakımından birbirinden geçmek zorunda olduklarından her zerre için bir sırat vardır.

Kâinatla her zerrenin insan ve insanın da her zerre olgması da Sırat Köprüsünün icmalen bir olduğunu gösterir. Nitekim âhirette yalnız bir sırat köprüsü olacaktır sözünden mak-sat ta her şeyin âlurinde yani her hangi bir şey diğer bir şeye, diğer bir şekle geçerken o şey için o diğer şeyin veya şeklin bir sırat köprüsü olduğuna işarettir.

Bütün isimler ve sıfatlar da yalnız insan olduğuna nazaran demek ki bütün sıratın geç-en insandır. İnsan bir olduğu için de sıratın da bir olması zorunludur. İşte hakikat budur.

Cennet ve cehennem ait konularımızda gökteki belli yıldızları cennetin sekiz ve ceh-nemin de yedi kapısına benzetmişlik dolayısıyla de cennet ve cehennemi sâbit gibi göstermiş-tik. Hâlbuki cennet ve cehennem sâbit değildir, çünkü yıldızlar da sâbit değildir, onlar da devrana tabidir. Sonra, yıldızlar da birbirlerinden daima alavere etmektedirler ve bundan ötürü de cennet ve cehennem birbirine karışıyor demektir.

Kısaca, cennet ve cehennem sâbit değildir. Cennet ve cehennem her hangi bir meyzide devr eden iki şeyin birbirine nisbetidir. Her şeyin kendi nisbetine göre bir sıratı, bir cenneti ve bir cehennemi vardır ve bu sıratlar âleminde her cüz kâh cennete, kâh cehenneme düşer ki cehennemden sonra yine cennete girecektir sözünün gerçek anlamı da budur.

Âdem'in cennetten koğulması da onun unsurlar yolu ile esfel olan maddiyata nüzûl etmesidir.

63- Harfları yapan unsurlardır, yani harflar, unsurların yaptığı şekillerdir. Unsurları da bütün şekilleriyle insan toplamış olduğundan, insan, bütün harfları da toplamış demektir. Mar'ifet sarayı da insan vücududur.

64- Yani, her madde, her uzuv bir harftir. Nitekim her maddenin, her uzvun birer ismi vardır. Ve insan, insan şekline ancak bir defa gelebilir. bir daha gelemez.

İmlâ'ya gelmek beş duyuya gelmeği de ifade eder.

65- Huri, uluhiyetten bir mahbubu ifade eder. Şu hâlde Hurî'nin yüzü de mushaf'tır ve Mushaf'ın anahtarı olan (Fatıha)dır.

66- Kur'an kıraat etmek, Furkan da bütün nisbetleri farka gelip ayırmak demektir.

Kur'anın ma'nası (Fatıha)dadır. Yüz de vücudun (Fatıha)sıdır. Besmele de insanın kafasıdır. Besmeledeki nokta insanın yuvarlak kafası ve kafasının içindeki (Şuuru) dur. Elif te, ki noktadan uzamıştır, insanın vücududur, çünkü insanın vücudu o noktadan olmuştur.

(Kaaf)tan maksat, dağ, yani toprak yığıntısı, yani kestrettir dolayısıyla iyilik ve kötülük nisbetlerinin camiiyyetini de ifade edebilir.

67- (Tâhâ), Muhammed ve Ehl-i Beyt hakkındadır. Dolayısıyla da (Ahsen-i Takvim) üzra olan Âdem'in kemalâtını ifade eder. Yani kâmil insana (Tâhâ) denir.

(Tâhâ)nun başka ma'naları da vardır: bir kere Kur'anda olan yirmi sekiz harf Fatiha'da olan yedi âyetin dört mislidir. Yirmi sekiz harf yirmi sekiz yaşına delâlet eder ki insan o yaşa kadar her türlü noksanını tamamlamış olur. Yirmi sekizin yarısı on dördtür. On dört yaşından yirmi sekiz yaşına kadar olan civanlık devrine de (Tâhâ) denir. Kırk yaşına kadar geri kalan on iki sene on iki burç bakımından kemâl devridir ki artık insanın alacak hiç bir şeyi kalmaz, bütün noksanları tamamlanmış olur. İşte Hz. Muhammed'e kırk yaşında Nübüvvet gelmesi de kemâl devrini kırk yaşında tamamlamış olmasındandır.

68- (Tâhâ)dan sonra, yani yirmi sekizden sonra, (Yâsin)dir. (Yâsin)den murad Muhammed'tir dolayısıyla de bütün mertebeleri tamamlamış olan kâmil insandır.

(Tâ), ebced harflerinde (9) adedine karşılıktır, (H) da (5) adedine karşılıktır ve dokuz beş daha ondört eder ki (Tâhâ) da on dört yaşından sonra başlar.

(Yâsin)deki (Y) harfi ebced hesabıyla (10) eder ve sıfırı atarsak geriye (1) kahr. (Yâsin)deki (S) harfi da ebced hesabıyla (60) eder ve sıfırı atarsak geriye (6) kalır ve (1+6=7) eder ki Fatiha'daki yedi âyete işaretler, daha doğrusu Âdem'e işaretler. Çünkü Âdem, yani insan Kru'anın (Fâtiha)sıdır ve çünkü her şeyi kendinde toplamıştır.

(Yâsin), (Fâtiha) daki yedi âyete işaret olduğu gibi (Rahman) kelimesi de (Fatiha)nın câmi olan (Besmele)ye işaretler. Rahman kelimesi, ebced hesabıyla ve rakamların önündeki noktaları atmak suretiyle (19) adedine karşılık olur ki Besmele de tam on dokuz harften ibarettir. Rahman'dan maksat canlı varlıklara merhamettir. Merhametin hakikati da ni'mettir. Hayatın idamesine yarayan her şey ni'mettir ve bu da Rahman sıfatındandır.

Rahim de ölümlere hayat verici demektir.

Hulâsa, insan, Beslemesiyle, noktasiyle, Fâtihasıyla scssiz olan Kur'anın scslüsüdür. İşte insan bütün bunları kendinde topladığı içindir ki Allah'ın sureti olmuştur.

69- Yani, bütün suretlere girer hep o ruhtur. Ey güzel ! sen büyük Allah'ın ruhunu suretini, tasvir ediyorsun. Onun için de senin Şâin her şeyden yücedir.

70- Âlemde pünhan olmak sıfatlara bürünmektir, kesrete girmektir.

71- İsim ile insan olmak (Tâhâ) ve (Yâsin) ile insan olmak demektir. İsim de Allah ismidir.

72- Vâf ile ispatta olmak demek (Lâ mevsûfe illâllah) demektir.

73- Sun' ile ıycatta olmak demek (Lâ fâilü illâllah) demektir.

Sun' ve ıycat etmek demek sıfatlara, mertebelere girmek demektir.

74- Dört unsuru ve onu ihata eden ruhun tam olduğu şeylere (Cisim) denir. Bu cisimi tamamladıktan sonra (Can) oldu, yani (İnsan) oldu. İnsanda hem dört unsur hem de ruh bütün kemâli ile mevcuttur.

Dört unsurdan daha az unsurların birleşmesinden (Cin) meydana gelir. Dört unsur ruhla birleşmesinden, ki tam kemâldir, (Can), yani (İnsan) meydana gelir.

75- İnnî enallahü Rabbülâlemin (Kasas: 30).

Ağaç Musaya dediği: "Ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ım". Ve Musa anladı ki her şey odur ve Sina dağında görünecek ayrı bir Allah yoktur.

76- Nur, ilâhî nurdur ve her cüzde o nurdan bir şu'le vardır. Fakat, her cüz kendinden a'lâda olan bir şu'le'ye muhabbet eder. Bunların hepsi cüzlerin vuslatı sayılır, maksat ise küllün vuslatıdır.

Şu hâlde madde-i aşk dediğimiz şeyin ayrıca bir vücudu yoktur. Nurdan dağılarak yine nura gitmek için görünün o şu'leler madde-i aşk olmuştur.

77- (Sinânın Turu Olmak) boşlukta tekâsüf eden dağ olmak demek olur.

(Örtülmüş) anlamına aldığımız (Mestur) kelimesi de (Yazılmış) anlamına gelen (Mestur) şeklinde olabilir ki o takdirde de isim ve sıfatlara bürünüp görünmek demek olur.

Hulâsa, insan Allah'tur ve secde de insanadır. Ka'be'ye yapılan secde insanların birbirlerine olan secdedir.

Mescid, secde edilen yer demektir. Mescid-i Aksâ demek te secdenin nihayeti demektir ki insanların birbirine hizmet etmesidir, farka gelmektir.

78- Deryây-ı ummân, gevher-i kân'dan maksat zattır.

79- Göz açıp anlamak'tan maksat ta ârif olmaktadır.

80- İki cihandan murad varlık ve yokluk âlemleri, yani gayb ve şühud'tur.

81- Cisim, suret ve can'ın hepsi birden mutlak vücut demektir.

82- Mutlak vücuda delil de yine insanın kendisidir.

83- Söz ve söz söyleyen dil ve her söz arası, yani tefrik için olan meyan da insanıdır.

84- Yani Bağdat'chrinin en zekisi, en fitnesscisi, en hilebazı benim ve o surette cümleyle kumandan benim.

85- Sırrın delili de benim ve görünen de gizli de benim.

86- İnsandan maksat benim. İrfan mektebi de benim. Çünkü, insandan başka yerde irfan olamaz. Zira, insan kur'an-ı Nâfıktır, asil insanı okumak gerekir. İşte buna nişan da insanın sözüdür. Başka hangi nişan vardır ki sana bütün hakikati söylesin?

87- Her hareket eden ben olduğum gibi hareket edeni muhit olan da benim; Hak dediğin bendedir, benim. İşte, cennet ve cehennem dediğin mekânlar da hep bendedir, başka yerde değildir.

88- Ganilik ve fakirlik, yani istiğna ve sadelik, yani maddeden sıyrılıp sırf ruh kalmaklık bendedir, benim. Zâhir ve bâtı da benim.

89- Kalpte taptığın ma'bud ta benim; Ka'bede taptığın put ta benim. Yani sanem ibadet samededir. Âdem'e maksud olan Allah ta işte benim. Hulâsa her ne varsa hep benim

90- Veç-Şemsü ved-Duhâ'dan maksat şudur:

Vedduha, öğleyin vaktidir. Sabah vakti mübtedil salike teşbih edilmiş ve kuşluk vakti de ârif olmağa teşbih edilmiştir. Gece ile de zevâl gelir. Yani hakikat, kuşluk vakti gibi ayandır demektir.

Müslümanlıkta iki Bayram vardır: biri Ramazan Bayramıdır ki buna (İyd-i Fıtrî) derler; diğeri de Kurban Bayramıdır ki buna da (İyd-i Adhâ) derler. Kur-an Bayramı gerçekte, Hz. İbrahim'in İsmail'i kurban edeceği sırada hakikati tam kavradığının tecellisi ve işaretidir.

Ved-Duhâ, delikanlılık çağına da misâldir.-

Akşam vakti de (Kabr)e delildir.

91- Musa'nın silsilesine (Âl-i Umran) derler.

92- Allah'tan başka kimse yoktur ki ona can olsun, fakat, o her şey e candır.

Bu şiirin meali lâhut âleminde, istiğna âleminde, fenâfillâhtandır. Bütün bu saydıkları yoktur. Çünkü, o kendisi zattır. Zatta ise zattan başka bir şey olamaz. Farkta görülen şeyler ise hayalden başka bir şey değildir. Farka geldiği zaman o cümleye canan olur.

Zatta hiç bir şey olmadığı ve farkta her şey olduğu demek te ayrı bir zat, ayrı bir fark oluyor ve vardır demek değildir. O aslında ne ise odur. Bu fark, görene, yani bize nisbetledir. Görene göre aynı âlem gaybı veya şuhuttur. Daha doğrusu köpler için, cahiller için bu âlem, gayb; görenler için, ârifler için ise ba âlem, şuhud'tur.

Cayb ve şuhud bakaşu göre. Bunun misali Karınca ve İnsan gözü misâlidir.

93- Defter, ezelde yazılan defterdir.

94- Nefs askerinden maksat şudur: nefis, bir tek nefis ise de menideki milyonlarca mikrop o nefis askeri olduğu gibi o mikroplardan vücuda gelen insan da hep o nefsin askeridir. Yani, insanlar kendi nefislerinin, dolayısıyla, âlem nefsinin ve dolayısıyla, ruhun askerleridir.

95- Bu hikâyeye insanın her şeyden önce anasır olduğunu, ondan sonra başka suretlere geçtiğini ve nihayet Baba menisine ve Ana rahmine düştüğünü, yani esfelden kurtulup insan sureti ile a'lâ şekle girdiğini, fakat, o şekle girmiş olmakla için bitmeyeceğini ve eğer nefsin ârif olmazsa o suret parçalanınca bilgisizlik dolayısıyla tekrar anasıra karışarak bulut, rüzgâr, yağmur... ilâ olacağını ve bu devranın ta ki yine insan suretine girip nefsin ârif olunca ya kadar tekrar edeceğini anlatmak istiyor.

96- Cebrail'in hakiki ma'nası Hz. Muhammed'de vakti olan ilâhi tecelli ve Hak'ın tam zuhurudur ve Muhammed'in aklıdır.

Hz. Muhammed'in (Kalb)inin misâli sureti (İsrafil)dir.

Hz. Muhammed'in (Vehm)inin misâli sureti (Azrail)dir.

Hz. Muhammed'in (Akl)ının misâli sureti (Cebrail)dir.

Hz. Muhammed'in (Himmet)inin misâli sureti (Mikail)dir.

(Dil) her şeyi tattığı için (Azrail)dir.

(Göz) her şeyi gördüğü için (Mikail)dir.

(Kulak) her şeyi duyduğu için (İsrafil)dir.

(Akl) her şeyi bildiği için (Cebrail)dir.

Bu sebeple de bu dört Meleğe (Kirâmen Kâtibin) de derler.

Bu dört Melekten, yani kuvvetten (Cebrail) bâtını, diğerleri zâhirdir. Fakat, Cebrail, diğerlerinin yardımı olmaksızın tek başına bir iş yapamaz. Ancak, diğer üç meleğin, yani kuvvetin yaptığından Cebrail, yani akıl kuvvesi haberdardır. Başka bir deyişle, bütün fiilimiz ve hareketlerimiz sinir merkezi vasıtasıyla (Şuur)a geçmektedir.

97- Sırasıyla bk:

Kul Lâ es'elüküm aleyhi ceren illâ... (Şûrâ: 23)

Ve neza'na mâ fi sudurihim nûn gılın ((Ehc: 47))

Ya eyyühellezine âmenu iza naceytümürresule (Mücadele: 12-13)

İnnema yüridullahu.... ve yutahhirüküm tathîâ (Ahzab: 33)

98- Uyur idik, yani âlemden müstağni idik, Uyardılar, yani farka getirdiler. Bu uyanmak ezeli uyanmaktır.

99- Diriye saydılar, zira, fark hayattır.

100- Bu ses (Elestü birabbiküm) sesidir, Mürcidin aşkıdır. Bu sesin nereden geldiğini isti'dadımızla anladık. Bu ses te ezeli sesidir.

101- Sürü, nefis askeridir, yani meniden çıkmakla sürüye katıldık. Bütün insanlar aynı sürüdendir.

Bizi sürüye sayan çoban da (Rab)tır.

102- Kasaba gittik, yani fenîâfîllâh olduk; maddeten öldük, şekil değiştirdik; ma'nen de (ölmeden önce öldük).

103- Kanâreyi mesken tutmak, yani ölmekten önce ölmeği mesken tutmaktır ki böyle olan için arûk ölüm yoktur. Çünkü, ölmekten önce ölmenin sırtına cren ebedi hayata nail olur.

104- Bizi didâr defterine yazdılar, yani Hak'ın huzuruna koydular.

105- Bu hakikatlara ârif olduğumuz için de Allah'ın cemâline vardık ve bu yüzden de bizi hoş gördüler.

106- Hâlimizi hâl eyledik, yani Allah'ın ahlâkı ile ahlâklandık.

107- Yolumuzu yol eyledik, yani seyahat ede ede, gide gele her yolu Surat eyledik. Yani, bütün esrarı anladık, artık bilmediğimiz bir şey kalmadı. Zira, her şey bize yol oldu.

108- Her çiçekten bal eyledik, yani her renge girdik, her şeyde görüldük.

109- Arıya saydılar bizi, yani devr ettik durduk.

Çiçek ve baldan murad zevktir, visâldir. Arı da âşktır, ârifdir. Zira, Arı çiçeğin zevkini tatmıştır.

Balda bir nebze de acılık vardır, işte bizim ilmimizde de ne de olsa bir noksanlık vardır.

Hulâsa, bal, madde-i âşktır ve biz insanlar da Arı gibi her zerreden bir şey alıp, ve her zerrenin özünü alıp zevk ediyoruz.

110- Hak defterine yazılılık, yani insan bir yazıdır. İnsan ezelden (Levh-i Mahfz)da yazılıdır, nakş olmuştur, İnsanın ruhu Ruh-ı Sultânîdir, bilginiz, ilmimiz orada yazılıdır.

Hulâsa, maddeten vücudumuz, ma'nen de ruhumuz yazıdır.

111- Hak divanına dizildik, işte o yazılarla sıralandık satır olduk ve Pîr divanında hizaya geldik. Pîr, Hak'ın zuhurudur, âşkın, zata ulaşmasını sağlayan, zattır.

Pir dıvanına dizilmek te kesretin vahdet etrafında dizilmesidir. Pir, birdir, vahdettir. Dizilmek te âriflerin bir araya gelmesidir, bu da külli kudrettir ki birdir, bir olmaktır ve bu suretle visâle ermektir.

112- Bal olduk şerbet ezüldük, yani madde-i aşk bir yere toplanmış ve ondan da içilecek tatlı şerbetler yapılmıştır. Ârifler, birbirlerinin baldırlar, yani onların balı onların ilim ve irfanlarıdır ve âriflerin birbirlerinin ilim ve irfaulları ile zevk etmeleri de ballı şerbet içmek gibidir.

113- Bizi doluya saydılar, çünkü, artık biz bütün devranı tamamladık ve her şeyi anladık. Artık şerbet kupası doldu.

Burada (dolduk) demeyip (doluya saydılar bizi) demek, bir kul olmak dolayısıyla tevazu göstermektir. Zira, biz cüzlerde bir şey yoktur. Bizi dolduran ve doluya şyan kudret-i külliyyedir.

114- Ali'ye sayılmak, ulviyete ermektir, aynı o ulviyet olmaktır.

115- İnnellahe leganiyyün anilâlemin (Ankebut: 6)

116- Kânallahü ve hem yekün maahu şey'ün

117- ve indehu mefâtihülgaybi (En'am: 59)

118- hel etâ alel insâni... Lem yekün şey'en mezkürâ (İnsan: 1)

119- subhane Rabbike Rabbil izzeti amma yasifün (Saffât: 180)

120- Kudsi hadis.

121- (Nokta)dan önce (Elif) oldu ki bu ilk şekildir ve (Ahadiyet) tir. Sonra Eliften de (Ba) oldu ve ondan da sırasıyla otuz iki harf meydana çıktı ki bu da (Vahidiyet)tir. Yani, Rahmâni nefsin hareket ve imtidâdından önce taayyün eden (Elif)tir ki bu (Lâhût Âlemi)n-deki (Basit Nokta)dır. Bundan zühur eden ikinci taayyün de (Ba) dır. Diğer harfler de böylece sıra ile birbirlerinden çıkmış ve Kâinat denen Alfabe tamamlanmıştır. Harfların noktasızları (Melcût), noktaları da (Şuhud) âleminde dir.

(Nokta ve Harf Mescesi)

Metinde, Bektaşiliğin İbn Arabî'nin harf nazariyesinden de şiddetle etkilendiğine, dolayısıyla, bu nazariyeye (Hurûflük)ten de bir çok unsurlar karıştığına işaret etmiştik. Burada, nokta ve harf mescesini kısaca açıklamak faydalı olacaktır.

Bektaşilere göre (Biz âyetlerimizi, hak tecbiyyün edinceye kadar, sizlere enfüste de âfâkta da göstereceğiz) âyetinden maksat (Muhammed, Ali)dir. Âdem'den matlub onlardır ve Âdem'den başka hak talep eden ilâhî ma'rifetten habersizdir.

İnsanın kendi vücudunun göbeğinden aşağısı yedi kat yerlerdir ve boğazına kadar olan kısım da yedi kat göklerdir ve göğüs te Kürsi suretindedir. Boğazın yukarısında olan baş Allah'ın Arş'idir. Yedi kat yerde ve gökte ne varsa hepsinin sırrı ve hakikatı Arş'tadır. Tıbbî bunun gibi, Âdem'in vücudunda da her ne varsa hepsinin sırrı ve hakikatı insanın başındadır. Zira, Âdem'in cemalinde otuz iki harf mevcuttur. O harfların karşılığında Hz. Muhammed'in yirmi sekiz aile erkânı ve dört pir Nebi yazılıdır ki insana bunları bilmek gerektir. Zira, insan bunları bilmese Âdem'e olan ubudiyet secdesini bilmemiş ve aşkla secde etmemiş olur.

Şunları iyi bilmelidir ki: Âdem'in Cemalinde dört kapı vardır: ağız, burun, göz kulak, dört nefis vardır: emmame, mülheme, mutmainne; dört ruh vardır: nebatî, hayvanî, cismîânî, insânî; dört âlem vardır: Lâhut, Ceberût, Melekût, Nâsût; dört melek vardır: Ceb-rail, Mikâîil , İsrâfil, Azrail ; dört kitab vardır: Zebur, Tevrat, İncil, Kur'an; dört harf vardır: Pa, Ça , Ja, Kâ ve bunların hepsi yirmi sekiz eder.

Ve yine, Âdem'in cemalinde yedi kara hat ve on dört beyaz hat ve yedi er hat vardır ki hepsi yirmi sekiz harf eder.

Şimdi, dört kapı üstüvâdır, otuz iki harf ta Allah'ın kelimelefidir ve iki Sultana işaretler ki bunlar da Muhammed ve Ali'dir. Ve dünyada ne kadar lâtîf ve lezzetli nesnelere varsa hepsi bu otuz iki harfla söylenir ve on sekiz bin âlemin içinde her ne varsa bu otuz iki harfla bulunur.

Otuz iki harf, Muhammed Ali ve evlâdına bağlıdır ki on iki İmam on dört ma'sumdur. Âdem'in cemalinde olan beyaz hatlara işaretler. Ve yine Âdem'in eli ayağı iki hattır, sağ ve sol tarafı iki hattır. Zira, şakk-ı üstüva vardır. Buna Kur'an'da işaret te: (Biz sizin sadrunuzı yarmadık mı?) âyetidir. Üstüva sırrını bilmeyen kimse Tarikatta menzil alamaz, cahil kalır. Üstüva sırrını bilmeyen Muhammed Ali'yi de bilemez.

Şimdi, Âdem'in alını birdir, fakat, şakk-ı üstüva ile iki olur. Sağ taraf Muhammed El-Kebîr, sol taraf Abdullah'tur. Göz ile kaş arası iki hattır ve Abdullah ile Kasım'dır. Göz ile bıyık aralığı iki hattır ve Hüseyin ile Kasım'dır. İki yanak ta Yahya ile Salih'tir. Dudak ile yüz aralığı da Ali ile Abdullah'tur. Hulâsa, on dört Ma'sum-ı Pâk Âdem'in cemalinde parlamaktadır ve özellikle ilâhî kudretle yazılmıştır. Bunları kendi cemalinde de bul ki Hak'kı bulasın, Muhammed Ali senden razı olsun.

Kara hatlar da ona göredir: evvelâ iki kaş ve bir saç ile dört kirpik yedi olur. İki kulak, iki yüz, iki burun ve bir ağız da yedi olur ki hepsi on dört eder.

İki kaş ve bir saç ve dört kirpikten ibaret hatlara (Ana Hatları veya Havva Hatları) denir, yani bunlar anadan doğduktan vardırlar. Akil bâliğ olunca da erkeğin iki yüzünde sakal kılları çıkar ve iki hattın diğer tarafındaki kıllarla dört eder, iki de bıyıklar eder altı, bir de alt dudaka bitişik kıllar vardır ki hepsi yedi eder. Bunlar da (Baba)dan gelen hatlardır, Bütûn ilâhî hükümler ve Resullere ait haberler bu yedi hattın ibaretler.

Şimdi, iki kaş arası Hasan ile Hüseyin'dir. Üst kirpikler Zeynelâbidin ile Aliyy'üt-Takiy'e işaretler. Aşağı kirpikler Musa Kâzım ile Muhammed Baakur'a işaretler. Bir saç Muhammed Ali'ye işaretler. Saç birdir, Muhammed Ali de bir vücuttur ve bir nurdur, ama şakk-ı üstüva ile iki olur. Muhammed Ali'nin de sıfatı ikidir: biri (Zat), biri (Vücut)tur. Burun Ali Rıza ile Hasan El-Askeri'ye işaretler. Ağız, Muhammed Nakiy'e işaretler. İki kulak Muhammed Mehdi ile Ca'fer Sâdık'a işaretler. Bıyık bir hattır, üstüva ile iki olur, Âdem ile Havva'dır. Sakal birdir, üstüva ile iki olur, İbrahim ve Nuh Nebiy'e işaretler.

İnsanın cemalindeki otuz iki harf otuz iki Sultana işaretler. Her Sultanını bir harfi vardır, fakat birbirinden ayrı ve gayrı değildir. Otuz iki harf bir noktadan çıkar. Bunların hepsi Ali'den zuhura gelmiştir. Onun için de Hz. Şah-ı Velâyet (Ben Ba'nın altındaki noktayı) buyurmuştur. Otuz iki harf bu noktadan meydana gelmiştir. Böyle olunca her şey bir asıldandır. Bunları böylece bilmeyen, o Sultanları kendinde ispat edemeyen fakat, bununla beraber Tarikat Postuna oturan kimseye Mürşitlik etmek haramdır ve böyle bir kimseye secde etmek de haramdır. Çünkü cahil olan kimse Mürşid olamaz. Çünkü cahil olup kendi nefisini bilmeyen kimse Hak'kı da bilemez.

Şimdi, (Lâm-Elif) Muhammed Ali'ye işaretir. Zira biri (Lâm), biri de (Elif)'tir. Bütün olanlar ve olmakta olanlar hep (Lâm-Elif)'ten çıkmıştır ve çıkmaktadır. İmamlar on iki, ma'sum-ı Pâkler de on dördtür. Dört te mu'cem harfler vardır ki bunlar (Pa, Ça, Ja, Na) olup bütün kâinatın aslı ve terazisidir. Pa, (Âdem); Ça, (Nuh), Ja (İbrahim); Na, (Muhammed Aleyhisselâm) hazretleridir. Ve işte bütün bunlar otuz iki harf eder ki aslı (Nokta)'dır.

Kısaca, harf ilmine göre Hz. Âdem'e meleklerin secde etmesinin sebebi Âdem'in Allah olduğundan idi ve bundan dolayı da, özellikle (Hurufî)lere göre Âdem'den gelen, Musa, İsa ve Muhammed ve Ali de Allah idi ve bütün bunlarda görünce de (Fazl-ı Hurufî) idi.

Allah, önce, savtıktan ibaret bir kelime idi, fakat, sonra (Âdem)'de aynen tecessüm etmiştir.

Bilinmektedir ki Arapçada harfler yirmi sekiz, Farsçada da otuz ikidir. Bu sebeple Âdem'in yüzünde de kâh yirmi sekiz ve kâh otuz iki, harf yazılmış kabul edilir. Bu yirmi sekiz veya otuz iki harf veya kelime de kâh (Cebrail), kâh (Mikâil), kâh (İsrafil) ve kâh (Azrail) olur. Hz. Nuh'un gemisinden, daha doğrusu, Nuh (Tufan)'ından murat ta bu otuz iki kelime, bu otuz iki alfabe harflarıdır ki âlemi su gibi kaplamıştır. Bütün kâinat Allah'ın kelimelerinden ibarettir. Varlıklar (Kelime) ile kâimdir. (Kelime) de (Hak'ın Zau) ile kâimdir. Şu hâlde hiç bir şey Hak'ın zatının dışında değildir.

Bu otuz iki harf (Elif)'ten çıkar. Elif'in evveli de (Nokta)'dır. İşte o nokta da Kur'anın evvelindeki (Besmele)'nin (Ba)'sının altındaki (Nokta) dır.

İnsan, anasının karnında iken bir (Nokta)'dır. Yani insan gizli iken zâhir olup bu âleme seyrana gelmek istedi de (Nokta) olup ana rahmine düştü. Bu nokta, dokuz ay on gün sonra da dünyaya geldi, yani bir (Elif) oldu. Bu durumda, insanın başı (Hakikat Noktası) ve vücudu da (Ba) oldu ve diğer organları da diğer harflar oldular. Böyle olunca, insan, baştan aşağı (Kelâmullah)'tır. Öyle ise, (Besmele)'nin sırrı da insanın vücudu oldu. Şu hâlde, insanın kendini bilmesi insana hem zâhiren hem bâtınca farz oldu.

Şimdi, Hz. Ali'nin (Ben Besmele'nin "Ba"nın altındaki Nokta'yım) demesinden murad ta şudur: bütün eşyanın aslı ve hakikati tek bir cevherden ibarettir ve o cevher de benden ibarettir.

Zâten ilim, aslında, tek bir nokta idi ve o tek noktayı cahiller çoğalttılar. Şu kıt'a ne kadar güzeldir.:

Kıl nazar mir'ât-ı kevcü gör ne suret gösterir
Kısrat-i cema yüzünden sırr-ı vahdet gösterir
Derd-i aşka girmeyenler görmedi bu (Nokta)'yı
Kim o (Nokta), (Vahdet)'i Hak'ka işaret gösterir.

İşte bu (Nokta) bütün âlemlerin bir özeti olan insana işaretir. Niyazi şöyle demektedir:

Ey Niyazi Âdem oldu çün cihanın şu'lesi

122- (Küntü Kanzen....).

123- Sâz eylemek, farka gelmektir.

124- Sır olması, kendisinin bir çok şekillerle girip başka başka görünmesidir.

- 125- Taleb ,devrandır.
- 126- Yani ruhumuza.
- 127- Yani, ezelden tafsile gelmek.
- 128- Yani, Şuhud âlemine seyrana gelmek.
- 129- Nefs çerisi, yani menî askeri.
- 130- Sarhoş olmak, yani kendini kaybetmekten murad unsurlara bürünmektir.
- 131- Sarhoşluk ve kalleçlik mertebelere girmek ve mertebelerin hükmüne uymaktır.
- 132- (Yeter gel) deyiminden maksat baba menisine geldiğini (teşhim içindir. İşte, bütün mertebeleri ikmâlden sonra şimdi de (Fetecelli) ile irşada gelmiştir.
- 133- Âşîyan, devranda her gelip gidilinen mevki, mevzi.
- 134- Yetmiş iki milletin sergerdan geçmesi her şeyin kendi yollarından ayrı ayrı Allah'ı aramalarıdır.
- 135- Yani, hakikata vasil oluncaya kadar çabışım ve en nihayet hakikata ulaşıım.
- 136- Şchirden maksat kendi vücududur.
- 137- Oğlardan maksat tecelliyattır.
- 138- Bu şehir, yukarıda işaret ettiğimiz gibi, insan vücududur. O, daha doğrusu, ârif insan vücududur. Yine yukarıda işaret ettiğimiz gibi, zâhir olan oğlan tecellidir. İnsanın kendi ruhudur. Bu tecellide Allah oğlan suretinde görünmüştür. Esasen sakal, bıyık gibi şeyler, yani tüyler sonradan hasıl olur ve zâhirdendir.
- Bektaşilikte de Bektaşî olacak namzedi boynuna bir ip takıp Pirin huzuruna getirirlerdi ki bundan da maksat onu irşad ile hakikat şchrine ulaştırmaktır.
- 139- Tek -ü tenha kalmak, ahadiyet ,Hak mertebesidir.
- 140- Helvadan maksat zevktir. Zevki yapan ruhtur, çünkü, bilgi ruhtadır. Beden ruhun binek vasıtasıdır. Bundan ötürü bedene (Merkeb) de derler ki ruhun ona binip seyranda bulunduğuna işaretler.
- 141- Serteser temaşa ettiği enfüstür.
- 142- Yani (Ben o kimseyim ki yine ben bilirim).
- 143- Bu nöbet, ruhen seyran nöbetidir.
- 144- Abdalın Muhammed'i, Musa'yi, İsayı'... görmesi yine kendi ruhunun temessülünden ibarettir.
- 145- Kuş dilinden maksat, hakikat dilidir. Tasavvuf dilidir.
- 146- Gece cehalete, gündüz de ilme işaretler.
- 147- Kafadan aşağısı.
- 148- Kafa zaten yuvarlaktır ve insandan maksat ta kafadır, vücut değil.
- 149- Arş, şuhud âleminin sonudur, sınırdır.
- 150- Yani, asıl devran bendedir, çünkü, bütün mevcudatın devranı benim devranım içindir. Her şey benim hizmetçimdir.
- 151- Yıldızlar ve bütün mahsusat birer şu'ledir.
- 152- Velâyet gizlilikler.
- 153- Nebilik açıklık, zahirliliktir. Nübüvet, bâttı yani velâyeti zâhire çıkarır.
- 154- Allah hakkı için dediği şudur: bütün mertebeler ve sıfatlar Allahındır, Allah'tır.

155- Kardeşinizin oğlu demekten maksat şudur: Varlık birdir, bütün insanlar birdir, hepsi bir babadan gelmiştir, alt tarafı kesrettir.

156- Öz hâlimden maksat o vücudun devranının, sıfatlarının söylediğidir.

157- Görmediğim, bilmediğim nesneden haber vermem dediği şudur: görülen şeyler fark âleminde ve kendi de bu fark âleminde bütün mertebelerde bulunduğundan onlardan haber verebilir. Fakat, görmediği ve dolayısıyla bilmediği (Zat) âleminden elbette haber veremez.

158- Sahradan maksat boşluktur, hayâl âlemidir.

159-Sahrdaki yol da devran yoludur.

160- Bu yolda kendinden başka kimse bulunmaması her şeyin kendi vücudu olduğundan, her şey birdir.

161- O esnada çağırması kendini kesrette zannetmesidir, hâlbuki o vahdette girmiştir.

Deyyar, diyar diyar gezen demektir ki devrana işaretler.

162- Kimse cevap verince o zaman vahdette olduğunu anladı ve kendisini yine kendisi bildi.

163- Âlemin canını ve sıfatlarını yapan benim, yani Sultanî Ruh benim. Sıfatlar çeşitli ise de, zübde, ruh birdir.

Her şey kendi vücudu içinde, yani a'yân-ı sâibesinde, devran ve nisbet hayâldir. Zira dört âlem her zaman işaret ettiğimiz gibi, ayrı değildir, tabaka tabaka ayrılmış değildir, aynı bir âlemdir. Biz hep ve aynı zamanda o dört âlemin içindeyiz; gördüğümüz şeyler şuhud âlemi, onları gösteren melekût âlemi, onları göstermek için olan tefekkür ceberût âlemi, hiç bir şey düşünmemek, yani farka gelmemek te lâhut âlemi sayılır. Her şey bu dört âlemden bir an lâriğ olamaz. Başka bir deyişle de dört âlem aynı lâhut âlemdir. Zira lâhutun mevcudiyeti onların mevcudiyetidir.

164- Dervişin öz hâli ki her şeyin kendi olduğunu bilmesidir.

165- Özü özüne bürünmek, farka gelmek istemektir.

166- Başını tactan dışarı çıkarmak, farka gelmektir.

167- Başını tekrar tacın içine sokması lâhut âlemine dalmasıdır.

168- Gördüğü pir kendi nefsidir.

169- Bu dervişin eski hayalidir.

170- Bu sözlerden maksat hakikat ile nefs-i emmarenin mücadelesine ve nefs-i emmarenin mahv ile Hakkın doğruluğunun galebesine işaret etmektir. Burada, Derviş, hakikatı; Pir de azdadı, yani hayali temsil ediyor.

171- Yani halk ekseriya nefs-i emmarenin tâbidir.

172- (Heybat) sahrası demek bir an için meydana çıkıp tekrar yokluğa giden fark alanı, çokluk âlemi demektir. Biliyoruz ki şekiller, suretler gerçekte yoktur, fânîdir; bâki olan ve devr eden sadece bir ruhtur.

173- İbadetten maksat, Âdem vücudu oluncaya kadar geçen zamandaki devrandır. Vakta ki Âdem vücudu oldu o vücutta ruhun tam zıddı meydana geldi ve ruhun iyi halleri-ne mukabil o zıd esfelde kaldı ve ruhu esfelde sürüklemeye kalktı. Ruh ona emr etti ise de ruha karşı (dolayısıyla Allah'a da karşı) sen ne söylüyorsun, sen de benden ben de sendenim dedi ve ruhun i'fâ etmek istediği vücudu esfelde itti. O zaman ruh ona: sen âslisin dedi ve işte bu suretle de o (Şeytan) lakabını almış oldu.

İşte o andan itibaren ruhu daima kendinde olan şeytanı dinlemez. Fakat, fark muktezası onu mahv da etmeyip yalnız müsamahada bulunur. Yine fark muktezası Şeytan da ruhu dinlemez.

Başka bir deyişle, vücut bir, kuvvet te bir olduğu hâlde vücudumuzdaki ruhla kanımızdaki maddî hararet birbirine zıttır ve bu da fark icabıdır.

174- Dervişin Şeytan'dan Allah'a sığınması kendi nefisinden yine kendi ruhuna sığınmasıdır ki hayır tarafını tutmasıdır, farktan zata çıkmasıdır.

175- Sahradaki beş budaklı ağaçtan maksat insandır ve bir bakıma:baş, kollar ve ayaklardır.

Ve yine: Muhammed ağaç ve beş budak ta (Pençe-i Âl-i Abâ)dir.

Ve yine: ma'na bakımından insan yüzüne de işaretler ki beş duyu organını ve beş bilgiyi toplamıştır.

Ve yine: kafa, Muhammed ve Ali'ye; kaşlar, Hasan ve Hüseyne'; ağız, Fatıma'ya; burun da Hatice-ül-Kübra'ya işaretler.

176- O ağacın âlemi kaplayan gölgesi de onun sıfatlarıdır.

177- O ağacın dibinde oturan Resulcri düşünce görmesi şudur ki : o ağaç kendidir, yani vücuttur, ruhun sıfatlara, vücuda bürünmesidir ki onun düşünce halyalinde gördüğü insan olmuştur. Ruh, insan şekline girmekle o sıfatlara bürünmekle, asıl bakımından, hayal görmüş oluyor ve bu hayâlde Peygamberlik te ediyor. Gelen geçen Peygamberler de yine onun kençinden başka değildir. Vefiler, de Nebiler de o aynı vücudun birer mertebesinden başka değildiler.

178- Hz. Muhammed'in ortada sadrda oturması da sadrda, yani göğüstü olan ruh, kalb ma'nasınadır ki her şeyi toplamıştır ve vücudun merkezidir.

179- Devnin küçüğü ve büyüğü hep birdir, yani isimler başkadır ama müsemma birdir; fark, mertebelerdedir.

180- Kaabe Kavseyn'in bu ma'nası iki âlemi câmi kuvvet olan Hasan ve Hüseyn'dir.

Kaabe Kavseyn, bir ma'nada da iki kavsin arasındaki boşluktur, yani noktadır, ândır, fark ândır.

181- Ağacın beş budasının bânın misali de havâs-ı hamsedir.

Bir bakıma göre de ağaç, kafadır, beyindir ve kollar, bacaklar ve beden de budaklardır. İşte (Tûba ağacının kökü yukarıda dalları aşağıdadır) sözünün işaret ettiği gerçek te budur.

182- Güneş ziyası dokunan budaklar gözlerdir ki bu iki budak zatın tecelli ettiği (Muhammed ve Ali)ye de işaret sayılır.

189- Güneş dokunan budaklardan ışıklandırdığı üç budaktan biri de ağızdır. Bu budak Hz. Muhammed ve Hz Ali'den gelen on iki İmam ve (Nâcliler Fırkası) koluna da işaret sayılır.

184- Güneş vurmayan. güncşin ziyası da dokunmayan diğer iki budak ise burun ve kulaklardır ki bu iki budak aynı zamanda cahil halk ile kâfirlere işaret sayılır.

185- Çünkü, ruhuna çekiliyor ve zat kalıyor.

186- Özü özüne söylemesi, zatın farka gelmesi, zatın fark itibariyle söz söylemesidir ki yine kendisidir. Sıfatları attı, hep kendi oldu.

187- Suların, yellerin, yıldızların dervişe söyleşmelerinden maksat, Dervişin, kendi zatı makamından kendi sıfatlarının hareketlerini görmesidir.

Dervişin tefekkürü varması da o tefekkürle küle varmasıdır.

188- Akıl şehrine girmesi şu demektir; akıl, yine ruhtur. Fakat ,akla girmesi her şeyi nisbetine göre idrâk etmeğe başlaması demektir, yani zât, sıfatlarına girdi demektir.

Akl şehrinde Muhammed'i görmesi de şudur ki: bütün melekât-ı akliyyenin en mümtaza Muhammed'te görülmüştür. O kurduğu dinî -felsefî düsturlarla mümkün olduğu kadar bütün nisbi hareketlerin seyrini düzenlemiş dolayısıyla kâinatı idare etmiştir. Allah, Muhammed aklında kendi ilâhî akını izhar etmiştir. Akıl sıfatının câmil Muhammed'tir.

189- Aşk şehrinin mükemmelliğinin timsali de Hz. Ali'dir. Gerçekte Muhammed ve Ali aynı şeydir, aynı nurdur ve tek bir nurdur. Bizim, Muhammed ve Ali diye ayırmamız cüzlüktedir, nisbettedir. Yoksa hakikatta ayrı ayrı ne Muhammed ne de Ali vardır. Nur, bir nurdur. Cevher bir cevherdir.

Zât, bir nur ve bir cevher olmakla beraber iki yüzde tecelli etmiştir. Bunun delili de (Küntü kenz....) kudsi hadisinin mecalidir. Bu hadiste işaret edilen sevmek Ali'nin zuhru, bilmek de Muhammed'in zuhurudur. Bundan ötürü de Allah, Muhammed ile Ali'de tecelli etti denmiştir. Yoksa ikisi de bir nur ve bir zattır.

190- Dervişin Muhammed Ali'ye karşı gelip bu saraylardan, sâyebanılardan ve bunların sahiplerinden sorması, cüz'iyetin zata karşı gelip kendini ayrı tutup sahib sorması demektir.

191- Zâtında sahib olamayacağı, her şeyden münezzeh ve bert olacağı cihetle Hz. Ali'nin sahib olarak: (gören de görünen de odur) demesi sahibin farkta bulunan sen ve ben olduğumuzu göstermektedir. ki yine aynı zattır.

192- Dev'in bâtinî ma'nası zulumat, cehalet, hayvanlıktır, dolayısıyla, cahil halka da işaretler.

Su ile yıkanmak, hakikat ilmüne ulaşmak, nurlanmak demektir.

193- Hz. Süleyman'da tecelli eden de yine Hz. Ali'nin ruhu idi.

Hak'ın tecellisi, Muhammed ile Ali'nin sıfat bakımından da, yani cismen de meydana çıktıkları vakit tam olmuştur. Bunun için de Muhammed ve Ali aynı zamanda doğdular ve aynı zamanda beraber yaşadılar.

194- Yusuf'un Mısır'a Sultan olması hakikatı bilip kendi vücuduna, Deryay-ı Zata Sultan olmasıdır.

195-- Hz. Muhammed'in bütün Peygamberlere şefa'at etmesi onların yine kendisi olduğundandır. Onların da ruhu aynı Muhammed ve Akli ruhu ve özüdür. Fakat, kemâl Muhammed'te tamamlanmıştır. Bundan ötürü de Muhammed bütün Peygamberleri câmi oldu ve son Peygamber oldu.

Yüz yirmi dört bin Peygamberden söz edilir ki bu sayıdaki sıfırları atarsak ebced hesabı ile (7) kalır. Bu (7) sayısı altı yön ve bir de zat'a işaretler. Sonra bu yüz yirmi dört bin Peygamber Fatıha'daki yedi âyete de işaretler, çünkü, sıfırları atarsak geriye (7) sayısı kalır. Bu yedi âyet te Muhammed ve Ali'ye işaretler. Şu hâlde yüz yirmi dört bin Peygamber Muhammed ve Ali'den başka değildir.

Muhammed sıfatı müsted'idir, ricacıdır. Çünkü o cüzlükte, o sıfatta kendini bilmiştir. Bundan ötürü de o sıfat o vücut kudret-i külliyye, zata karşı daima müsted'idir, incedun-u şükrandır.

196-- Tefekkürde dalmak sıfatlar vasıtasıyla.

Muhammed'in Allah'ı yanında görmesi de o andaki tefekküründe Ali ile birlikte aynı bir idrâk edışıdır, ikisinin de aslında bir zat oluşudur, böyle oluşun idrâki tecelliyattır, o anda zatullahın Muhammed'in vücudundaki tecelliyattır.

197-- Yani ben cüz idim, tecelli i'tibariyle ben zat oldum ve bütün zerrecelerin benim zerrecem olduğunu bildim ve zatıgım bakımından da hepsine Sultan ben oldum. Dolayısıyla de saadet cevherine de kân ben oldum, yani saadet ki aslı iyiliktir, nurdur işte onun aslı ben oldum. Kısaca ben sırf nur ve iyilik olark göründüm. Azdat benim sıfatlarımdan çıkan i'tibari şeylerdir, aslı olan ise benim nurumdur.

Her gönülde bahr-i muhit olması da şudur ki: her gönül ruh-ı izafi-i cüz'idir, onları ihata eden zat odur. Ve lâkin bu dem insan suretinde göründü ki o da yalnız bu dem mahsustur, çünkü, o suret te bakı değildir.

198-- Bu sahra dünyadır da.

199-- Bisat veya döşekten de maksat bu dünyadır.

200-- Evvel de sonra da gelen hep aynı Âdem'dir. Kesret, onun kendinden zulur eder ve etmektedir.

201-- Bu aynı zamanda melce', hâmi ma'nasındadır da.

202-- Onun içindir ki o can bütün âlemlere cânandır.

203-- Buğday yemekten murad unsurlar libasına bürünüp dolayısıyla kesa'fet peyda edip esfele inmektedir.

204-- Dervişin âdem ile cennette beraber olması şudur: cennet, zat deryasıdır, malhuziyettir. Derviş demek ister ki zatta beraber idik, farka gelmektedir ki cüzler olduk ve ayrıldık. Aslımız, ruhumuz birdir, sadece, suretlerimiz muhaliftir.

Hulâsa, bu sözlerde varlık ile yokluk, zâhir ile bâtin birbiriyle çarpışmaktadır.

205-- Cebrail'den maksat akıldır.

206-- Kaabil zulumata, kötülüğe işaretler.

207- Hâbil, nura, iyiliği işaretler.

Hâlâ devam eden bu fisk-u fücür Kaabil'den kalmaz ve insan katli eden zalimler de Kaabil'in neslinden sayılmaktadır.

208- Kaabil ve Hâbil Âdem oğulları olmaları dolayısıyla Âdem celâl ve cemali, yani azdadı câmi demektir. Âdem de Kaabil ve Hâbil ile ilkiye ayrıldı ve sonra kardeş çocukları birbiriyle evlenince onlar da hem iyiliği hem kötülüğü câmi oldular.

209- Nuh'un gemisinden maksat şudur: gemi deryada yüzer ve deryadan maksat zat deryası olmakla gemiden maksat ta hakikat gemisidir, hakikat bilgisidir. Çünkü, ancak hakikat bilgisidir ki insanı böyle bir deryada yüzdürerek Tufandan, yani boğulmaktan, yok olmaktan kurtarır.

Nuh'un dince da'vet etmesi de hakikata da'vet etmesi, hakikatı bildirmesidir.

Tufan'dan maksat ta zulumdur ve el'an devam etmektedir. Yani yüzmeye bilmeyenler, yani hakikatı bilmeyenler cehalet içinde boğulmaktadırlar.

210- Bu satırlarda hayalle hakikat çarpışmaktadır. Eyub olarak vekayii gören ve deriş suretinde vekayii anlatan ve Âdem suretinde de bunu dinleyen hep aynı varlıktır, aynı ruhtur. Daha doğrusu nefis-i emmare ile Ruh-u Sultani çarpışmaktadırlar ve hakikat karşısında nefis-i emmare yenilmektedir.

211- Bu vak'aların işaret ettiği şey nefis-i emmarenin ma'nen ve maddeten tuğyanı ve isyanıdır. Ma'nadaki tuğyan maddelere sirayet eder ki zıd zıdda zıd olur ve iki zıd birbirine düşman olur ve kendini mahv eder, öldürür. Hikâyenin diğer kısımları da buna kıyas edilmektedir.

212- Derviş ile Nemrud ve Şeytan namlarında iki zıd çarpışmaktadır.

Âdem'in de dervişe göz etmesi her iki zıddı câmi olması dolayısıyla ne Nemrud ve Şeytan ne de derviş mahv etmek istemeyişidir, onları barıştırmaya çalışmasıdır.

Dervişin bir eli ile Şeytanın bir eli ile de Nemrud'u yakalaması, nefis-i emmaresini ve o nefis-i emmareye tâbi olan vücudunu, maddesini hükmi altına alması demektir, yani sadece nur kalması demektir.

213- Yüz yirmi dört bin Peygamberden murad Âdem'in hakikatını bilmeğe muktedir olanlardır.

214- Dervişe, Nemrud hakkında Âdem'in ve Enbiyaların şefaatçi olmaları şudur: Nemrud, surettir. Âdem'e de suret lâzımdır, zorunludur ve fakat suretin hiç bir kabahati yoktur, olamaz. İş surette değil, siyrettedir. Sureti iyiye veya kötüye sürükleyen siyrettedir ki siyrettteki bu iki kuvvete de biz (Melek) ve (Şeytan) diyoruz.

Dervişin, ben işimi bilirim demesi de icmale, zata işaretler. Zira, işi bilen zattır ki icmalidir.

215- Şeytanın dervişe söz vermesinden maksat artık Şeytanlık etmeyip, yani celâle varnayıp hep cemâl olarak hüküm edeceğidir. İşte nefis-i emmare böyle demekle onun sureti farz olunan Nemrud ta dervişe kul oldu yani o da hep cemâl olarak hizmette bulunmağı kabul etti. Çünkü nefis cemâl olca o nefse tâbi olan suret te bittabi cemâl olacaktır.

216- Yani artık azdad ortadan kalkmış, yalnız zat kalmıştır.

217- Dervişin gönlünü kaybetmesi şudur: gönül zattır, ruhtur ki bütündür; fakat, sıfatlara, kesafete girmekle parçalanmıştır.

Suretlerde ve mertebelerde bu parçalanan gönül insan vücuduna, insan suretine girdiği an yine bütün bir gönül, bütün bir ruh olur. Yani gönül, ruh insan suretinde olduğu gibi zata varmak, kaybettiği gönlünü bulmak ta ancak insan suretine gelmekle olur.

218- Babanın koyduğu isim neslen olan isimdir ki Âdem'dir.

Baba Sema'ya; ana da Toprağa işaretir. İnsan toprağa gidince orada neler olmaz neler... ma'den olur, nebat olur, hulâsa her şey olur ve bu suretle de bir sürü isim alır.

219- Esmâ-ı külli sîf farktan ibarettir. Onun için de Abdal'ın gizli olan ismi, gönül her şeyden müstağni olan zattır ki esmâ-ı külliyye ondan çıkmıştır.

Gönül, ruh-ı izâfî'nin sıfatıdır.

220- Dervişin Şeytanı görmesi nefs-i emmareyi görmesidir. Şeytanın derviş ile Musa'yı görmesi de nefs-i emmarenin aynı vücutta olan, nefs-i mutmainneyi görmesidir. Ve Firavn ile Şeytanın adamlar gönderip derviş ile Musa'yı getirtmeleri de Şeytan ile nefs-i emmarenin cemale hâkim olmak istemesidir.

221- Firavn'ın Musa'ya: öyle bir Allah'ı gözünüzle gördünüz mü? demesi şudur: Firavn, nefs-i emmarenin suretidir ve nefs-i emmare, daima hakikatı gören nefs-i mutmainnenin zıddıdır.

Musa'nın hiç kimse onu göremez demesi de, her şey odur, gayrilik nasıl olur demektir. O her şeyi bakmadan görür, çünkü, her şey odur ve her şeyi bilen odur.

Nefs-i emmaresine mağlub ve onunla hareket eden herkes Nemrud'tur, Firavn'dır. Nefs-i mutmainne ile hareket eden herkes te İbrahim'idir, Zekeriyya'dır, Musa'dır, dervîştir.

Câzuluk, sihirbazlık demektir. Guya Musa sihir yapmış ta asâsı Ejder olmuş.

Dervişin Şeytana daima hüküm etmesi de nefsi-i mutmainnenin nefsi-i emmareye daima galebesini gösterir.

Dervişin Firavn askerini sapan taşı ile taşlaması nefsi-i emmareyi bir daha düşünmemektir, tamamen terktir. İşte (Hac)ta Şeytan taşlamanın ma'nası da Nefs-i Emmareyi yermektir.

Dervişin Firavn'ın başından boreğini kapması nefsi-i emmarenin gururunu kaldırmasıdır. Dervişin, Şeytanın torbası ile Firavn'ın boreğini Musa'nın önüne koyması da mağlub olan nefsi-i emmareyi nefsi-i mutmainnenin ayağı altına sermesidir.

Musa'nın dervişe âferin demesi, suretin siyretle hamd etmesi demektir. Zira, derviş, nefsi-i mutmainne, siyrettir; Musa ise surettir.

222- Musa'nın dervişe:bnuların torbasını ve boreğini ver demesi şudur: Şeytan da aynı vücuttandır ve azdatsız vücut olamaz. Bunun için, nefsi-i mutmainnenin emri altında olmak şartıyla yine nefsi-i emmareyi serbest bırakmak demektir. Çünkü, nefsi-i mutmainnenin bilinmesi, nefsi-i emmare ile mümkündür.

Dervişin Şeytanı ayağından asması, onu tamamıyla emri altına alması, onun bütün arzularını kırması demektir.

Fıravn' da, Şeytan da, Musa da, Derviş te hep dervişin nefis-i mutmainnesi ve nefis-i emmaresi vücudundan başka değildir.

Süleyman ismi âriflere işaretler. Süleyman anlar demek ârifler anlar demektir.

Süleyman kelimesi ebced hesabı ile ve noktaları atmak şartıyla (Vedud) kelimesine, yani (Pek müşfik) anlamına gelen Allah'ın sıfatına eşittir.

223- Dâna olmak, her ilmi bilmekte ârif olmak demektir.

224- Kendini bilmek, varlığı bütün mertebeleri ile bilmek demektir.

225- Ârifleri toplayıp sohbet etmek, Allah ile sohbet etmek demektir. Gerçekte ârif Allah'tır, onda tecelli eder. Sohbet etmek için ârif bulamazsan o zaman kendi kendine tefekkürle zevk et. Çünkü ka'be sende, Allah sendedir.

226- Sözünde sâdik olmak, yalan söylememek, inkâr etmemektir. Çünkü, her şey ki doğru söyler aynı Hak'tır, azdadı yoktur, hilâfi yoktur.

Bir şeye yüzde yüz inandın mı işte o hakikat olur ve mutlaka hasıl olur.

227- Özünü özüne vermek, her şeyden sıyrılıp yalnız kalmak, yani zat ile zat olmaktır; seyrandır, mi'raçtır. Bu da ancak tenhada tefekkürle kaabildir. Bu suretle olan tefekkür yolu terakki yoludur, hak yoludur, Hak'ın tecellilerine mazhariyyet yoludur.

228- Kaafilce göçtükten sonra sen seninle kalırsın demek, ruhunla, zatınla baş başa kalırsın demektir.

Sen seninle kalırsın deyip te sen yalnız kalırsın dememesi şudur ki: senin seninle kalmam, farka gelip zatını bilmen i'ubariyledir, yani farkta olan her şey de senin kendinden başka değildir. Bilmek olmasa, (Sen) kelimesi de olmaz.

229- Kaafilce başı yüzüne bakmaz demesi şudur: çünkü, Hak kabul edenidir; Hak'kı bilen Hak olur. Ona muhabbet edene o da muhabbet eder.

Her kafile de kendi cinsine mensub olanlar tarafından teşkil edilir; ârif ârifle, câhil câhille, hayvan hayvanla buluşup sevişir. Ne yapdınsa onu bulacaksın.

230- Sarhoşluktan maksat, hayale kapılmaktır. Nitekim sarhoşluğun maddi etkisi de budur.

Sarhoşluğa kapılmamaktan bir maksat ta suretin nereden geldiğini bilmek, fakat, ona tapmamaktır, Çünkü, esas var olan senin özündür, özünü bilirsen hakikata varırsın.

231- Hak'kı talabten maksat Hakkı bilmektir. Bilmek demek te farka gelmek demektir, farka gelip milyonlarca mertebede kendini bilip sevmek demektir. Bu demektir ki her mertebede bir sevgi, bir muhabbet, bir bilgi mevcuttur ve bunların hepsi zat sevgisi ve bilgisidir. Bu tafsilimiz yedinci batındandır.

232- Çünkü insan sureti Hak sureti, idrâk suretidir. Dolayısıyla hakikat ancak insan suretinde anlaşılabilir. Kendini ancak o surette bilebilir ve o surette kurtarabilirsin. Yoksa diğer bütün şeyler yok sayılır. Çünkü, onların varlığı insanın varlığı ile, idrâkin mevcudiyetiyledir.

233- Bu da her şeyin aşını bilmekle olur.

234- Matlub olan maddeler değil, tefekkürdür; aslı tefekkür, zatı tefekkürdür ki kendini ancak onda bulabilirsin .Zira maddelerde zat bakımından zattın gönlü dağılmıştır. Eğer sen zat ile meşgul olursan dağıttığın gönlünü toplamış olursun, bakı olursun, a'lâ olursun.

235- Dünyaya apışıp kalmak zerrelerde kalıp kendini kaybetmektir.

236- Saraydan maksat insandır. Onun sahibi de enfüste ve âfakta, yani yinc, insanda olan Sultani Ruhtur.

Sultandan utanmaktan maksat ta nefs-i emmarede kalıp hakikata, yani nefs-i mutmainneye, Sultânî Ruhla varamamak , onu bilmemek demektir.

237- Çünkü o söyleneç Hak'tan gelen sözdür.

238- Yani, kendi kendini red etmiş olursun.

239- Sen, bilginin mikdarınca sensin ona göre sarfa bulun.

240- Yani sen seni bilirsen selâmete kavuşursun, çünkü, hakikata vardın demektir. Yani insân-ı kâmil, Hak oldun demektir. Öyle olunca da emîn olursun (Ve men dahalehu kâne âmenâ).

241- İşte senin içinde oturan Sultandır. Onu bilmek kendini bilmek demektir, hariçte bilecek bir şey yoktur.

242- Vücutun kıbbesinden maksat kafaya çıkmak, yani tefekküre yükselmek, dolaşısıyla de a'laya, lâhuta kavışmaktır.

243- Korkulu menzillerden maksat esfelde olan mertebelerdir.

244- Çünkü bu gibi bilgiler sıfatlara ait bilgilerdir dolayısıyla de hayâldir, göğcdir.

245- Muhammed ve Ali kendilerinden önceki filozofların bütün fikirlerinin medlullerini bilfiil eşya ile mertebelerle ispat ettiler ve esasın hulûl olmayıp zuhur olduğunu ve esasın nereden geldiğini, nasıl birbirine karıştığını, nasıl gizlendiğini, nasıl ayan olduğunu birer birer açıkladılar.

Şark Felsefesi dediğimiz felsefenin kıymeti de işte bu tek hakikatta toplanmaktadır.

246- Hak, kabul edenindir, ikrâh edenin değildir.

247- Femen ya'mel miskaale zerretin hayren yereh (Zilzâl: 7)

Ettiğimiz nasihatı kabul edip etmemekle, yaşadığın nisbette hayır ve şerden uzak kalmayacağın cihetle, kabul edersen kabul ettiğin derecede hayır, kabul etmezsen etmediğin derecede de şer görürsün.

248- Dünyanın ferdası, yinc gayb âlemidir.

249- Ankaa, ismi var cismi yok bir kuştur ki gerçekte (Küllî Ruh) anlamınadır.

Ankaa, maziye, müstakbeli ve bu demi cem cyleyen ve bunları farka gelme dolayısıyla yapan (Nur)dur. Mevcut olan nur olup (Zaman) değildir. Eğer zaman mevcut olsaydı onu gösterebilmemiz gerekirdi. Fakat ,kim zamanı gösterebilir? Biz ancak, mevcut olan şeyleri gösterebiliriz. Çünkü, onlar vardırlar. Ve çünkü onların aslı nurdur ve çünkü nur daimi olup-(Fark)tır. Nurun görünmesmesi de yokluktur. Bizim tak'ib ettiğimiz bu nurdur, bu nurun keşafetidir. Kesafeti yapan da üç renktir ki bunlar nurdan çıkmıştır.

Geçmiş, gelecek ve şimdiki zaman testlidir, çünkü, varlık testlidir. İkiliği görebilmek için arada mutlaka bir berzah yani bir üçüncü olmak lazımdır. Meselâ, bizim, içinde bulunduğumuz (Şimdiki Zaman) dır ki (Geçmiş)i ve (Gelecek)i yapıyor ve bildiriyor.

Şuna iyice dikkat etmelidir ki (Geçmiş) ve (Gelecek) (Şimdiki Zaman)a mevkuf olup ikisi de (Şimdiki Zaman)ı bildirmek içindir.

Kısaca, (Zaman,) (Şimdiki Zaman) dan ibarettir, yani (Zaman) içinde bulunduğumuz (An) olup tek bir andır.

250- Sahba'dan maksat mest edici bütün şeylerdir, madde-i aşktır.

Bu sahbanın kadeh içinde raks etmesi de şudur: eski filozoflar ve düşünürler Şer Allah'ı İyilik Allah'ı, Güzellik Allah'ı gibi bir çok Allah'lar ayırmışlarsa da bütün bu hususlarda hüküm süren Allah hep bir ve aynı Allah'tır. Çünkü her şey odur. Yalnız bu dünya mertebeler dünyası olduğundan sözü de mertebelere göre söylemek ve bu sözleri de halka anlatabilmek için hep başka başka işler gören başka başka Allah'lardan dem vurulmuş, dolayısıyla halkta da bu gibi tasavvurlara ve inanışlara sebeb olunmuştur. Hakikat ise bizim dediğimiz gibi olup ve bir olup zevkimiz de, hayatımız da, aşkımız da hep aslımıza birer kademe yaklaşmaktan başka bir şey değildir. Başka bir deyişle, onları yapan biziz, onlar kendi başlarına birer varlık değildirlir. İnsan ayrı, hadiseler de ayrı ve başlı başlarına birer şey değildirlir. Hâdiseleri ayapan insandır; çünkü , asl olan insandır ve hâdiseler, insanın devrinden başka değildir. İnsanın seyr ettiği her mertebede o mertebeye göre bir hâdisce zuhur eder.

251- Dalgalandan derya muhabbet deryasıdır.

252- Ma'suk vecdî demek, zatın yüzü demektir. Ma'suk zattır. Onun yüzü de vakaa icmâl bakımından insanda toplanırsa da âfâk ta insanın kendi vücudu sayıldığı için dıştaki her şeyde de onun rengi, onun yüzü vardır. Bu sebeple de yalnız insan şeklini değil, bütün diğer şekilleri de hep birlikte mertebe ve derecelerine göre sevmek lazımdır. Âriflerin aşkı böyle olur. Çünkü bakı olan zatın yüzüddür, her nerâyce baksan hep o görülür, hep odur.

Her şeyin beğenileni (Gül-ü Hamra) dır. Fakat, dikkat edilirse her güzel şeyle birlikte onun zıddı da vardır ve meselâ gülün dikenini de vardır ve gül dikenini ile birlikte güldür. Bu azdat iledir ki biz her şeyi fark ederiz ve severiz. Eğer zıtlar olmasa, fark olmaz, hayat olmaz. Ve nihayet bütün bunlar yok olucu olduğundan geriye o ma'sukun (Gül-ü Hamra)-sından yani, o zatın yüzünden, ruhundan başka ne kalır? Şu hâlde her gördüğümüz, her sevdiğimiz şekilde seveceğimiz şey maddesiyle ma'nasiyle o zat olacaktı; gülün kırmızı yaprakları veya dudak, göz.. değildir. Bütün azdadı ile birlikte o zata, o nuru seveceğiz. Maddeler birer vasıttan başka bir şey değildir. İşte Meccnun, işte Leylâ, işte Mevlâ!

Eflâtun'un (Kadınların Ortak Olması) nazariyesine de burada kısaca dokunursak bu nazariyeden maksat, kadınların birer oruspu olması demek olmayıp aşkın her şeyden üstün tutulması ve ancak sevişenler arasında ortak bir hayat kurulmasıdır.

Hulâsa, en güzel kim ise onu avlamak ve kavramak gerektir.

253- Gül-ü Hamra'dan maksat güzelliştir, fakat zata ait bir güzelliştir; kısaca, zattır, zatın tutulmaz, kapılmaz bir nişanesidir ki ruhtur.

Bu gül-ü hamra aşkı doğurmaktadır. Aşkın tuzağı da o gül-ü hamranın bulunduğu vücudun, yani insanın meselâ gözü, ağızı kirpiği.. vesairesidir. Sen o gül-ü hamra dolayısıyla o insanın bu maddi şeylerine takılıp kalıyorsun. Hâlbuki bu maddi şeyler fânîdir. Bakı olan,

bu maddelere o rengi veren, o aşkı veren ruhtur ki senin, sevdiğin de esasta işte o ruhtur, o renktir. Nitekim maddî organları ne kadar muntazam ve ne kadar güzel olursa olsun ölü bir insan hiç bir zaman sevilmez. Çünkü o cesette artık insanı cezb edecek renk, ruh yoktur, asl olan zat yoktur. İşte bütün varlıktaki, küldeki bir insandaki renk te tenasüp te o zattan gelmektedir, onun rengi ve tenasübüdür. Şu hâlde yapılacak tek iş güzel olan her şeyi sevmektir. Hakikat budur, insanlık budur. Zaten her şeyin mertebesine, nisbetine göre bir güzelliği vardır ve bu güzelliğinden her an faydalanmalıdır. Hocaların güzle bakmağı haran etmeleri asılsız bir şeydir, hakikatte merduttur. Güzellik, kimde olursa olsun, zata aittir; onda ki madde zatin maddesidir. O güzeldeki her şey zattandır ve bendeki her şey de yine zattandır. İş böyle olunca yapılacak tek iş sevmektir, visâldir, yani asla varmaktır. Çünkü, o benim, ben de oyum. Asl olan bu sevimde dinî ve hukukî merasimler intizâm-ı âlem içindir, hakka hukuka riayyet içindir. Fakat, gerçekte nura varan aşk yolunda hakkı gözetilen her aşk çiçeği seni nurdan ayıran büyük bir perdedir.

Vakıa nisbette aşk insan için bir belâdır. Çünkü aşka, yakalanan bir insan nisbî olan bütün şeylerini unuttur ve terk eder. Fakat, insan aslına bir kademe daha yaklaştığı içindir ki aşk mukbuldur ve sevmek ve sevilmeğe esastır. Esasen insan da sevmek ve sevilmeğe demektir. Aşk olan her insanın her işi insancaadır; onda kötülük, riya ve saire aranamaz. Çünkü zata varan ulviyete varır, hayvanlıkta kalan da esfelde kalır ve esfelin bütün kayıtları ile kayıtlanmış olur ve o kayıtlarla hareket etmeğe mecbur olur.

254- Hocaların, kaba sofuların güzellerden kaçmaları onların Şeytanlıklarındandır. Onlarda bulunan nefis-i emmare ki Şeytan'dır, onlara daima azap vermek ister, yani Şeytan o vücudu bu gibi güzelliklerden yoksun bırakıp daima azap içinde bulundurmaya ister. Halbuki Allah Kur'anın bir çok yerlerinde, Sure başlarında insanın ahceni-takvim üzere yaratıldığına kasem eder, varlığını bütün güzelliğinin insanda toplandığını, insanın aşkın başlangıcı ve sonu olduğunu söyler. Fakat, bu hususu ancak aşklar idrâk edebilmişlerdir.

255- Temenna farktan, istiğna da lâhuttandır, Aşıkta temenna, ma'sukta da istiğna vardır. Zira, âşık, ma'sukun zerrcesidir, parçasıdır. Külli aşk, nur, ma'sukun zatındadır. Bundan ötürü de âşkın temennilerine zaten ihtiyacı yoktur. Eğer âşıkla ma'sukta aynı temenniler vuku bulursa o zaman âşkın ma'suk olması lâzımdır ki en yüksek visâl de budur, en ulvî aşk ta budur ki zata kadar dayanır. Leylâ ve Mecnun'da Mecnun'un ilk defa Leylâ'ya temennileri vardır. Fakat, sonra Leylâ'nın da Mecnun'a temennileri olunca Mevlâ'ya kadar, zata kadar yükseltilmişlerdir.

256- Her güzelin eli sâki-i bakî elidir, yani Hak elidir. Bakî olan sâki de, her bir güzeldir. Bu da bilîçe ve görüğe bağlıdır. Sunulan caâm-ı mey de aşktır.

257- Hayvanlıkta kalmak fenâda kalmaktır. Zira hayvanda baka, ebediyyet yoktur.

258- Teklif hükmü farktandır, imkândandır ve bu da şekillerin çeşitli olmasını gerektirir. Fark ta aynı vücut olduğundan şu hâlde vücut bir vücuttur. Fakat, bu birliği de ikilik gösterir. A'lâ ve esfel birdir, ikisi de birbirinden ayrılmaz. Hatta, hayat bu ikisinin birleştiği yerde doğar.

259- Küllü şey'in hâlikün illâ vecchehu (Kasas: 80)

Bütün şekiller fânî olup yalnız Hak'ın yüzü bakîdir ki bu da (A'yân-ı Sâbite)dır.

260- Altı yönü yapan insandır. Fakat, insan da fânî olmakla dünya da bir hayalden ibarettir demektir. Şu hâlde her şey hayaldir. Ancak, a'yân-ı sâbite sâbittir ve o tek bir nurdur. İşte o a'yân-ı sâbite de, o nur da Hak'ın yüzünden ibarettir.

261- Bütün mertebeler sırr-ı aşktır ve bu mertebelerde gezen ve onları bilen de kâmil insandır, ârifdir. Ârifler ise hem içinde buldukları vakte hüküm ederler hem de ona uyarlar. Çünkü bunların ikisi de birdir; şekilde kalmak kayıtlanmaktır, cahilliktir.

Vakte uymak (İbn'ul-Vkat) mertebede bulunmaktır. Vakte hâkim olmak (Eb'ul-Vakt) ta mertebesizliktir. İşte ârif, her ikisini toplayandır.

Kısaca, aşkın sır oluşu kesrette her şeyin birbirine perde oluşudur.

262- Mâsiva, yani mutlak vücudun, Allah'ın gölgesi Hak'ın sözüdür. Her şey Hak'ın sözüdür. Her şeyi her şey eden, varlığı varlık yapan beş duyu organımız Hak'ın sözüdür. Bu bakımdan mâsiva farktır ve fark olmasa varlık olmaz. Şu hâlde, mâsivayı atamayız ve şu hâlde, cezbeyle tutulmuşların zata visalleri için:

a- Kendi vücutları olan dış varlıktan tecerrüd etmeleri,

b- Ve bizâtihi kendi maddî vücutlarından tecerrüd etmeleri, yani sırf zat ile zat' olmaları doğru bir hareket değildir. Zira mâsiva da onların kendi vü'utlarıdır ve ayırdıkları takdirde tevhitte şirk hâsıl etmiş olurlar. Onun içindir ki kâmil insan hem maddeyi hem ma'nayı toplamıştır, her ikisini de yerinde yaapar ve geçer ve hiç biri ile kayıtlanmaz. Mâsivanın terkinden esas maksat, gölgeyi burakıp zata varmaktır, visâldir.

Her neye baksan senin varlığındır, varlık ta hep sensin.

Bu Hak nutku hâlin gerekliliğindedir. Çünkü her şey bulunduğu yer ve âna göre meydana çıkacaktır ki kendini o anda ve o yerde o suretlerle o mevcutlarla bilsin ve dolayısıyla sevsin, zevk etsin. Hakikatta ise ân daimidir ve birdir, yani hep (Hâl)dir, (Geçmiş) ve (Gelecek) oyoktur. Geçmiş ve gelecek teslîsin iki kolu olup bunlar (Hâl)i göstermek içindir, anlamak içindir. Fakat, bu an da hayâldir. Fakat, tevhid ehli kendinden başka bir vücut yapıp şirk etmiş olmasın diye bu hayali de atmaz.

263- Esmâ ve sıfatın daimî devri (O her gün bir şe'ndedir) âyeti gereğince ki zatın, kendi cüzlerinden yine kendine olan visâlidir. Bu visâl için de mertebelerde yüksek makamlara erişmek lâzımdır. Vakte varlıkta esfel ve a'lâ aynı bir vücuttur ama visâl daima a'lâdadır, tekâmüledir, ekmeliyettedir. Meselâ insan elleri ile okşar, ağzı ile öper, burnu ile kokar, fakat, insan ayakları ile ne öper ne kokar.

264- Bu Allah'tan ümid kesmeyiniz sözü de sırf zahîrî olup yine zâhîrî olan âlemin intizamını bu sözden müştak bir çok hareketlerle idare ve idame etmekten başka bir şey değildir.

Şiirdeki (Lâ taknatu...) âyeti yanında aynı ma'nayı şamil olan şu âyetlere de işaret edebiliriz: (Eğer kulum benden sorsa ben ona onun şah damarından daha yakınum) ve (Beni çağırırsanız ben de icabet ederim). Bu âyetlerin zahîrlerinden de istinbat olunduğuna göre (Dua), icabet sebebidir ve ihsan ve atâya vesiledir. Halbuki ezeli takdirin değişmesinin mümkün olmadığı ve vâkı davetlerin ezeli ilmi suretlerde hüküm ve etkisi olamayacağı da şüpheden varestedir. Şu hâlde bu iki ayrı hüküm arasında bir uygunluk kurulması gerekir ki o da şudur: ilâhi ilmi suretler ve Allah'ın ezeli hükümleri dua ile ne değişir ne de başkalaşır ve duanın, istenen şeyin ele geçmesini etkileyici hiç bir rolü yoktur. Ancak, dua sunun için lâzımdır ki kullar, dua ile kendi Allah'larına olan ihtiyaçlarını i'lân ve i'lâm etmiş ve bu suretle de Allah'lığa ait olan mukaddes hakları yerine getirmiş olurlar.

Kısaca siz Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz. Gerçi, (Kalem) yazmış ve kırılmıştır, yani mukadderat ne' ise o olacaktır, fakat, bu ümid ve bu ümid sebebi ile yapılacak hareketler de o mukadderatta dahildir.

Her şey birbirine bağılı olarak (Kader)i meydana getirir ki kader birdir, fakat çeşitli şeylerle ve hareketlerle meydana gelir.

265- Feyz-i Hüda şu demektir: Allah'ın feyzi her zerrededir. Zaten her zerre Allah'ın feyzi ile var olmaktadır. Var olan şeyler de yine o feyz ile değişip başkalaşmakta ve dolayısıyla, yine var olmaktadır. O feyz olmasa ne hareket ne de şekil olur. Devranı meydana getiren dört unsur da nurdan sırası ile hep o feyzen gelmektedir ve eğer Allah o feyzi kesecek olursa ortada hiç bir şey kalmaz. Fakat, böyle bir tasavvur asla söz konusu olamaz. Çünkü varlık asıldır, yokluk yoktur. Madem ki ben varım, benim organlarım vardır, şu hâlde her şey de benim yüzümden ve benim için vardır. Şu hâlde, Allah'ın feyzinden ve rahmetinden ümid kesilemez.

266- Cezbe-i Rahımanla Subhana ermek demek Rahıman sıfatı ile bütün sıfatların cämii olan zata ermek demektir.

267- Cana ermek, zata ermek demektir.

268- Kân'a ermek te yine zata ermek demektir.

269- Taklit te tahkik te mukayyettir. Bu sebepten yüzümü her şeyden müncezzah olan zata döndüm, zat oldum, bir şeyce ihtiyacım kalmadı.

270- Gerek Keramet ve gerek Velâyet, yani ma'nevî hâkimiyeti ben istemem. Seyr bana meclâmettir, yani Meclâmîliğin esası olan (Hüzn)dür. Yani insanın, bütün, esfel ve a'lâ her şeyden geçip, bulunduğu insan şeklinde hakikatı tam kavramış olup saslını tefekkür etmesi ki böylece aslından uzaklaşarak şekillere büründüğü için hazin bir seyirden başka bir şey görmemesidir.

271- Varı hiçe saymak, işte Meclâmet'in aslı ve esası da bu (Yokluk)tur. Onlar, yalnız Allah'ı görürler ve görüneni Allah bilirler.

272- Aşkta yanıp mutlak mahiyet olmak demek fena ender makamı demektir. Yani fânîlik makamından da geçmek, hatta böyle bir laftan da geçmek demektir.

273- Fakir-i divâne demek benim varlığım, vücudum benim değildir, Allah'ındır, şu hâlde ben bir hiçim, varlık sahibi değilim demektir.

Divâne, kelimesi de varlığa nisbetle mevcut olan beyin ve onun tahassul ettirdiği varlığa göre (Akıl)dan geçmek, akla ihtiyaç göstermemektir. Çünkü benim vücudum olmazsa vücuda taalluk eden akıl nasıl olur? Bende öyle bir akıl var ki o aklın düşünmeğe hiç ihtiyacı yoktur. Çünkü benim aklım, artık, zâtlî bir aklıdır ve ben zat oldum.

274- Yine geldim seyrana demesinden maksat şudur: evvelce divâne olup maddiyat ile meşgul olmayıp doğrudan doğruya zat ile visâlde idi, fakat bu cezbe hâli tamamlanmamış, noksan bir (devr) olduğundan (Fetcedelli) ile tekrar maddiyatta gezmek ve irşad etmek için maddiyata tekrar gelmiş bulunuyor, ve gerek cezbe hâlinde ve gerekse bu sefer hâlindeki maddî seyranda cüzülük bakımından kendi zatına hayranlık gösteriyor ve yine zatında karar kıtıyor.

275- İkrardan maksat Hak'kı ikrardır.

276-Pir eteğini ezelden tutmak şudur: Pir de ben de ezeli ve bir olan varlığız. Benim şimdi onun eteğini tutmaktığım ezelin tafsilinden ibarettir

277- Şeriât, kâinat nizamıdır ve ben onu isimler için, yani maddî avarlık için öğrendim. Esmâ, Şeriattandır.

278- Hakikati da aynı zat için, yani zat ile zat olmak, zâtımı zâtında bulmak için öğrendim. Müsemma hakikattandır.

279- Ma'rifeti de sîfât için öğrendim. Yani bana bağlı olan organlarım ve tâbtlerim nelerdir. Bunları bilmek için ma'rifet öğrendim. Yoksa, zâtım bakımından bilgiye ihtiyacım yoktur.

280- Tarikata hizmetim de ezeldendir, yani ezelin takdiri şimdi tafsile gelmektedir.

281- Gülşenden gerçek maksat bilgi meclisleridir.

282- Bülbülüm gülşende öttüm demek her şey ma'rifetin bir goncasıdır, dolayısıyla, kâinat ta bir gülşendir ve ben ki bir insanım o gülşenin bülbülüyüm ve ötegelirim. Yani söylediklerim ezeli hakikatın ifadesinden, tafsilinden başka bir şey değildir.

283- Aceb surra çırmak demek Hak'kı kendinde kendini de Hak'ta bulmak demektir ki bu istiğrak hâli, zâta ulaşma hâlidir.

284- Hayvandan maksat hayvanî hayattır, yani hayattır. Hayat beni anlamaz zira o maddeye nîttir ve maddî varlık benim çıktığım bu zata bu istiğraka varamaz,; dolayısıyla de onu anlaması mümkün değildir.

285- O âteş-i süzân bile benim ne derece yandığımı anlamıyor. O da yaptığından ve benden habersizdir.

286- Yani, eskiden lafla anladığım, akılla idrâk ettiğim şeyleri benim müşdidim bana hâl cyledi. Artık lafa ihtiyacım yok. Yani, artık farktan çekildim, ben zât oldum.

287- Müşdidin ledün hayatını içirmesi demek insanı her şeyin aslına ulaştırması demektir ki asıl hayat ta işte bu asla sdayanan ma'nevi ledün hayattır.

288- Sırr-ı Subhan bütün sıfatları toplamıştır. Varlıktan geçmeyenler o sıfatlarda kalıp onların fânî olduğunu ve Subhanın sırrını anlayamazlar.

289- Toprağa secde etmekle cennet bulunmaz. Ne zaman ki insana secde edersin o zaman cenneti bulursun. Zira, Hak insandadır. Hak'ın varlığı insanın varlığı ile. İşte her şeyin sen olduğunu bildiğin zaman cenneti de bulmuş olursun.

Şeytan, insana secde etmediği için reem edilir, yani cezaya çarptırılır. Sen de Şeytan gibi olma.

290- Meyhaneden maksat aşk evidir, yani insanın kalbidir, gönlüdür. Gönlün meyî de aşktır, sevgidir. Yani insanı sev, insandaki güzelliği sev, insandaki ruhu sev ki onun gönlüne giresin, ifak olasın.

291- Sen bu meyhanede dönen sâkiyi bul, yani her yüzden her şekilden mevzi ve makama göre aşk sunanı bul; o iki âlemin sahibini, maddiyatta Rahman ve ma'neviyatta Rahim olanı bul!

292- Meyhanede sakın ol, yani insanın gönlünde yerleş ki Hak oradadır ve onu bulursan kurtuluşa ercersin. Yalnız Hak'kı düşün ve yalnız Hak'kı sev. Hak ta yalnız insandadır.

293- İşte vallah ve billâh bu hakikat üzerine yemin ederim ki Kur'anda yazılan en büyük kurtuluş budur. En büyük kurtuluş, en büyük visâl aşkı bulmak ve benliği aşta yakıp nur ile nur olmaktır. Yoksa zühüd ile değildir.

294- Kalb-i solımdan maksat ezeli ve ebedî veisâldir ki Hak'ka ulaşmaktır ve gayriligi ortadan kaldırmaktır. O zaman her şey sen olursun. Her şey sen olunca ebedî visâl da sende sana olur ve sende olur. Bu hâlette dedikodunun artık sözü olurmu?

(Bektaşilikte Belli Başlı Merasimler Ek Notları)

1- *Tarikatın şartları* : kabul, muhabbet, rıza, hizmet, gönül bağlama.

Tarikatın hükümleri : ma'rifet, şevket, yakîn, sıdk, tevckül, tefekkür.

Tarikatın erkânı : ilim, hilm, sabır, şükür, hüsn-ü hulk, ihlâs, rıza.

Tarikatın bînası : tövbe, teslim, zühhd, takva, kanaat.

Tarikatın vâcibleri : irade, havf, zikr, dünyayı terk, heva ve hevcesi terk,

Tarikatın farzları : uzlet, kanaat, kalb zenginliği, şevk, ihsan.

2- Bektaşilikte Tac, Kemer, Hırka, Sancak, Çırağ, Sofra kutsal Pîr emanetleri sayılır.

Bektaşilikte, diğer tarikatlarda olduğu gibi, Şeyh elinden Tac giymek, Hırka giymek te vardır. Hatta zikr tekini de vardır ki gizli Zikr ashabından Abdulhalk Gacdivânî'nin Şeyhi Yusuf El-Hemedânî'den Ahmed Yesevî'ye ve ondan da Hacı Bektaş Velî'ye ulaşmıştır. Bektaşiler, aslında (Gizli Zikr) yapanlardır ve bu usûl (Nakşebendî) tarikatında (Kalbi Zikr) ile meşgul ulular arasında da geçerlidir.

Hz. Ca'fer'den rivayet edildiğine göre Hz. Muhammed'e Cebrail'in getirdiği nurdan Tac on iki tereklidir.

Tacedaki on iki terek, insanda bulunan on iki kötü huyu terke işaretler.

Tac'ın kubbesinde on iki tereğin birleştiği yerde bulunan düğme ye de (Hakikat Noktası) denir ve Allah'ın Zââtı Ahadiyyetinin birliğine işaretler.

Tac'da bir çok özellikler vardır:

Tac'ın:

İymanı	: Hakikat menzildir.
kelimesi	: Tekbirdir.
kalbi	: Pîr'dir.
farzı	: Muhabbetir.
sünneti	: Hizmettir.
gusli	: Yaramaz insanlardan uzak durmaktır.
kilidi	: Müşkil hâl etmektir.
hayatı	: Pâk tutub dirlik ile giymektir.
memârı	: Halk eline vermektir.
üstüvası	: Süfli âlemden ulvi âleme tahvidir.
canı	: Başta görünmektir.
ashı	: Dünyayı terktir.
fer'i	: Câhillerden uzak kalmaktır.

Tacın kubbesinde : (Küllü şey'in hâlikün illâ vechehu) yazılıdır.
Tac'ın ortasında : (Yâsîn v'el-Kur'an'il-Hakîm) yazılıdır.
Tac'ın içinde : (Lâ ilâhe illâllah Muhammed'ün Resulullâh Ali Velîyyulah)
yazılıdır.

Ve yine:

Peygamber tarafından Hz. Ali'ye Kırmızı Sarık sarıldığı da kuvvetle rivayet edilmiştir.

Tac, aslında, on iki terek (dîlim)li olan Tactır. Fakat, Bektaşilikte belli başlı iki çeşit Tac vardır:

A- Dört terekli olan Tac ki buna (Tâc-ı Edhîmî) denir. Bu Tac, Nakşîlere ait olup teberrükten Bektaşiler de giyerler.

Rivayete göre (Edhîmî Tac)'ın dört tereği (Taccerrüd ve Masıvayı Terk) in pek ârifane bir ifadesi olan (Terk-i Dünya Terk'-i ukbâ, Terk-i Hestî, Terk-i Terk) e işaret imiş.

Bektaşilerde (Elifî Tac) denilen Tac da giyilir ki bu Tac şekli Pirin Türbesindeki sanduka üzerinde görülür. Ancak, özellikle, Bektaşilerin Babagân kısmı, teceddüben, bu (Elifî Tac)'ı giymezlerdi.

B- On iki terekli olan Tac ki buna (Tâc-ı Hüseyinî) denir ve bu Tac, özellikle, Bektaşî silere mahsustur.

Bu on iki terekli Tac'ı giyebilmeyenin de on iki şartı vardır ve bu on iki şartın her sâlikte bulunması zorunludur. Zira on iki terekli Tac giymek, Hakk'ın sırrının (Kalbî Zikr) makamına ulaşıldığına işarettir.

On iki şart şunlardır:

- 1- Cahilliği bırakıp ilim tahsil etmek.
- 2- Âsiliği bırakıp Allah'a ve Resulüne itaat etmek.
- 3- Nefs heva ve hevesini terk edip istiğfar etmek.
- 4- Gafletî terk edip daima Allah'ı anmak.
- 5- Cimriliği bırakıp kaanatkâr olmak.
- 6- Dünya muhabbetini terk edip Allah'a ve Resulüne muhabbet etmek ve Hak'ka tevekkülde bulunmak.
- 7- Dünyanın yüksek mertebelerini ve kibirlenip böbürlenme meylini terk edip zühde bulunmak.
- 8- Şehveti terk edip takvaya sarılmak.
- 9- Gururu terk edip tevazu sahibi olmak.
- 10- Müslümanlara cevri cefadan sıkınmak ve onlara saygılı olmak.
- 11- Aç gözlülüğü ve acılcılığı bırakıp cömert ve sabırlı olmak.
- 12- Allah'ın (Kaza)sından yüz çevirmeyip Allah'a teslim olmak, yani kazaya rıza göstermek, belâyâ sabr etmek ve nîmete şükr etmek.

İşte bu on iki sıfatla hakkiyle sıfatlanan sâlik Tac giymeğe lâyıktır.

Ve yine:

(Lâ ilâhe illâllah) kelimesi de on iki harfur ve (Muhammed'ün Resullâh) kelimesi de on iki harfur. Bu sebeple de Tac giyen kimsenin (Tevhîd) kelimesini dilinden düşürmemesi gerekir.

(Gaybl) şöyle demektedir:

Tâc, ma'rifet Tâcidır sanma gayri Tâc ola

Taklid ile tok olan hakikatta aç ola.

Hırkaya gelince: hırka da Hz. Muhammed'e Mi'racta Cebrail tarafından giydirilmiş tir. O da Ali'ye, Ali de Hasan Basri'ye giydirmiştir ve ondan da diğer tarik ulularına geçmiştir. Hırka, (Fahr-i Dervişan)dir.

Hırka'nın özellikleri de şunlardır:

Hırkanın :

- İymanı : Mürşidini sevindirmek.
Kalbi, Kiblesi: : Pir.
Zâhiri : Her nesneyi örtmek; Piri anlamak.
Bâtını : Edeb; Sır; Hakikat.
Guslü : Dünyayı terk.
Namazı : Hakkına kanaat, ululuk, arılık.
Farzı : Mürşide muhâbbet.
Sünneti : Hizmet.
Canı : İrade, icazet.
Kilidi : Tekbîr.
Üstüvası : Didar.
Yen'i : Tarikat.
Eteği : Dervişlik. Dervişlik odur ki cümle âlem yok olsa insan kendine hiç bir dert edinmemek, yani kendini tamamen yok bilmek.
Yakası : Uzlet, Sürur.

Hırkanın yakasında şunlar yazılıdır: (Yâ Sabûr! Yâ Şekûr! Yâ Halîm! Yâ Mecîd! Yâ Kerîm!)

Hırkanın içinde şunlar yazılıdır: (Yâ Vâhid! Yâ Ahad! Yâ Samed! Yâ Ferd!).

Hırkanın ardında da şunlar yazılıdır: (Yâ Hâlık! Yâ Vekîl! Yâ Veli! Yâ Şhid!).

Bütün bunlarla birlikte Hırka giymenin başlıca şartı (Ayıbları Örtücü Olmak)tur.

- 3- Mürşid'in şu gibi vasıfları haiz olması şarttır:
- 1- Ehl-i Sünnet v'el-Cemaat üzere olmak.
 - 2- Bâtın ilminden haberdar olmak.
 - 3- Âkil ve kâmil olup müridlere güzel nasihatlar etmek.
 - 4- Cömert olmak.
 - 5- Şeci olmak, yani kimsenin zebunu olmamak, yalnız Allah'a boyun eğmek.
 - 6- Şehvete ve kadınlara düşkün olmamak.
 - 7- Dünyaya muhâbbet ve üflet etmemek ve müridlerin mallarına göz koymamak ve çiftçilikle uğraşmamak.
 - 8- Müridlere şefkathî olmak.
 - 9- Halim olmak.
 - 10- Avf edici olmak.

- 11- İyî huylu olmak.
- 12- Mürîdin kendi ihtiyacı varken onu kendi işinde kullanmamak.
- 13- Kerem edici olmak. Zira kerem Hânedân-ı Ehl-i Beyt sıfatıdır.
- 14- Allah'a mütevekkil olmak.
- 15- Hakk'ın rızasına daim teslim ve razı olmak.
- 16- Kaza'ya rıza göstermek.
- 17- Vekarlı olmak ve ahde vefa göstermek.
- 18- Acele etmeyip sükûnet üzere olmak.
- 19- Ahdini hiç bir suretle bozmamak.
- 20- İkrarında sâbit olmak.

Mürşîdin bu vasıflarına karşılık (Mürîd)in de aşağıdaki vasıfları haiz olması şarttır:

- 1- 'Tevbe ve telkin üzere olmak.
- 2- Zühd ve takva üzere olmak.
- 3- Mücerretlik.
- 4- Sünnet ve Cemaat ehli olup bid'at ehli olmamak.
- 5- Takva ehli olup İhtaram yememek.
- 6- Sabırlı olmak.
- 7- Evrada ve ibadete cehd etmek.
- 8- Şeytan'a karşı koymak.
- 9- Cimri olmamak.
- 10- Kimseye iftira etmemek.
- 11- Cömert olmak.
- 12- Kendini ve haddini bilmek.
- 13- Niyaz ehli olup yüzünü yerlere sürmek.
- 14- Gönül şehrinde Allah'tan başka şeyce yer vermemek.
- 15- Melâmet.
- 16- Şeyh'i inkâr etmemek. Zira, ikrarı inkâr iymanlıktır.
- 17- Şeyhin huzuruna edeble girmek ve ona ta'zîm ve tekrîm edip sözü edeble söylemek.
- 18- Kibr ve gururu atmak.
- 19- Her halinde Şeyhe mütabaatla mürşîdi kendine nâzır bilmek.
- 20- Her hâl ve kârda Allah'a rıza üzere bulunmak.

4- Post, Hz. İsmail'in (Kurban)ından kalmıştır ve yukarıda açıkladığımız üzere On İki İmam'a nisbette On İki de Post vardır.

Post scriilirken şu âyetler okunur:

"Siz ittika üzere bulunun ki belki kurtuluşa eresiniz - Vettekulahle lalleleküm tuffihûn" (Âl-i İmran: 200). Ellezîne yünfikune fisserâi veddarâi ve'l kazimîne! gayze.. (Âl-i İmran: 134). Postun başı (Teslim)dir, ayağı (Hizmet)tir, sağı (El Tutmak)tir, solu (Nefsi Sındırma-mak)tir, dışı (Sebat)tir, içi (Temkin)dir, ortası (Muhabbet)tir, mihrabı (Cemâl)dir, Şarkı (Sürur), Garbı (Rüunet)tir, şartı (Erenler önünde baş eğdirmek)tir, canı (Tekbîr)dir, Şeriatı

(Yok Olmak)tır, Tarihatı (Hayf)tır, marifeti (Rıza)dır ve Pîrler korkusudur, hakikati (Vuslat ve Tevekkül Menzili)dır ve (Otur Dedikleri Yerde Oturmak)tır.

Post'un dört yanında da: (A'zamtu ileyke Yâ Ali!, Ekremtu ileyke Ya Ali!, Eslemtu İleyke Yâ Ali! En'amtu ileyke Yâ Ali) diye yazılıdır.

5- Bu altı Âyin şunlardır:

- 1- Cuma geceleri yapılan mu'tad haftalık Âyin.
- 2- Taliblerin ikrarını alma (Telkin) Âyini.
- 3- Tekkeye nezr edilen kızlar devranı Âyini.
- 4- Mücerred Babalar Âyini.
- 5- Balım Sultan Âyini.
- 6- Tekvin Âyini.

6- Bu Âyinler de şunlardır:

- 1- İlk vüsül Âyini.
- 2- Bakireler Âyini.
- 3- Babalar Âyini (Bu Âyinde asla kadın bulunmaz).
- 4- Asâ Âyini.
- 5- Dört Kapı Âyini.
- 6- Âyın-i Cem.

Bektaşilerin (Bayram)ları da dörttür:

- 1- Kurban bayramı.
- 2- Nevruz bayramı (21 Mart).
- 3- Hızır İlyas bayramı (6 Mayıs).
- 4- Mâtem bayramı (10 Muharrem).

Bektaşiler, (Ramazan Bayramı)nı, Şâh-ı Velâyet, Ramazan sonlarına doğru şehid edildiğinden mâtem günleri sayarlar ve bayram yapmazlar.

Bektaşilerin en büyük bayramları (Nevruz)dur. Bu günde Ali (Mevlid)i ve Nevruziyeler okunur, sema'lar edilir, çünkü:

- a- Bu gün Hz Ali'nin doğum günüdür.
- b- Bu gün Hz' Ali'nin Fatıma ile evlendiği gündür.
- c- Bu gün Güneşin (Hamcl) burcuna girdiği gündür.
- d- Bu gün Eski Türklerin kışkıktan yazlığa çıktıkları, yani yeni bir hayata kavuştukları için şenlikler yaptıkları gündür.

Bektaşiler, Hızır İlyas gününü de Peygamberin doğum günü olarak kabul ederler.

7- (Cem) kelimesi (Cemşid) isminden gelmektedir ve ona işaretler.

Cem, bilinmektedir ki Şarab'ı iycad eden kimsedir, dolayısıyla, içki âlemleri de Cemşid tarafından kuru muştur ki bu âlemler sazlı, sözlü ve rakslı aşk ve sevdâ âlemleridir.

Büyük bir (Asya) Edebiyatına sahip olan Cemşid âlemleri sırf zevk âlemleri, sırf insânî aşk âlemleri idi ve bu âlemlerde güzele taabbüd edilirdi.

8- Bektaşilikte icra olunan usul ve erkânın her biri Hânedân-ı Ehl-i Beyt'ten kaldığına nisbetle icra olunur. Bunlardan biri de Âyinlerin gerektirdiği şu on iki hizmettir:

1- Tarikatçı	(İmam Hasan El - Müctebâ)
2- Yataklı	(İmam Hüseyin Şhid-i Kerbelâ).
3- Berber	(Hz. Muhammed Hanefî)
4- Zâkir	(Hz. Abdussamed).
5- Sofracı	(Hz. Abdolvâhid).
6- İbrîkçi	(Hz. Selâm-ı Pâk).
7- Sâki	(Hz. Tayyib).
8- Meydan hizmetçisi	(Hz. Abdulmuin).
9- Gözcü	(Hz. Abdülkerim).
10- Pervâne	(Hz. Abdullah).
11- Çırağcı	(Hz. Hâdi-i Ekber).
12- Bevvab	(Hz. Abdülcelil).

9- Eşik, çiğnenmez. Zira, ilmin kapısı Hz. Ali'dir. Bu sebeple kapıya arka çevirmek te gûnahtır.

Eşik te ikidir: Üst eşik ve alt eşik. Üst eşik (Muhammed) ve alt eşik te (Fatıma)dır.

10- (Dâr)dan muksud (Hallac-ı Mansûr Dâr)ıdır.

11- Tevellâ ve Teberrâ'nın iki ma'nası vardır: zâhiri ve hakiki.

Zâhirsî: Âl-i Abâ'nın velâyetini tanımak, onları sevmek, onları dost bilmek ve onlardan yardım ve şifa dilemek, yani (Tevellâ) etmek; Yezîd ve süalesinden uzak durmak ve çekinmek, yani (Teberrâ) etmek.

Hakiksî: Hâl ehlinin Tevellâ'sı Hak'kın rızasıdır; Teberrâ'sı da masivallahtan, hatıta kendi nefisinden de geçmektir. İşte gerçek Tevellâ ve Teberrâ budur ki insan bunları kendî nefisinde bulmak gerektir.

Her insanın Tevellâ'sı ve Teberrâ'sı kendi nisbetine göredir. Fakat, kul ehlinin Tevellâ'sı bir yönlüdür ki o da Muhammed Ali aile erkânının cieklerine yapılmaktır ve hâlis ve muhlis olarak onların delâletiyle (Valâdet)e erişmektir. Kul ehlinin Teberrâ'sı da odur ki Muhammed ve Ali'nin vasiyetlerini tutup Ali ailesine ve evlâtlarına düşman gözü ile bakıp hakaret edenlere de tam düşman olmaktır.

12- On iki İmam'a, takdîsen, (Sîlsilet'üz-Zehb) denir.

Hz. Ali'ye, takdîsen de (Devhat'ül-Zehb) denir.

Buraya, On iki İmam hakkında, (Sevfi)nin bir medhiyesini yazalım:

Bihamdilâh ki İslâmın delîlim Mustafa geldi
Emirim, rehberim, Şâhım Aliyy'ül-Murtaza geldi
İmâmım ol kurem kâim nice ben sevmeyem âni
Resulün kurret'ül-Ayni Hasan Hulk-i Rıza geldi.
Feda olsun ana cânım kim öldür dinim imanım

İki âlemdc Sultanım Hüseyin-i Kerbelâ geldi
 Ana İns-ü Melek bende en ednâ bendesi bende
 Cihânın kutbu âlemdc Ali Zeyn'el-Abâ geldi
 Muhammed Bakır ol Şahım İmam Ca'fer durur mâhım
 Bulardan Müsc-i Kâzım ki ol nür-i Hüda geldi
 Yüzüdü Kaaf-ı v'el-Kur'an göründü Ka'be-i irfan
 Cihana rahmet-i Rahman Ali Musa Rıza geldi
 Takiy Şâh-ı Velâyettir Nakiy nür-i hiyadattir
 Bular makbûl-i Hazrettir ki bize rehnuma geldi
 İmam Askeri kiblem eşiği taşdır Ka'bem
 Yolunda cân-ü dil vermem bana gâyet safa geldi
 Muhammed Mehdi-i âhîr gele bir gün ola zâhîr
 O vaktin hârici münkir bu dergâhtan cüda geldi.
 Behey dervîş gözün aç bak cihan bunlarladır revnak
 Buların bastığı toprak gözümce tutya geldi
 Sözün (Seyfi) ilâhidir kelâmın nutk-i Şâhidir.
 Hakikat burc-i mâhidir bu medhin hi-baha geldi.

13- (Ve dâiyen ilâllahi... sirâcen münirâ (Ahzab: 46)

14- Kapı dördtür. Makam kırktır. Erkân on yedidir. Menzil üç yüz altmış altıdır.
 Velâyet tabakası on ikidir. Velâyet dairesi yedidir. Velâyet bölüğü dördtür.

Mezheb dördtür. Millet birdir. Fırka yetmiş üç olup bunun yalnız bir güruhu (Fırka-i Nâciye) dir diğer yetmiş ikisi (Furuk-ı Dalle)dir.

Dört kapıdan birincisi (Şeriat), ikincisi (Tarikat), üçüncüsü (Ma'rifet), dördüncüsü (Hakikat) kapısıdır.

Şeriat kapısı, doğru itikad ve amel ile hizmet edip Hak Taalânın didarını görmek, insanlara hizmet ve izzet etmek ve Şeriat mizanında tamam olup Şeriat ehlini hakir görmektir.

Tarikat kapısı, tarikatın gerektirdiği işlerde uzun yıllar hizmet ile gönül dilçliğini ve kalb isteğini bulup tarikat ehline muradını vermek ve velâyet göstermek ve keramet izhar eylemek, bu suretle de Tarikat mizanında kâmil olmaktır.

Ma'rifet kapısı, Allah'ı tanıyıp tesliyet bulup rizaya kavuşmuk, başkasının aybını örtmek, gönülünün muradını tanıyıp zâhîr ve bâtını kavramış kişileri hoşnud eylemek, Hak Taalânın nurunu her yerde görmektir.

Ma'rifet aklın nuru, canın hayatı, ilmin sureti, Tarikatın sikkesi, Şeriatın gönleğidir.

Hakikat kapısı, hakikat nuru ile insanın kendinden geçip Mevlâsı ile kendisi arasında nur ile sırra erip keramet gösterip Allah'ın sırrının sırrına ermektedir.

Peygamberin sözü Şeriat, fiili Tarikat, hâli Ma'rifet, sırrı da Hakikattir.

Şeriat farzdır, Tarikat vâciptir, Ma'rifet sünnettir, Hakikat nevâfildir.

Şeriat anadır, Tarikat babadır, Ma'rifet oğludur, Hakikat oğlunun oğludur.

Şeriat Maşrıktır, Tarikat Mağribtur, Ma'rifet Şimâldır, Hakikat Kiblelidir.

Dört kapı için şöyle bir sınıflama da vardır:

- Şeriat kapısı : Ba's.
Tarikat kapısı : Haşr-ü Neşr.
Ma'rifet kapısı : Hilkat.
Hakikat kapısı : Hayat.

Dört kapıdan murad (Benlik)in yok olduğu mahaldir. (Birlik) bu kapıya girmekle mümkündür.

Şimdi, kırk makamın onu musahib makamı; onu mürebbi makamı; onu müşid makamı; onu da muhabbet makamıdır.

Şeriatın on makamı şunlardır:

- 1- İyman getirmek.
- 2- İlim öğrenmek.
- 3- Namaz, oruç, hac, zekat.
- 4- Helâl kazanç.
- 5- Haramdan sakınmak.
- 6- Hayz ve nifas hâlinde olan kadının zevcine yaklaşmaması.
- 7- Şeriat evine girmek.
- 8- Şefkatlı olmak.
- 9- Pâk yiyip pâk giymek.
- 10- Emr-i ma'ruf ile hareket etmek.

Tarikatın on makamı şunlardır:

- 1- Müşiddeden el alıp tövbe kılmak.
- 2- Tâlib ve mürid olmak.
- 3- Sağını sakalını ve elbisesini temiz tutmak.
- 4- Nefsine mücahede etmek.
- 5- Hürmet etmek.
- 6- Havf etmek.
- 7- Hak'tan ümit kesmemek.
- 8- İbret ve hidayet üzere olmak.
- 9- Cemiyet sahibi, nasihat sahibi ve muhabbet sahibi olmak.
- 10- Aşk, şevk, safa ve fakirlik üzere bulunmak.

Ma'rifetin on makamı şunlardır:

1- Edeb.	6- Cömertlik.
2- Korku.	7- İlim.
3- Sabır.	8- Miskinlik.
4- Kanaat.	9- Ma'rifet.
5- Utanmak.	10- Kendi özünü bilmek (Men arefe nefsehu fakad arefa Rabbehu).

Hakikatın on makamı şunlardır:

- 1- Türab olmak.
- 2- Yetmiş iki Milleti bir görmek ve kimsenin aleyhinde bulunmamak.
- 3- Eline geçenle yetinmek.
- 4- Dünyada her şey kendisinden emîn olmak.
- 5- Her işinde Allah'a tevakkül ve itimad edip yalnız ondan yardım ve muvaffakiyet dilemek.
- 6- Suhbet, yani sırlardan söz etmek.
- 7- Sır üzere olmak.
- 8- Teberrâ üzere olmak.
- 9- Münâcat üzere olmak.
- 10- Şevk müşahedesi üzere bulunmak.

Yukarıda da dediğimiz gibi, yetmiş üç milletin yetmiş ikisi dalâlette olup ancak birisi kurtuluşu ermiştir ve daima Allah'a dua ve niyaz üzredir. İşte (Nâcl ve Münâci) olan bu tek fırka İmam Ca'fer Sâdık hazretlerine uyup dünyada küfrü iymana, cefayı safaya, kahrı lutfâ ve zenginliği fakirliğe satmışlardır.

15- Niyaz, Bektaşî erkâmındandır ve rica ve yalvarmak anlamındadır. Secde, gerçekte, Baba'ya yapılmakta işe de ma'nada Allah'a tapınmağı Allah'a yaklaşmağı mutazammundur. Secde, bu sebeple, Kur'anda on dört yerde gelmiştir.

İnsan, Allah'ın bütün isimlerinin ve sıfatlarının mazharı bulunmak ve her türü varlık insan için vücuda gelmiş olmak ve Hak Taalâ bütün kamali ile ancak insanda zâhir bulunmuş olmakla insana secde emr edilmiştir ve insandan ve insana yapılan secdeden maksut ta Hak Taalâ ve ona yapılan secdedir. Çünkü, her vücudun hakikatı Allah'tır, ondan başka vücut yoktur. Her vücut, zâhiren ve bâtunen Hak'ın birliğini işaret ve ispat eder.

Bu sebeptendir ki secdeden maksat, sadecce, alını yere koymak değildir. Niyaz, Derviş'in yirmi vasfından biridir.

16- Tercüman, Baba'dan başkaları tarafından ve usulen yalnız olarak yapılan duadır ki buna niyaz da denir.

17- Yani, Ahd-ü Peyman edilen yer.

18- Gülbak, Babaya mahsus olan ve gerektiğinde de hep birden okunan duadır.

19- Kemer bir, beste üçtür: biri diline, biri eline, biri de beline doğru olmaktır.

Kemerbestegân'dan asıl maksat Hz. Ali'nin erkek çocuklarıdır ki isimleri ve evradları şunlardır:

İsimleri	Evradları
İmam Hasan	Ya Allah!
İmam Hüseyin	Ya Rahman!
Hâdî-i Ekber	Ya Settâr!
Abdulvahid Avn	Ya Gafur!
Ebu Bekr Tâhir	Ya Tâhir!
Ömer Tayyib	Ya Nâfi!

Osman Türab	Ya Mümit!
Muhammed Hanîc	Ya Rahim!
Addurrauf	Ya Şekûr:!
Ali Ekber	Ya Afûv
Abdulvehhab	Ya Vcdûd!
Abdulcelis	Ya Kayyum!
Abdurrahim	Ya Halim!
Abdulmuin	Ya Sabûr!
Abdullah Abbas	Ya Semî'!
Abdulkerim	Ya Cebbar!
Abdussamed	Ya lâtif!

Genellikle (Kımcıbestegân) olarak kabul olunanlar da şunlardır:

Selmân-ı Fârisî, Muhammed b. Ebu Bekr, Mâlik Ejder, Anmâr b. Yâser, Veysel Karenî, Ebu Zer-i Gaffârî, Huzeyme b. Hâris, Abdullah b. Bedî-i Hazâî, Abdullah b. Âdil, Ebu'l-Heysen El-Tihâni, Hâris Şeybânî, Hâşim b. Utbe b. Ebi Vakkas, Muhammed b. Ebi Huzeyfe, Kamber Ali Sultan, Mürtefi' b. Vezza', Sa'd b. Kays El-Hemedânî, Abdullah b. Abbas.

20- İmam Muhammed Baakır ve İmam Ca'fer Sâdık'tan rivayet edildiğine göre (Nâd-ı Ali)yi okumada kırk fayda vardır:

1- Düşmanlar arasında kalan bir kimse yerden alacağı bir avuç toprağa bu duayı yedi kere okuyub üflerse ve sonra o toprağı düşmanlara karşı serperse düşmanlar kendisine zarar edemezler.

2- Günde yetmiş iki kere okunursa insan düşmanından kurtulur ve düşmanı ona mağlub olur.

3- Bir kuyu suyu üzerine yedi kere okunur ve gusl edilirse ve içilirse sihir bozulur.

4- Misk ve zagfıranla yazıp ve yağmur suyu ile czip içilirse zehirlenen kimse kurtulur.

5- Yağmur suyuna yetmiş kere okuyub hastaya içirilirse ve gusl ettirilirse hasta iyi olur.

6- Hâlis niyet ile bin kere okunursa insan müşkilinden ve derdinden kurtulur.

7- Korkulu bir büyüğün yüzüne karşı üç kere okuyup üfürülürse gazab lutfı tebdil olur.

8- Bir önemli işe gönderilenin kulağına üç kere okunup üfürülürse iş hemen olur.

9- Cuma gününün ilk saatlarında (ki Zühredir) bir kimse sekiz kere okuyub kendi üzerine üfürürse herkes kendisini sever.

10- Her sabah okunursa töhmetten kurtulunur.

11- Cuma namazından önce hâlis niyet ile beş kere okunursa uykusuzluk hâlini giderir.

12- Sabahleyin kimseye söz söylemeden önce doksan bir kere okunursa ınsurlar teshir edilir.

13- Günde beşyüz kere okunursa herkese muhteşem ve muhterem görünülür ve dünyada ve âhirette murada nail olunur.

14- Günde yüz on sekiz kere olmak üzere yetmiş gün okunursa düşman itaat altına ahır.

15- Hâcet vaktinde yetmiş kere okunursa düşmanın gözü bağlanır ve o kimseyi görmez olur.

16- Düşmanın ve hasetçilerini gönüllilerini bağlamak için günde on kereden on gün sıra ile okunmalıdır.

17- Her muradı elde etmek için her gün yirmi dört kere okunmalıdır.

18- Dertlere derman, yararlara merhem ve ağrılara şifa için her gün yetmiş kereden on gün okunmalıdır.

19- Dile ve göze gelmemek için günde yirmi kereden üç gün okunmalıdır.

20- Kaybolmuş bir şeyi bulmak için her gün yetmiş kere okunmalıdır.

21- Peygamberi, Ali'yi ve diğer İmamları rüyada görmek için tenha bir yerde her gece üç bin kere okunmalı ve kimse ile konuşmadan abdest alıp yatmalıdır.

22- Kapalı kapıları açmak ve müşkillerden ve darlıktan kurtulmak için günde yedi yüz kere okunmalıdır.

23- Mahbusun habsten kurtulması için günde altmış kereden yedi gün okunmalıdır.

24- Düşmanın şerrinden emîn olmak veya onu kahr etmek için günde yetmiş sekiz kereden yetmiş gün okunmalıdır.

25- Belâdan, kazadan ve düşmandan halâs olmak için günde yetmiş kereden sekiz gün okunmalıdır.

26- İlim, hikmet ve ma'rifet tahsiline muvaffak olmak için her gün öğic namazından sonra yetmiş kere okunmalıdır.

27- Makam ve devleti arttırmak için her gün on kere okunmalıdır.

28- Bir kalcyi veya bir şehri fethi için beş gün, gün doğarken başlayıp dört yüz kere okunmalı ve düşmana karşı üfürmelidir.

29- Beyler yanında makbul ve muhterem olmak için günde yüz kere altı gün okunmalıdır.

30- Mutluluğa kavuşmak için günde yüz kereden onaltı gün okunmalıdır.

31- Halk arasında izzet ve şevket için günde on kere okunmalıdır.

32- İki kişinin arasını açmak için günde yirmi kereden yirmi gün okunmalıdır.

33- Düşmanı makamından sürmek için günde otuz kereden otuz gün okunmalıdır.

34- Bir topluluk arasını açmak için otuz gün otuz kere okunmalıdır.

35- Korkulardan emîn olmak ve halk arasında heybetli görünmek için yirmi gün ellişer kere okunmalıdır.

36- Düşmanlar ve hasetçiler için beş gün yüz kere okunmalıdır.

37- Düşmanın hile ve hud'asından emîn olmak için on gün biner kere okunmalıdır.

38- Düşmanı zeffi ve hasetçiyi hacil etmek için altı gün yüz kere okunmalıdır.

39- Her gün okunursa sihir tesir etmez.

40- Fitneden emîn olmak için günde yirmişer kere okunmalıdır.

(Nâd-ı Ali) de yetmiş iki harf vardır ve yetmiş iki de hasası vardır. Bu yetmiş iki harfta kırk üç nokta vardır. Bu noktalar harflara eklenirse Kur'an sureleri sayılıncaya olur ki Kur'an sureleri-Fâtihâ hem evvel hem âhîr sayıldığı takdirde-yüz on beşür, hem (Meckkî) hem (Medenî)dir, nüzulü de iki defadır.

(Nâd-ı Ali)deki yetmiş iki harfin (Ebced) adet karşılığı dörtbin iki yüz doksan beştir ki bu sayı mikdarınca okunduğu takdirde de insanın her muradı hasıl olur.

21- Bu suretle de özellikle yedi yere niyaz edilmiş olur ki bu yedi niyaz Fâtihat'ül-Kıtabtaki (Yedi Âyet)e, dolayısıyla (Besmele)ye ve dolayısıyla (Hasan ve Hüseyin)e ve dolayısıyla da (Muhammed Ali)ye işaretlerdir.

22- Sağ ayağın kaldırılması (Kürc)ye, (Müselles)e işaretlerdir.

23- (bi İsmi Şâh) demek, (Hz. Alki'nin ismi ile) demektir ki bu (Bismillâh)a karşılık, Bektaşî (Besmele)sidir.

24- Bektaşî tarikatında (Tiğ-ı Bend), bulunulan tarikte sâbit kadem olmaklığa işaretlerdir.

'Tiğ-ı Bend, Mansur'un (Dâr)ını kabul ve üç ismi birlemek ve kendinde vücut ispatlamak ve nehy edilen şeyler çukurundan kurtulmaktır.

Ve yine, Tiğ-ı Bend (eline ve diline ve beline) müsellesine ikrar bağlamak ve ahd-ü minâ sâbit içindir.

Tiğ-ı Bend, Hz. Ca'fer Sâdik'tan zamanımıza kadar izin, ikrar, icazet, tevellâ ve teber-râ nush ve pendinde belce bağlanmak üzere Tarikat erkânından olarak fikara belinde emanet olmuştur.

Tiğ-ı Bend, üç bend ve üç isim ve üç mührü mutazammındır. Boğaza ve belce takılan Tiğ-ı Bend, vefa ve teslim şartıdır da.

S- Tiğ-ı Bend nedir?

C- Bulunduğu tarikte muhkem ve kavî durmaktır ki anıla belini bağlarlar yünden yapılan bir çeşit Tarikat âletidir.

S- Tiğ-ı Bend'i üç kere düğümlemler, bu üç kere düğüm vurılmaktan murad nedir?

C- Bu üç düğümün biri Ahd, biri Biat, biri de Vasiyyet'tir.

Ahd, mürid ile Şeyh arasında vâki olup Şeyh'in emrinden dışarı çıkmamak ve Şeyta-na uymamak ve nehy edilen şeylerden uzak durmaktır.

Biat, müridin Şeyh'i ile Peygamberin ashanbının Peygamber ile buldukları dir-lik ve birlik üzere bulunmaktır. Zira, ashab, başlarını ve canlarını nasıl (Muhammed ve Ali) yolunda feda ettilerse müridin de başını ve canını Allah'ın rızasını elde etmek için feda etmesi gerektir. Nitelikim Kur'anda şöyle denmektedir: lekad radiyallahu anil mü'minine iz yübâyiünke tahtşecereti (Feth: 18)

Vasiyet, kiblede yüz döndürmemek, dinini ve helâliğini saklamak ve Evet, dediğini ye-rine getirmektir.

Tiğ-ı Bend'in bâtinî ma'nası da Şeytan ile Mü'min arasında düşmanlıktır.

25- Müşit baş parmağını tâlibin baş parmağına rabt eder ve onu önüne oturtur. Tâ-lib öbür eliyle müşidin eteğini tutar. Rehber de Tâlinin biraz gerisinde oturur ve o da Tâli-bin eteğini tutar ve bu suretle de zincirceme üçlü bir (Vahdet) kurulmuş olur.

Babagân kolu Bektaşileri arasında tanışmanın en yaygın şekli de şudur:

Sağ el kalbin üzerine konulur, baş parmak ta yukarı doğru kaldırılır ve boyun kesilir. Bektaşilerde elin de dışı değil içi öpülür.

26- Dem'den maksat hem kan hem de (An)dır. Kan olmayınca zaten zaman da yoktur. Zamanın varlığı mevcudiyet ile ölçülür ve onunla vardır. An, hiç bitmez bir şey olduğundan içilen şaraba da, aşka da o (Dem) denildi. Zaten dem hep o demdir. Aşk, varlık, hayat, insan hep bu dem'in içindedir.

27- Bâde-i ahmer, yani kırmızı şarab hakikatta şiddetli aşka, sırf madde-i aşka mecazdır.

28- Şeker, şerbeti; dudak ta aşkı temsil eder. O aşktan buse çekmek yani öptülmekle aşk alınır ve verilir, yani hem sevgilimizden aşk alırız hem de ona aşk veririz.

Bu iki ma'nadan ayrıca üçüncü bir ma'na da şudur ki hakikata da daha yakındır: biz sâkiyi öperiz, severiz, onun için içeriz. O sâki benim ma'sukumdur. Benim Ma'sukum da esasta Allah'tır. Ben esasta Allah'tı arıyorum. Ben sevgilimi sevmek ve ona tapmakla Allah'a, zatına tapmış oluyorum. Şu beyit te ona işaretir:

Sevdim onu kötürü

Yaradân'dan ötürü

Daha iç ve gerçek bir ma'na da şudur:

Sâki'den maksat Mürşittir. Mürşit te bizi hakikat yolunda irşad ettiğinden biz aşkıımızı, kırmızı şarabımızı onun mevcudiyetince çekeriz. Yani onun o anlık mevcudiyeti bize madde-i aşkı iştirir. O sâki ki, o mürşit ki şeker şerbeti gibi dudağı vardır. Çünkü hakikati söyleyen dudaktır. İşte bizi irşad eden bu dudağa biz kemâl-i edble bağlanırsız ve o sözlerle, o hakikatlarla visale ereriz, benliğimizi onda eritiriz.

29- Ezeli müst-ü harabız demekten maksat ta harab olmaktır. Harab olmaktan maksat ta binbir türlü çokluğa karışıp parça parça olmak demektir. Çoklukla milyonlarca parçaya, zerreye ayrılan bizler aynı varlık, aynı Hak'kız. Hak'kun bu çokluğu cüzdeki bezimde duyulan muhabbettendir ve o muhabbeti bulmak için cüzlere bölünmüşüzdür ve bu suretle de bir cüzden âşik diğer bir cüzden de ma'suk olup kendi kendimizi sevmişizdir ve sevmekteyizdir. Hakikatta, âşik ve ma'suk ta aynı anda âşik ve ma'suk olduğundan ikisi de bu ezeli sevgide toplanmış oluyor.

30- Misl-i şebab'tan maksat on üç yaşında henüz bülûğa ermiş bir genç oğlan hâlidir ki artık bütün insanlık benliğini kazanmıştır.

31- Kevser'den maksat aşktır. Havz'dan maksat ta külliyyettir, zât deryasıdır.

Kevserin sâkisinin Hz. Ali olduğunu söylerler. Bu demektir ki Hak aşkıyı tamamıyla Hz. Ali'de ıshar etmiştir. Aşkı bildiren ilim ve irfaniyet tamamıyla Hz. Ali'den alınmıştır. İşte o aşk ta Ali sülâlesinden gelen Hacı Bektaş Veli'de mümayan olmasından dolayı o yola giren her Bektaşî, her insan o Kevser'den cüz'iyet bakımından ancak bir cür'a içebilmektedir. İçtikleri Kevser şarabı da, aşk ta insan suretindeki bu hayatlarında ve insani aşk yolundadır.

32- Aşker, eski Pâdişahların oturduğu yüksek sedirdir. Fakat, bu nefesteki aşkerden maksat aşk sahibi olanın, kâmil mürşid olanın oturabileceği yerdir ki bu da (Post)tur. Boytın ma'nası: İşte biz böyle bir insan başımızın üstünde taşırsız demektir.

33- Biz Rahman, Râhim, Mâlik-i Yevmüddin kim olduğunu bilen âriflere in'am ederiz. Hüda onlara hakikat yolunu ezeli olarak açmıştır, bütünü i'metler onlar içindir, demektir.

34- Kanber, Hz. Ali'nin mahbubu idi ve Ali her yere onu beraberinde götürürdü. Hz. Ali'nin sofrasını da Kanber açar ve Kanber kapardı ve bu sofa aşk ile açılır ve aşk ile kapanırdı ve sofrada aşktan başka söz edilmezdi, Kanber, esas itibariyle de cömert idi. (Kanbersiz düşün olmaz) sözü de Hz. Ali'nin onu her yere beraberinde götürmesinden kinayedir.

Sofra-i Kanber çekmekten maksat ta insanın kendi kendisinin, kendi aşkını beslemesidir, fazlalaştırmasıdır. Güzelı yapan aşktır. Aşk olmasa güzel kelimesinin ma'nası kalmaz.

Bektaşilerin Âyın-Cem'den sonra kudrdukları sofraya da (Ali Sofrası) denildiği gibi (Kanber Sofrası) da derler. Çünkü, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi sofrayı Kanber kurar ve: (Buyurun Ali sofrasına) derdi.

35- Yani, zât bize daha Eldest bezminde el verdi. Şimdi Pirimizden el alıyoruz, ezelin tafsilinden ibarettir.

36- Sikke-i Hayder, on iki dilimli ve on iki İmam'a işaret olan (Tâc)dır ki bu Tâc zâhiren on iki İmama olan sevginin de nişanesidir.

(Hayder) kelimesinin aslı (Hay)dır; (dır), (içinde) demektir. Yani biz aşkımla hayat içindeyiz, varlığımız aşk varlığıdır demektir.

37- Güzelden maksat kâmil mürşittir. Yani bizim tuttuğumuz mürşit eli vakıa görünüşte bir et parçasıdır, fakat, gerçekte Allaklı'nı elidir, (yedullaha fevka cydihim) âyetince o el bize ondan geliyor ve onun elidir. Elden maksat ta (Yol)dur.

38- O elin rengi de musaffadır, karışık değildir. Çünkü onun rengi nur rengidir, nurdur ki rurun rengi olamaz. Çünkü, nur zâttır, hâlistir. Renk, ancak çocukta söz konusudur. Ahadiyette renk olmaz, o kâmil safiyettir.

39- Tığ-i mücevher çekmek, nur çekmektir. Nur gelince zulmet gileceğinden asıl düşman olan cehalet te ortadan kalkmış, mahy olmuş olur.

40- Hâneye dilber çekmek demek, bizim gönülümüzde ma'sukumuzdan başka hiç bir şey yoktur. Biz hayale aldanmayız ve hayali sevmeyiz, biz yalnız ma'sukumuzla haşır ve neşir oluruz, demektir.

41- Hüblardan maksat çokluktur ki o çokluktan, o bir çok şekillerden görünen yine odur.

Virdimiz ezber çekeriz demek te bizim virdimiz aşk esmasından, güzel isimlerden başka bir şey değildir demektir.

42- Bakma babam şol siteme demek, sen ma'sukun sitemine bakma, çünkü o, daima istîğnadadır demektir. Onun için eleme de sabr et. İçte eleme sabr etmek içindir ki biz hep içeriz. Zâten, içtiğimiz hep aşktır. Onun istîğnasından dolayı biz daha fazla aşık oluyoruz.

43- Biz (Kaalübela)danberi, yani ucu bucağı olmayan zamandanberi zâtını zâti ile sevmekteyiz ki bu sevgi bizimle yarıdır, beraberdir, daima mevcuttur.

44- Muhabbetin bize ezelden yâr olduğunu Üstad nazarından anladık. Üstad bize bu hakikatı gösterdi ve biz de ikrar ettik. Bu ikrarımız da yine ezeldendir. İçte nûminler muhabbeti o vakit ikrar ettiler, münkirler de hakikatı o vakit inkâr ettiler, Allah'ın muhabbet olduğunu kabul etmediler.

45- Allah, Muhammed, Ali bu üç isim aynı bir şeydir ve topu birden muhabbettir.

46- Hakikat Muhammed ve Ali ile zâhir oldu. Fakat, bu iki tarafla zâhir olan Allah birdir; hakikatını iki tarafla bildirdi.

Beytullah, insan kalbidir. Nefs-i emmare ile nefis-i mutmainnenin ikisi birden insan kalbindedir. Hak yönü, nefis-i mutmainne yönüdür, yani Rahman yönüdür. Nefs-i emmare de Şeytan yönüdür.

47- Kudretten maksat akli melekelerdir.

48- Cebrail ki akıldır, muhabbet nurudur. Vücuttaki kafa içindeki nur, akıldır demektir.

49- Mikâil'in rıza lokmasını sunmasından maksat, hayat sunmaktır. Mikâil, külli kudretten hayat verendir.

50- Azrail'in canı cana ulaştırması bir şekli başka bir şekle sokması demektir. Meselâ cüz iken kül yapmak, katra iken derya yapmak gibi. İşte bunları yapana Azrail denmiştir.

51- İsrâfil demek söz demektir. Söz olmasaydı bütün âlem hercümerce olurdu. Gaybi şöyle der:

Sözsüz bu âlem Âdem Bir anda târâc ola.

Ve söylenen bütün sözler de muhabbet sözlerine gelip dayanır.

52- Yerin göğün direği hep muhabbetir, yani yerde ve gökteki bütün şeylerin zuhura gelmesinin sebci hep muhabbetir, sevmek içindir.

Aşığın durağı olan Beytullah ta insan kalbidir ki muhabbet ettiği takdirde onun çırağı orada daima yanar ve yanarı da aşk çırağıdır.

53- Hak nazar, hep muhabbetten ibarettir. Zira Hak, zâten kendini bilip sevmek için farka geldi. Onun baktığı şey bulunduğu yer hep muhabbetir.

54- İnsanların birbirlerini sevmelerinin sebci hepsinin tek bir can olmalarındandır. Bu da, maddî ve ma'nevî en büyük bir rüknüdür. Yani, varlıkta esas, insanların birbirlerini sevmeleridir.

55- Kırklar meydanı diye toplanılan meydan zât deryasına, kâinata teşbih edilir ve kâinata nisbetlerde mevcut olan iyilik ve kötülük hep orada görüşülür.

Kırklar kelimesinin bir anlamı da (Çokluk)tur.

56- Gülün aslı, göbeği Muhammed, dalı da Ali'dir. Fakat gerek göbeği, gerek dalı, gerekse yaprakları toplan Hak'tır. Yani, dal, gül ve yaprakların üçü birden aynı Hak'tır.

57- Cân, aşk; cânan, ma'suktur. Cân, cüz; cânan külli kudrettir. Ma'suk o cânandır ki cüzlerine daima aşk sunar ve muhabbet te ordadır. İşte o muhabbet pek müstesna bir şeydir, çünkü, her mümkünü zuhura getiren o muhabbetir. Fark âleminin, mümkünler alanının mevcudiyeti o muhabbetir, ondan dolayıdır.

58- Muhabbetin arzusu candır, yani muhabbeti sunandır. Sunan ve sunulun birdir, hepsi aslında bir candır, bir insandır, alt tarafı çokluktan ibarettir. Muhabbetin arzusu kendinden çıkan canı kendi canına ulaştırmaktır. Beden, can için sevilir.

Muhabbet birdir, her şey odur. Muhabbet olmasa hiç bir şey olmaz. O muhabbetir ki mürşide hakikatı söyler. Muhabbet, bir olduğundandır ki Pir de, Mürşit te aynı muhabbetir. Çünkü bütün varlık onun eseridir.

59- Tercümanlardaki sözlerden maksat sırrın ayan olması, yani sırrını tercüme etmektir.

Sırrı idrâk edebileceksen gel, yoksa gelme. Zira bu muhabbet halk içinde sıdır.

60- Kendisinden başka bir var yoktur ki rengi ve kokusu bozulsun. Zira, muhabbet diğer şeyler gibi hayâl değildir.

61- Muhabbetin baş çeşmesi Muhammed Ali'dir. Zira, Hak, Muhammed Ali'den, onların ağızından muhabbeti söylemiştir ki İsrail'in (Sûr)u da işte bundan ibarettir.

62- İşte Şirin ve Ferhad ta o aşktan tatıp onlar da bir kül bir bütün oldular; Allah,, Muhammed, Ali oldular.

63- Mecnun ile Leylâ'ya Üstad'ın görünmesi, Leylâ'nın Mevlâ olması, Mecnun'a Leylâ'da Hak'ın görünmesidir ki Leylâ ile Mecnun'un ikisinin birden Hak olmaları, Mevla olmalarıdır.

64- O muhabbet, zâtında ezeldir. Onun sınırı yoktur. Çünkü, Allahı bizzat muhabbettir.

65- Özge makam demek, Hak makamı demektir, (Enelhak) makamıdır. Özün, makam; vücudun da o makamın mertebeleridir. Yüzün de o mertebelerin icmalidir. Bu sebeple muhabbet te her şeyden önce yüze ve yüze tecelli eder. Vücudun diğer organları ancak münferit mertebelerden ibarettir.

66- Muhammed Ali, Nur olduğuna göre mertebeler de on iki İmam olur. Zât deryasından muhabbeti getiren on iki İmamdır.

Hakikat erkânında muhabbetin olması hakikatın o (Dâr)dan ve o (Didar)dan gelip yine orada nihayet bulmasından ötürüdür. Zâten gelen giden yoktur, hep bir (An)dır.

(Şâh) ta'biri Hz. Ali'ye nisbetilidir ve Allah'a işarettir. Çünkü Hak, Ali'de tecelli etmiştir. Ali'den de maksat, (Ulviyet)ür.

İşte, eğer sen ulviyete erersen bütün mertebe ve makamları ile Hak'ın insanda tecelli ettiğini bilirsin ve görürsün.

Kısaca, Hak'ı görmek istersen insana bak ki o da sensin.

67- Diğer belli başlı (Gülbank) (Tercüman) ve (Tekbir) ler de şunlardır:

Ahd-ü peymanı yenilene tercümanı:

(Bism-i Şâh....

Erenler oldu imanım

Gönülde kalmadı çekk-ü güvenim

Şâh-ı Velâyet Pirim Hacı Bektaş namına ikrarım

Huzurunda secde edüp tecdit ettim ahd'ü peymanım

Nutkunuzu kabul ettim, erenler namına tertkür bu canım

İkrarından dönene la'netl..).

Tekbir-i Teslim:

(Bismillâh.. ve izestezka Mûsâ likavmîhi fekulna ıdrıb biasakel hacerete fenfeceret minhu isnetâ aşerete aynen kad alime küllü ünâsin meşrebchem kulû veşribû min rızkillâhi ve lâ ta'şev fil ardi müstfidine, azamet-i Hüda.....).

Teslim tercümanı:

(Bism-i Şâh..

Erenler erkânı oldu iymanım gönülde kalmadı şakk-ü gümanım
Kalkub teslim olub Hak'ka hemişe Erenler râhına terktir bu canım
Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât)...).

Bektaşî Tarikatında (Teslim Taşı) denilen ve boyna asılan veya göğse takılan on iki köşeli bir taş vardır. Bu taş, Bektaşilerce, (Musâ alcyhisselâmun su çıkarmak için esasını vurduğu taşa teşbihen Hak'ka teslim ve rizada olduklarını bildirmek için boyuna asılır veya göğse takılır.

Tekbir-i Tâc:

(Bismillâh, elbhamdüllilâh ellezi caal'et-Tâc v'el-Mi'râc v' el-Minber v'el-Burak Seyyidina Muhammed ve âlih'it-Tayyibin'et-Tâhirin.

Subhanellezi esrâ biabdihi leylen min'el - Mescid'il-Haram il'le-Mescid'il-Aksâ ellezi bârekna havlehu linüriyehu min âyatına innchu hüv'es-Sem'ul-Basir.

Elif, Lâm, Mîm Allah'u lâ ilâhe illâ hüve küllü şey'in hâlikün illâveçhehu, Ich'ül-Hüküm ve ileyhi türceün.

Allah Allah, Sırr-ı Hak, Hânedân-ı Muhammed Ali, Tâc'ül-Ârifin, Gavs'ül-Vâsiline, Kutb'ur-Rahmâni, Heykel'ün-Nürâni Hz. Pir-i Destgir Hünkâr Hacı Bektaş Veliyy'ül-Hora sanıyy'ün-Nişâbüri; azamet-i Hüdâ râ tekbiren, Allahu Ekber Allahu Ekber lâ ilâhe illâllah-hüvallahu Ekber Allahu Ekber ve lillâhil hamd, havalet-i bâ İmam Rıza Huu Dost!)

Tâc tercümanı:

(Bismi-i Şâh...

Erenler râhına kemter kemine Yüzüm ferş cyledim ruy-i zemine
Giyüb ben Kaygıusuz'dan Tâc-ı izzet Huu diyelim erenlerin demine
Ber Cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râs alâvât)..

Tekbir-i Hırka:

Bismillâh.. âliychüm siyâbün sündüsün hudarin vesterakin ve hallü asâvirc mün fidatin ve sakahum Rabbuhum şarâben tahûrâ, azamet-i Hüdâ râ tekbiren, havalet-i bâ Şâh-ı Evliya)...

Veya:

Hânedân-ı Ahmed'e kıl iktidâ
Baş-ü cân-ü terk edüb cyle fedâ
Celid edersen giydire ta erenler
Hırka-i Fahr-i Muhammed Mustafa
Allah cyvallah Huu Dost!...

Tekbir-i Tiğ-ı Bend ve Kemec:

(Bismillâh... Yâ cyyühellezine âminü'sbirü ve sâbirü ve râbitü vettekullahe leal-leküm tüflihün; azamet-i Hüdâ râ tekbiren,...).

Tekbîr -i Tiğ-ı Bend:

(Bismillâh... İekad radiyallahu an'îl-Müminîn, iz yübâyüneke taht'ç-Şeccreti ve alime mâ fi kulûbîhim fenzelcektecnete aleyhim ve esabîhim fethan karibâ, azamet-i Hüdâ râ tekbîrcn,...)

veya:

Allahu Ekber Allahu Ekber lâ ilâhe illâllahu vallahu Ekber Allahu Ekber ve lillâhil hamd.

Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-ı İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ bülcnd salâvât, Allah cyvallah Huu Dost!).

Tiğ-ı Bend tercümanı:

(Hizmet-i merdane bend ettim dil bendini
Kuşade kulmuşam nefsi me dost pendini
Taktı Selmân boynuma Tiğ-ı Bendini
Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemal-i.....).

Akşam Çırağı Gülbankı:

(Bism-i Şâh...

Allah Allah akşamlar hayr ola. Hayrlar feth ola. Şerler def' ola. Münkîr ve münafik mât ola. Mü'minler âzât ola. Er Hak erenler dervîş-i derdimend cyleye. Hizmetinde mukim cyleye. Dirlikten ve birlikten ayırmaya. Hizmetlerimiz kabul ola. On iki İmam, on dört masûm-ı Pâk efendilerimiz gözcümüz, bekçimiz ola. Hâzır ve gâib erenlerin himmetleri üzerimize hâzır ola.

Akşamımızın hayrı gelc, Pîrimiz Hz. Hünkâr Balım Sultan gerçekler demine Huuu Dost!..

Allahümme salli alâ Seyyidina Muhammed'in ve Ali ve'l-Fatma ve'l-Hasan ve'l-Hüseyin salâvâtillaâhi ve selâmihi aleyhim ecmain!).

Çırağı yakarken:

(Bismi-i Şâh...

Allah Allah, çirâğ-ı ruşân, fahr-i dervîşân, zuhur-ı iymân, kütüb-ı mecydan.... kanun-ı Evliya, kuvvet-i Abdalan... gerçek erenler demine hu, Allah Dost!).

Çırağı sır (Söndürme) cderken:

(Bism-i Şâh... Allah, Allah...

Bâtin oldu çirâğ-ı nur-ı Ahmed

Zâhir oldu Şems-i Mâh-ı Muhammed

Allah cyvallah Huu Dost!)

Yemekten önceki Sofra Gülbankı:

(Bismi-i Şâh..

Allah Allah.. sofrâ-i merdân, ni'met-i Yezdân, berekât-ı Halîl'ür-Rahmân, havalât-ı Pîrân..

Bismillâhırrahmânırrahim, ve yutımün'et-Taam alâ hubbihi miskinın ve yetimen ve esiren innemâ nutımüküm lıvechillâhı.. lâ nüridü minküm ceszaen ve lâ şıkûra..

Allahümme Rabbena inzil aleyına mâideten min'es - Semâi tekünc lena abden lievveline ve âhirine ve âyeten minke verzakna ve ente hay'ür-Râzikin.

Lokma hakkına, cömertler demine, Evliya keremine, gerçeğe HUUU!).

Yemek sofrası geldiğinde okunacak tercüman:

(Evvvel Allah diyelim, kadim Allah diyelim, geldi Ali sofrası Bism-i Şah diyelim. Şah versin biz yiyelim, demine HUU! diyelim. Allah eyvallah HUU!).

Yemektten sonra okunacak Gülbank:

(Bism-i Şah...

Allah, Allah, bu gitti ganişi gele Hak, Muhammed aAli berekâtını vere. Yiyüb yedirenlere, pişirüb kataranlara nur-ı İymân ve aşk ve şevk ola. Gittiği yerler gam ve gussa görmeyce. Hizmet sahibî hizmetinden şefaât bula. Hak erenler dirlikten, birlikten ayırmaya, Merdec nâmerde muhtac eylemeyce. Gözcümüz, bekçimiz ola. On iki İmam, on dört ma'sum-ı pâk efendilerimizin katarından, didâreından ayırmaya. Üçler, Beşler, Yediler, Kırklar, Gülbank -i Muhammedî, Nur-ı Nebî, Kerem-i Ali ,Pirimiz kutb-ı Âlem Hünkâr Hacı Bektâş Veli lokma hakkına, evliya keremine, cömertler cem'ine, gerçekler demine HUUU!).

Su tercümanı:

(Ve sakahum Rabbuhum şarâben tahürâ..)

Su içtikten sonra da şöyle denir:

(Hüscyn'e selâm ve rahmet, onu şehid edene de binlerce lânet...).

Ocak tercümanı:

(Bism-i Şah...

Şevkimiz, şefaâtımız, Kızıldeli Sultan efendimizden, Erenlerden, Şahlardan, Pirlerden ola, HUUU Dost!).

Sabah yüz yıkanırken okunacak tercüman:

(Bism-i Şah... -Allah! Allah...

Dest-i kudretullah... cemâl-i Resullullah ... Kemâl-i Resulullah.. Kerem-i Şâh-ı Ve-lâyet Ali... Kerâmet-i Hünkâr Hacı Bektâş Veli.. bi-hürmet-i Bahm sultan..

Ber cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salivât..).

Akşam uykuya yatarken okunacak tercüman:

(Bism-i Şah... Allah, Allah...

Yattım Allahı kaldır beni Rahmetine daldır beni

Eğer va'dem yetti ise İyman ile gönder beni

Yattım sağa ,döndüm sola, sığındım Subhanuma, Mürşidime, Rehberime, Pirime, Dinime, İymanuma..... kalkarsam Allah, kalkmazsam âmentü bilâh... destür, Allah eyvallah!).

Her gün sabah akşam okunacak tercüman:

(Bism-i Şah...

Allahümme ent'el - Evvelü feleyse kable şey'in, ve ent'el-Âhirü feleyse ba'de şey'in ve ent'ez-Zâhirü feleyse fevkike şey'ün, ve ent'le-Bâtını feleyse dünike şey'ün, ve ent'el-Aziz-

ül-Hakım ya kâinca kable külle şey'in ve ya bâkiyen ba'de külleşey'in, ya men hüve akrebü ileyhi min habl'ei-Verid, ya men hüve fa'alün limâ yürid, ya men hüve bil muntazir'il-A'la ve hüve bil uk'ül Mübîn, ya men leyse kemislihi şey'ün ve hüv'es - Semî'ul-Basîr, ya men hüve alâ külli şey'in kadîr akzi hâceti bihakki Muhammedin ve âlih-is-Sebtin'et-Tâhirin).

Bundan sonra da (Fatıha-i Şerîf Seba'l-Mesânî) okunur.

Mezar ve türbe ziyaretinde okunacak tercüman:

(Bism-i Şâh...

Esselâmü alcyküm ey erenler, can gözü ile daim Hak'kı görenler. Bu dünya varlığını terk edenler.

Bismillâhırrahmânırrahım, beni Müslüman olarak ve sâlih kimsce hükmü ile üdür. Bir cemâl-i Muhammed Ali, kemâl-i İmam Hasan ve İmam Hüseyin alâ râ salâvât...). Mezara varıldığında veya türbeye girildiğinde ayak ucunda okunacak tercüman:

(Bism-i Şâh...

Allah, Allah..

Cemâlindir senin nûr -i ilâhi

Yüzündür âlemin mihr ile Mâhi

Ayağın bastığı ey mazhar-ı Hak

Erenler başının Tâc-ü Külâhi

Niyaz olsun sana dünya-ü 'Ukbâ

Ki sensin cümlecin hâcetpanâhi

Bismillâhırrahmânırrahım, ve lillâh'il-Maşkiru ve 'l-Mağribu fe cynamâ tüvellü fesehme vechullâh, simâhüm fi vücühühim min eser'is-Sücûd).

Bir yola giderken okunacak tercüman:

(Bismillâhı ve billâh, tevekkeltü alâllah, lâhavle velâ kuvvete, illâ billâh..).

İstîğfar:

(Subhânallah velı hamdüllillâh ve lâ ilâhe illâllah, vallahu ekber, ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhı bilıyyül azım.

Estagğfurullah min zenbin ellezi a'lemü ve ente Allâm'ül-Guyûb, Settâr'ül-Uyûb, Gaffâr'üz Zünûb, Tevvâb'ur-Rahim.

Elhamdüllillâh şâkiren.. salâvât..).

68- Âyinde tıglanacak kurbanlar önce canlı olarak meydana getirilir ve bunlara ince tuz ve su verilir ve bunlar üç nefes ve bir düvaz okunması müddetince de meydana ortasında serbest bırakılır. Sonra tekbirlenir ve kesilmek üzere dışarı çıkarılır.

(Bektaşılığın Destürü ve Düstürü Ek Notları)

- 1- Kapiya Şarktan girilir.
- 2- Hakikata buradan girilir ve bu visâl yoludur.
- 3- Mürşid Postu Muhammed Postudur, Rehber Postu da Ali Postudur.
- 4- Maddî açıdan.
- 5- Yer Şühud âlemine, gök te Ma'na âlemine işaretir ve insan bu her iki âlemin yavrusudur ve bu ikisi arasında gelip gitmektedir.

6- Baba olacak namzetle beş esaslı şart aranır:

- 1- Hiç bir uzvu noksan olmamak.
- 2- Hastalıklı olmamak.
- 3- Bektaşî babadan olmak.
- 4- Onbeş yaşını aşmış olmak. Yirmi bir yaş, genellikle, (Babalık) yaşıdır.
- 5- Çok güzel yüzlü olmak.
- 7- Bir anlamda Pîr'den murad tövbe ve telkindir. Bununla ilgili olarak ta (Fecr)den murat ta (Ahdullah)ur; (Üstad)dan murat ta (Ali'ye vefa ve teslim)dir.

Meydan da erenlerden kalmıştır. Meydana Şeriat kapısından girilir ve Erkân kapısından çıkarılır.

8- Meydan, bütün kâinata işaretir.

9- Bektaşılığın (Bektaş) kelimesinin eski Türkçe harflere göre yazılışı açısından da şöyle bir tefsiri yapılmıştır:

(B)- Büluğ demektir. Yani, ruh ile nefsin izdivacından hasil olan kalbi çocuğunu büluğ derecesine ulaştırarak ve tahkik makamına nail ederek zâhirini Şeriat ve batinını hakikat ile nurlandırmaktır.

(K)- Kifayet demektir. Büyük hakikati istemekte mücahid olan dervişin kanaat hazinesine malikiyyet ile dünya çirkâbından elini çekmesi ve tecerrüt etmesidir.

(T)- Tûrabi demektir. (Sufî toprak gibidir) fehvasınca kibir, hased, büyüklük taşıma, böbürlenme ve kötü huylardan temizleme ile tevazuun kemâl mertebesinde bulunmaktır.

(A)- Ülfete işaretir. Ülfet te ârifâne bir suhbetten ve Tasavvuf ehlinin muarefesinden ibarettir. Çünkü, Tasavvuf ehli ile oturan Allah ile oturmuş gibidir. Hayırlara v Hak yoluna delâlet ülfete olur.

(Ş)- Şerif'e delildir. Perhizkârlık, emr-i bilma'ruf ve nehy-i anilmünker demektir.

İşte, ancak, bu harflerin ma'naları ile hareket edenlerdir ki (Bektaş) ismine nail olabilirler.

Yine eski Türkçe yazılışa göre (Mürüvvet) kelimesi, (Ebced Hesabı) ile (646) eder ki bu rakam Hacı Bektaş Veli'nin hicri doğum tarihini gösterir. Vc (Bektaşîye) kelimesi de aynı hesaba göre (738) eder ki bu rakam da Hacı Bektaş'ın Hicri ölüm tarihini gösterir.

Mazhar-ı nûr-ı Hüda mihrab-ı esrâr-ı Ali

Pîr-i erkân-ı Tarikat Hacı Bektaş Veli

(Birkaç Ses Birkaç Nefes Ek Notları)

1- Hakikat ehli için yüzdaki hatlar birer yazıdır ki bunlar bu yazıdan haberdar olmayanlar için gizlidir.

2- İnsanın her parçası kâinatı meydana getirir. Çünkü kâinat insan için yaratılmıştır; kudsi hadiste şöyle denmektedir: "Sen, sen olmasaydın ben felckleri yaratmazdım".

Kâinatın her parçası Hak'ın bir parçasıdır ve her parçadan Hak'ka varılır. Kâinat ta insanda mündemiçtir.

İnsanın her bir parçasını, Hak ,hikmet mayası ile mayalandırmıştır, yani insanın vücudu büyük âlemdir ve hep o büyük hakikatı, o büyük aşkı gösterir bir âbidedir.

3- İki göz bir görür, Yalnız (Sirâccen)den maksat hayrı gören sağ gözdür; (Vehhacen) den maksat ta kötülüğü gören sol gözdür.

4- Göz kapakları ile kirpiklere de (Fetahnâ) sûresi yazılmış; yani insan kirpiklerini açıp bakınca hakikatı görmektedir ve görmelidir demektir.

(İnnâ fetahnâ..)nın hakiki ma'nası şudur: biz o çamuru öyle açtık ve öyle beyana getirdik ki ondan (Âdem) sureti meydana geldi. Âdem sureti de en güzel bir surettir. Çünkü, gözden o sureti gören güzeldir. Bundan ötürü de o güzelin gördüğü şey de, ki kendi yapısıdır, tabiatıyla güzel olacaktır.

5- Allah Kur'anda: "Biz insanı en güzel surette yaratık" buyurmuştur.

6- Ezeli yaratıcının insan resmini kudret kalemi ile tavsir eylesmesi demek (Nun vel-kalem ve mâ yasturûn) ile, yani (Kûn) emri ile tavâvir eylesmesi demektir.

7- Yani, ben bu rumuzu, yani çeşitli şekilleri, mertebeleri tahavvülleri, istihaleleri niçin yaptığımı, hangi şekilden hangi çeşit zevk etmek istediğini (Esmâ)yı öğrenmekle buldum. İsimler, sıfatların isimleridir. Her sıfatın bir ismi vardır. Mesclâ, divar, taşlardan ibarettir amma ona divar diyoruz, taş demiyoruz. Hâlbuki hakikatta divar aynı taştan başka değildir.

8- Bütün esmâyı ve müsemmayı bildikten ve rumuzu anladıktan sonra öğrendim ki bütün bunları câmi olan kâmil insandır ve kâmil insan Hak'tır. İnsan bir Dergâh'tır ki onda bütün mevcudat vardır. Bütün mevcudat insan denen Dergâh'ın zerrecelerini teşkil eder.

9- Subhanclezi esra (Subhânclezi esrâ biabdihi el-leyl..) âyetine işaretler. Yani o Subhan, kendi kulunu, yani Muhammed'i gece vakti seyrân ettirdi, ona bütün mevcudiyeti, bütün varlığı gösterdi ki Muhammed'te yine o Hak'tır, Muhammed suretinde bir cüz'iyet göstermiştir. Başka bir deyişle, Hak, küll olması bakımından yine kendi olan cüzünü yine kendi olan külliyectinc yaklaşırmıştır. Esasen cüzler, külllerine, asıllarına daima yaklaşmaktadırlar.

İnsanın başındaki saçları gecenin karanlığına benzetilmiştir ki saçlar insanın kafasını, yani beynini, aklını örtmektedir. Ve en nihayet o saçlar insana güzellik veren madde-i aşktan başka değildir. Saçlar, alcaide kullardan ibaret değildir.

10- İnsanın yüzündeki çizgiler de, hatlar da Kur'anın birer esrarıdır. Çünkü, insanın yüzü Kur'anın (Fâtiha)sı gibidir ve bütün insan vücudu da Kur'an gibidir. Nasil, (Fâtiha) suresi bütün Kura'anın ma'na ve esrarını toplamış bulunuyorsa, insan vücudunun (Fâtiha) sı olan yüz de insanın bütün ma'nasını, esrarını, ruhunu aks ettirmektedir.

İnsanın yüzündeki çizgileri, hatları okuya bilen bütün surlara, bütün hakikatlara ârif olur. O çizgiler o insanın maddî varlığının ne olduğunu, ne olacağını, ne gibi mertebelere, tahavvüllere gireceğini gösterdiği gibi, onun ma'nevî varlığının da ne olduğunu ve ne olacağını gösterir ve ispat eder. Aynı zamanda hem vücutta iken hem de vücuttan çıktıktan sonra da o insanın ne olacağını bildirir. Bu sebeple, yüzü iyi okumak gerektir.

İnsanın (Fâtiha)sı olan yüzdeki (Ben)ler, Fâtiha'nın noktalarını, kirpikler de Fâtiha'nın (Elif)lerini teşkil eder. (Elif) noktanın uzamış şekli, diğer harfler de (Elif)'in değişik şekillerinden başka değildir. Dolayısıyla, yüz alfabesi, değişik harflerden mürekkep olmasına rağmen aynı bir hakikatı ifade ederler, aynı bir aşkı terennüm ederler ve aynı bir visâle varmaktadırlar.

11- Senin kaşların bir kokulu çiçek gibi yazılmıştır. O kaşlar ki (kaabe kavşeyn)'dir ve binbir sırrı içermektedir. Ve bütün bunlar sana maddî bir güzellik verir, görenleri mest ve hayran eder. Nasıl etmesin ki senin yüzün Allah'ın defteridir ve sen onda yazılısın. Bütün aşkın, visâlin menbaı odur. Hakikat ondan gelir, ona gider.

12- Hak'kı insaf etmek, Hak'kı bütün makam ve mertebeleri ile, tahavvül ve istihaleleleri ile gerektiği şekilde bilip onun hakkında haksızlık etmemek demektir ki insan ancak o zaman Hak'kın tâlibi olmuş olur. Zira, Allah'ın ve kendinin ne olduğunu gerçekten bilmiş olur. İşte ancak bu hâli ihraz edendir ki irfanla lâf edebilir, böylece lâf etmeğe hak kazanabilir.

13- Hak'kın yüzünü görmek için beyni şeffaf kılmak demek, hakikata hayâl katmamak, yani Hak'kın yüzün her yerde ve her şeyde görmek, yani her yerin ve her şeyin Hakk'ın yüzü olduğunu yakından bilmek demektir. Beynin bu derece şeffaflığa kavuşturulması da tam bir bilgi ile mümkündür. Bu tam bilgiyi de sen telkin mayası ile al ve telkin mayası ile sat. Yani, bilgi sözle alınır ve sözle satılır. Gaybi'nin: (sözsüz bu âlem Âdem bir anda târac ola) dediği budur.

14- Aradığın kendin olduğun zaman, o dereceye ulaştığın zaman aynan saf olursun. Yani nereye baksan hep Allah'ı, hep kendini görürsün.

15- İşte, bütün bunları yapan, yapturan Allah'ın feyzidir. Çünkü o mutlak feyz sahibidir. Eğer onun feyzi olmasa hiç bir şey de olmaz. Hiçbir şey fiile, varlığa gelmez.

Allah'ın feyzi, nurları yapmıştır. Hakikatta nur bir ise de mertebeler dolayısıyla çoğalmıştır. Zira, kendini bilmek ve sevmek için mertebeye nüzûl etmiştir.

16- Kur'anın sırrı Âdem'dir. Çünkü, Kur'anın sâmiti de nâtuğu da Âdem'dir. Zira, Âdem, bütün varlığı kendinde toplamıştır; bütün varlık ondan görünür, ondan okunur.

17- Rahmanın arşı da Âdem'dir. Arş'ın zâhiriî manası maddiyatın sınırsızdır, maddiyat ile ma'neviyat arasında berzahıtır.

Hakikatta ise Rahmanın Arşı insandır. Çünkü insanın bir yönü ruha, zâta; bir yönü de maddicedir ve Âdem arada berzahıtır.

18- Zât-ı Sübhân, Âdem'dir; çünkü (99) esmâ-ı hüsnâyı kendinde toplamıştır. İnsan bütün varlığı kendinde toplamış olması dolayısıyla bütün isimleri de ve müsemmayı da kendinde toplamış olmaktadır. Bundan ötürüdür ki insanda bütün hayvanların da huyu vardır.

19- Âdem'in (Âhiret) olması varlığın mertebeleri bakımından en son gelmiş olmasından ştürüdür. Vücutta iken de vücuttan çıktıktan sonra da (Âhiret) insandır.

Cennet te insandadır. Çünkü, insan zattan gelmiştir ve bütün mertebeleri toplamıştır. İşte o mertebelerden adım adım zata yaklaştığı nisbette onun için cennettir.

Cennetten murad zevktir. Zevk te insan gibi tekâmül eden bir varlıkta bulunmazsa başka nerede bulunur?

20- Hazret, yani (Zât) insandan göründü. Âdem, zâtın bir nişanesidir. zattır. Âdem hem ma'nayı hem maddeyi toplamış olmakla zât ta maddesiyle ma'nasiyle Âdem'den görünmüştür. Âdem, aynı zattır.

21- Asıl kitab âlemdir ve o hep mevcuttur. Ancak, bizim onu okuyuşumuz nisbetinde taakub ve zaman hasıl olmaktadır.

Kâinat kitanbının satırları da hâdisattır ki lâyuad ve lâ yunsâdir.

22- Tabiat, (Levh-i Mahfuz)dur ki (Â'yân-ı Sâbite)dir. Bütün mevcudiyet, varlık onda mündemiçtir ve bütün varlık odur, yani birdir. Tabiat veya Tabii demek, hep kendi demektir.

23- Tabiatıta her cisim ma'nalı bir lafzdır. Gerçek esma ve gerçek müsemma bakımından her cisim' bir ma'nayı şâmilidir.

24- Kudsi ruh benden başka bir şey değildir. Tecelli de dört unsur ile zâhir olmuştur. Fakat, sen beni dört unsur olarak değil, kudsi ruh olarak gör.

25- Cümle nâsût-ı cihan feyzini benden alır. Zira, ben kudsi ruhum, lâhutum. Nasıl ki bütün varlığı aydınlatan güneş bütün yakıcı zerreleri câmi bir makam ise ve bütün cihani aydınlatmakta ise işte ben de o lâhutiyet makamıyım ki, o nur makamıyım ki gerçek Gayb ve gerçek Şuhud âlemi nurunu, feyzini benden alır.

26- Hakkı bilmek isteyenlere benim sözlerim (Salâ)dur, da'vettir, yani benim dilim Hak'kın varlığın plân etmektedir.

27- Ben Hak'kın zâtıyım. Vasfım da (Kul hüvallahü ahad)tır. Yani, ben ne doğarım, ne doğurulurum, ben (Ahad)ım. Ümm'ül-Kitab olan vücudum (Gaybi) namına gelmiştir. Çoklukta ben (Gaybi) namıyla anılırım. Kitab benim vücudumdur. Kitab ta ben, Gaybi de benim.

28- Hâzır-ü nâzır sensin demek, İşte Allah sensin demektir.

29- Ârifâne, yani doğru bakarsan, yani gerçeği bilerek bakarsan (Nefsini bilen Rab-bini bilir) hadisinin sırrını da anlarsın.

Hak sana senden yakındır. Zira, sen şkilsin ve onun gölgesisin. Fakat o asıldır. Demek ki o sana senden yakındır. Çünkü, senin aslın odur.

30- Ârifâne bakarsan, doğru bakarsan, yani sende sana senden yakın olan Hak'ı blursan o zaman sen Hak olur ve bu suretle de lâyezâle ermiş olursun.

31- Sen bir hayalsin ve hayâl âlemindeyin ve sen arada perdesin. Senin madden perde olmuştur.

32- Yüz dediğimiz, baş ta dahil olmak üzere bütünlüğü ile kafa sathıdır.

Kafada bulunan hücreler levh-i mahfuzdur. Orada ne varsa insan ona göre düşünür, ona göre görür. Bu levh-i mahfuzun şerhini de insanın sözü yapar. Orada olanı söz ifade eder. Çünkü orada bir şey olmasa söz hiç bir şey ifade edemez.

İşte, bütün kâinat ta bir levh-i mahfuzdur. Fotoğraf camı buna güzel bir misâldir. Hâdiseler ve şekiller de kâinatı şerh ederler.

33- Sözümler Kur'andır, çünkü, insan nâtik Kur'andır.

Yüzümüz de Rahmandır. Çünkü Allah insanı kendi suretinde yaratmıştır.

Ve yine Rahman, hayat verici, feyz verici anlamındadır da. İnsanın yüzü Fâtihat'ül-Kitab olmakla Rahmanın tecellisi bizim yüzümüzdür.

34- Eğer insan: (İnsan Kur'an ile eşit) sözünün ne demek olduğunu bilmezse tabii kemâle eremez.

35- İki kaş, dört kirpik ve bir saç yedi hattır ki bunlar Anadandır. Yüzün iki yanında ki dört saç, iki bıyık ve bir de alt duduga bitişik kıllar da yedi hattır ki bunlar da Babadandır.

Bu yedi hat yirmi sekiz harfa işaretler ki Kur'an harfleridir.

Bu hatlar Kur'anın (Fâtıhas)ı gibidir. Bu hatlar, zattan çıkıyor; ve okunup zat bilin sin ve zata visâl hasıl olsun içindir.

Bu siyah hatların yaptığı kırışıklıklar da beyaz hatlar itibar edilir ki hepsi otuz iki harf eder. Otuz iki harf ta (Âdem) kelimesidir. Dişlerde otuz ikidir ve dişlerden de ancak otuz iki ayrı ses çıkabilir.

Bu otuz ikiyi dörder dörder ayırırsak sekiz tane dört eder ve bu sekize asl olana (Bir)i eklersek dokuz eder. Dokuz sayısı bütün sayıları, yani sekize kadar olan bütün sayıları toplamıştır. Kâinatta ne varsa hep bu dokuz sayısının tekrarı ile sayılabilir.

Ve yine, bu dörder dörder ayırma keyfiyeti de insanın Zebûr, Tevrat, İncil ve Kur'an gibi dört kitaba işaret olduğunu gösterir.

Yüzümüzde burun hizasından geçmek üzere (nitekim geçmektedir) bir hat çizerseniz bu hat (Hattı- Üstüvâ) ya delildir ve insan kafasının mevcutlar âleminin her iki yönünü yani (Gayb) ve (Şuhud) yönlerini toplamış olduğunu gösterir.

İşte, bu hatları ve bunların ma'nalarını, nereden gelip nereye gittiklerini ancak ârifler bilirler. Hayatımızı ifade eden beyaz hatları meydana çıkaran bu siyah hatlardır. Bunları bilmeyenler dalâlettedirler.

36- Zât'ın etle kemiğe bürünüp insan suretinde görünmesi, başka bir deyişle harfa bürünmesi, anlama gelmesidir. Zat evi, asl olan yer, asl olan derya demektir. Her insanın bir anası ve bir babası vardır ki bunlar iki deniz telâkki edilirler. Visâl olup bu iki deniz birleşince meydana çıkan yeni vücut ta Ana tarafından yedi hatta sahiptir. Bütüğe erdikten sonra da Baba tarafından olan yedi hat kendisinde zuhur eder.

37- Visâle erişmek demek devranda bir çok zerrelerden bir çok mertebelerden geçerek insana ulaşmak demektir. Bu mertebeler birer sırat ve bütünlüğü ile bir (Sırat)tır ve bu sırat-tan geçtikten sonra ulaşılan insan şekli de (Cennet)tir. Esfel olan her şey de cehennemdir.

Bir ma'nada erkek tenasül organı da sırat telakki edilir.

38- Şeş cihet, insanın etrafında olan altı yöndür ki kendisiyle birlikte yedi eder, yani ruhu ile yedi eder.

İşte, yukarıda kısaca açıklamasını yaptığımız (Yedi Hat)ın esası da insanın bu altı yönü ile bir de ruhudur ki yedi eder. Yüzdaki yedi hat, işte bu esasın yazısıdır.

39- Âdem, kablegâhtır. Zira, âlemlerin zübdesidir ve çünkü izâfî ruh ondadır. Bütün âlem onun nefsidir, o ruhu yaşatmak için vastadır. Bundan ötürü bütün âlemi kullanma kudretî de Âdem'dedir.

Âdem, Nebi'lerin sonudur çünkü her şey onda tamam olmuştur; bu varlık onunla ikmâl olunmuştur. İşte bunu böylece idrâk edersen ancak o zaman ma'nen de, ilmî de Nebi'lerin sonu olursun ve ancak o zaman yaratılışın maksadı olan sevgiye, uhabbete, cemmâle yüzünü çevirebilirsin.

40- Müteşâbih olsun Muhkem olsun bütün âyetler insandadır, onun eseridir. Çünkü insan gerek sâmit gerek te nâtik Kur'andır. Bundan ötürü de berat insanın eline verilmiştir.

Hey sakî! yani Ey Hak! artık bize piyale sun, yani made-i aşkı sun!

41- Dört kapı ve altı yönden ibaret olan şelir insan vücududur. Bu şelirin otuz iki Hânedâânı da otuz iki harftir ki insan bu harflardan mürekkebe bir alfabadir.

42- Dağlar, kafadan gayri olan vücuttaki çıkıntılardır.

43- Şafâ malûsus saray beyindir, akli melekelerdir.

44- İnsan üç yüz on iki bin parçadır.

45- İnsana da üç yüz almış altı yerden kan ve su gelip doladır.

46- Tûbâ, Âdem'dir. Tûbâ'nın kökü havada, yaprakları yerdedir derler. Nitekim, insanın da başı havada ayakları yerdedir.

47- İnsan vücudu da dört yüz yetmiş yedi yerinden sınırlarla birbirine bağlıdır.

48- O bağların içinde de üç yüz yirmi üç bin müfredât vardır.

49- Kur'an da altı bin altı yüz altmış altı âyetten müteşekkildir.

50- Fâtiha'nın hem başta hem de sonda sayılması ile Kur'andaki sûreler yüz on beş eder. İşte bu surelerin aslı da insan vücududur. Çünkü, insan nâtik Kur'andır.

51- Görünen çokluk, âlemler, bir elif'ten başka bir şey değildir.

Bütün kâinat bir elif'tir ve sen de onun bir mislisin. Ve bu elif te vahdet noktasından çıkmıştır, onda mündemiçtir.

52- O elif'in aslında ne harf, ne lafz, ne ses vardır. O elif baştan başa sırlarla doludur. Çünkü zat ondadır, Zât, elif'tir. Lafzı çıkaran o elif'in unsurlarıdır. Lafz, harf, ses unsurlardan başka bir şey değildir.

53- Gerçi surette ben elif gibiyim ama ben elif değilim. Elif olan unsurlardır.

Ben o cennetim ki onun yanında elif kuru bir da'vadan ibarettir. Çünkü ben ruhum, madde değilim. Cennet te, maddelerin birbirlerine olan zıtlarının kaldırılmasından ibarettir. İşte azdat dolayısıyla madde kaldırılınca tekrar asla, yani bana dönmeniz cennettir. Aradığınız benim, cennet benim.

54- Her ah! eden nefeste saltanat süren, ser çeken, yani binlerle şekle girip kendini binlerle surette seven ve bu sevgi dolayısıyla da saltanat süren hep elif'tir.

Maksat ta gönüldeki muhabbet da'vasıdır. Başında olan elif te ancak o sevdadır, o aşktır.

Ben ki elif'im, bin bir suretten dönüp dolaşıp yine kendime, ruhuma, nuruma avdet ediyorum ve o zaman bir Ah! çekiyorum ve Ah! kalıyorum.

55- Hakikat otuz iki harftir ve insan da otuz iki harftan mürekkep bir nâtik Kur'an'dır. Dişler de otuz ikidir ve dişlerden çıkan sada da otuz ikidir ki bütün mevcudiyettir.

Bu otuz ikiden biri cennet anahtarıdır. O da bu otuz ikinin içinde bulunan (Sultani Ruh)tur. İşte ona vardığın zaman cüz'i ruhtan külli ruha varmış olursun, dolayısıyla ebedi cennete dalmış olursun.

O elif, Mevlâ'nın adıdır, Allah'tır.

Allah kelimesinin baş harfi (Elif)tir ve kendi mevcudiyetini cem etmek için bu (Elif)e iki (LL) ve bir de)H) eklenmiştir.

Allah kelimesi, tam bir kelime olarak, bütün mevcudatı, varlığı ifade eder. Allah kelimesindeki iki (LL) mükevvenâta işaretir. Eğer bu iki (LL)yi atarsak geriye bir (AH)! kalır ki bu zâta, ruha işaretir.

Ve işte, bütün aranan ve var olan da bu zattır, bu aşktır.

56- Farka geldik ve cihanı var ettik, dolayısıyla Allah'ı var ettik, adına da Allah dedik ki esasta zât biz idik ve farka gelen de biziz.

Hânceden maksat ta kâinattır ve insan şeklindedir. Yani Allah kâinatta ve insan şeklinde görünmüştür.

57- Önce, balığın şekli yoktu. Tekâmül ede ede nihayet insan şeklini buldu ve hânc de kendi hâncede orturan da kendi oldu.

58- İnsan sureti vasıtasıyla cüz'iyet ve külliyet birleşti ve hepsi birden aAllah oldu. Ancak, bu sözlerimiz tevhim içindir. Ayrılık ve sonradan birleşme yoktur. Çünkü hepsi bir tek vücuttur.

Nokta-i amâ, görünmez nokta (ben bir gizli hazîne idim...) hadisine işaretir. Yani gizli idik, sonradan farka geldik. O noktanın içine girdik yerleştik ve onunla birlikte zuhur ettik.

(Küntü Kenz) sırrını orada söylemekle farka, ayana geldik. Ayana gelişiyce de her zevki duyar olduk. Bu suretle de onun ismine Rahman dedik. Rahman, gerçek anlamda, hayat-taki bütün zevklerdir.

59- Kâinatı birlikte yarattık. Zâten, hepimiz biriz. Kâinat ta bizden başka bir şey değildir.

60- Yedi kattan maksat yedi yıldızdır. O yıldızlara karşı olan durumumuz da yerleri de yedi kat yapar.

Yedi yıldız bakımından kâinatın yedi günde yaratıldığı da söylenir. Bu da (Kün) emrinden sonra sıra ile yedi yıldızın meydana gelişine işaretir ki bunda eski astronomik görüşün etkisi açıktır. Bu yedi yıldız hesabı ile olan yedi güne de bir hafta denilmiştir. Kısaca, kâinatın yaratılışındaki altı veya yedi gün hesabı Dinlerin ve eski Astronomik görüşün etkisini aks ettiren bir görüştür.

Rızktan maksat ta tahavvül ve istihaledir. Bundan maksat ta devrandır. (Besle ve beslen!) tekerlemesi de devranda hep birbirimize girip çıktığımızı işaretir.

61- Hüri ve gılmandan maksat zevklerdir. Zevklerin de en üstünü güzel kızlar ve oğlanlarla olduğundan ve bunlar da dünyada bulunduğundan demek ki cennet te dünyadadır. Yani, cennet hâldedir, istikbalde değildir.

62- Sırâtın bir çok manası vardır. Fakat, esas i'tibariyle şekilden şekle geçmektir. Visale varmak, cennete varmak; varamamak ta cehennem düşmektir.

Cennetin asıl manası (ilim)dir. Cennet dereceleri de ilim derecelerine göredir ve ilim dereceleridir. Cehennem de cahilliktir ve cehennem dereceleri ve cahillik derecelerine göredir ve cahillik dereceleridir.

İnsan şekli visâl yoludur, yani insandan başka diğer bütün maddeler ancak insan şekline girmekle visale ulaşmış olur. Ama visale ulaşmak için esas şart hakikat bilgisine sahip olmaktır. İnsan şekline girmek ancak bir vasıtaadır. Fakat, insan şekline girilmeden de hakikat bilgisi elde edilemez; diğer hiç bir şekil buna müsait değildir.

Mizanın gerçek anlamı insan şekline geldikten sonra ifraniyet veya cehalet derecesinde iyilik ve kötülük bulmadır. Dine göre de herkes ne yaparsa onu bulacaktır ve yaptığı derecede bulacaktır.

63- Arş, ma'nevîyatın sınırı, Kürsü de maddiyatın mecmunun başlangıcıdır. Arş, bütün maddiyatı da içerir.

İkten Arşı ve Kürsü'yü gezdirdik durduk ve insanı sonradan yarattık demek, insan tâ ezelden vardır. Ancak, biz taakubumuz dolayısıyla olan şeyleri hâdiseler gözü ile görüyor ve onun için de sonradan oldu diyoruz. Halbuki biz fermanımızı ezelde cyledik.

Kevn-ü mekânın boş kalmaması lâüfin kesiif olması ile mümkündür. Eğer kesafet olmasaydı biz her tarafı bomboş görecektik.

64- Mübhem demek akla gayet zor sığabilen kavram demektir.

İsm-i A'zam, zata, ulûhiyete, külli kudrete, mutlak vücuda işaretir ki o ism-i A'zam bizde izhar oldu, onun izharını yapan bizim ruhumuzdur.

İsm-i A'zamın izharı çamurdan vücuda gelen milyarlarla şekilden sonra insan şekliyledir. Yani o, tekâmül ederek kendini insan şeklinde gösterdi ki o biziz. Çünkü, insan biziz. Ve o, kendini ilm ile de hakikat sözleri ile de her an izhar ettirmektedir.

Ruhumuzdan bir ruh revan eyledik demek letafetin kesafete inkılâb etmesi ve fakat, yine de letafetin kesafetle birlikte mevcut olması demektir. Yani, kuvvetin maddede mevcut olması demektir. Bütün bunları yapan da hep kendidir.

65- Âdem ile Havva'nın birlik olması şudur: bunlar ezelde zât i'tibarı ile bir idiler, bir ruh idiler, Sonra farka gelmekle unsurlar oldular ve unsurlardan da sırasıyla insan şekline girdiler ve burası ne güzel bir mekân dediler.

Acaba insan şeklini meydana getiren ve erkeklilik ve dişilik cinslerini meydana getiren sebep nedir?

Bu mühim meseleye kesin bir cevap verilemezse de Havva'nın Âdem'in eçe kemiğinden hasıl olması demek, eçe kemiği (Meni) nin toplandığı yer olduğundan, Havva Âdem'

in (Meni)sinden hasil oldu demektir. Fakat, bu da nasıl oldu? diye sorarsak bu soruyu da kesin şekilde açıklamak mümkün değildir. Fakat, şu muhakkaktır ki daha hayatın başlangıcından beri (İnsan) zümresi diye bir zümre ayırmak mümkün değildir. Hayat sularda bir takım küçük hayvancıklarla başlamıştır ve insan şekli de işte böyle bir hayatın tekâmülüdür.

Meni ile meydana gelen hayvanlar da memeli hayvanlar olmuşlardır. Zira, meydana gelecek yavrunun beslenmesi zarureti karşısında tabiat, dişilerdeki memeleri, yani gıdaların hülasesi olan süt biriken yerleri geliştirdi ve bu suretle meni ile meydana gelen hayvanlar memeli oldular. Fakat, yumurta ile meydana gelen hayvanlarda da (Çiftleşme) faaliyetini görüyoruz ve onlar yavrularını yumurtadan çıkarıyorlar ve sütle beslemiyorlar. Acaba bunun açıklanması nedir? Bu da cevaplanması güç bir da'vadır. Ancak, biz bu konuda şöyle diyebiliriz: Yumurta memeli hayvanlarda da vardır ve esas çiftleşme, yumurtalarda olmaktadır. Yalnız bazı memelilerde yavrular dişilerden doğrudan doğruya doğuyorlar, yumurtadan çıkan hayvanlarda ise önce yumurta doğuruluyor ve sonra o yumurta üzerine yatırılarak ve bekletilerek yavrular, dolayısıyla, doğurtulmuş oluyor.

Çiçeklerde görülen rüzgârlar veya böcekler vasıtası ile çiftleşme ve çoğalma da başka bir mesele teşkil etmektedir.

Âdeni ve Havva'nın cennette buğday yemesi sözünden maksat ta, buğday vücudu besleyen başlıca gıda olduğundan, insanın ruhunun vücuda bürünmesince vücut yapmasına işaretler. Ruhun kendiliğinden vücut yapması ve kendisinin de yaptığı vücudun içinde bulunması keyfiyetinin sembolik bir ifadesidir.

Sürdük bu dünyaya puyan cyledik demesi de âzî bakımından söylenen bir sözdür. Yani, zattan, ruhtan ayırıp kesretle soktuk, şekilden şekle soktuk demektir.

Kesrette vahdeti ve vahdette kestretti bulmak ve görmek usulü hakkında da burada şuna işaret edelim ki:

Birliği görmek kesreti bilmekle mümkündür. Kesrette yapacağımız bütün seyran ilimimizin nisbetine, derecesine ve her şeyi basiret gözü ile görebilmemize bağlıdır. Basiret gözü demek ruh demek, ilim demektir. Zira, her şekli muhit olan ruhtur. Çünkü, şekiller, ruhun temessülünden başka bir şey değildir.

Kâinatı seyr etmemiz yedi göz ile mümkün olabilir ki bu yedi gözden murad yedi ma'nadır. Bu yedi de taferruatiyle yetmiş kadar dayanır, ölmeden önce ölmek te bunda dahildir.

Kısaca, bütün varlık, kâh var ve kâh yok olarak nazara alınrsa tam hakikat tezahür etmiş olur. Nisbetler, taakub da bunu emr eder. Zatta ise bunların hiç birisi yoktur. Orda ne varlık ne de yokluk vardır.

66- Tûfan, hem maddi hem ma'nevîdir. Ma'nevîsi: hakikatı dinlemeyenler selâmet gemisine binemediler, cehalette, felâkette kaldılar; hakikatı dinleyenler ve anlayanlar ise geniye bindiler, yani kurtuldular demektir.

Nuh Neciyullah demek Allah'ın kurtuluşa erdirdiği Nuh demektir. Kurtuluşun maksat ta hakikatı anlamış olmaktır.

67- Sâlih'in devesi, maddeten, zaten kaya içinde, yani (Mağara) da büyüyordu.

Bunun iç ma'nası da şudur:

Kaya ki o tek vücuttandır, o tek vücudun unsurlarındandır. Bütün mevcudat gibi de ve de o unsurlardan, o tek vücuttan meydana gelmiştir. Hatta Sâlih, (Devem nereden çıktı ise ben de oradan geldim) demiştir.

İşte bir çok insanlar bu tek vücuda inanmadıklarından dalâletle kalıp emîn olmadılar ve yerle bir oldular, yok oldular. Bu anlamın maddisi de Sâlih onlara inkisar etti de onlar bir Tâuna yakalanarak öldüler demektir.

68- Ashâb-ı Kechif şunlardır:

(Yemlîhâ, Meyselînâ, Tikselînâ, Mernûş, Debernûş, Şâzelûş, Kefestatayyûş, Kıtımr).

Ashâb-ı Kechifin uyuması yetmiş veya yediyüz yıl olarak kabul ediliyor ki bu onların hakikata vâkıf olup o kadar yıl devranda ruhen zeyrde bulunmuş olmalarına işarettir. Bunlar uyandıktan sonra üzerlerindeki eski paralarla nazar-ı dikkatı çekmişler ve ta'kib edilmişlerdir. Rivayete göre takibten kurtulmak için bunlar dağlara kaçmışlar ve dağlarda başlarını toprağa sokup aylarla toprak altında tagaddi etmek gibi acibeler göstermişler. Bu gün Hint fakirlerinin gösterdikleri bu gibi garibeler de onlara irca edilmektedir.

Bu gün Avrupa'nın en makbul cins saydığı köpeğin de (Kıtımr) neslinden olduğu bazı söylentiler arasındadır. Bu cins köpeğin ana vasfı insana çok benziyişi ve çok hassas oluşu imiş.

Mûsa'yı (Tür) da okuttuk demekten maksat şudur; Mûsa, eskiden her şeyden ayrı bir Allah'ın mevcudiyetini farz ediyordu. Ne vakit ki onu görmek istedi kendinden gelen bir ses ona: "Eğer sen beni (Allah'ı) görmek istersen kendine bak, çünkü Hak sende tecelli etmiş" dedi. Nitekim buna bir misâl olarak ta ağaç Musa'ya: "Ene Rabbüküm'ül-A'lâ" dedi. İşte o zaman Musa hakikatı anladı ve kendi kendini dinleyerek (Tevrât)ı meydana getirdi.

Musa'nın Tur-ı Sina'ya gitmesi keyfiyetinden maksat ta dağlar ve taşların da kendi nefisinden başka bir şey olmadığını idrâk içindir.

Şit'e çulha dokutmaktan anlaşılması gereken de şudur: zâtî gereklilik için Şit, maddelerin tahavvül ve istihale ettiklerini anladı ve bunun için çalıştı. İdris te bu tahavvül ve istihale, mertebelerinde nasıl zuhur etmeleri gerektiğini açıkladı ve bu suretle kâinatın düzenini sağladı. Başka bir deyişle, Şit, iptidai maddeyi kurdu İdris te onu hayat gereğine göre biçti dikti, yani yerli yerine koydu. Dış anlamda, Şit, çulhacılığın; İdris te terziliğin üstadıdır.

69- Süleyman'ı dehre Sultan cümlemekten maksat vücut bir vücut olmakla beraber bu tek vücutta esfelî ve a'lâyî bildirmektir. İşte, Ya'kub, Eyub ve Ykusufl kussaları da hep bu esfelî ve a'lâyî bildirmek ve esas olan zevki tatılmak içindir; maddî ve ma'nevî bütün mertebeleri bildirmek içindir. Aynı sebeple, yani yine bu mertebeler bilinsin diye Musa da Şuayb'a çoban yapılmıştır.

Bu sebepledir ki kainatta öncülük, mürşitlik edenlerin herkesten ziyade devrana vâkıf olmaları şarttır.

70- Yusuf-u kuyuya atmaktan maksat ruhun ceset içinde habs edilmiş olduğunu anlatmak içindir. Ruhun cesetten kurtulması demek te ruhun cehaletten kurtulup âlim olması, hakikatı anlaması, yani vücudun da kendi kesafetinden başka bir şey olmadığını idrâk etmesi demektir. Ruh bu hakikatı bildiği zamandır ki cesette mahbus kalmaz ve ma'nada da maddede de her şeye hüküm eder, Sultan olur. Nitekim Yusuf ta maddeten kuyudan çıkıp kurtulduktan sonra Mısır'a Sultan olmuştur. Kısaca, insan nefsinin bildiği vakittir ki Rabbini de bilebilir. Bu misâl yalnız Yusuf'a ait değil, herkese şâmilidir.

İnsanın nefsinin bilmesi, dolayısıyla Sultan olması da, kâinata hüküm etmesi de ancak ve ancak kendi hakikatını bilebilmekle mümkündür.

Yusuf'un Züleyha'ya çattırılması da sevginin esas ve ezeli olduğuna işaret içindir. Çünkü, Elest bezminde ruhlar bir idi, hepimiz aynı ruh, aynı nur idik .Vakta ki misâl âleminde hayaller zuhur etti o bir olan ruh, nur, cüz bakımından şekillere bölündü ve maddi âlemde de şekiller içinde ve şekiller dolayısıyla bölünmüş olan o tek ruh seyr etmeğe başladı.

İşte bu dünyadaki sevgililerimiz bize Elest bezminde en yakın olanlarımızdır.

Yine bu sebeptendir ki insan sevdiğini daima kendine çekmek, yani onunla birleşmek ister. Ve hatta, birleşme ânında bile yine ona hasret içindedir. Zira, insan sevdiğini maddeten ne kadar sarsa ve ne kadar sevsen yine de ona tamamiyle mâlik olmuş sayılmaz. İşte bu keyfiyet te aşk hayatının büyük kanununu doğurmuştur: (Doymamak). Çünkü, sevişen iki insanda maddece birleşme hasıl oluyor ve maddî hararet dolayısıyla ruhlarda da bir dereceye kadar bir yaklaşma vukû buluyorsa da bu keyfiyet, gerçekte, ruhların vuslatı değildir. Ruhlarda gerçek bir birleşme olabilmek için aradaki maddelerin tammaniyle ortadan kalkması zorunludur. Madde mevcut oldukça ortada bir görünen vardır, bir varlık vardır işte biz ona (Varlık, hayıt, fark) diyoruz. Ölüm olayında da maddemiz yok olduğundan ve ruh ta görünür olmadığından ve birbirleriyle birleştiklerinden ona da ölüm diyoruz, yokluk diyoruz.

71- Davud Peygambere ud çaldırdık deniyor. Çalgıdan maksat ruhlara zatlarını, yani vahdet halindeki ânını duyurmaktır ve çalgıdan (Mest olmak) ta bundan ileri gelir. Ruh bu çalgı yolu ile olan vahdet zevkini ilk önce Dâvud'ta yaptır.

Daha başka bir deyişle, çalgının ahenkli ihtüzası ânında ruhlar, derhâl, (Nur) oldukları ve (Vahdet Hâlinde) oldukları zamanı hatırlarlar ve dolayısıyla pek büyük bir zevk duyarlar. İşte zâtın kendi kendini eğlendirmesi ilk olarak Dâvud Peygamber de (Ud) âleti ile vâki ve zâhîr oldu.

Nemrûd'tan murad, nefsi emmare, zulûmat, hakikatın gölgesidir.

İbrahim'den murad ta nefsi mutmainne, hakikat, nurdur.

Nemrud ve İbrahim varlığın iki zıddıdır. Ve bu iki şahıs maddeten ve şeklen de birbirine zıt olarak dünyaya gelmişlerdir.

72- Kurban kelimesi (Takarrub) anlamına gelmekte olup Hz. İbrahim'in oğlu İsmail'i kesmek istemesi de kendi cüzlüğünü külliyette mahv etmesi ve bu suretle tamamiyle zata, visâle varmak istemesidir. Halbuki, İbrahim, vücudu terk etmeden de visâle varacağına ârif oldu ve oğlunu ve kendini mahv etmekte çekinip elde ettiği bu hakiki visâl uğruna maddeten bir Kurban nezr etti ki şimdiye kadar gelen Kurban kesme an'anesinin aslı budur.

Bektâşilerin bu hususa fazla önem vermeleri de bu büyük hakiki sebepten dolayıdır. Yani, daha cesedi terk etmeden hakikata ulaştıklarından, hakiki visâle erdiklerinden dolayı bunun şerefine bir Kurban kesmeği zorunlu sayarlar.

Balığın karnını Yunus Peygambere mekân cyledik demekten maksat şudur: hakikat, Yunus'un maddî varlığında bir müddet liabs kaldı, yani Yunusun ruhu bir müddet cehalet içinde idi. Ne zaman ki hakikata ârif oldu o zaman ruhu cehaletten kurtuldu ve gıya, Yunus Peygamber, bir bakıma, balığın karnından çıktı ve balığın karnından kurtulmak ta zulu-mattau nûra çıkmak demek oldu.

73- Rivayete göre Meryem bir gün KİLİSENİN özel yıkanma mahallerinden birinde yıkanıyor, Fakat ondan önce Meryem'in aşkı genç orada yıkanmış ve oraya menisini bırakmıştır. İşte bu menî derhâl Meryem'e te'sir ediyor, bu suretle de Meryem, zâhîren, babasız bir çocuk anası oluyor.

Bu suretle Meryem'de tecelli eden kuvvet, İsa gibi yüksek bir hakikatperest zata ait bir şekil meydana getiriyor ki asıl mesele de o kuvvetin böyle bir zatta tecellisindedir. İşin iç yüzü böyle olmakla beraber bu hususta, dış görünüş bakımından, çeşitli rivayetler hâla sürmektedir.

Zekeriyya'nın ağaç içinde biçirilmesi de şunu anlatmak ister: zaten her şekilde ve her harekette hepimiz aynı vücut idik. O zamanlar Zekeriyya hakikati, Allah'ı anlatmak istemiş fakat cahiller onun dediklerinin hakikatını anlamadıklarından ve onlarca onun sözünde kesin bir inkâr bulunduğundan, korunmak amacı ile bir ağaç koğuna saklanmış, fakat, orada bulunarak ağaç ile birlikte kesilmiştir. Yani, Zekeriyya, cesedini tamamiyle terk ile zâta, vîsale ulaşmıştır.

Zekeriyya, ismi de (Zikr)den gelir ki Allah'a ulaşmanın başlanğıcının (Zikr) olduğu na işaretir.

74- Yahya'yı Hıristiyanlar (İlk Gelen) diye de çağırırlar ki bu, Yahya'nın İsa'dan önce gelecek İsa'nın geleceğini haber verdiğiine işaret içindir. Başka bir deyişle, hakikatta Yahya, İsa idi ve Yahya şekli ve sıfatından, sonradan, İsa şekli ve sıfatında geleceğini haber verdi.

Gerçek anlamda Yahya demek hayat demek, ebedi hayat demektir.

İsa'nın da nehirde çıplak yıkanması, maddesini atıp sırf ruh kaldığına işaretir. İsa, ilkten gerçi vücutla geldi, fakat, sonra işi tamamen ruhaniyete dökererek ruhîleşti ve kendisine bu yüzden (Rubullah) dendi. İsa, Allah'ın ruhu olunca da, kendi vücut maddesi kendisine bir engel teşkil etmeksizin, diğer maddeler üzerinde arzusuna göre tasarrufla bulunma ve mesclâ ölüyü diriltme kudretini kazandı.

Kısaca, İsa'nın nehirde yıkanması maddesinden, hayalinden, gölgesinden kurtulması demektir.

Hıristiyanların, çocukları (Vahiz) keyfiyeti de bu hikmete dayanmakta ise de onlar böyle bir hikmetten tamamiyle cahildirler.

75- Hak, Muhammed, Ali ile birleşik demekle teslise işaret ediliyor'ki bu da birliğe işaretir ve bu suretle ayrı i'tibar edilen bu üç vücudun aynı bir vücut olduğunu bildirmektedir.

Muhammed'in Mi'rac'ı Ali ile birlikte olmuştur. Mi'racın vukû bulduğu yere (Kaabe Kavseyn ev Ednâ) makamı derler. Bu Mirâc'ın hakikati, her ikisinin de tefekkür hâlinde ruhen birbiriyle birleşmeleri keyfiyetinden ibarettir.

Bildiriyic göre Mi'rac'ta Hz. Muhammed'e (Cebrail) önderlik etti, fakat, (Sidret-ül-Müntehâ) dan ileri geçemeyerek Muhammed'i orada kendi başına bıraktı. Bu rivayetin anlatmak istediği şudur: Cebrail demek akıl demektir. Akıl ise, maddede, vücutta bulunduğundan yine maddeye göre tefekkür edebilir, yani maddî varlığın sınırını aşamaz. Başka bir deyişle, akıl da, bir bakıma maddidir, dolayısıyla sınırlıdır. İşte Hz. Muhammed'te seyrânını maddî aklının son sınırına kadar yaptı fakat, daha ileri gidemedi. Ancak daha ileri gitmek ve hakikati tamamiyle kavramak istemekle, bu sefer, aklını bırakıp onun yerine (Ruh)una sarıldı ve ruh yoluyla, kalb yoluyla, sezgi yoluyla seyrana başladı. İşte Hz. Muhammed ruhu ile bu seyranda iken karşısına guya bir Arslan çıktı ve nereye gittiğini sordu. Muhammed te Hak'ka gittiğini ve birlikte gitmelerini teklif etti ve Muhammed bu Arslana iyice bakınca onun Hz. Ali olduğunu anladı. Bu suretle de Hak'ka beraberce gittiler.

Mi'rac'ın dış anlamda rivayeti böyledir. Fakat iç anlamda ortaya konmak istenen gerçek şudur: hakikata tamamiyle ulaşma yolunda Hz. Muhammed ile Hz. Ali maddeten karşılaşp ruhun birleşmişler ve Hak'ka birlikte ve bir ruh olarak ulaşmışlardır. Başka bir deyişle, Hak kendini bilmek ve sevmek için Hz. Muhammed ve Hz. Ali suretlerinde ve şahıslarında tecellî etmiştir ki onların ruhları birleşince tekrar aranan zat bulunmuş ve onunla tekrar birleşilmiş, bir olunmuş olur.

Mi'rac keşfiyeti, kendi derecelerinde, âriflere, kâmil insanlara da müyesseridir. Kendi derecelerinde sözümüzden maksat ta hakikat yolundaki ilimleridir. Esasen, bütün maddi ve ma'nevi ilimlerimizden asıl maksat ta böyle ilâhî bir seyran yapabilme kudretini kazanabilmemizdir. Bu da insanın varlığını ve yokluğunu aynı zamanda bilebilmekle ve bütün zerrelerin kendi olduğunu görüp her şeyi , bütün varlığı o gözle görmekle mümkündür. Yani, kendi kendimizi her bir zerre olarak ve her bir zerenin kendi bilgisi ve görüşüyle görmekle mümkündür ki (Ölmeden önce ölmek) te budur.

76- Kuşlarla konuşma kudreti Hz. Süleymana verildiği, Yani Hz. Süleyman hakikata tamamiyle ârif olmakla yerde ve gökte bütün varlıklarla hâll dili ile konuşurdu, onların ne olduğunu bildirdi demektir.

77- Biz Elest te de şimdi de daima Hak ile beraberiz. Zira, zâten biz Hak'tan başka değiliz. Hak bizim ve Hûda'nın mekânı olan kalb te bizim kalbimizdir.

Kısaca, kendisiyle, mekânı ile Hak, insandır ve biz, insan surcünde Hak'kın müthiş güzelliğini görmektediriz.

78- Vahdet âlemi, mutlak vücut, sabit aynlar alanı bizden ayrı değildir. Hz. Subhân biziz. Çünkü, esasta biz yokuz, hep ve yalnız o vardır. Yani, biz Hak'kın ve Hak'ta biziz.

79- Kinâta her zerre, dolayısıyla bütün âlemler birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bağlılık ta bir daire şeklindedir. Çünkü, bütün âlemler ve âlemlerdeki her zerre, esas bakımından, yuvarlaktır. Zira, düz olan bir şeyin başı ve sonu, dolayısıyla sınırı olacağından o mevcudun hareketi de sınırlı olmak zorunluğundadır. Yuvarlak olan bir şeyin ise başı ve sonu olmayacağından, sınırı da olamaz ve böyle bir şeyin hareketi de hiç bir yerde durmayan sürrekli bir hareket olur.

Yuvarlak bir şeyde hareketin başlangıcı ve bitişi izâfîdir, yani başlangıç sayılan yer başlangıç ve son sayılan yer de sondur ki bu son denilen yer de yine başlangıçtır.

İşte, bütün yıldızları içine alan böyle bir devir tavsavvur edilirse o genel bir devir olur ve bu takdirde bütün yıldızların hayali sınırı da (A'yân-ı Sâbite) olmuş olur.

Şimdi, bütün âlemlerin esasta nereden geldiğini bulmak istersek, onlara gelen (Ziyya)nın nereden gelmiş olduğunu bulmalıyız.

Biliyoruz ki (Kün) emri olmadan hâlis (Nur) vardı, yani yalnız zat vardı. (Kün) emri ile (Nur)dan (Nâr yani Ateş) hasıl oldu. Ateş'ten de sırasıyla diğer üç unsur çıktı ve bunların birleşmelerinden de milyarlarla şekiller meydana geldi ki bütün bunlar aynı hareketin, aynı alavrenin sonucudur. Şu hâlde bu hareketin, bu alavrenin sonucu gibi görünen âlemler, (Yoktan, var olma)dan değil, ancak (Zuhur)dan ibarettirler. Zira, gerçekte taakub yok, ancak, zuhur vardır. Bu zuhur da Hak'kın zuhurundan ibarettir. İş böyle olunca doğan, ölen, yapan, yapılan hep Hak'tır ve bütün bunlar da (Fark) gereğidir.

(Fark) ta, aynı bir şeyin letâfet ve kesâfet surcünde zuhurundan ibarettir. Lâtifî görmek için kesifin mevcudiyeti, kcsifî görmek için de lâtifin mevcudiyeti şarttır. Eğer her şey kesif

olsa o zaman kesif bilinemez. Çünkü, lâtif olan bir şey yoktur ki bize kesafeti ayırıp gösterebilsin. Letâfet için de aynı sözler doğrudur.

İşte, bundan ötürü, her şey yokluktan ibarettir ve bundan dolayı da bu âleme (Âlem-i Hiçi) denilir. Zuhur, letafet ve kesafetle farka gelmekten ibarettir.

Bütün renkler, şekiller, velhasıl çokluk letafet ve kesafet dediğimiz bu iki esastan doğar. Karaya beyaz ile kara diyoruz ve beyaza da kara ile beyaz diyoruz. Öyle ise, ne hareket, ne şekiller, ne zaman ne de başka şeyler vardır. Bütün bunlar fânîdirler. Bunların fani olmaları da yine asla rucû etmelerindedir. Çünkü kesif ve lâtif, esasta aynı şeydir.

80- Vahdet sarayı, Âdem vücududur ve oraya girebilenler de ancak vahdet sırrını bilen âriflerdir.

Bu sırrı bilenlerle birlik meydanında cevclân etmek birlikte ve bir olarak zevk etmek demektir.

On sekiz bin âlemdeki bütün varlıkların en üstünü insandır. Çünkü, insan her şeyi kaplamıştır, küldür, bütün varlıklar ve onun idrâkine erişecek bir idrâk daha yoktur diye tasavvur ediyoruz.

Fakat, bizim bu tasavvurumuz yalnız bu on sekiz bin âlem içinde sınırlı kalmaktadır, yaptığımız istidlâller ve istiğraklar bu on sekiz bin âlemi aşamıyor ki biz insandan daha vâsî insani bir idrakin mevcut olup olmadığını ve hangi şekilde zuhur ettiğini bilelim ve bulalım. Fakat, bizim insanın ulviyetini maddeten, ilmen ve ruhen ispat ettikten sonra küllî kudretin azametini de düşünerek böyle bir ihtimali göz önünde bulundurmak lâzımdır. Belki, bilmediğimiz, görmediğimiz âlemlerde biz insanlardan daha fazla idrâklı başka insan şekilleri de vardır. Fakat, ne olursa olsun, onlar da aynı insan, aynı Hak sayılırlar ve onlarla bizim aramızda, üzerinde yaşadığımız yıldızlar dolayısıyla, daimî bir alavere caridir. Ancak, mertebede a'lâ ve esfel olmak üzere her şekil, her ruh ayrılmış olabilir ki bu da farkta nisbetten ibarettir. Ama bütün bunları yapan o küldür, o bütündür. Bunun için de varlıkta (Olamaz)-ın ve (Ama nasıl mümkün olur?) sorusunun yeri yoktur ve (Lâ yüs'el amma yef'âl) sözü de buna güzel bir delildir. Çünkü, her unsura ve maddeye göre ayrı bir hayat şekli vardır.

Hak'ki hakkelyakîn görmek te bizzat Hak olmak demektir.

81- Hak ganidir, çünkü o (Kül)dür. Biz şıkarayız, çünkü biz (Cüz)üz.

82- Vahdet demi demek bütün varlığın tek bir varlık olduğunu bilmek demektir.

(Bibliyografya)

(Bakılan Eserlerden Bazıları)

- Ahmet Rifkı**, *Bektâşi Sırrı*, İstanbul, 1325-1327.
- Besim Atalay**, *Bektaşilik ve Edebiyatı*, İstanbul, 1340.
- Aşık Paşa Zade**, *Tarih*, İstanbul, 1332.
- Abdülbâki Gölpınarlı**, *Melâmlık ve Melâmiler*, İstanbul, 1931.
- C. Bigg**, *New Platonism*, London, 1895.
- E.E Calverley**, *Worship in Islam*, Madra, 1925.
- E. Rifkı**, *Bektaş Sırrı*, İstanbul, 1327.
- F.W. Husluck**, *Christianity And Islam Under The Sultans*, Oxford, 1929,
- Fuad Köprülü**, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. İstanbul,
- Hâmit Sa'di**, *Tahtacılar (Türk Yurdu Mecmuası)*, No: 21, İstanbul, 1926.
- Ishak Hoca**, *Kaşif'ül-Esrar ve Dafi'ül-Esrar*, İstanbul, 1920.
- John Kingsley**, *The Bektashi Order of Dervishes*, London, 1937.
- Kaygusuz Sultan**, Risale.
- Kadriye Hüseyin**, *Kaygusuz Sultanla bir Nevruz sabahı (Mihrab Mecmuası No: 15, 16)*, İstanbul, 1340.
- Kemaleddin Hariri**, *Tıhyânu Vesâil'il-Hakayık fî beyânı Selâsil'il-Tarâik*, Fatih Kitaplığı No: 1430-1432, İstanbul.
- Kemaleddin Hariri**, *Durr'ul-Meknân ve Sırru'l-Masân fî Sülûki Melâmiyyet'ül-Alân*.
- Kemaleddin Hariri**, *Mürşidül-Uşak şerhi*.
- Kemalledin Hariri**, *Esrar'ut-Tâlibîn şerhi*.
- Kemaleddin Hariri**, *Vird'üs-Settâr şerhi*.

Münci Baba, *Tarikat-ı Aliyye-i Bektâsiyye*, İstanbul, 1338.

Necib Âsım, *Bektâşi İlm-ü Hâli*, İstanbul, 1925.

Rifat Efendi, *Mir'ât-ül-Makaasıd*, İstanbul, 1293.

Sa'dettin Nüzhet, *Bektâşi Şairleri*, İstanbul, 1930.

Sa'dettin Nüzhet, *Pîr Sultan Abdal*, İstanbul 1929.

Sâdık Vicdânî, *Tomâr-ı Turuk-ı Aliyye*, İstanbul, 1338-1340.

Sürreyya Baba, *Bektaşîlik ve Bektaşîler*, İstanbul, 1330.

Tevfik Oytan, *Bektaşîliğin İç Yüzü*, İstanbul.

Ya'kub Kadri, *Nur Baba*, İstanbul, 1339.

(*Velâyetnâme*, *Kühûlahbâr*, *Şakayık-ı Nu'mâniye*, *Ravzat'ul-Evliya*. *Yevakit ve'l-Cevahir*, *Risale-i İmam Kuşeyri*, *Tarih-i İslam* (Ahmed Hilmi), *Hadîkat'ül-Ebrâr*, *Makalât-ı Hacı Bektâş*, *Fevaidnâme*, *Nehc'ül-Belâga*, *Cifr-i Ali...* gibi kitaplar).

Behcet'üs-Sülûk, *Burhan'üs-Sâlikîn*, *Mir'ât'ul-Ebrâr*, *Menakıb-ı Rical-i Çeştiye*, *Menakıb-i Evliya-ı Horasan*, *Hadîkat'ul-Abdal* ... gibi tezkereler).

(*Câvidannâme*, *Aşknâme*, *Hakikatnâme*, *İtaatnâme*, *Mahşernâme*, *İstivânâme*, *Hidayetnâme*, *Ahiretnâme*, *Turâbnâme*, *Miftah'ül-Hayat*, *Hutbet'ul-Beyân*, *Risale-i Vîran Abdal*, *Tuhfet'ül-Uşşak*, *Risale-i Bedreddîn*, *Risale-i Nokta*, *Risale-i Hurûf*, *Câvidân Şerhi* gibi Huruftî kitapları ve bazı özel notlar).

Çeşitli (Nefes) Mecmuaları.

Melâmilik ve Bektâşilik adlı bu kitapta Melâmîliğin mahiyeti, Usulü, Tevhitler, İttihat Makamları; Bektâşilik ve Felsefesi, Bektâşilik Merasimleri, Bektâşilik Desturu ve Düsturu, Bektâşi Nefesleri örnekler ve açıklama notlarıyla işlenmektedir.

“Tasavvuf yolu ile semboller, insanı Mutlak Vücut’un sırrına ulaştırma yolunda Güzelliği ve Aşkı kullandığından akıldan ziyade kalbe, sezgisel hisse hitap eder. Kalbe ve kalbî sezgi ve heyecanlara hitap eden aşk ve güzelliğin dildeki hitap şekli ise nesirden ziyade şiiirdir. Bundan ötürüdür ki Tasavvuf edebiyatının büyük kısmını şiiirler teşkil etmektedir.

İnsanın yaradılışında gaye, Tanrıyı bilip tanımak ve O’na ulaşip kavuşmaktır. Bu da Tanrının emr ettiği iyilik ve güzellik yollarından gitmekle mümkündür. Başka bir deyişle, Tanrı ahlâkı ile ahlâklanmak ve Tanrı sıfatlarıyla sıfatlanmak ve bu suretle de kalbî ilâhî nur ile aydınlanmak ile mümkündür.
Ruh Tanrı nurundan bir kıvılcımdır.

Bilmek, hakikati anlamaktır; Bulmak, açık ve seçik olarak onu görmektir; Olmak da ikiliksiz birliğe ulaşmaktır.

Tanrıya en yakın Gönüldür. Bu yolun yolcusu olabilmek için de her şeyden önce insanın kendisindeki gurur ve şehveti kırması ve diğer insanları da hoş görmesi lâzımdır.”

ANADOLU AYDINLANMA VAKFI
YAYINLARI

ISBN 975-8586-13-0

